

સફળતાની ગુરુચાવી

શ્રી ઝોમ. પી. પટેલ સુઉદ્દેશાન પ્રકાશન

પ્રકાશકીય

આપણા સૌની ઈચ્છા આપણા જીવનમાં સુખ, શાંતિ, સફળતા અને આરોગ્ય મળે તેવી હોય છે પણ તે પ્રાપ્ત કરવાના રસ્તાની આપણને જાણ હોતી નથી.

સુખ, શાંતિ, સફળતા, આરોગ્ય વગેરે સુવિચારોમાંથી જન્મે છે. વિચારની સર્જનશક્તિનો પૂરેપૂરો ખ્યાલ આવી જાય ત્યાર પછી તેનું પ્રભાવકારી અદ્ભુત પરિણામ દેખાય છે.

આ પરિણામ કેવી રીતે પ્રાપ્ત કરવું તેનું નિરૂપણ આ પુસ્તકમાં સુંદર રીતે કરવામાં આવ્યું છે.

ચાર્લ્સ એફ હાનેલ કૃત 'ધ માસ્ટર કી'નો આ અનુવાદ અમારા રનેહીજનોને સુલભ કરી આપવા બદલ અમે શ્રીમતી મીરાબહેન ભટ્ટના અત્યંત આભારી છીએ.

શ્રી એમ. પી. પટેલ ફાઉન્ડેશન તરફથી ઈ.સ. ૧૯૮૩થી શરૂ કરેલ જીવનલક્ષી શ્રેણીને મળેલા ઉબમાલયા આવકારથી પ્રેરાઈને આ પુસ્તક પ્રકટ કરતાં અમે અત્યંત આનંદ અનુભવીએ છીએ

આ પુસ્તકના પ્રકાશન આયોજન બદલ અમારા રનેહી મુકુન્દ શાહના અમે આભારી છીએ.

આ પુસ્તક સંબંધી વાચકમિત્રોનાં રચનાત્મક સૂચનો આવકારીશું.

૩, 'વિકૃલભાઈ ભવન'
સરદાર પટેલ કોલોની
રેલ્વે કોસિંગ પાસે,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૧૩.

મંગળભાઈ પી. પટેલ
મૂકેશ એમ. પટેલ
૧૩મી ઓગસ્ટ, ૧૯૯૨

શ્રી એમ. પી. પટેલ ફાઉન્ડેશન
જીવનઘડતર પ્રકાશન શ્રેણીની સોળમી બેટ

સફળતાની ગુરુચાવી

લેખક : ચાર્લ્સ એફ. હાનેલ
અનુવાદક : મીરા ભટ્ટ

સ્નેહી શ્રી.....

જીવનમાં સુખ, શાંતિ અને સફળતા પ્રાપ્ત કરવા
માટેનું પ્રેરણાદાયી વાચન 'પીરસતું' આ પુસ્તક
આપનો અમૂલ્ય સાથી બની રહેો એવી શુભ
કામનાઓ સહ....

સપ્રેમ

મંગળભાઈ પી. પટેલ
મૂકેશ એમ. પટેલ

શ્રી એમ. પી. પટેલ ફાઉન્ડેશન પ્રકાશન
૩, 'વિકૃલભાઈ ભવન', સરદાર પટેલ કોલોની
રેલ્વે કોસિંગ પાસે, અમદાવાદ-૩૮૦૦૧૩.
ફોન : ૪૪૮૫૬૪ - ૪૬૨૩૧૦

શ્રી એમ. પી. પટેલ ફાઉન્ડેશન

જીવનચલતર પ્રકાશન શ્રેણીનું સોળમું પુસ્તક

સફળતાની ગુન્યુચાવી

- આવૃત્તિ ૧લી, ૧૯૯૨
- મૂળ લેખક : આર્લ્સ એફ. હાનેલ
- અનુવાદક : મીરા ભટ્ટ
- © મીરા ભટ્ટ
- મૂલ્ય : સદ્ભાવ - સુવાચન - સહઉપયોગ
- પ્રકાશક : શ્રી એમ. પી. પટેલ ફાઉન્ડેશન વતી
મુકેશ એમ. પટેલ
૩, 'વિકૃલભાઈ ભવન', સરદાર પટેલ ડોલોની
રેલ્વે કોલોનિય પાસે, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૧૩.
- પ્રકાશન આયોજક : મુકુન્દ શાહ
- આવરણ : ત્રિકાંત ગાંધી
- મુદ્રક : દિશીત ગ્રાફીક્સ
શાહીબાગ, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૪.

પૂજ્ય મણિબાના યુનિત સ્મરણાર્થે

પૂજ્ય મણિબા

જન્મ : ઈ.સ. ૧૮૯૨ સ્વર્ગવાસ : ૧૭મી જાન્યુ., ૧૯૯૧

“જનનીની જોડ જગે નહિ જડે રે લોલ.”

મંગળભાઈ પી. પટેલ
ડાકોરભાઈ પી. અમીન

વિકુલભાઈ પી. અમીન
સવિતાબહેન ર. પટેલ

આર્યનારીનું મૂર્ત ૩૫

કુટુંબવત્સલા

મણિબા

માનવી કેટલાં વર્ષ જીવ્યો એ અગત્યનું નથી પણ તેણે તેનું જીવન કેવી રીતે પસાર કર્યું તે અગત્યનું છે.

આ જગતમાં એવાં ઘણાં દીર્ઘાયુષી માનવીઓ થઈ ગયાં છે જેમણે પોતાના જીવનમાં કોઈપણ ધ્યેય સિદ્ધ કર્યું ન હોય, કુટુંબને, સમાજને, ગામને કે દેશને ઉપયોગી નીવડ્યાં ન હોય તો તેમનું જીવ્યું સાર્થક બન્યું નથી એમ કહી શકાય.

આ જગતમાં એવી પણ વ્યક્તિઓ જોવામાં આવે છે, જેમણે પોતે સેવેલું સ્વપ્ન સિદ્ધ કરવા પાછળ પોતાના અંગત સુખને જતું કરી પોતે સ્વીકારેલ ધ્યેય પાછળ જ પોતાનું સમગ્ર આયજ્ઞ વિતાવી દીધું હોય.

બીજાના દુઃખે દુઃખી અને બીજાના સુખે સુખી એવું તેમના જીવનનું વહેણ હોય છે.

પારકાની સેવામાં જ પોતાના જીવનની સાર્થકતા અનુભવનાર કેટલીક વ્યક્તિઓના પરિચયમાં આવવાનું સદ્ભાગ્ય મને પ્રાપ્ત થયું છે એમાંથી એક વ્યક્તિ વિશે સંક્ષિપ્તમાં જણાવીશ.

એમનું નામ મણિબા. જીવનમાં અનેક તડકી-છાંચડી તેમણે જોઈ હતી. સુખને પણ તેમણે આવકાર્યું હતું અને દુઃખમાં લેશમાત્ર હિંમત ન હારતાં ઊભા થયેલા સંજોગોની તેમણે સામનો કર્યો હતો. સંજોગોને તેઓ આધીન થયાં નહોતાં પણ સંજોગોને તેમણે પોતાને આધીન બનાવ્યા હતા.

બાળપણ

મણિબાનો જન્મ ઈ.સ. ૧૮૯૨માં કણભા (કુહા પાસે) માં પટેલ જ્ઞાતિમાં થયો હતો. તેમના પિતાનું નામ શ્રી જેઠાભાઈ આદરભાઈ પટેલ અને માતાનું નામ સુરજબા.

મણિબામાં તેમનાં માતાપિતાના ધાર્મિક સંસ્કારો ઉતર્યા હતા. બાળપણથી જ તેઓ ધર્મપ્રિય અને માયાળુ હતાં.

એ જમાનામાં કન્યાકેળવણી નહિવત્ હતી. છતાં મણિબા ગુજરાતી છ ધોરણ સુધી ભણ્યાં હતાં. શાળામાં તેમણે શિક્ષકોનો પ્રેમ જીતી લીધો હતો. ભણવામાં તેઓ હોશિયાર હતાં. અન્ય બાળકોનું બાળપણ વીતે છે તે રીતે તેમનું બાળપણ રમતગમતમાં તથા અભ્યાસમાં વીત્યું હતું.

માતા-પિતા

તેમના પિતાશ્રી જેઠાભાઈ એ જમાનામાં મેટ્રીક્યુલેટ થયા હતા. અને સ્વપુરુષાર્થે આગળ વધતાં વધતાં તેઓ ડેપ્યુટી કલેક્ટરના ઉચ્ચ હોદ્દા સુધી પહોંચ્યા હતા. ત્યાર પછી સાણંદમાં સાણંદ ઠાકોરના કારભારી તરીકે તેમણે સેવા આપી હતી.

સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ અમદાવાદ મ્યુનિસિપાલિટીના પ્રમુખ હતા તે વખતે શ્રી જેઠાભાઈએ તેમનો પ્રેમ જીતી લીધો હતો.

શ્રી જેઠાભાઈ નિવૃત્ત થયા પછી ખાસ પ્રવૃત્તિ કરતા નહોતા પણ જ્યારે જ્યારે મ્યુનિસિપાલિટીમાં 'વેલ્યુએશન' અંગેનું કામ પડતું ત્યારે સરદાર પટેલ આ કામ શ્રી જેઠાભાઈને સોંપતા. તેમના કામથી સરદારશ્રીને સંપૂર્ણ સંતોષ હતો. 'વેલ્યુએશન ઓફિસર' તરીકે તેમણે સારી પ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત કરી હતી.

મણિબાનાં માતુશ્રી સુરજબા અત્યંત ધાર્મિક વૃત્તિનાં અને પરગજુ સ્વભાવનાં હતાં. તેઓ દેવમંદિરે અચૂક જતાં. કથાવાર્તામાં પણ તેઓ બેસતાં. મણિબા પણ તેમની સાથે જતાં.

મણિબાને બે ભાઈ હતા. મોટા ભાઈનું નામ ભાઈલાલભાઈ અને નાના ભાઈનું નામ ચીમનભાઈ. તેમને કોઈ બહેન નહોતી.

કૌટુંબિક જીવન

મણિબાનાં લગ્ન દહેગામના દેસાઈભાઈ કુટુંબના શ્રી પુરુષોત્તમદાસ જીવાભાઈ અમીનની સાથે થયાં હતાં. પુરુષોત્તમદાસની આર્થિક સ્થિતિ સામાન્ય હતી. તેઓ તલાટી હતા. તેમનો પગાર એ વખતે માસિક બાર રૂપિયા હતો. પણ તેમનો મોભો ભારે હતો. ધાર્મિક વૃત્તિ અને પરગજુ તથા માયાળુ સ્વભાવને કારણે શ્રી પુરુષોત્તમદાસ તથા તેમનાં પત્ની મણિબા ગામમાં ખૂબ જ આદર પામ્યાં હતાં. આજુબાજુના વિસ્તારના લોકોની તેમણે ચાહના મેળવી હતી. થોડી આવકમાં પણ મણિબા કરકસરથી ઘરસંસાર ચલાવતાં હતાં. આ બન્ને પતિ-પત્ની સંતોષી હતાં. તેમનું દાંપત્યજીવન સુખી હતું.

મણિબાને કુલ પાંચ સંતાન. ચાર દીકરા અને એક દીકરી. તેમના ચારેય દીકરાઓ અત્યંત તેજસ્વી બુદ્ધિપ્રતિભા ધરાવે તેવા તથા ગુજરાતને ગૌરવ અપાવે તેવા નીવડ્યા હોવાથી મણિબાને પૂર્ણ સંતોષ હતો.

તેમના સૌથી મોટા પુત્રનું નામ જશભાઈ. તેમનો જન્મ ઈ.સ. ૧૯૧૫માં થયો હતો. તેમનાં પત્નીનું નામ કીકીબહેન હતું. આ બન્ને અત્યારે હયાત નથી. સ્વ. શ્રી જશભાઈએ ઈન્કમટેક્ષ ખાતામાં સારી જગ્યાએ પોતાની ફરજ બજાવી હતી. પ્રામાણિક અને નિષ્ઠાવાન ઓફિસર તરીકે ખાતામાં તથા સમાજમાં તેમની ઉમદા છાપ હતી. સ્વભાવે તેઓ માયાળુ અને પરગજુ હતા.

મણિબાના બીજા પુત્રનું નામ શ્રી મંગળભાઈ પટેલ. તેમનો જન્મ ૧૯૧૮ની ૧૩મી ઓગસ્ટે થયો હતો. ગુજરાત કોલેજમાંથી મુંબઈ યુનિવર્સિટીની બી.એ.ની પરીક્ષામાં તેમણે અંગ્રેજી વિષય લઈને દ્વિતીય શ્રેણીમાં ઉત્તીર્ણ થઈ 'લોર્ડ રે' પુરસ્કાર પ્રાપ્ત કર્યો

હતો. મંગળભાઈની ઈચ્છા શિક્ષણજગતમાં સેવા કરવાની હતી પણ ઈશ્વરે તેમના માટે જુદું જ કાર્યક્ષેત્ર નિર્માણ કર્યું હતું.

તેઓ ૧૩મી સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૩માં ઈન્કમેટેક્ષ ખાતામાં જોડાયા. અને સતત વિવિધ અનુભાગોમાં ફરજ અદા કરતાં કરતાં તેમની નિષ્ઠા, પ્રામાણિકતા, આત્મશ્રદ્ધા, ધગશ અને ખંતથી ઈન્કમેટેક્ષ કમિશનરના હોદ્દા સુધી પહોંચ્યા હતા. ૩૩ વર્ષની દીર્ઘ સેવાઓ આપ્યા પછી મંગળભાઈ ઈ.સ. ૧૯૭૬માં નિવૃત્ત થયા.

વ્યવસ્થા, શિસ્ત અને સમયપાલનના આગ્રહી શ્રી મંગળભાઈ ગુજરાતી અને હિંદી ભાષા પર તો સારો કાબૂ ધરાવે છે જ પણ અંગ્રેજી ભાષાના પણ તેઓ સ્કોલર છે. સંસ્કૃત ભાષાનું તેમનું જ્ઞાન આશ્ચર્ય ઉપજાવે તેવું છે.

લાયન્સ ક્લબના પ્રમુખ તરીકે પણ તેમણે સેવા આપી છે. નિવૃત્તિમાં પણ તેઓ પ્રવૃત્તિમય જીવન ગાળે છે. ૭૪ વર્ષની ઉંમરે પણ તેઓ તેમના સુપુત્ર શ્રી મૂકેશભાઈની ઓફિસમાં નિયમિત આવે છે અને કાર્યરત રહે છે. શ્રી મંગળભાઈ પોતાના અને તેમના મિત્રો તરફથી સત્વશીલ, જીવનોપયોગી તથા પ્રેરણાદાયી પુસ્તકો પ્રગટ કરી વિના મૂલ્યે વિતરણ કરે છે.

‘ગુજરાત સમાચાર’માં તેઓ તેમના યશસ્વી સુપુત્ર શ્રી મૂકેશભાઈ સાથે ‘આયકર ભવનના ઉંબરેથી’ શીર્ષક હેઠળ કરદાતાઓને માર્ગદર્શક કોલમ લખે છે. સીધા કરવેરાના કાયદા અંગેનાં તેમનાં પુસ્તકો લોકપ્રિય થયાં છે.

દહેગામ તાલુકા એજ્યુકેશન સોસાયટીના પ્રમુખપદે રહીને છેલ્લાં આઠેક વર્ષથી તેઓ ઉચ્ચ શિક્ષણક્ષેત્રે નોંધપાત્ર સેવાઓ આપી રહ્યા છે. તેઓ અનેક સંસ્થાઓ સાથે સંકળાયેલા છે અને સમાજસેવાનાં કાર્યો કરે છે. પ્રજાપિતા બ્રહ્માકુમારી ઈશ્વરીય વિશ્વવિદ્યાલયની પ્રવૃત્તિઓમાં ઊંડો રસ લઈ આધ્યાત્મિક ક્ષેત્રે પણ તેમણે સારો ફાળો આપ્યો છે.

શ્રી મંગળભાઈનાં પત્ની શ્રીમતી કમળાબહેનનું તા. ૧૩-૨-૧૯૬૬ના રોજ દુઃખદ અવસાન થયું છે.

મણિબાના ત્રીજા પુત્રનું નામ શ્રી વિઠ્ઠલભાઈ પી. અમીન તેમનાં પત્નીનું નામ લીલાવતીબહેન.

વિઠ્ઠલભાઈનો જન્મ ઈ.સ. ૧૯૨૧ની ૧૬મી નવેમ્બરે થયો હતો.

ઉચ્ચ શિક્ષણ માટે તેમણે ગુજરાત કોલેજમાં પ્રવેશ મેળવ્યો હતો પણ જીવનનું દિશાસુકાન તેમને કોઈ બીજું જ દિશા તરફ દોરી જતું હોવાથી તેઓ સ્વાવલંબનક્ષેત્ર તરફ વળ્યા.

સ્વભાવે સતત સાહસિક એવા શ્રી વિઠ્ઠલભાઈનું ચિત્ત વેપારી ક્ષેત્રની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓના વિકાસ તરફ વિશેષ હતું. આના અનુસંધાનમાં જ વ્યાપારી ક્ષેત્રનો થોડો અનુભવ મેળવી તેમણે સ્વતંત્ર સાહસોમાં ઝંપલાવ્યું હતું અને તેમાં સફળતા મેળવી હતી.

પોતાના વતન દહેગામ પ્રત્યે વિઠ્ઠલભાઈને અગાધ પ્રેમ રહ્યો છે. ગુજરાત વિધાનસભામાં દહેગામ મતવિસ્તારનું તેમણે પ્રતિનિધિત્વ કર્યું ત્યારથી દહેગામના શૈક્ષણિક, સામાજિક, આર્થિક અને આરોગ્ય અંગેનાં ક્ષેત્રોના વિકાસ તરફ તેઓ ક્રિયાશીલ રહ્યા છે.

દહેગામ તાલુકા એજ્યુકેશન સોસાયટીની સ્થાપના અને ત્યાંની આર્ટ્સ અને કૉમર્સ કોલેજની શરૂઆત તેમના અથાક પ્રયત્નોથી જ થઈ. ગુજરાત ક્ષેત્રે નમૂનેદાર એવી 'આશીર્વાદ આંખની હોસ્પિટલ' દહેગામમાં સ્થપાઈ અને બેંકીંગ ક્ષેત્રની સેવાઓના સંદર્ભમાં 'કો-ઓપરેટીવ બેન્ક ઓફ અમદાવાદ' અને 'વિઠ્ઠલ કો.ઓ. બેન્ક દહેગામ'ની રચના થઈ.

ગુજરાત ચેમ્બર્સ ઓફ કોમર્સના પણ તેઓ અધ્યક્ષ હતા.

ગુજરાતમાં નાગરિક સહકારી બેંકોના વ્યાપ અને વિસ્તરણમાં તેમણે નોંધપાત્ર સેવાઓ આપી છે. સહકારી ક્ષેત્રનો જ્યારે ઈતિહાસ લખાશે ત્યારે શ્રી વિઠ્ઠલભાઈના નામનો ઉલ્લેખ ગૌરવભેર થશે જ.

મણિબાના સૌથી નાના અને ચોથા પુત્રનું નામ શ્રી ઠાકોરભાઈ અમીન. તેમનાં પત્નીનું નામ પુષ્પાબહેન.

ઠાકોરભાઈનો જન્મ તા. ૧૯-૩-૧૯૨૭ના રોજ થયો હતો.

દહેગામ તાલુકા એજ્યુકેશન સોસાયટી અને તેના દ્વારા સંચાલિત આર્ટ્સ-કોમર્સ કોલેજની સ્થાપનાનાં બીજાં રોપવામાં તેમનો મહત્વનો ફાળો રહ્યો છે. સહકારી ક્ષેત્રની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં તેમણે નોંધપાત્ર પ્રદાન કર્યું છે.

ઈન્કમેટેક્ષ બાર એસોસિયેશનના ઈ.સ. ૧૯૬૫ના પ્રમુખ, ઈ.સ. ૧૯૮૫માં ગુજરાત ચેમ્બર ઓફ કોમર્સ એન્ડ ઈન્ડસ્ટ્રીઝના માનદ મંત્રી તરીકે તેમણે સેવાઓ આપી હતી. અત્યારે તેઓ તેના ઉપપ્રમુખ છે. લાયન્સ સંસ્થામાં ડિસ્ટ્રીક્ટ ગવર્નર તરીકે તેમણે કામગીરી બજાવી છે.

આ ઉપરાંત શૈક્ષણિક અને વ્યાવસાયિક માર્ગદર્શન એસોસિયેશન, અમદાવાદના ૧૯૭૮-૧૯૮૧ સુધીના ઉપપ્રમુખ તરીકે પણ તેમણે સેવાઓ આપી હતી.

વાણિજ્ય અને કાયદા શાખાના સ્નાતક એવા શ્રી ઠાકોરભાઈ ૧૯૪૮થી કરવેરા નિષ્ણાત તરીકેની કામગીરી કુશળતાપૂર્વક બજાવી રહ્યા છે. સહકારી ક્ષેત્રનાં વિવિધ સ્થાનો પર તેમજ ગુજરાત સ્ટેટ હાઉસિંગ ફાયનાન્સ કોર્પો.ના ચેરમેન તરીકે સહકારી ગૃહનિર્માણ પ્રવૃત્તિમાં તેમણે સેવાઓ આપી છે. લાયન્સ ક્લબોની અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં પણ તેમનું પ્રદાન રહ્યું છે.

મણિબાને એક જ દીકરી. તેમનું નામ સવિતા. સવિતાબહેનની

ઉંમર અત્યારે ૬૦ વર્ષની છે. તેઓ અત્યારે કુશળ ગૃહિણી તરીકે તેમની ફરજો બજાવે છે.

મણિબાએ નાનપણથી જ તેમનાં સંતાનોમાં જે સંસ્કારોનું સિંચન કર્યું હતું તેને પ્રતાપે મોટપણે તેમણે સામાજિક ક્ષેત્રે મહત્વનાં સ્થાનો મેળવ્યાં છે અને ગુજરાતને ગૌરવ અપાવે તેવાં કાર્યો તેમણે કર્યાં છે.

મણિબાને કોઈપણ પ્રકારનું વ્યસન નહોતું - ચાનું પણ નહિ!

મણિબાના પતિ શ્રી પુરુષોત્તમભાઈ ઈ.સ. ૧૯૫૮માં ગુજરી ગયા ત્યાર પછી મણિબા થોડો સમય દહેગામ રહેતાં, મન થાય ત્યારે તેમનાં સંતાનોને ત્યાં વારાફરતી રહી આવતાં. પણ ૧૯૬૬ના ફેબ્રુઆરીની તા. ૧૩મીએ તેમનાં પુત્રવધૂ - મંગળભાઈનાં પત્ની શ્રીમતી કમળાબહેનનું અવસાન થયું ત્યારથી તે તેમના અવસાન સુધી - તા. ૧૭-૧-૧૯૯૧ સુધી - પૂરાં પચીસ વર્ષ સુધી તેઓ શ્રી મંગળભાઈની સાથે રહ્યાં હતાં.

કુદરત પણ કમાલ કરે છે ! એની ગતિનો ખ્યાલ કોઈને પણ આવી શકતો નથી.

મણિબાની ઉંમર ૭૪ વર્ષની હતી અને તેમનાં સંતાનોને તેમની સેવાની તક આપવાની હતી તે ઉંમરે તેમને માથે અત્યંત વિકટ જવાબદારી આવી પડી.

શ્રીમતી કમળાબહેનનું અવસાન થયું ત્યારે શ્રી મંગળભાઈની પુત્રી કલ્પનાની ઉંમર ૧૬ વર્ષની, મૂકેશભાઈની ૧૨ વર્ષની અને મીનાની ઉંમર ૧૦ વર્ષની હતી. આ બાળકોને શ્રી મંગળભાઈ કેવી રીતે ઉછેરશે એ એક પ્રશ્ન હતો. કારણ કે ઈન્કમટેક્ષની નોકરી દરમિયાન તેમને તો અવારનવાર જુદાં જુદાં સ્થળોએ જવું પડતું હતું. પણ મણિબાએ મંગળભાઈને હિંમત ન હારવાનું તથા બાળકોની બિલકુલ ચિંતા ન કરવાનું કહ્યું અને પોતાનાં

પૌત્ર અને પૌત્રીઓના ઉછેરની સંપૂર્ણ જવાબદારી તેમણે ઊપાડી લીધી અને મંગળભાઈને નચિત કર્યાં.

મણિબા મૂકેશ, કલ્પના તથા મીનાનાં દાદીબા તો હતાં જ પણ તેઓ તેમનાં 'બા' પણ બન્યાં.

શ્રી મંગળભાઈના જ શબ્દોમાં જોઈએ તો -

“મારી પત્નીનું અવસાન થતાં સર્જાયેલા અતિ વિકટ સંયોગોમાં મારાં ૭૪ વર્ષની ઉંમરનાં બા મણિબા મારી વહારે આવ્યાં. મારો પડતો મોભ એમણે એમના ખભા ઉપર ગ્રહી લીધો. પણ મને વસવસો એક જ હતો. ૭૪ વર્ષની ઉંમરનાં મારાં બાનો જ્યારે મારે સેવા કરવાની હતી ત્યારે સંસારની - ઘરની - મારી જવાબદારીઓનો ભાર તેમને ઉપાડવાનો આવ્યો. વિધાતા કેવી રમત રમાડે છે ? સદ્ભાગ્યે મારાં બાનું સ્વસ્થ આરોગ્ય આ આવી પડેલો ભાર ઉપાડવા સમર્થ હતું. આવી અતિ નાજુક અવસ્થાએ પ્રભુ પ્રત્યેની મારી શ્રદ્ધા અને ધાર્મિક વાચનમાંથી મળેલું ભાથું મને ખૂબ ખૂબ કામ આવ્યું. પ્રભુકૃપાથી, મારાં માતૃશ્રી મણિબાની હૂંફથી અને મારાં બાળકોની અનુકૂળ સમજથી પાછી મારી જીવનનાવ સરળતાપૂર્વક ચાલવા લાગી...”

શ્રી મંગળભાઈ ૧૯૬૭થી '૭૦ સુધી રાજકોટ, '૭૦ થી '૭૧ વડોદરા, '૭૧ના પાછલા ભાગે જોધપુર અને '૭૨ પછી અમદાવાદમાં આવ્યા. તેઓ જ્યાં જ્યાં ગયા હતા ત્યાં તેમનાં માતૃશ્રી મણિબા તેમની સાથે જ જતાં હતાં. અને જે જે શહેરમાં રહ્યાં હતાં ત્યાંના આડોશીપાડોશીઓનો પ્રેમ તેમણે સંપાદન કર્યો હતો.

સ્વભાવ અને શોખ

શ્રી મંગળભાઈની બદલી જુદાં જુદાં સ્થળોએ થતી એટલે ત્યાં નવેસરથી ઘર વસાવવું પડતું. પણ મણિબાની વ્યવહારકુશળતા, સૂઝ અને દીર્ઘદ્રષ્ટિથી બધું જ પાર પડતું.

બાળકોને સમયસર શાળા-કોલેજે મોકલવાં, તેમનું સ્વાસ્થ્ય જળવાઈ રહે તે જોવું, તેઓ નિયમિત અભ્યાસ કરે છ કે નહિ તેનું ધ્યાન રાખવું - આ બધાંમાં મણિબા સફળતાપૂર્વક પાર ઊતર્યાં. તેઓ ગ્રાંડ ભણ્યાં નહોતાં પણ તેમની કોઠાસૂઝ અજબ હતી.

તેમણે મૂકેશભાઈ, મીનાબહેન તથા કલ્પનાબહેનની તો સંભાળ લીધી જ પણ આ ત્રણેયનાં સંતાનોને પણ તેમણે ઉછેર્યાં.

મણિબાને વાચનનો ખૂબ જ શોખ હતો. તેઓ નિયમિત વર્તમાનપત્રો વાંચતાં, સામયિકો પણ વાંચતાં હતાં. ધાર્મિક પુસ્તકોનું તેમનું વાચન પણ ખરું. તેઓ રાજકારણમાં, દેશમાં બનતા બનાવોમાં તથા કુટુંબીજનોમાં રસ લેતાં હતાં. અને તેની ચર્ચા પણ કરતાં. ટી.વી. પણ જોતાં.

મણિબા જીવનને ચાહતાં હતાં. જીવનમાં રસ લેતાં હતાં. જીવન સાથે સમજૂતી કરતાં હતાં. એટલે જ ૯૯ વર્ષની ઉંમરે તેમનું અવસાન થયું ત્યાં સુધી જીવન પ્રત્યે તેમણે કંટાળો અનુભવ્યો નહોતો. જિંદગીના અંત સુધી તેઓ સ્વસ્થ રહ્યાં હતાં.

પાછલાં વર્ષોમાં તેમની શ્રવણશક્તિ મંદ પડી હતી પણ તેમની યાદશક્તિ અતિ તીવ્ર હતી. એક જ વખત તેમના પરિચયમાં આવનારને તેઓ ભૂલી શકતાં નહિ.

તેમનું કુટુંબ વિશાળ હતું. પુત્રો, પૌત્રો, પૌત્રીઓ, પ્રપૌત્રો, પ્રપૌત્રીઓ, દીકરી, દોહિત્રો, દોહિત્રીઓ વગેરેનું વિશાળ કુટુંબ હતું. લગભગ ૨૦૦ થી ૨૫૦ કુટુંબીઓને મણિબા ઓળખતાં હતાં, એટલું જ નહિ તેમનાં નામ પણ તેમને યાદ હતાં.

દિવાળી પ્રસંગે કુટુંબનાં નાનાંમોટાં સભ્યો તેમને વંદન કરવા તથા આશીર્વાદ લેવા આવતાં ત્યારે તે દરેકને આપણી આર્થ પ્રણાલી અનુસાર પૈસા આપી આશીર્વાદ આપતાં.

સ્વભાવે તેઓ નીડર, શાંત, માયાળુ, આનંદી અને પરગજુ

હતાં. બાળકો સાથે બાળક જેવાં અને મોટાંઓ સાથે મોટા જેવાં બની વર્તતાં. બાળકો તેમને અત્યંત પ્રિય હતાં. નાનાં-મોટાં સૌ સાથે તેઓ હળીભળી જતાં.

મણિબાએ પોતાની સાથે પાંચ પેઢી જોઈ હતી. તેમના સૌથી મોટા દીકરા જશભાઈના દીકરાના દીકરા અને તેના દીકરાને જોતાં ગયાં તેનો તેમને સંતોષ હતો.

અવસાન

૯૯ વર્ષની પાકટ વયે - તા. ૧૭-૧-૧૯૯૧ના રોજ મણિબાનું અવસાન થયું ત્યાં સુધી તેઓ માનસિક રીતે સંપૂર્ણ સ્વસ્થ હતાં.

અવસાનના દિવસે સવારના નવ વાગ્યા સુધી તેમણે તેમના પુત્ર મંગળભાઈ, બીજા પુત્ર ઠાકોરભાઈ તથા પૌત્ર મૂકેશભાઈ સાથે વાતો કરી હતી. મૂકેશભાઈના પુત્ર ચિ. જીગર તથા પુત્રી ચિ. કૃતિને રમાડ્યાં હતાં.

દસ વાગ્યે તેઓ સ્નાન કરવા ગયાં. આથરૂમમાંથી બહાર આવી પલંગમાં બેઠાં ત્યાં જ સ્વાભાવિક રીતે જ તેમણે દેહ મૂક્યો. તેમનું મૃત્યુ શાંત અને અદ્ભુત હતું ! અંતિમ પળે પણ તેમણે કોઈની સેવા લીધી નહોતી.

મણિબાએ જીવનને માણ્યું હતું. હવે વધુ જીવવાની તેમને ઈચ્છા નહોતી. મૂકેશભાઈ જ્યારે મણિબાને કહેતાં કે “હવે આવતે વર્ષે તમારી જન્મશતાબ્દી ઉજવીશું” ત્યારે તેઓ જણાવતાં : “ના, હવે મારે વધુ જીવવું નથી. હવે બાળકો મોટાં થઈ ગયાં છે. મારી ફરજ પૂરી થઈ છે. હવે કાંઈ પણ મેળવવાની મને ઈચ્છા નથી. ઈશ્વરે સોંપેલું કાર્ય મેં જાળવ્યું છે. તમે બધાં સુખી છો એનો મને આનંદ અને સંતોષ છે.”

તેમના ધૈર્યનો એક પ્રસંગ

મણિબાના પૌત્ર મૂકેશભાઈ અત્યંત તેજસ્વી વિદ્યાર્થી હતા. અભ્યાસમાં તે આગળ ને આગળ વધતા હતા. નેશનલ મેરીટ સ્કૉલરશીપથી માંડીને ઉચ્ચ કક્ષાના રાષ્ટ્રીય-આંતરરાષ્ટ્રીય ધણા એવોર્ડ તેમણે મેળવ્યા છે. તેમાં પણ ૧૯૮૫માં વિશ્વના પાંચ શ્રેષ્ઠ યુવા વ્યાવસાયિકોમાં તેમની પસંદગી કરાઈ ને જીનીવાની ઈન્ટરનેશનલ કાઉન્સિલ ઓફ પ્રોફેશનલ્સ દ્વારા તેમનું કરાયેલું બહુમાન સૌથી ઉલ્લેખનીય છે. ઈન્કમેટેક્સ કન્સલટન્ટ તરીકેના વ્યવસાયમાં તેમની નિપૂણતા ઝળકી ઊઠી છે. કરદાતાને માર્ગદર્શન આપતાં ધણાં પુસ્તકો તેમણે લખ્યાં છે. તેઓ એક સારા વક્તા પણ છે. ઈન્કમેટેક્સ બાર એસોસીયેશન અમદાવાદના તેઓ પ્રમુખ રહી ચૂક્યા છે. ઈન્ડો-જાપાન ફ્રેન્ડશીપ એસોસીયેશનના તેઓ મંત્રી છે.

મૂકેશભાઈ જ્યારે નવનિર્માણ આંદોલનમાં આગળ પડતો ભાગ લેતા હતા ત્યારે એક દિવસે રાત્રે પોલીસ તેમને પકડવા માટે આવી હતી. તેમના પિતાશ્રી મંગળભાઈ જાગતા જ હતા. તેમણે મૂકેશભાઈની ધરપકડ માટેના વૉરંટની માગણી કરી. પણ પોલીસ પાસે તે હતું નહિ. ઝાઝી રકઝક કરવાનો કોઈ અર્થ નહોતો એટલે મૂકેશભાઈને લઈ જવાની તેમણે સંમતિ આપી. મણિબા તે વખતે બાજુના ઓરડામાં જ સૂતાં હતાં પણ તેમને જાગ્યાં નહોતાં.

બીજા દિવસે વહેલી સવારે મંગળભાઈને બ્રહ્માકુમારી ચંદ્રિકાબહેનની સાથે આબુ જવાનું હતું. જતી વખતે સ્વાભાવિક રીતે વાત કરતા હોય તે રીતે તેમણે મણિબાને કહ્યું : “બા, મૂકેશને પોલીસ પકડી ગઈ છે. પણ તમે ચિંતા કરશો નહિ. સાંજે તો તે આવી જશે. હું આબુ જાઉં છું.”

મણિબાએ જણાવ્યું હતું : “ના રે ના, એમાં શી ચિંતા કરવાની

હોય ? પોલીસ પોલીસનું કામ કરે અને આપણે આપણું કામ કરીએ. તમે ખુશીથી આબુ જાવ.”

મણિબા સહેજ પણ અસ્વસ્થ થયાં નહિ કે ગભરાયાં પણ નહિ.

તેમના જીવનના અન્ય પ્રસંગો પણ છે પણ વિસ્તારભયે તે અહીં રજૂ કરતો નથી.

મણિબાના જીવનમાં આઘાતો સહન કરવાના પ્રસંગો પણ આવ્યા છે. તેમના જમાઈ શ્રી રજનીકાંતભાઈ પટેલના તેમજ રજનીકાંતભાઈના સુપુત્ર ચિ. ગૌતમ તથા મણિબાના દીકરા વિદ્વલભાઈના સુપુત્ર ચિ. હરેશના અચાનક અને અકાળ અવસાને તેમને હયમયાવી નાખેલાં પણ ‘જેવી ઈશ્વરની ઈચ્છા’ એમ માની તેમણે બધા આઘાત પણ સહન કરી લીધા હતા.

મણિબાના સમગ્ર જીવન ઉપર દ્રષ્ટિપાત કરતાં લાગે છે કે તેઓ સાચા અર્થમાં આર્ય નારી હતાં. આર્ય નારીમાં હોવા જોઈએ તે તમામ સદ્ગુણો તેમનામાં હતા. કુટુંબવત્સલતા, પ્રેમ, માયાળુપણું, ત્યાગ, પરોપકારવૃત્તિ, ઈશ્વર પ્રત્યે શ્રદ્ધા, વડીલો પ્રત્યે માન વગેરે તેમના જીવનમાં જણાઈ આવતું હતું.

મણિબા આજે તો આપણી વચ્ચે નથી પણ તેમનું પ્રેરક અને આદર્શ જીવન લાંબા સમય સુધી આપણા સ્મરણમાં રહેશે અને પ્રેરણા આપતું રહેશે.

તા. ૧૩-૮-૯૨

મુકુન્દ શાહ
તંત્રી : ‘નવચેતન’

પ્રવેશિકા

૧

કોઈ પણ પ્રકારના અનુકૂળ કે પ્રતિકૂળ સંજોગો નિર્માણ કરતાં પહેલાં કશુંક કરવું જરૂરી હોય છે, અને કોઈ પણ કૃતિ કરતાં અગાઉ એ અંગેની જાણ્યે-અજાણ્યે પણ કોઈ પૂર્વવિચારણા થઈ હોય એ જરૂરી છે. અને વિચાર એ મગજ કે ચિત્તની નીપજ છે, તે પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આ ચિત્ત એ એક એવું સક્રિય કેન્દ્ર છે, જેમાંથી સાઘળી પ્રવૃત્તિ પેદા થાય છે.

વર્તમાન જગતને ચલાવતાં નિયમો કે પરિબળો પર જીત મેળવવા તે જ કોટિનાં સાઘનો ન ચાલી શકે. એને હરાવવા માટે એનાથી ઊંચી કોટિનાં વધુ શક્તિશાળી સાઘનો હોવાં જોઈએ એ સ્પષ્ટ છે. વૃક્ષ ઊગીને ઊંચું વધે છે, તે ગુરુત્વાકર્ષણના નિયમને આઘીન થઈને નહીં, બલકે એનાથી ઉપરવટ થઈને જ ઊંચું વધી શકે છે.

બાહ્ય સંજોગોને કાબૂમાં લાવવા માટે આંતરિક પ્રક્રિયાઓના

કેટલાક વૈજ્ઞાનિક સિદ્ધાંતો જાણી લેવા જરૂરી છે. આવું જ્ઞાન એ મહત્ત્વની અણમોલ સંપદા બની શકે છે. જેટલું જલ્દી એને જાણી લઈ શકાય, તેટલું જલ્દી એને અમલમાં મૂકી શકાય. સંજોગો પરનો કાબૂ એ તો અનેક ફળોમાંનું એક ફળ છે. આરોગ્ય, સંવાદિતા અને સુખસમૃદ્ધિ એ તેનાં વધારાનાં આડ-પરિણામો છે. એના મહાન સ્ત્રોતોને પામવાની મહેનત એ જ એનો ખર્ચ છે.

કોઈ પ્રકૃતિપ્રેમી કુદરતનાં સુંદર દેશ્યોને જોવામાં પોતાનો સમય વિતાવે છે ત્યારે તેના મગજમાં નિરીક્ષણની શક્તિ વધુ ને વધુ કેળવાતી જાય છે. પછી એ જે કાંઈ જુએ છે તેને જાણવા-સમજવામાં એક પ્રકારની શીઘ્ર કુશળતા તેનામાં આવી જાય છે. બીજા સામાન્ય માણસ કરતાં એ એક જ નજરમાં ઘણું બધું સંઘરી લઈ શકે છે. પોતાની બુદ્ધિને અવારનવાર કસતો રહી આ શક્તિ તે પ્રાપ્ત કરી શક્યો છે. નિરીક્ષણ-પરીક્ષણ કરવાની ટેવ પર એ વધુ ને વધુ એકાગ્ર થતો ગયો તો પરિણામે એ કશુંક અસાધારણ પ્રાપ્ત કરી શક્યો. બીજી બાજુ, મગજ પાસેથી કશું જ કામ નહીં લેનારા પ્રમાદી લોકો એમનું સમગ્ર જીવન સાવ ઉજ્જડ, વેરાન અને નિષ્ફળતાઓથી ઘેરાઈ જાય ત્યાં સુધી નિષ્ક્રિય બની રહે છે.

પ્રત્યેક વિચાર સાકાર થવા માટે છે. આપણી ઈચ્છાઓ તે આવાં વિચારબીજ જ છે, જે ઊગીને ફળવા-ફૂલવા ઉત્સુક હોય છે. આપણે રોજેરોજ આ બી વાવતાં રહીએ છીએ. એનાં શું પરિણામ આવે છે? આપણે આજે જે કાંઈ છીએ, તે આપણા ભૂતકાળના વિચારોના પરિપાકરૂપે છીએ. અત્યારે આપણે જે કાંઈ વિચારતાં હઈશું તેવા આપણે આવતી કાલે થવાના. આપણે જેવા વિચારો સેવીશું તેવું જ આપણું ચારિત્ર્ય, વ્યક્તિત્વ અને સંજોગો નિર્માશે. આપણે જ આપણા ઘડવૈયા છીએ. વિચાર જ પોતાને ઘડે છે. આંતરિક ખેંચાણનો આ નિયમ વિદ્યુતશાસ્ત્રના પરસ્પર ખેંચાણના નિયમ જેવો છે. સમાન

ધ્રુવો ખેંચાય છે. આપણને સફળતા અપાવે તેવા વિચારોને આપણે આપણા તરફ ખેંચીએ છીએ કે નહીં, એ જ એક મહત્ત્વનો પ્રશ્ન છે.

બુદ્ધિ જેટલી વધારે સક્રિય થાય તેટલા અવરોધો ઓછા થવાના. સતત અભ્યાસને કારણે ચિત્તની સુષુપ્ત શક્તિઓ કામે લાગે છે. ચિત્તના વિકાસ માટે થતો અભ્યાસ જુદા જુદા હેતુસર હોઈ શકે. માણસની વિવિધ શક્તિઓ ખીલવવા કે લાગણીઓનું ક્ષેત્ર કે કલ્પનાશક્તિ ખીલવવા કે અંતઃપ્રેરણા વધારે જાગ્રત થાય એ માટે પણ હોઈ શકે. આ અંતઃપ્રેરણા ઘણી વાર બુદ્ધિગમ્ય નથી હોતી, તો એની અગમ્યતાને પામવાની શક્તિ પણ ખીલવી શકાય. માણસનું નૈતિક ચારિત્ર્ય, શીલ જેટલું વિકસશે તેટલી ચૈતસિક શક્તિઓનો વિકાસ થશે.

સેનેકાએ કહ્યું છે, “મહાન માણસ એ છે જે દૃઢ નિશ્ચયપૂર્વક સત્યના પંથને પસંદ કરે છે. નૈતિક બાબતોમાં જેટલો અભ્યાસ, જેટલી સાધના વધશે તેટલી ચિત્તની શક્તિ પાંગરશે. જેની ચેતના એક વિકસિત નૈતિકતા પર આધારિત છે, તેના ઉદ્દેશો પણ ઉમદા રહેવાના અને એની શક્તિ પણ વધારે ખીલવાની. આ બધાંને પરિણામે એનું એક સમગ્ર, અવિભાજિત, વ્યક્તિત્વ નિર્માણ થશે, જેમાં શારીરિક, માનસિક અને નૈતિક સ્વસ્થતા ઊભરાતી હશે, જેના પરિણામે અભિક્રમ લેવાની, પહેલ કરવાની શક્તિ, સામર્થ્ય તેમજ પ્રતિકાર ન કરી શકાય તેવી શક્તિ નિર્માણ થશે. અને સ્વાભાવિક રીતે જ આ બધું સફળતા તરફ દોરી જશે.

તમામ ચીજોમાં સુમેળ સઘાય, સંવાદ જન્મે તે માટે કુદરત સતત મથ્યા કરે છે, પ્રત્યેક વિસંગતિ, વેદના કે મુશ્કેલી દૂર થાય અને સંવાદ પ્રગટે તે માટે પ્રયત્નશીલ છે. એટલે જ્યારે સંવાદભર્યા વિચારો સેવાય ત્યારે તે મુજબની અનુકૂળ પરિસ્થિતિ નિર્માણ કરવા માટે

કુદરત કામે લાગે છે.

ચિત્ત એ એક મહાન સર્જનાત્મક શક્તિ છે આ વાત જ્યારે સમજાઈ જાય ત્યાર પછી બધું જ શક્ય બની જાય છે. ઈચ્છા એ મહાન સર્જનહાર છે એ જાણ્યા પછી આપણી ઈચ્છાઓને અંકુશિત કરી સુંદર દિશામાં વાળવા આપણે શા માટે ન પ્રેરાઈએ ? દેઢ મનોબળ ધરાવતાં સ્ત્રી-પુરુષો પોતાની આસપાસના કે ક્યારેક તો દૂરના લોકો પર પણ ભારે વર્યસ્વ ધરાવતાં હોય છે અને પોતાની આકાંક્ષાઓ મુજબની ઈચ્છાઓ બીજા લોકો ધરાવતાં થઈ જાય તેવું કરી શકતાં હોય છે. જગતની મહાન વ્યક્તિઓ આ પ્રકારની શક્તિ મોટી માત્રામાં ધરાવે છે. તેમનો પ્રભાવ સર્વ ત્ર ફેલાય છે અને તેમનાં વક્તવ્યને લોકો અનુસરે છે. આ રીતે દેઢ આકાંક્ષા અને કલ્પનાશક્તિ ધરાવનારા લોકો બીજાના વિચારો પર પોતાનો પ્રભાવ પાડી પોતાની ઈચ્છા મુજબ તેમને દોરતા હોય છે. આવી પ્રભાવશાળી વ્યક્તિઓ અનેકોને ખેંચે છે, અને તેમને વશ કરી દોરે છે. તેઓ ભાવનાશાળી હોય છે અને બીજાની ઈચ્છાશક્તિ પર અંકુશ ધરાવે છે.

દુનિયામાં એવો કોઈ માણસ નથી, જે પોતાની જાતને મદદ પહોંચાડવા આંતરિક શક્તિ ન ધરાવતો હોય. જેમને આ આંતરશક્તિનું ભાન હશે તેઓ એને અજમાવ્યા સિવાય નહીં રહે. આજના દળદરિયા જગતને આ સત્ય સમજવાની જરૂર છે. સ્પષ્ટ જોઈ શકનારી આંતરિક બૌદ્ધિક હિંમત અને એને આચરણમાં લાવનારી નૈતિક હિંમતની શક્યતાઓ બધા માટે ખુલ્લી છે. પ્રત્યેક માનવમાં દિવ્ય સંભાવનાઓ ભરી પડી છે.

આપણે સૌ જાણીએ છીએ કે પૃથ્વી ગતિ કરે છે, છતાંય આપણે કહીએ છીએ કે સૂર્ય ઊગે છે અને આથમે છે. આપણને લાગે છે કે પૃથ્વી સ્થિર છે, અને છતાંય હકીકત એ છે કે પૃથ્વી ગોળ ગોળ ફરે

છે; ઘંટ વાગે છે એવું આપણે કહીએ છીએ, પરંતુ આપણે જાણીએ છીએ કે એ તો માત્ર હવામાં તરંગો આંદોલિત કરે છે. એક સેકન્ડમાં સોળ વખત આંદોલિત થાય છે. એક સેકન્ડના ૩૮૦૦૦ તરંગો ઊઠે ત્યાં સુધી અવાજ સાંભળી શકાય છે. આનાથી વધારે ગતિ વધે તો ફરી પાછી નિઃશબ્દતા છવાય છે. આ ઉપરથી આપણને સમજાય છે કે ધ્વનિ ઘંટમાં નથી, એ તો એને ગ્રહણ કરનાર આપણા ચિત્તમાં છે.

આપણે સૂર્યને પ્રકાશદાતા કહીએ છીએ, છતાંય આપણે જાણીએ છીએ કે એ તો માત્ર એવી ઊર્જા ફેંકે છે જે એક સેકન્ડના ચાર હજાર પરાર્ધની ગતિએ ઈથરમાં તરંગો પેદા કરે છે, જેને આપણે પ્રકાશના તરંગો કહીએ છીએ. આમ, પ્રકાશ એ માત્ર ગતિનો એક પ્રકાર છે અને મોજાંઓની ગતિનો અનુભવ જ્યારે જ્ઞાનતંતુને થાય છે ત્યારે પ્રકાશ નામની ચીજનું નિર્માણ થાય છે.

જ્યારે તરંગોની ઝડપ વધે છે ત્યારે પ્રકાશ પોતાનો રંગ બદલે છે. એટલે ગુલાબને લાલ કે ઘાસને આપણે જ્યારે લીલું કે આકાશને ભૂરું કહીએ છીએ ત્યારે આપણે જાણીએ છીએ કે આ બધા રંગો તો કેવળ આપણા મગજમાં વસે છે અને પ્રકાશના તરંગોની ઝડપ મુજબ વિવિધ રંગો દેખાય છે. સેકન્ડના ચાર હજાર પરાર્ધથી વધી જાય છે ત્યારે આપણને પ્રકાશ નથી દેખાતો, પરંતુ ગરમીનો અનુભવ થાય છે.

એટલે જે કાંઈ દેખાય છે તે કેવળ આપણા જ્ઞાનતંતુઓને, મગજને આભારી છે. અરે ! સ્થળ અને કાળ જેવાં પરિમાણો પણ વાસ્તવમાં નથી. ભૂત કે ભવિષ્ય જેવું કાંઈ છે જ નહીં, સમય એ તો માત્ર વિચારોનો કમિક અનુભવ છે. એની પોતાની કોઈ સ્વતંત્ર હસ્તિ જ નથી. એટલે આખરે તો બધા પર અંકુશ ધરાવનારી કેવળ એક પંરમસત્તા છે. અણુ માત્ર એક કેન્દ્રમાં કેન્દ્રિત છે. એ જ્યારે વિભાજિત થાય છે ત્યારે

બીજા કોઈ રૂપે એ અસ્તિત્વ ધરાવે છે. એનો કદી ય નાશ નથી થતો. જ્યાં એની જરૂર હોય ત્યાં એ ખોચાઈને જાય છે. એટલે જ, આપણે જે આપીએ તે જ પામીએ અને જેઓ મેળવી શકે તેમ હોય તેમને જ આપણે આપી શકીએ. એટલે આપણા વિકાસની માત્રા અને આપણે કેટલા અંશે સુમેળ-સંવાદ સાધી શકીએ તે નક્કી કરવાનું આપણા જ હાથમાં છે.

આપણા ભલા માટે જ કુદરતે કાનૂનો ઘડ્યા છે. આ કાયદા અટળ છે, આપણે એમાંથી છટકી શકીએ નહીં. મહામૌનના મહાસાગરમાં તમામ શક્તિશાળી પરિબળો કામ કરતાં રહે છે, આપણી જાત તેમની સાથે સુમેળ સાધી શકે તો આપણે સુખ-શાંતિનું જીવન વિતાવી શકીએ.

મુશ્કેલીઓ, આફતો અને સંકટો સૂચવે છે કે આપણને જેની જરૂર નથી તે આપણે આપી દેતાં નથી. અથવા જેની જરૂર છે, તેને સ્વીકારતાં નથી. જૂનાને સ્થાને નવું અને ખરાબને સ્થાને સારાને સ્થાપીને વિકાસ પ્રાપ્ત કરી શકાય. આ એક શરતી કરાર છે, સોદાબાજી છે. આપણે સૌ, માનવમાત્ર એ નરી વિચાર-હસ્તિ છે, મનનશીલ પ્રાણી છે એટલે આપણે જેટલું આપીએ તેટલું જ મેળવી શકીએ. આપણી પાસે જે કંઈ છે, તેને જ જડની જેમ વળગી રહીએ, તો આપણામાં જે કંઈ ખૂટે છે, તેની પૂર્તિ ન કરી શકીએ.

આકર્ષણના નિયમને આધારે, આપણે માત્ર આપણને લાભદાયક એવી ચીજો જ પામી શકીએ. પરંતુ આપણે વિચારો દ્વારા જે બાબતોને નિમંત્રણ આપતાં હોઈએ તેનો ઉદ્દેશ આપણી સમક્ષ સાફ હોવો જોઈએ. તે દ્વારા આપણે આપણા સંજોગો પર કાબૂ મેળવી શકીએ. અને આપણા વિકાસ માટે જરૂરી હોય તેવા જ પાઠ પ્રત્યેક અનુભવમાંથી તારવી શકીએ. જેટલા અંશે આપણે આ શક્તિને વધારી

શકીશું, તેટલા પ્રમાણમાં આપણે સંવાદિતા અને સુખ પ્રાપ્ત કરી શકીશું.

આપણા વિકાસ માટે જરૂરી બાબતોને પારખવાની શક્તિમાં જેમ જેમ આપણે ઊંચે ચઢીએ છીએ અને વ્યાપક દૈષ્ટિ મેળવતાં જઈએ છીએ, તેમ તેમ વધારો થાય છે. આ પરખશક્તિ જેટલી વધુ વિકસશે, તેટલા વધારે આપણે આ શક્તિના હોવાપણા વિષે નિશ્ચિત થઈશું અને એને આકર્ષી આત્મસાત્ કરવામાં પણ વધારે સફળ બની શકીશું. આપણા વિકાસ માટે જરૂરી ચીજો સિવાય પછી બીજી કોઈ અવાંતર બાબતો આપણી સામે ફરકી શકશે નહીં. પછી આપણી સામે જે પરિસ્થિતિ ઊભી થશે, તે આપણા વિકાસ માટે જરૂરી છે. એમાં આપણા વિકાસ માટે છુપાયેલા સંકેતોને આપણે આત્મસાત્ નહીં કરીએ ત્યાં સુધી એ મુશ્કેલીઓ ટકી રહેશે. આપણા વિકાસ માટે મદદરૂપ થઈ શકે તેવા પાઠ આપણે શીખી લઈએ, પછી જ એ પરિસ્થિતિ બદલાશે. આપણે જેવું વાલીએ તેવું લણીએ એ એક ને એક બે જેટલી સાચી હકીકત છે. આપણી મુશ્કેલીઓમાંથી મુક્ત થવા માટે જેટલા પ્રમાણમાં પ્રયાસ થયો હશે તેટલા જ પ્રમાણમાં આપણે જોમ અને સામર્થ્ય પ્રાપ્ત કરી શકીએ. વિકાસ માટે એક કઠોર અને કપરું સત્ય આ પણ છે કે આપણને જે અનુકૂળ છે તેની સાથે સંવાદ સાધવા માટે આપણે ઊંડું ચિંતન- મનન કરી તેને આપણી તરફ ખેંચવું પડશે. કુદરતના કાયદાને જાણી-સમજી અને અનુકૂળ થઈ તેને સક્રિય સહયોગ આપીને જ આપણે જીવનનું સર્વોચ્ચ સુખ હાંસલ કરી શકીએ.

જાતિ, વર્ણ કે રંગ-ભેદના અણઘડ વિચારો અને એના આંધળા આચરણપ્રેરિત રોગિષ્ઠ સૂચનો કેટલીક વાર આપણી માનસિક શક્તિઓને અવરોધે છે. એને કારણે ભય, ચિંતા, લઘુતાગ્રંથિ જેવા દોષો પેદા થાય છે. ઘણા માણસો શા માટે આટલું ઓછું મેળવી શકે છે, કરોડો લોકો શા માટે અભાવગ્રસ્ત છે, તેનાં કારણો આ જ છે.

આમ જુઓ તો તેમની અંદર જ અપાર શક્યતાઓ પડી છે. બસ, એ શક્યતાઓને થોડુંક ઢંઢોળો અને અપાર સુખ પ્રાપ્ત થઈ શકે.

કદાચ પુરુષો કરતાં સ્ત્રીઓ આ બાબતમાં વધારે ભોગ બને છે. એક તો તેઓ અત્યંત સંવેદનશીલ અને લાગણીશીલ છે, એટલે બીજાના ચિત્તનાં વિચાર-સ્પંદનોને ઝીલવા સદા ખુલ્લી રહે છે અને મોટે ભાગે નકારાત્મક અને નિરાશાજનક વિચારોનો પ્રવાહ તેમના તરફ વહેતો રહે છે.

પરંતુ આ આફતને ટાળી શકાઈ છે. ફ્લોરેન્સ નાઈટીંગલે આ જીત મેળવી. સ્ત્રીઓ માટે સદંતર નવી એવી ઊંચાઈ તે પોતાની સુકોમળ સહાનુભૂતિ અને સક્રિય સામર્થ્ય દ્વારા પ્રાપ્ત કરી શકી. રેડ ક્રોસની અધ્યક્ષા કલેરા બાટને જ્યારે અમેરિકન લશ્કરમાં આવું જ સંફળ કામ કરી ગઈ, ત્યારે એ જ ઊંચાઈએ પહોંચી ગઈ. આવું જ જેની લીન્ડનું. એક બાજુ અસંખ્ય આર્થિક પુરષ્કારો પ્રાપ્ત કર્યા, બીજી બાજુ પોતાના વ્યક્તિત્વના સંવેદનશીલ પાસાને ન્યાય આપતી સંગીતની કળામાં પ્રથમ સ્થાન મેળવ્યું. સંગીત, કળા, સાહિત્ય, અભિનય જેવાં અનેક ક્ષેત્રોમાં સ્ત્રીઓએ સિદ્ધિઓનાં ઉન્નત શિખરો સર કર્યાં છે.

સ્ત્રી-પુરુષ બંને હવે મૌલિક ચિંતન કરતાં થયાં છે. સંભાવનાઓ અંગે તેમની જાગૃતિ વધી છે. જીવનનાં રહસ્યોને ખોલવા તેઓ તત્પર બન્યાં છે. આ અગાઉ, વિચારોના ક્ષેત્રમાં પરીક્ષણ, નિરીક્ષણનું આટલું બધું ખેડાણ કદીય થયું નહોતું. હવે કેટલાક જીવનદ્રષ્ટાના ધ્યાનમાં આ હકીકત આવી ગઈ છે કે ચિત્ત એ એક વૈશ્વિક પદાર્થ છે, જે સૌમાં વહેતી ચેતનાનો એક અંશ છે. ઘણા લોકો હવે આ અદ્ભુત સત્યને નિશ્ચિત વાચા આપવા માંગે છે. આધુનિક વિજ્ઞાન આપણને શીખવે છે કે પ્રકાશ અને ધ્વનિ એ ગતિની જુદી જુદી તીવ્રતા માત્ર છે. આ સત્ય જડ્યું નહોતું ત્યારે જે પરિબળોનો અંદાજ ન આવ્યો હોય તેવાં પરિબળો તરફ આ નવું વિજ્ઞાન લઈ જઈ શકે.

નવા યુગનું પરોઢ ફૂટી રહ્યું છે અને એના પ્રકાશમાં ઊભા રહીને માનવજાતને હવે જિંદગીના અર્થની વ્યાપકતા તથા એની ભવ્યતા અંગે કશુંક સમજાઈ રહ્યું છે. આ જ જીવનમાં અનંત સંભાવનાઓ છૂપી સંતાયેલી છે. માણસની સંપ્રાપ્તિને હવે કોઈ માઝા નથી, માણસના વિકાસનું અંતિમ બિન્દુ કલ્પનાતીત છે. આજની ઊંચાઈએ ઊભા રહીને માણસ આજે શોધી શક્યો છે કે જે અનંત શક્તિનો પોતે એક અંશ છે, તેમાંથી એ નવશક્તિ પામી શકે તેમ છે.

કેટલાક માણસો બહુ ઓછી મહેનતે સફળતા, શક્તિ, સત્તા, ધન, આબાદી વગેરે મેળવી લેતા જણાય છે, જ્યારે કેટલાકને તે માટે ભારે જહેમત ઉઠાવવી પડે છે. વળી કેટલાકને તો આ બધું મળી શકતું જ નથી. આવું શા માટે? કેટલાકને સહેલાઈથી, કેટલાકને મહામુશ્કેલીએ અને બીજા કેટલાકને તો કશું મળે જ નહીં. આનું કોઈ સ્થૂળ કારણ તો હોઈ જ ના શકે, કારણ કે જો એવું હોત તો શારીરિક રીતે મજબૂત માણસ સૌથી સફળ માણસ હોત. એટલે કશુંક આંતરિક કારણ જ હોઈ શકે. માણસનું મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત વગેરે જ મૂળભૂત કારણરૂપ હશે, એ જ ક્રિયાત્મક પરિબળ હશે, જે માણસોને જુદી જુદી સફળતાઓ આપે છે. એટલે માણસનું ચિત્ત, એની ચેતના, એનો અંતરાત્મા જ એક એવી ચીજ છે જે પરિસ્થિતિ પર વિજય મેળવી રસ્તા પરનાં તમામ વિઘ્નોને હટાવી આગળ વધે છે.

વિચારની ક્રિયાત્મક શક્તિ દ્વારા આંતરિક ગુણોને સાકાર કરતા સિકંદર, નેપોલિયન, કોમવેલ, માલબરો, વોશિંગ્ટન જેવા મહાન નેતાઓ, કાર્નેગી, મોર્ગન, રોક ફેલર જેવા ઉદ્યોગસમ્રાટો અને સ્ટેફેન્શન, મોર્સ, માર્કોની, એડિસન જેવા અનેક વૈજ્ઞાનિકો, શોધકો જેવા

મહાનુભાવો આપણી નજર સમક્ષ છે. એટલે માણસ-માણસમાં ફેર હોય તો આટલો જ છે કે એક માણસ વિચાર પર અંકુશ ધરાવે છે અને બીજો માણસ જે વિચાર આવે તેને આધીન થઈ જાય છે. એટલે બધી સફળતા, તમામ સામર્થ્યનું એકમાત્ર રહસ્ય કોઈ હોય તો તે આ છે કે સાચા વિચારોને જ સેવવા એ જ દરેક માણસનું પરમ કર્તવ્ય છે.

જ્યારે વિચારની સૃજનશક્તિનો પૂરેપૂરો અંદાજ આવી જાય ત્યારે એનું પ્રભાવકારી અદ્ભુત પરિણામ દેખાશે. પરંતુ યોગ્ય અનુસરણ, ખંત અને એકાગ્રતા વગર આવાં પરિણામ પ્રાપ્ત કરી શકાતાં નથી. ભૌતિક જગતના જેવા જ આંતરિક જગતના કાયદા કાનૂન પણ અફર અને નિશ્ચલ હોય છે. એટલે ઈચ્છિત પરિણામ મેળવવા માટે કાયદાને જાણવો-સમજવો અને અનુસરવો જરૂરી છે. કાયદાનું અક્ષરશઃ પાલન થશે તો એનાં સુનિશ્ચિત પરિણામો જ આવીને ઊભાં રહેશે. જ્યારે સાધકને સમજાઈ જાય કે પોતે કેવળ બાહ્ય સ્થૂળ બાબતો પર નિર્ભર રહેવાને લીધે જ પાછો પડી રહ્યો છે અને સાચી શક્તિ તો અંદરથી મળે છે ત્યારે પોતાના વિચારને વળગી રહી એને અનુસરવા એ દૃઢપ્રતિજ્ઞ બને છે અને છેવટે ચમત્કારિક પરિણામોને પ્રાપ્ત કરે છે.

વૈજ્ઞાનિકો કહે છે કે આપણે એક નિરાકાર વૈશ્વિક ચૈતન્યસાગરમાં જીવીએ છીએ. એને પોતાનો કોઈ આકાર નથી. પરંતુ માણસના વિચારોના તરંગો તથા શબ્દો મુજબ એ આકારો ધારણ કરે છે. આપણે જે રીતે વિચારીએ, તે રીતે જગત ઘાટ પકડે છે. એટલે આપણી સમક્ષ જે કાંઈ દૃશ્યમાન છે, તે છેવટે તો આપણે જે કાંઈ વિચાર્યું અથવા કહ્યું, તેના જ પરિપાકરૂપે છે. દૃશ્ય જગત એટલે વિચારોનું સાકાર રૂપ.

વિચાર પણ કાનૂનને જ અનુસરે છે. આપણી એ સમજણની

ખામીને લીધે આપણે સારું દૃશ્ય ખરું કરી શક્યા નથી. એક ચોક્કસ નિયમને આધારે જ આ જગત રચી શકાય છે. તે હકીકત આપણે જાણી નથી. કોઈ પણ ગણિત, રસાયણ કે વિદ્યુતશાસ્ત્રના નિયમ જેટલો જ આ વિચારનો નિયમ પણ સુનિશ્ચિત છે. જ્યારે આપણને સમજાય છે કે જીવનનાં કોઈ પણ સુખ, સફળતા, આરોગ્ય કે સમૃદ્ધિ એ એને અનુરૂપ એવા સુવિચારોને આભારી છે, પછી એ વિચારો ભલેને અજાણતાં કેળવાયા હોય, પરંતુ છે એ વિચારોને જ કારણે, ત્યારે વિચારને લગતા નિયમ-કાનૂનનું જ્ઞાન મેળવવાની અગત્ય આપણને સમજાશે. જેમને વિચારની આ તાકાતનો પરચો મળે છે તેઓ જીવનની સર્વોચ્ચ ચીજોને પ્રાપ્ત કરે છે, ઊંચી કક્ષાની સત્વશીલ બાબતો તેઓ પામી શકે છે અને તેમને માટે આ ઉમદા હકીકતો એ રોજિંદા જીવનની ઘટમાળ બની જાય છે. તેમની સમક્ષ કોઈ વધારે ઊંચી શક્તિનું જગત ખૂલી જાય છે અને તેઓ આ શક્તિને સતત કામે લગાડતા રહે છે. આ શક્તિ અખૂટ છે, અસીમ છે, એટલે તેઓ વિજયોની હારમાળાને વરે છે. જે વિઘ્નો, દુર્લભ્ય હતાં, તે હવે હટી ગયાં છે, તત્ત્વો રૂપાંતરિત થયાં છે અને વિઘાતા વિજયમાળ લઈને સામે આવી ઊભી રહી છે.

સારી વસ્તુનો ભંડાર અખૂટ છે. માંગો તેટલું પામી શકાય છે. જરૂરિયાત મુજબના પુરવઠાનો આ માનસિક કાનૂન છે.

આપણે જ આપણા સંજોગોના ઘડવૈયા છીએ. કદાચ આપણે અજાણતાં આ સંજોગો ઘડ્યા હોય. અને જો એ અંગે આપણને અસંતોષ હોય, તો એને બદલી શકાય છે. આપણાં માનસિક વલણો, વિચારોમાં ફેરફાર લાવીએ તો તરત જ બાહ્ય પરિસ્થિતિ પણ એના રંગરૂપ બદલશે આમાં કોઈ ચમત્કાર કે દિવ્ય કશું જ નથી. જીવનનો જ આ નિયમ છે. મગજમાં જેવા વિચારો સેવશો તેવાં જ ફળ તેને લાગવાનાં. બાવળ વાવીને કોઈને આંબો ન મળે. આંબા માટે આંબો જ વાવવો

પડે. એટલે આપણા સંજોગોને સુધારવા પહેલાં આપણી જાતને સુધારવી પડે. આપણા વિચારો અને ઈચ્છાઓમાં સુધારો દેખાવો જોઈએ.

આપણી અંદરના કાનૂનો અંગેનું અજ્ઞાન બાળક આગ સાથે ખેલે એના જેવું જોખમી છે. આ એક વૈશ્વિક સત્ય છે, કારણ કે માણસનું ચિત્ત એ જ માણસના જીવનનું આદિ કારણ, મૂળ કારણ છે.

માની લઈએ કે ઉપરોક્ત તમામ બાબતો અંગે બધા લોકો સંમત હોય અને એમાં કોઈ જ અપવાદ ન હોય, તો પણ છેવટે તો નિયમ અમલમાં મુકાશે તો જ તે કારગત સિદ્ધ થઈ શકે. આચરણમાં મૂક્યા સિવાય કોઈ વિચાર ફળીભૂત ન થઈ શકે.

આ નિયમનો લાભ લેવા, આપણી જાત એની સાથે સુમેળ સાધે તે માટે, આપણા જીવનમાં સ્પષ્ટ લાભ ઊગી નીકળે તે માટે યોગ્ય કાળે યોગ્ય ચીજ અમલમાં મુકાવી જોઈએ. વિદ્યુતશાસ્ત્રના બધા નિયમનું આપણને જ્ઞાન હોય અને વીજળી પેદા કરવા માટેની તમામ ચીજો આપણે હાજર કરી દીધી હોય, પરંતુ જ્યાં સુધી તારોનું જોડાણ ન થાય ત્યાં સુધી ગમે તેટલી ચાંપ દબાવ્યા કરીએ તો પણ પ્રકાશ નહીં આવે, એ જ રીતે આ નિયમનું પણ છે. નિયમને સારી રીતે જાણી-સમજી એને અમલમાં મૂકવો જરૂરી છે.

માનવચેતના સૃજનશીલ છે અને પરસ્પર ખેંચાણના નિયમને અનુસરે છે. બીજાઓએ શું કરવું જોઈએ તે અંગે આપણે વિચારવાની જરૂર નથી. દરેક વ્યક્તિને પોતાને માટેની પસંદગીનો અધિકાર છે. બીજા પર પ્રભાવ પાડવાનો પ્રયાસ વિનાશક છે અને ખેંચાણના નિયમની વિરુદ્ધમાં છે. ધરતીકંપ કે ઝંઝાવાત જેવી જ આ વિધ્વંસક પ્રક્રિયા છે. આ રીતે કશું જ સારું અને ઉમદા નિપજાવી શકાય નહીં.

સફળ થવા માટે વિધાયક દિશા પકડવી જરૂરી છે. કોઈનું કશું

છીનવી લેવાનું ન હોય. તમારે તમારું પ્રાપ્ત કરી લેવાનું છે.

બીજાને કશુંક આપવા માટે બીજા કોઈ પાસેથી ઝૂંટવી લેવાની જરૂર નથી. બધા માટે પૂરતું થઈ પડે એટલી અખૂટ સમૃદ્ધિ ભરી પડી છે. કુદરતની સંપત્તિનો ભંડાર અખૂટ છે અને ક્યાંક કશી તાણ કે અછત દેખાય છે તો તેનું કારણ- કાં તો કોઈ જોડનારા સેતુનો અભાવ છે, કાં વિષમ વહેચણી છે.

પ્રાયુર્ય, વિપુલતા એ તો વિશ્વનો કુદરતી કાનૂન છે. આ તદ્દન ઉઘાડી, સ્વયંસ્પષ્ટ બાબત છે. એને માટે કશી સાબિતીની જરૂર નથી. પ્રકૃતિ લખલૂટ છે. ક્યાંય કોઈ કંજૂસાઈ દેખાતી નથી. બધે જ ભરપૂર સામગ્રી છે. અંગણિત વૃક્ષો, ફૂલો અને જંગલોની વનરાજિ, વિવિધ પ્રાણી-સૃષ્ટિ અને સર્જન-અનુસર્જનની અવિરતનિરંતર ચાલતી પ્રક્રિયા દ્વારા પ્રકૃતિનું અસીમ ઔદાર્ય પ્રગટ થાય છે. પરંતુ આમ વિપુલ પ્રમાણની સમૃદ્ધિ એ હકીકત છે, એ જ રીતે કેટલાક આ સમૃદ્ધિથી વંચિત છે તે પણ હકીકત છે. એ લોકોને હજી આ પણ ખબર નથી કે પ્રત્યેક ચૈતન્ય વિશ્વચેતના સાથે સંકળાયેલું છે અને વ્યક્તિગત ચેતનાને નિશ્ચિત ગતિ મળે તો આપણે ઈચ્છેલી દરેક ચીજ આપણે પામી શકીએ.

એટલે આ સાફ છે કે જે લોકો માનવની આ પ્રગતિ- દિશા અંગે અજ્ઞાન રહેશે તે માણસ જેમ વિદ્યુતશક્તિ અંગે અજ્ઞાન રહીને તેના લાભ ગુમાવી શકે એ જ રીતે માનવીય આંતર્યે તનાની શક્તિના લાભ પણ ગુમાવશે. અલબત્ત, માણસ જે રીતે અનુકૂળ પરિસ્થિતિ નિર્માણ કરી શકે છે એ જ રીતે વિપરીત પરિસ્થિતિ પણ નિર્માણ કરી શકે છે. અને મોટા ભાગના લોકો અણજાણ્યે પણ આ જ હકીકતને અનુસરે છે.

આ કે બીજો કોઈ પણ કાનૂન કોઈ પણ વ્યક્તિને બાકાત રાખતો નથી. માણસ જેવું કરે તેવું પામે, આ એક અટળ નિયમ છે.

એટલે સુખસમૃદ્ધિનો આધાર પણ એ અંગેના નિયમોને જ અનુસરે છે. અને વ્યક્તિની અંતઃશ્ચેતના એ આ સમૃદ્ધિની માત્ર સર્જનહાર નથી, તે એક માત્ર સર્જનહાર છે પરંતુ જ્યાં સુધી ચેતનાની આ શક્તિનું ભાન ન થાય ત્યાં સુધી કશું જ હાથમાં ન આવે.

પચાસ વર્ષ અગાઉ દુનિયામાં જેટલી વીજળી હતી તેનાથી કાંઈ આજે વધારે વીજળી નથી, પરંતુ જ્યાં સુધી એને મેળવવાના નિયમને માણસ સમજ્યો નહોતો, ત્યાં સુધી એ હતી- નહોતી બરાબર હતી. પરંતુ હવે એક વાર એને મેળવવાની ચાવી હાથ લાગી તો આખું જગત ઝળાંહળાં છે. આવું જ આ સુખ-સમૃદ્ધિ અને વિપુલતાનું છે.

વિપુલતાના આ નિયમની જાણકારીને લીધે કેટલાક આંતરિક ગુણો વિકસે છે, જેવા કે હિંમત, નિષ્ઠા, યુક્તિ, ડહાપણ, આત્મનિર્ભરતા અને રચનાત્મકતા. આ બધા વિચારના જ પ્રકાર છે અને વિચાર માત્ર સૃજક છે એટલે બાહ્ય જીવનમાં પણ તે પ્રગટ થાય છે. આ અનિવાર્ય પણે સાચું છે, કારણ કે માણસ વિચારશક્તિ દ્વારા વિશ્વચેતનાનો સંપર્ક સાધી જે- તે વિચારને પ્રગટરૂપે સાકાર કરે છે. આમ પ્રત્યેક વિચાર એ કારણ છે અને પ્રત્યેક પરિસ્થિતિ એ પરિણામ.

આ સિદ્ધાંતને પરિણામે માણસમાં અદેષ્ટ સંભાવનાઓનું નિર્માણ થાય છે અને આ સંભાવનાઓ, તકોનો લાભ લઈ માણસ ધારે તેવા સંજોગો નિર્માણ કરી શકે છે. ભવિષ્યમાં જે ઘટનાઓ સર્જવાની છે, તેનાથી ક્ષુબ્ધ ન થવાય તેવી શક્તિ ચેતનામાં આવે છે. ચિત્તની આ અપરાજિત અવસ્થા જ અનુકૂળ સંજોગોને પોતાના તરફ ખેંચી આણે છે. દરેક માણસમાં આ ચૈતસિક શક્તિ પડેલી છે. ફક્ત એનો ઉપયોગ કરતાં આવડી જાય તો દરેક માટે એ સર્વસુલભ છે.

હિંમત એ અંતરની એવી શક્તિ છે જે માનસિક સંઘર્ષમાં પ્રગટ થાય છે. આ એક ઉમદા અને ઊંચી ભાવના છે. એ આધીન રાખી

પણ શકે અને પોતે પણ આધીન રહી શકે. બંને પરિસ્થિતિમાં હિંમત જોઈએ. એનું વલણ પોતાને છૂપું રાખવાનું છે. એવા ઘણા માણસો હોય છે જે બહારથી બીજાને ગમતું જ કરતાં હોય તેવું લાગે, પરંતુ પ્રસંગ આવ્યે એમની સંકલ્પશક્તિ એવી જોરદાર પ્રગટ થાય છે કે આપણને એના મખમલીઆમોજા હેઠળ પોલાદી હાથ હોવાનો અનુભવ થાય. સાચી હિંમત એ શાંત, સ્વસ્થ અને સંયત છે. એ કદીય બોલકી, ઝઘડાળુ કે દુષ્ટ સ્વભાવની નથી હોતી.

આપણને જે કાંઈ પ્રાપ્ત થાય તેમાંથી અમુક અંશ સંઘરવાની સંગ્રાહક શક્તિ કેળવવી જોઈએ, જેથી બીજી મોટી તકો આવીને ઊભી રહે ત્યારે આપણને કામ લાગે. તમામ સફળ વેપારીઓમાં આ ગુણ હોય છે. જેમ્સ જે. હોલ નામના ધનાઢ્ય જેઓ તાજેતરમાં જ ૨,૦૦૦,૦૦૦ પાઉન્ડની મિલ્કત પાછળ છોડી મૃત્યુ પામ્યા, તેઓ કહેતા કે, “તમે જીવનમાં સફળ થશો કે નિષ્ફળ, એ જાણવાની કસોટી સાવ સહેલીસટ છે. અને અચૂક છે : ‘તમે પૈસા બચાવી શકો છો ? ના, તો તમે ગયા. તમે ખોટનો જ ધંધો કરવાના. તમારી સફળતાની મૂળ વસ્તુ જ તમારી પાસે નથી.” આ માણસે ઉપર સૂચવેલી તરકીબો અજમાવીને જ આટલી સંપત્તિ ભેગી કરી. આરંભમાં તો એની પાસે પણ ઠન ઠન ગોપાળ જ હતું. આખા અમેરિકાને સાંકળતી રેલ્વેપટ્ટી બનાવવામાં પહેલાં તો એને કલ્પનાશક્તિ અજમાવવી પડી. પછી એને સાકાર કરવા માટે આપણા વિપુલતાના નિયમને અનુસરી ઉપાયો કર્યા. આવું ન કરે તો એની પાસે બચાવવા જેવું કશું હોત જ ક્યાંથી ?

સંગ્રાહકતા માટે સતત ગતિશીલતા જોઈએ. જેટલું વધુ તમે સંઘરતા જાઓ, તેટલું વધુ તમે પાછું ઈચ્છો. માંગ એટલી ઊંચજ. આમ સંગ્રહ વધતો જવાનો અને થોડા જ વખતમાં આખું આયોજન એવી ગતિ પકડી લે કે આપમેળે બધું ચાલ્યા કરે. એટલે કદીય સંકુચિત,

સ્વાર્થી કે દળદરિયા થવું નહીં. આ બધી વિકૃતિ છે અને એ સાચા વિકાસને અશક્ય બનાવી મૂકશે.

રચનાત્મકતા એ ચિંતની વિધાયક પ્રેરણા છે. પ્રત્યેક સફળ વેપારી પહેલાં આયોજન કરી પછી એને વિકસાવી શકે છે. વેપારી જગતમાં આ શક્તિને અભિક્રમ-શક્તિ તરીકે સૌ જાણે છે. આ પહેલ કરવાની શક્તિ છે. ચીલાચાલુ માર્ગે જ ચાલ્યા કરવાની કશી જરૂર નથી. નવા વિચારો, નવી પદ્ધતિઓ, અપનાવવી જોઈએ. નવી નવી યોજનાઓની સંકલ્પના, એને પ્રત્યક્ષ કરવાની વિવિધ પ્રક્રિયાઓ, સતત સંશોધન, સતત સુધારણા - આ બધું થતું રહેવું જોઈએ. આ અતિમહત્ત્વનો ગુણ છે. અને એ સતત વિકસતો અને પોષાતો રહેવો જોઈએ. પ્રત્યેક મનુષ્યમાં વત્તેઓછે અંશે આ ગુણ પડેલો હોય જ છે, કારણ કે આખું વિશ્વ જે અનંત અને શાશ્વત ઊર્જામાંથી રચાયું છે, તેનો એ એક અંશ છે.

જળતત્ત્વનાં ત્રિવિધ રૂપ છે. બરફ રૂપે, પાણી રૂપે અને વરાળ રૂપે એ અસ્તિત્વ ધરાવે છે. મૂળભૂત તત્ત્વ ત્રણેયમાં એક, માત્ર ઉષ્ણતા ફેર. પરંતુ કોઈ પણ વ્યક્તિ બરફથી એન્જિન ચલાવી ન શકે, એને વરાળમાં ફેરવો તો તરત એન્જિન ચાલશે. આવું જ ઊર્જાનું છે. તમારે એને પ્રત્યક્ષ રૂપે પ્રગટ કરવી હશે તો કલ્પનાશક્તિના અગ્નિથી બરફનું વરાળમાં રૂપાંતર કરવું પડશે. જેટલી વધારે આગ, તેટલી વધારે વરાળ. તમારી ચિંતનશક્તિ જેટલી વધુ જોરદાર તેટલી વધુ સરળ-તાથી તમારી ઈચ્છા પાર પડી શકશે.

કુદરતના કાનૂનને સમજવાની અને એને અનુકૂળ થવાની શક્તિ એ ડહાપણ છે. કુદરત સાથે કોઈ ઠગાઈ ન થવી જોઈએ. પ્રત્યેક ચીજના અંતરના ઊંડા હાઈને સમજી એનાં મૂળભૂત કારણોને ચાલના આપી સફળ પરિણામો પ્રાપ્ત કરવાં જોઈએ.

વેપારી સફળતામાં કુનેહ અને સમયસૂચકતા એ મહત્ત્વનું અને સૂક્ષ્મ પાસું છે. આ અંતઃપ્રેરણાને મળતો આવતો ગુણ છે. માણસમાં

સદ્ભાવના જોઈએ, સહાનુભૂતિ અને સમજણશક્તિ જોઈએ. આ સમજણશક્તિ ભારે દુર્લભ ચીજ છે. બધાં માણસો બધું જોતાં અને અનુભવતાં હોય છે, છતાંય સમજે છે કેટલાં ? સમયસૂચકતા દ્વારા માણસ ભવિષ્યને આગાહ કરી શકે છે અને પરિણામોની ગણતરી માંડી શકે છે.

વફાદારી કે સંનિષ્ઠા દ્વારા માણસમાં સામર્થ્ય અને ચારિત્ર્ય-નિર્માણ થાય છે. આ ગુણની નિષ્ફળતાના દંડની માફી ન મળી શકે. જે માણસ મિત્રને ગુમાવવાને બદલે પોતાનો જમણો હાથ ગુમાવવા તૈયાર થશે, તે માણસ કદીય મિત્રવહોણો નહીં રહે. જે માણસ મૈત્રી કે વિશ્વાસના આંગણે ચૂપચાપ ઊભો રહી સેવા માટે સદા-તત્પર હશે, તે વૈશ્વિકશક્તિના અનુકૂળ પ્રવાહને પોતાના તરફ આપોઆપ ખેંચશે અને પરિણામે અનુકૂળ સંજોગોને જ પામશે. આવા માણસને કદીય કોઈ વાતની ખામી ન રહે એ ચોક્કસ છે.

વ્યક્તિત્વ એ પોતાની ગુપ્ત સંભાવનાઓને પ્રગટ કરનારી શક્તિ છે. નિયમોને અનુસરી સતત ગતિશીલ રહેવું જોઈએ. સમર્થ માણસો કદીય અનુકરણમાં પડતાં નથી, કે નથી એમને ગાડરિયા બનવામાં રસ પડતો. નેતા થઈને સૌને પોતાની પાછળ ચાલતા કરવાની વૃત્તિ તો ક્ષુદ્ર પ્રકૃતિના લોકોમાં હોય છે. નબળા લોકોની ગુલામગીરી સ્વીકારવા કરતાં, પોતાની અંદર પડેલી શક્તિના પ્રાદુર્ભાવમાં વ્યક્તિત્વ વધારે મહોરી ઊઠે છે.

દરેક માણસમાં એનું પોતાનું આગવું વ્યક્તિત્વ પડ્યું જ હોય છે. એને પ્રગટ કરવાની શક્તિ દ્વારા માણસ પોતાના પગે ચાલવાનો આરંભ કરે છે. પછી કોઈનાં પાડેલાં પદચિહ્નો પર ચાલવાનું એને માટે રહેતું નથી.

સત્ય એ તો તમામ શુભ બાબતો માટેની પાયાની ચીજ છે. સત્યને જાણી વિશ્વાસપૂર્વક એને અનુસરવામાં જે સંતોષ પ્રાપ્ત થાય છે તે અજોડ છે. પ્રત્યેક સંબંધ માટે સત્ય એ તો પાયાની પૂર્વશરત

છે. સચ્ચાઈ વગર કોઈ સંબંધ ટકી ન શકે. સંઘર્ષ, સંદેહ અને ભયથી ભરેલા જગતમાં સચ્ચાઈ જ એક તરણોપાય છે.

સત્યથી વેગળું કોઈ પણ કૃત્ય પોતાના પગ હેઠળની જમીન ખસેડી દે છે, પછી ભલેને અસત્ય અજાણતાં પણ કેમ આચરાયું ન હોય ! એ આપણને દુઃખ, ક્ષતિ અને ગૂંચવણો ભણી દોરી જાય છે. નમ્ર માનવી પ્રત્યેક સાચા કૃત્યનું પરિણામ ભાખી શકે છે, જ્યારે ખોટા સિદ્ધાંતોને અનુસરીને આચરાતાં કૃત્યોનાં પરિણામ અંગે મહાસામર્થ્યવાન લોકો પણ ગોથું ખાઈ જાય છે.

જે લોકો પોતાનામાં સત્યનું અધિષ્ઠાન સ્થાપે છે તેઓ આત્મવિશ્વાસ અને નિશ્ચિત સફળતાને વરે છે. પછી તો આ નવોદિત વિચાર સમય સમય પર જે કાંઈ સુઝાડે તેને અનુસરવાનું જ બાકી રહી જાય છે. આ અનુસરણમાં જ મહાન શક્તિનું રહસ્ય છુપાયેલું છે.

આપણા ચિત્તની નેવું ટકા પ્રવૃત્તિ અજ્ઞાત રહે છે. માત્ર દશ ટકા ચિત્ત જ ખુલ્લું હોય છે. અજ્ઞાત ચિત્રના વિશાળ ભંડારમાં જીવનનાં મહાન સત્યો છુપાયેલાં પડ્યાં છે. અહીંથી જ વિચારને પેદા કરવાની અને અપ્રગટને પ્રગટ કરવાની શક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે.

જે લોકો વિદ્યુતશક્તિના નિયમો જાણે છે, તે જાણે છે કે વીજળી વધારે સક્ષમતામાંથી ઓછી ક્ષમતા તરફ વહેવી જોઈએ, તો જ તે પ્રગટ થઈ શકે. એ જ રીતે આંતરિક જગતના કાનૂનોમાં જે સમજે છે કે ચિત્ત વિશ્વની તમામ બાહ્ય ચીજોને ભેદી શકે છે. કોઈ પણ માંગને એ પહોંચી વળે તેમ છે, તે નિયમોને અનુસરી બાહ્ય સંજોગો પર કાબૂ મેળવી શકે છે. જ્યારે નિયમો જ જાણતા ના હોય તેઓ કશું જ કરી શકતા નથી.

આ જ્ઞાનનું ફળ ઈશ્વરી વરદાન સમું છે. આ એક એવું 'સત્ય' છે જે માણસને કેવળ અભાવ અને તંગીમાંથી જ નહીં, બલકે દુઃખ,

ચિંતા અને વ્યગ્રતામાંથી મુક્ત કરે છે. વળી આ વરદાન સૌ કોઈને સમાન રૂપે પ્રાપ્ય છે. તેમાં કોઈ વહાલાં-દવલાં અને કોઈ પરાયાં-ઓરમાયાં નથી. રસ્તો તૈયાર છે, સૌ કોઈને માટે ખુલ્લો છે.

જ્યારે આ હકીકત સમજાય છે કે આ આંતરિક શક્તિ જ બાકીની તમામ શક્તિઓને નિર્દેશ આપે છે અને આ આંતરિક શક્તિને કેળવી શકાય છે અને અમર્યાદ ફળો પ્રાપ્ત કરી શકાય છે, ત્યારે સમજાશે કે જગતનું આ મહાનતમ તથ્ય છે અને પ્રત્યેક અનિષ્ટનો ઉપાય છે, પ્રત્યેક સમસ્યાનું નિરાકરણ, પ્રત્યેક આકાંક્ષાની પરિપૂર્તિ છે. હકીકતે તો મનુષ્યની મુક્તિ માટેનું પરમ પિતા પરમેશ્વરનું આ એક ભવ્ય વરદાન છે.

હવે પ્રયોગો અને પુરુષાર્થનાં તમામ ક્ષેત્રોમાં વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિ જ વર્ચસ્વ ધરાવે છે. કાર્ય-કારણ-સંબંધને હવે કોઈ ઉવેખી શકે તેમ નથી.

માનવીય વિકાસક્રમમાં, આ કાયદાની શોધ એ એક યુગવર્તી ઘટના છે. એને લીધે માનવના જીવનમાંથી અનિર્ણયતા અને તરંગબાજી વિદાય થાય છે, અને એના સ્થાને નિયમબદ્ધતા, તર્કસંગતતા અને સુનિશ્ચિતતા પ્રવર્તે છે.

હવે માણસ જાણે છે કે પ્રત્યેક કાર્યને એનું પોતાનું એક ચોક્કસ મૂળભૂત કારણ છે. એટલે જ્યારે કોઈ અપેક્ષિત પરિણામને સાકાર કરવું હોય ત્યારે તે માટેનું પૂર્વકારણ રચવું એ જ એક માત્ર ઉપાય રહે છે.

બધા નિયમો જે એકમાત્ર પાયા પર ઊભા છે, તેની શોધ અનેક વિભિન્ન ઘટનાઓને પરસ્પર સરખાવી તેમાંથી પ્રાપ્ત થયેલા કોઈ સર્વસામાન્ય સત્ય દ્વારા થઈ છે.

વિકસિત દેશોની આબાદી તથા જ્ઞાનવિજ્ઞાનનો મહદંશ આ જ અભ્યાસપદ્ધતિને આભારી છે. એને કારણે શારીરિક કષ્ટો ઓછાં

થયાં છે, નદીઓ પહોળી થઈ છે, દુનિયાને વીજળીનો લાભ મળ્યો છે, દૂરનું દર્શન શક્ય બન્યું છે, દેશવિદેશનાં અંતર ઘટ્યાં છે, ગતિ વધી છે, પરસ્પરનાં વ્યવહારો સુગમ બન્યાં છે. વિજ્ઞાનને કારણે જ માણસ પાતાળી સાગરમાં અને વિરાટ આકાશમાં પ્રવેશ પામી શક્યો છે. હવે આ જ પદ્ધતિના શુભાશીર્વાદે માણસ ચિંતનશક્તિના પ્રદેશમાં એને લાગુ પાડીને ચોક્કસ પરિણામો પ્રાપ્ત કરી શક્યો છે, હવે તો એ પરિણામોનું વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિએ વર્ગીકરણ કરવાનું જ બાકી છે.

આ એક વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિ છે અને આ જ એકમાત્ર પદ્ધતિ દ્વારા આપણે આપણા અબાધિત અધિકાર લેખે જેને ગણીએ છીએ તે સ્વાતંત્ર્યને વધુ ને વધુ પ્રમાણમાં જાળવી શકીશું, કારણ કે જગતમાં લોકો ત્યારે જ સુરક્ષિત રહી શકે, જ્યારે રાષ્ટ્રમાં લોકોના સ્વાસ્થ્યનો આંક ઊંચો ચઢે, ખાનગી કે જાહેર ધંધામાં લોકોની કુશળતા વધે, વિજ્ઞાનનો નિરંતર વિકાસ થતો રહે અને સામૂહિક પુરુષાર્થની કળા વિકસતી રહે અને રાષ્ટ્રની પ્રગતિના વ્યક્તિગત તેમજ સામૂહિક ક્ષેત્રની આ તેમજ બીજી અનેક બાબતો, જેમાં વિજ્ઞાન, કળા અને નીતિશાસ્ત્ર માર્ગદર્શન આપી નિયંત્રણ રાખે છે, તે બધી ઊંચે ચઢતા જીવન સાથે તાલેતાલ મિલાવે છે.

આ ગુરુચાવી એ નિતાંત શાશ્વત અને વૈજ્ઞાનિક સત્ય પર આધારિત છે, જે વ્યક્તિમાત્રમાં ગુપ્તરૂપે પડેલી સંભાવનાઓને ખોલશે, અને એ તમામ શક્યતાઓને કેવી રીતે સાકાર કરાશે તે શીખવશે, માણસની પ્રભાવી ક્ષમતામાં વધારો કરશે, સરવાળે શક્તિ, જોશ, ચપળતા અને માનસિક અનુકૂલન ઊભું કરશે. જે સાધક આ આંતરિક નિયમોને આત્મસાત્ કરી લઈ અમલમાં મૂકશે તે સ્વપ્ને પણ નહીં ધારી હોય તેવી સિદ્ધિઓ પામશે, જેને શબ્દોમાં વર્ણવવી અશક્ય થઈ પડશે.

માનસિક જગતના ગ્રાહક અને સક્રિય તત્ત્વોના સમ્યક્ ઉપયોગન

આ ગુરુચાવી સમજાવે છે અને તકોને પારખનારા સાધકને નિર્દેશો આપે છે, સંકલ્પ અને બૌદ્ધિક શક્તિઓને દૃઢ કરે છે અને કલ્પનાશક્તિ, ઈચ્છા, લાગણીઓ તથા સ્વયંસ્ફૂર્ત પ્રેરણાઓ વિકાસ કરી એનો સર્વોત્તમ ઉપયોગ કરતાં શીખવે છે. એ અભિમ લેતાં શીખવે છે, હેતુને ઉમદા કરવા, પસંદગીના ધોરણને સ્મારવાનું શાણપણ, બુદ્ધિશીલ સહાનુભૂતિ અને જીવનના ઊંચા સ્તાના આનંદને માણતાં શીખવે છે.

ગુરુચાવી માનસિક શક્તિને વાપરતાં શીખવે છે. આ માનસિક શક્તિ એટલે કોઈ વિકૃત કે ભ્રામક કે અંધશ્રદ્ધાળી શક્તિઓ નહીં. એને સંમોહન, જાદૂ કે એવી જ કોઈ ભ્રમણા કે છેતરપિંડી કરનારી તાંત્રિક યુક્તિઓ સાથે કશો સંબંધ નથી, જે બાને લીધે ઘણા લોકો ભુલાવામાં પડે છે કે મહેનત કર્યા વગર મક્કમાં આપણને કશુંક મળી જશે.

આ વિદ્યાને પરિણામે તો તમે તમારા હૃને કાબૂમાં રાખતાં શીખી શકો તેવી સમજણનો વિકાસ થશે. અને તેને પરિણામે તમારું આરોગ્ય સુધરશે. એ તમારી યાદદાસ્તને પણ સ્મારી મજબૂત કરશે. એ એક એવી દીર્ઘદૃષ્ટિ વિકસાવશે, જે માણસને પ્રત્યેક પરિસ્થિતિની શક્યતાઓ તથા મુશ્કેલીઓનો આભાસ કરાવી શકશે, જેને પરિણામે હાથવગી તમામ તકોને ઝડપી શકાશે. હજારો લોકો પોતાની આંખ હેઠળની તકોને પારખી શકતા નથી અને પરિણમે નિષ્ફળ જાય છે.

આ ગુરુચાવી, આ ગુરુકિલ્લી તમારામાં એવી આંતરિક શક્તિ પેદા કરે છે જેને કારણે તમે અનેક લોકોમાં જુદાંતરી આવો છો. તમે એક શક્તિશાળી, ચારિત્ર્યશીલ વ્યક્તિ તરીકે ઊપસો છો અને તમે જે કરાવવા ઈચ્છો તે કરવા તૈયાર થઈ જાયાં રીતે લોકોને પ્રેરી શકો છો, લોકદૃષ્ટિએ તમે 'નસીબદાર' ઠરી, સુખસંપત્તિ સામે ચાલીને તમને વરે છે તેવું બને છે. બાહ્ય જીવનના સામજિક કે વ્યાવસાયિક

જગતના બધા લાભો તમે પ્રાપ્ત કરી શકો છો કારણ કે તમે જીવનના મૂળભૂત નિયમોને આત્મસાત્ કરી લીધા છે.

આંતરિક શક્તિ સક્રિય અને સર્જનાત્મક શક્તિ છે. તે તમારા માટે કશુંક સર્જી આપે છે. તે નિર્માતા છે. એનો અર્થ એવો નહીં કે કોઈની પાસેથી કશુંક છીનવીને એ તમને સમૃદ્ધ કરે છે. કુદરતને આવું કરતાં આવડતું જ નથી. કુદરત તો એક બીનાં હજાર બી ઉગાડી જાણે છે. અંતઃશક્તિ પણ માણસને આવું જ કરતાં શીખવે છે.

આ સાધના તમારામાં અંતઃદૃષ્ટિ અને શાણપણ વિકસાવે છે, આત્મનિર્ભરતા તથા બીજાને સહાયભૂત થવાની શક્તિ વધારે છે. અવિશ્વાસ, આત્મગ્લાનિ, ભય, એકલવાયાપણું અને અભાવ, મર્યાદા તથા નબળાઈની તમામ લાગણીઓનો, દુઃખદર્દનો નાશ કરે છે અને સુષુપ્ત શક્તિઓને જગાડી તમારામાં અભિક્રમ, બળસંચાર, સત્ત્વશીલતા પ્રેરે છે, કળા-સાહિત્ય-વિજ્ઞાનમાં જે સુંદર છે તેની કદર કરતાં શીખવે છે.

આડીઅવળી, અચોક્કસ અને આડેઘડ પદ્ધતિને બદલે એક ચોક્કસ જીવનસિદ્ધાંતનો વિકલ્પ સ્થાપી આ ચીજે હજારો સ્ત્રી-પુરુષોનાં જીવન બદલી નાંખ્યાં છે. ચોક્કસ સિદ્ધાંતો જ એવો પાયો છે, જેના ઉપર કોઈ પણ કુશળ સંરચના ઊભી રહી શકે.

યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ કોર્પોરેશનના અધ્યક્ષ શ્રી એલ્બર્ટ ગેરી કહે છે, "સફળ સંચાલન માટે લોકો સલાહકારો, પ્રશિક્ષકો, નિષ્ણાતોની સેવાઓ અનિવાર્ય માને છે, પરંતુ હું તો સાચા સિદ્ધાંતોને જાણી તેના અમલીકરણને જ સૌથી વધારે અગત્યનું સમજું છું. ગુરુચાવી સાચા સિદ્ધાંતોને સમજાવે છે અને એ સિદ્ધાંતોને અમલમાં મૂકવાની સાચી પદ્ધતિઓ પણ શીખવે છે. એ રીતે એ બીજી અભ્યાસપદ્ધતિઓ કરતાં જુદું પડે છે. એ આ વાત શીખવે છે કે કોઈ પણ સિદ્ધાંત અમલમાં મુકાય ત્યારે જ મૂલ્યવાન બને છે. આચરણ એ મુખ્ય વસ્તુ છે. ઘણા

લોકો પુસ્તકોનાં થોથાં વાંચ્યે રાખે છે, જાતજાતના અભ્યાસક્રમો પૂરા કરે છે, વ્યાખ્યાનો સાંભળતાં રહે છે. આ બધું આખી જિન્દગી ચાલ્યા કરે છે, પરંતુ જ્ઞાનને આચરણમાં તસુભાર પણ મૂકતા નથી. ગુરુચાવી એવી પદ્ધતિઓ સૂચવે છે, જેના દ્વારા શીખવેલા સિદ્ધાંતો પ્રત્યક્ષ પ્રયોગમાં લાવી રોજ-બ-રોજના જીવનમાં આચરી શકાય.

હવે દુનિયાએ વિચાર બદલ્યો છે. આ વિચાર-પરિવર્તન ધીરે ધીરે દબાતે પગલે નીરવતાપૂર્વક પ્રકાશમાં આવી રહ્યું છે, અને પ્રાચીનયુગોથી જે કાંઈ માણસ સમક્ષ આવ્યું, તેમાં સૌથી વિશેષ મહત્ત્વનું છે.

જગતના સર્વોત્તમ જ્ઞાનીઓ કે સામાન્ય મજૂર કક્ષાના લોકોના વિચારોમાં આજે વિચારકાંતિ આવી છે તે જગતના ઈતિહાસમાં અજોડ છે.

વિજ્ઞાને આજે એવી ભારે શોધો કરી છે અને ઊર્જાઓના એવા અનંત સ્ત્રોતોને ખુલ્લાં કરી મૂક્યાં છે. અસંખ્ય સંભાવનાઓ અને સુનિશ્ચિત પરિબળોને જગ સમક્ષ પ્રગટ કરી બતાવ્યાં છે કે વૈજ્ઞાનિકો આજે કોઈ પણ સિદ્ધાંતને આખરી કે જડબેસલાક માની લેવા માટે અચકાય છે. અને કેટલાક નવા સિદ્ધાંતોને નિરર્થક કે ખોટા કહી શકતા નથી. એટલે એક નવી સભ્યતાનો ઉદય થઈ રહ્યો છે. પરંપરાઓ, રિવાજો અને કૂરતાઓ હવે વિદાય લઈ રહ્યાં છે, તેમનાં સ્થાને જીવનદેષ્ટિ, શ્રદ્ધા અને સેવા આવી રહ્યાં છે. માનવજગતમાંથી રૂઢિ-ઓ વિદાય લઈ રહી છે. અને ભૌતિકતાવાદનો કચરો નાશ પામવાને લીધે વિચાર એના સકંજામાંથી છૂટ્યો છે અને આશ્ચર્યમુગ્ધ લોકો સમક્ષ એક નૂતન સૂર્યોદય થઈ રહ્યો છે.

આખું જગત જાણે એક નૂતન જાગૃતિનું પરોઢ અનુભવી રહ્યું છે. પોતાની ભીતર એક નવો શક્તિસંચાર, નવાં સ્ત્રોતો પ્રાપ્ત થવાની એક નવી આંતર પ્રતીતિ અનુભવી રહ્યું છે. ગયા સૈકામાં જગતે માનવ

ઈતિહાસમાં અપૂર્વ એવા ભૌતિક વિકાસની હરણફાળ ભરી. વર્તમાન સૈકો આંતરિક આધ્યાત્મિક જગતમાં એક અભૂતપૂર્વ સીમાચિહ્ન સ્થાપિત કરશે.

ભૌતિક વિજ્ઞાને પદાર્થને અણુમાં, અણુને પરમાણુ અને પરમાણુને ઊર્જામાં વિસ્ફોટિત કર્યો છે અને શ્રી એમ્બ્રોઝ ફ્લેમિંગના રોયલ ઈન્સ્ટિટ્યૂટના સંબોધનમાં કહ્યા મુજબ આ ઊર્જાનું વિભાજન માનવીય ચેતનામાં પણ થાય છે. તેઓ કહે છે : “ ઊર્જાનું અંતિમ વિભાજિત સ્વરૂપ આપણે કળી શકીએ નહીં, સિવાય કે આપણે જેને ચિત્ત, ચેતના કે ઈચ્છાશક્તિ કહીએ છીએ તેનું પ્રગટસ્વરૂપ જે કાંઈ દેખાય છે તે.”

કુદરતનાં સૌથી શક્તિશાળી પરિબળોને પણ તપાસી લઈએ. ભૂગર્ભમાં બધું નક્કર અને જડબેસલાક સ્વરૂપમાં મળે છે. પ્રાણી તેમજ વનસ્પતિસૃષ્ટિમાં, એ નિત્ય ગતિશીલસ્વરૂપે જોવા મળે છે, જે નિત્ય પરિવર્તનશીલ અને નિરંતર પુનર્નિર્માણની પ્રક્રિયામાંથી પસાર થતી હોય છે. વાતાવરણમાં આપણને ગરમી, પ્રકાશ અને ઊર્જા જોવા મળે છે. જેમ જેમ આપણને દેશ્યમાંથી અદેશ્ય જગતમાં, સ્થૂળમાંથી સૂક્ષ્મમાં, નીચલી કક્ષામાંથી ઊપલી કક્ષામાં જઈએ છીએ તેમ તેમ પ્રત્યેક ક્ષેત્ર વધુ ને વધુ સુંદર તથા આધ્યાત્મિક બનતું જાય છે. જ્યારે આપણે અદેશ્ય જગતમાં પહોંચીએ છીએ ત્યારે આપણને ઊર્જાનું સૌથી શુદ્ધ અને સૂક્ષ્મ સ્વરૂપ જોવા મળે છે.

પ્રકૃતિનું સર્વોચ્ચ શક્તિશાળી પરિબળ અદેશ્ય હોવાને લીધે આપણને આ વાત પણ સમજાય છે કે માણસની સૌથી તાકાતવર શક્તિ પણ એનાં અદેશ્ય પરિબળોમાં જ છુપાયેલી છે, જે આધ્યાત્મિક છે, શરીરથી પર છે, અને આ આધ્યાત્મિક શક્તિ કેવળ વિચાર કે ચિંતનશક્તિની પ્રક્રિયા દ્વારા જ પ્રગટ થઈ શકે. આત્માની એકમાત્ર પ્રવૃત્તિ ચિંતન છે અને ચિંતનશક્તિની એક માત્ર નીપજ વિચાર છે.

એટલે સતત મથામણ કરવી, કલ્પનાશક્તિ અજમાવવી, મનોમન સરવાળા-બાદબાકી કરવાં, તર્કો દોડાવવા - આ બધી આધ્યાત્મિક પ્રક્રિયાઓ છે. વિચારો એ આધ્યાત્મિક સિદ્ધાંત છે. અને પ્રશ્નો એ પણ આધ્યાત્મિક પ્રકાશગોળા છે અને તાર્કિક દલીલો અને તત્ત્વજ્ઞાન એ આધ્યાત્મિક સંરચના છે, માળખું છે.

પ્રત્યેક વિચાર કેટલાક શારીરિક કોશોને, મગજના જ્ઞાનતંતુઓને અને સ્નાયુને પ્રવૃત્ત કરે છે. કોશની રચનામાં આને લીધે કોઈ એક ચોક્કસ શારીરિક ફેરફાર નિર્માણ થાય છે. એટલે માણસની શારીરિક રચનામાં પરિપૂર્ણ પરિવર્તન લાવવું હોય તો અમુક ચોક્કસ પ્રમાણમાં વિચારોનું સંયોજન થવું જોઈએ.

આ જ એક પ્રક્રિયા છે જેના દ્વારા નિષ્ફળતા સફળતામાં પરિણમી શકે. નિષ્ફળતા, હાર, નિરાશા, અભાવ, મર્યાદિતતા અને દુઃખને સ્થાને હિંમત, બળ, પ્રેરણા અને સુમેળ સાધવાના વિચારો પોતાનું સ્થાન જમાવે છે અને જ્યારે આ વિચારો પોતાનાં મૂળિયાં ઊંડાં નાંખે છે, ત્યારે શારીરિક કોશોમાં રૂપાંતર થાય છે અને માણસને જાણે નવજીવન પ્રાપ્ત થાય છે. જૂની-પુરાણી જર્જર બાબતો જાણે છૂ થઈ જાય છે અને નવો જન્મ પ્રાપ્ત થયો હોય એવી તાઝગી અનુભવાય છે. જીવન એક નવો જ અર્થ લઈને આત્યું હોય તેવું લાગે છે. જીવનમાં એક નવરચના નિર્માય છે, જે આનંદ, આત્મવિશ્વાસ, આશા અને શક્તિસંચારથી ભરી ભરી છે. અત્યાર સુધી કદી ય નહીં જોયેલી-જાણેલી એવી સફળતાની ઊજળી તકો સન્મુખ આવીને ઊભી રહે છે. પહેલાં જેનો કાંઈ અર્થ નહોતો એવી શક્યતાઓ હવે પોતાની ગર્ભિત સંભાવનાઓ પ્રગટ કરે છે. સફળતાના વિચારોથી સંપન્ન મનુષ્યનો પોતાની આસપાસના વર્તુળ પર અદ્ભુત પ્રભાવ પડે છે અને એના પ્રત્યુત્તરમાં સામેના લોકો એને ડગલે ને પગલે મદદરૂપ થાય છે. અનેક નવા અને યશસ્વી સાથીમિત્રોને એ પોતાની તરફ ખેંચી શકે છે અને

આ બધાંને પરિણામે સમસ્ત સંદર્ભ બદલાવી જાય છે. એટલે વિચાર કે ચિંતનશક્તિની આ એક નાનકડી સાધના દ્વારા માણસ માત્ર પોતાનું જ રૂપાંતર નહીં, બલકે એના સંજોગો, પરિસ્થિતિ અને આસપાસના સમસ્ત સંદર્ભનું પરિવર્તન કરી શકે છે.

આમ તમે જોશો, તમારે સમજવું જોઈશે કે આપણે એક નૂતન પ્રભાતના ઓવારે આવીને ઊભા છીએ. અતિ અદ્ભુત અને મનોહર સંભાવનાઓ પ્રગટ થઈ રહી છે, સાચું ન મનાય એટલી બધી અપાર શક્યતાઓ સામે આવી રહી છે. એક સદી પહેલાં, વિમાન કે સામાન્ય બંદૂક સાથેનો કોઈ માણસ તે વખતનાં શસ્ત્રોથી સજ્જ એવી આખી સેનાનો નાશ કરી નાખી શકે. એવું જ આજે પણ છે. આ ગુરુચાવીમાં બતાવાયેલી સંભાવનાઓને કોઈ પણ માણસ જાણે-સમજે તો તે સમસ્ત લોક પર અકલ્પનીય વિજય મેળવી શકે.

ગુરુચાવી

મનોવૈજ્ઞાનિક નકશો

આપણી માનસિક શક્તિનો નેવુંમા ભાગ જેટલો હિસ્સો વપરાતો જ નથી અથવા તો ભાગ્યે જ વપરાય છે, આ એક મનોવૈજ્ઞાનિક હકીકત છે. એટલે મોટા ભાગના લોકો જે કાંઈ હાંસલ કરે છે તેના કરતાં દશ ગણું વધારે મેળવી શકે તેટલી તાકાત તેઓ ધરાવે છે.

આ કોઠો તમે અત્યારે ક્યાં ઊભા છો અને તમે શું મેળવી રહ્યા છો અને જો તમે જરૂરી મથામણ કરો તો કેટલું મેળવી શકો તે બધું કહી આપશે.

નીચેના કોઠાની નકલ કરી નીચે સૂચવ્યા મુજબ ખાલી જગ્યા પૂરો.

બૌદ્ધિક પેદાશ — %

સ્વાસ્થ્ય — %

સમયસાધકતા	— %
સર્જક શક્તિ	— %
એકાગ્રતા	— %
કુલ	— %

સરવાળાને પાંચે ભાગો એટલે સરેરાશ નીકળશે.

પહેલી કસોટી છે તમારા બૌદ્ધિક સર્જનની. એને માટે શું ચૂકવવું પડે છે ? તમને એનું પૂરું વળતર મળી રહે છે ? એનો વધારેમાં વધારે લાભ મેળવી શકવાની તમારી આવડત પર જ તમે એનો અધિકાધિક લાભ મેળવી શકો છો.

તમારા કરતાં ઓછી શક્તિ ધરાવનારા પણ તમારા કરતાં, દશ, વીસ કે પચાસ ગણું વધારે વળતર મેળવી લેતાં હોય તેવું પણ બને અને તમારા સર્જન કરતાં એનું સર્જન વધારે સારું ન હોય તેવું પણ બને. આવું થતું હોય તો તેને માટેનાં કારણો છે અને આ કોઠો તમને એ બતાવી આપશે.

તમારા માલની કીમત આંકો. પછી એ જ્ઞાન હોય, તમારો અનુભવ હોય કે તમારી વફાદારી કે તમારી શક્તિ હોય. તમે એની સોએ સો ટકા કીમત આંકતા હો તો તેમાં સો ટકા લખો. પણ તમને પચાસ ટકા ખર્ચાયા હોય તેવું લાગતું હોય તો ૫૦ ટકા લખો. પરંતુ જે કાંઈ લખો તે સાચું લખો. તમારે જે કાંઈ વેચવાનું છે તેની ઓછી કીમત ન આંકશો. આ ખોટ આનાથી પણ મોટી ખોટ ભણી દોરી જશે એ વાત યાદ રાખો અને મોટાભાગની ખોટ તો આત્મવંચનામાંથી જ સહેલી પડતી હોય છે. કાર્ય અને કારણ ક્યારેક અને ક્યાંક જ જોડાયેલાં નથી, એ તો સદાસર્વદા પ્રત્યેક સ્થળે સાથે જ છે. આ એક અફર કાયદો છે એટલે આપણે જે કાંઈ સારું-નરસું મેળવીએ છીએ તે કોઈ એક નિશ્ચિત કારણનું પરિણામ છે અને એ એના કમમાં આપણી પાસે સજા કે ઈનામરૂપે આવી પહોંચ્યું છે.

અને તમારી ચીજ વાર્ષિક પાંચ ટકાના દરે વેચવાની તમારી ત્રેવડ તમારા જ્ઞાન કે શક્તિ પર નિર્ભર નથી એ યાદ રાખો. તમે વર્ષના માત્ર ચારસો પાઉન્ડમાં તમારી જે ચીજ વેચી નાંખતા હો એ જ વસ્તુ કોઈક વર્ષના પાંચ હજાર પાઉન્ડે વેચતા હો તેના કરતાં પણ વધારે કીમતી હોય. આનું કારણ સાવ સીધુંસટ છે. તમારા જ્ઞાનનો પૂરો ઉપયોગ જ નથી થયો. તમે એને વાપરો છો જ ક્યાં ? સર્જકતા અને એકાગ્રતાપૂર્વક તમારે તમારા જ્ઞાનને વહેવડાવવું જોઈએ. એકાગ્ર, દક્ષ અને વ્યવસ્થિત પ્રયત્નની ઊણપના લીધે તમારે વર્ષેદહાડે ચાર હજાર પાઉન્ડ ચૂકવવા પડતાં હોય તેવું પણ બને.

ચાલો, હવે સ્વાસ્થ્યનો વારો. જો તમે સારી રીતે ખાઈ-પી, ઊંઘી શકતા હો, માનસિક હળવાશ અને તમારા વ્યવસાય, નોકરી કે ગૃહકાર્ય અને તંદુરસ્તી અંગે જરા પણ રાવ-ફરિયાદ વગર પૂરતો સમય આપી શકતા હો તો તમારી જાતને તમે સો ટકા આપો. પરંતુ જો તમારા શરીરની સતત કાળજી રાખવી પડતી હોય કે હંમેશાં એના અંગે કાંઈક ને કાંઈક ચિંતા રહેતી હોય કે રોજેરોજ શું ખાવું અને શું ન ખાવું એ બાબતે પ્રશ્ન થતો હોય કે રાતે સરખી ઊંઘ ન આવતી હોય અથવા તો શરીરમાં દુઃખાવો રહેતો હોય તો તે પ્રમાણમાં તમે સો માંથી એટલા ગુણ કાપી નાંખો. જો તમારું સ્વાસ્થ્ય નેવું ટકામાં ઊભું રહેતું હોય તો તેમ, પચાસે કાંટો ઠરતો હોય તો પચાસે, પણ જે કાંઈ લખો તેમાં નિતાંત સચ્ચાઈ દાખવશો.

આટલું અવશ્ય યાદ રાખજો કે તમારું શરીર સતત ઘસારા અને પૂર્તિ દ્વારા જ સચવાતું રહે છે. પ્રાણશક્તિ જૂનાંને સ્થાને નવાંને અપનાવે છે. અને જૂના ઘસાઈ ગયેલા કોશોને હઠાવી નવા કોશો નિર્માણ કરવાની પ્રક્રિયામાં પ્રકૃતિ જે સંતુલન જાળવે છે, તેનું જ નામ છે તંદુરસ્તી.

આપણા શરીરમાં હરઘડી, હરપળ, જન્મ અને મૃત્યુની ઘટના

ચાલુ જ રહે છે. આહાર, પાણી અને હવાને જીવતા કોશ બનાવી દેવાની પ્રક્રિયા દ્વારા શરીરમાં નવા ને નવા કોશ સતત નિર્માયા જ કરે છે. મગજ દ્વારા લેવાયેલું પ્રત્યેક કાર્ય, સ્નાયુની પ્રત્યેક હિલચાલ શરીરના પેલા કોશોનો વિનાશ કરે છે અને આવા મૃત, વણવપરાતા, નકામા કોશોનો શરીરમાં ભરાવ થાય છે ત્યારે પીડા અને કષ્ટ શરૂ થાય છે. નકામા ભારણને દૂર કરવામાં કયાં અંગોપાંગોનો ઉપયોગ કરવો પડ્યો છે, તેના પર શરીરનો રોગ આધાર રાખે છે.

શરીરમાં નિત્ય નવા પેદા થતા આ કોશો અને વિનાશ પામતા જૂના કોશો વચ્ચે સમતુલા જાળવવા અંગેના નિયમોની સમજણ અને શરીર અંગેનું નખશીખ જ્ઞાન એ જ સંપૂર્ણ સ્વાસ્થ્યનું રહસ્ય છે.

ત્યાર પછીની મહત્ત્વની બાબત છે - સમયસૂચકતા. આપણે આપણા સમયનો કેવો ઉપયોગ કરીએ છીએ તેના પર આપણી સિદ્ધિ નિર્ભર છે, કારણ કે આપણી પાસે સમય સિવાય બીજું છે પણ શું ? જો તમે આઠ આઠ કલાક શ્રમ, ઊંઘ અને અધ્યયન, સાધના કે સાંસ્કૃતિક બાબતો પાછળ વાપરતા હો અને આમ તમારા સમયનો પરિપૂર્ણ સદુપયોગ થતો હોય તો ખુશીથી તમે તમારી જાતને સો એ સો ટકા આપી શકો.

પરંતુ દિવસના આઠ આઠ કલાક આળસ કે ટોળટપ્પાં કે આમતેમ આડીઅવળી બાબતોમાં વેડફાઈ જતા હોય, કે તેથી પણ વધારે હલકટ અને નિરર્થક વિષયોમાં વિચારો વેડફાતા હોય તો તે મુજબ તમારી ટકાવારી કાપી નાંખો. તમે પથારીમાં પડતું મૂકો અને ઊંઘ આવી જતી હોય તો તો બધું બરાબર છે, પરંતુ નિંદ્રાદેવીને રીઝવવામાં પંદરથી સાઠ મિનિટો ખર્ચી નાંખવી પડતી હોય તો ફરી પેલી ટકાવારી પર કાપ મૂકો. તેમાંય વળી જો તમારી ઊંઘમાં સપનાં, ભય કે ચિંતા ખલેલ પહોંચાડતાં હોય તો એની બાદબાકી પણ કરો.

વહેલી સવારે જો તમે પથારીમાંથી ફટાક દઈને ઊભા થઈ જતા

હો અને શરીરમાં તાઝગી અને સ્ફૂર્તિ ઊભરાતી અનુભવતા હો અને જરી કે સમય વેડફ્યા વગર શૌચ, સ્નાન વગેરે પ્રાતઃક્રિયાઓ સ્ફૂર્તિથી પતાવી શકતા હો તો ઉત્તમ છે. પરંતુ કોઈ પણ કારણ વગર અમસ્તી આળસમાં કે ઘેનમાં તમે પા-અડધો કલાક પસાર થઈ જવા દેતા હો તો તમારી ટકાવારી કાપો. ત્યાર પછીનો સમય પણ શરીરની તંદુરસ્તી વધારે તેવાં કાર્યોમાં વપરાયો હશે તો તમને શારીરિક, માનસિક અને આધ્યાત્મિક રીતે પણ એનો ફાયદો થશે. પરંતુ એક વાર સમય હાથમાંથી સરી ગયો અને તમારા હાથમાં કશું જ મૂલ્યવાન ન આવ્યું, તો સમજો કે એટલા સમયની ખોટ તમારામાં એવી કાંઈક ક્ષતિ પહોંચાડતું જશે, જે ભવિષ્યની તમારી સફળતાની દોડમાં વિઘ્ન સાબિત થઈ શકે. આ મુદ્દા પર પણ તમારે તમારી જાત સાથે વફાદારી રાખી સચ્ચાઈપૂર્વક જેવું હોય તેવું પ્રમાણી તમારા હક્કદાવાની ટકાવારી જ આંકવી જોઈએ.

ત્યાર બાદ આવે છે સર્જકશક્તિ. તમે જેમને મળતા રહેતા હો તો તેમાંના મોટા ભાગના લોકો તમારી સાથે તમે ઈચ્છો તે મુજબનો વ્યવહાર કરતા હોય, તમે ઈચ્છો તે મુજબની લાગણી તમારા પ્રત્યે દાખવતા હોય, તમારા અંગે તમે ધારતા હો તેવું જ એ માનતા હોય તો તમારી જાતને તમે સોએ સો ટકા ગુણ આપો, કારણ કે આપણે જે કાંઈ મેળવીએ છીએ તે બીજા મારફતે જ મેળવીએ છીએ, બીજા કોઈ રસ્તા દ્વારા સફળતા આપણને વરી ન શકે. તમારી આ સર્જકશક્તિ સહજ અને સ્વાભાવિક હોવી જોઈએ. એ તમારા વ્યક્તિત્વનો એક ભાગ જ હોય. તમારે કશુંક સિદ્ધ કરવું હોય ત્યારે જો તમારે ભારે મોટો પુરુષાર્થ કરવો પડશે તેવું લાગે, તમારી સંકલ્પશક્તિને જોતરવી પડે, કોઈ મહત્ત્વની મુલાકાતના પરિણામ બાબત તમારે ચિંતાતુર અને વ્યગ્ર રહેવું પડતું હોય તો ટકાવારી ૫૦, ૪૦ કે એનાથી પણ ઓછી કરી નાંખો, કારણ કે આ બાબતના સિદ્ધાંતનું હાઈ જ તમે પકડી શક્યા નથી.

જો આ રહસ્ય સમજી લો તો પછી ચિંતા માટે કોઈ કારણ જ રહેતું નથી, કારણ કે બીજા માટે જે ઉત્તમોત્તમ હશે તેના કરતાં લગીરે ઊણું ઊતરે તેવા કશા માટે તમે તેની પાસેથી અપેક્ષા જ નહીં રાખો; દરેક સંબંધમાં બંને પક્ષને ફાયદો થવો જોઈએ એટલું તમે સમજતા હશો. જ્યારે આ નિયમો તમારા ધ્યાનમાં હોય અને તમારા જીવનના માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો રૂપે તમે એને સ્વીકારતા હો અને તમારા વિચારો-વલણોમાં આ વાત ઓતપ્રોત થઈ રસાઈ ગઈ હશે ત્યારે તમારા હાથમાં ગુરુચાવી હાજર થઈ જશે અને તમારા માટે બધાં જ બારણાં આપોઆપ ખૂલી જશે, કારણ કે તમે એની પ્રક્રિયા જાણો છો કે પ્રત્યેક ઘરના પ્રત્યેક બનાવ, પ્રત્યેક હકીકત સૌ પહેલાં તો કેવળ વિચારરૂપે જ પ્રગટ થઈ. પછી તમે જેટલા અંશે શાંત, સ્થિર થઈ એ વિચાર પર તમારી એકાગ્રતા કેન્દ્રિત કરી, ચિત્તની બીજી તમામ પ્રવૃત્તિઓ શાંત કરી, અંતઃસ્તનામાંથી બીજા બધા વિચારોને હાંકી કઢાયા ત્યારે જે-તે વિચારના વિવિધ પાસાં અને શક્યતાઓ ઊપસી આવ્યાં. એ વિચાર પર તમારી નિર્ધારશક્તિ જેટલી કામે લાગી હશે તેટલા પ્રમાણમાં અને એ વિચારે જેટલી માત્રામાં તમારો કબજો લીધો હશે તેટલી માત્રામાં તમારી સર્જકતા કામે લાગશે. તમારી સર્જકશક્તિ તમારા દેહ-બુદ્ધિના તમામ વ્યાપારો પર અંકુશ મેળવી સઘળો દોર હાથમાં લેશે અને પછી પેલા વિચારને સાકારવા માટેની તમામ જરૂરિયાતોની પૂર્તિ કરશે, જેથી પેલો વિચાર પ્રત્યક્ષ આચરણમાં ભલે વહેલો-મોડો પણ પ્રગટ થયા સિવાય ન રહી શકે. જો આ આખી પ્રક્રિયાને તમે સાદાંત સમજી શકતા હો અને એની સફળતા માટેના સંજોગો નક્કી કરી તે મુજબ તેને ઘાટ આપવા તમારા જીવનમાં અવારનવાર આ પ્રક્રિયામાંથી તમે ગુજર્યા હો, તો હું ફરી કહીશ કે તમારી જાતને તમે સો ટકા ગુણ આપો.

હવે એકાગ્રતા. તમે એકાગ્ર થઈ શકો છો. એકાગ્ર થવું એટલે શું? તે તમે જાણો છો? કોઈપણ પ્રશ્ન ઊભો થાય તો તમે બીજી તમામ બાબતોને દેશનિકાલ કરી પાંચ-દશ કે પંદર મિનિટ માટે તમારા

વિચારને એ પ્રશ્ન પર એકાગ્રતાપૂર્વક કેન્દ્રિત કરી શકો? એ સમસ્યાના જુદાં જુદાં પાસાંને અલગ અલગ રીતે તમે તપાસી-નાણી શકો છો, સમસ્યા ઊભી થવાનાં કારણ જોઈ શકો છો, સમસ્યાનું અચૂક નિરાકરણ ચોકસાઈપૂર્વક કહી શકો? એક વખતે સમસ્યાનું સમાધાન શેમાં છે તેના તારણ પર આવ્યા પછી એ બાબતને બાજુ પર મૂકી, ફરી ફરી એને વચ્ચે લાવ્યા સિવાય બીજી કોઈ બાબત પર તમારા ધ્યાનને કેન્દ્રિત કરી શકો? જો તમે આવું કરી શકતા હો તો સો ટકા આપો. પરંતુ જો તમે સામે પ્રશ્ન આવ્યો અને ભય, ગ્લાનિ અને વ્યગ્રતાપૂર્વક રઘવાયા થઈ જતા હો, અથવા તો સામે કોઈ પ્રશ્ન ન હોય ત્યારે તમારી કલ્પનાશક્તિને કામે લગાડી સામેથી પાયા વગરના નાહક પ્રશ્નો પેદા કરતા હો, અથવા તો ફલાણા-ઢીકણા મારા માટે શું ધારે છે, અથવા તો બીજાઓ શું કરે છે તે અંગે મનોમન સતત ફફડયા કરતા હો, તો તમારી ટકાવારી પર કાતર ફેરવો, કારણ કે જો તમને એકાગ્રતા સધાઈ હોત તો તમને બીજી કોઈ વ્યક્તિ કે બાબતની કશી જ પડી ન હોત. બાકીની તમામ શક્તિઓને શૂન્ય કરી નાંખે તેવી તાકાત તમારામાં તમે અનુભવતા હોત. જો જો હં, તમે જ્યાં ઊભા હો ત્યાં જ તમને ધારી ટકાવારી મૂકજો. તેમાં ઢીલાશ ન આવે, ચોક્કસ રહેજો.

હવે સરેરાશ કાઢો. જુઓ કે તમે ક્યાં ઊભા છો. સરેરાશ થોડાક તમે ઉપર હશો તો તમારી નોંધ કાંઈક આવી હશે.

બૌદ્ધિક નીપજ	-	૫૦ %
સ્વાસ્થ્ય	-	૮૦ %
સમયસૂચકતા	-	૮૦ %
સર્જકતા	-	૫૦%
એકાગ્રતા	-	૧૦%
કુલ.....	-	<u>૨૭૦ %</u>
ભાગ્યા પાંચ -		<u>સરેરાશ ૫૪ %</u>

વર્ષે એક હજાર કમાઓ છો એવું ધારી લઈને અને તમે વર્ષે બે હજાર કમાઈ શકો એવી શક્તિ ધરાવો છો એવું જો તમને લાગે તો તમે વર્ષે બે હજાર કમાવા સુધીની કમાણી વધારવાના પાયારૂપ એ ચીજ બની જાય, જેની કિંમત વર્ષના એક હજાર પાઉન્ડ જેટલી તો આંકી જ શકાય.

આ જ રીતે, જે ચીજ તમને તંદુરસ્તી, સમયસાધકતા કે સર્જકતા કે એકાગ્રતા સાધવામાં વધારે કુશળતા લાવી આપે તેની કીમત વર્ષના ઓછામાં ઓછા એક હજાર સિક્કા જેટલી તો આંકી જ શકાય. ઘણાને લાગ્યું છે કે ગુરુચાવીના શિક્ષણનો પ્રયોગ ઓછામાં ઓછું આટલું કે તેથી પણ વધારે કરે જ છે.

વિભાગ-૧

આ વિભાગમાં સમૃદ્ધિનો મૂળભૂત પાયો, બધા જ લાભોનું મૂળ અને શક્તિ કેવી રીતે પ્રાપ્ત થાય છે એ કહેવામાં આવ્યું છે. આપણા આંતરિક જગત અને તેનું સંચાલન કેવી રીતે થાય છે એ વિષે પણ આ વિભાગમાં છે. તદ્દુપરાંત, જીવનમાં જાગતા તમામ પ્રશ્નોના નિરાકરણ અંગે પણ તે કહે છે. જીવનમાં સ્વપ્ન અને જ્ઞાન સિદ્ધ કરવા હોય તો તે લોકો માટેના બુદ્ધિદક્ષતા અને જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા માટેની હિંમત, શક્તિ, ઉત્સાહ અને આત્મવિશ્વાસ કેવી રીતે પ્રાપ્ત કરી શકે એ પણ સૂચવે છે. વધારે ને વધારે કાર્યકુશળતા મેળવીને એને કેવી રીતે ટકાવી શકાય એ અંગે, બીજી કોઈ તરંગી, ચંચળ કે અનિશ્ચિત બાહ્ય સત્તાને બદલે પોતાના જ કાબૂમાં પોતાના ભવિષ્યની લગામ કેવી રીતે ધારણ કરી શકાય તે વાત પણ સમજાવે છે. દરેક પરિસ્થિતિનાં કારણ, પ્રત્યેક અનુભવનું અધિષ્ઠાન, તમામ શક્તિઓનું મૂળ અને આ તમામ શક્તિઓ કેવી રીતે આપણા પોતાના અંકુશમાં છે એ વાતો પણ આ વિભાગમાં કહેવામાં આવી છે.

તમારે તમારા જીવનમાં વધુ શક્તિસંચાર અનુભવવો છે ? શક્તિચેતનાને પ્રાપ્ત કરો. તમારે વધુ તંદુરસ્તી જોઈએ ? સ્વાસ્થ્યચેતના

પ્રાપ્ત કરો. વધારે સુખ જોઈએ ? સુખચેતના મેળવો. તમે પોતે આત્મસાત્કરી લો ત્યાં સુધી આ ચીજોના સત્ત્વને જીવો. પછી તમારાથી દૂર રહેવું તેમને માટે અશક્ય થઈ પડશે. માણસની ભીતર એક એવી તાકાત પડી છે જે જગતની તમામ ચીજોને પોતાનામાં વહેવડાવી શકે છે અને તેમના પર પોતાનું વર્ચસ્વ સ્થાપી શકે છે.

તમારે કાંઈ આ શક્તિ બહારથી મેળવવાની નથી. આ તો તમારી પાસે જ છે, પણ તમે એને સમજવા માંગો છો, વાપરવા માંગો છો, તેના પર તમારો કાબૂ ધરાવવા માંગો છો, તમારામાં એ શક્તિસંચાર થાય તેવું તમે ઝંખો છો, જેથી તમે આગળ વધી શકો, અને સન્મુખ ઊભેલા જગતને પ્રાપ્ત કરી શકો.

જેમ જેમ તમે આગળ ને આગળ વધતા જશો, ગતિ વધારતા જશો, તમારી પ્રેરણાઓ ઉત્કટ થતી જશે, તમારી યોજનાઓ સાકાર થતી જશે અને સમજણ પ્રાપ્ત કરતા જશો તેમ તેમ તમે અનુભવશો કે આ જગત એ કાંઈ પથ્થરો કે લાકડાનો નિર્જીવ ઢગલો નથી, બલકે, એ તો એક જીવતી જાગતી ચેતનવંતી હસ્તિ છે. માનવતાનાં ધબકતાં હૃદયની એ સરજત છે. જીવન અને સૌંદર્યની એ વિભૂતિ છે.

આ બધી બાબતોનો જાતઅનુભવ લઈ સમજણ પ્રાપ્ત કરવી જોઈએ એ તો સ્પષ્ટ છે, પણ જે કોઈ આ સમજણ મેળવવા આતુર હોય છે તેમને કોઈ એક નવો પ્રકાશ, નવી શક્તિ પ્રેરણા આપે છે અને રોજેરોજ તેઓ આત્મવિશ્વાસ અને શક્તિમાં વૃદ્ધિ અનુભવે છે, પોતાનો શક્તિમાં વૃદ્ધિ અનુભવે છે, પોતાની આશાઓ અને સ્વપ્ન સાચાં પડી રહ્યાં હોય તેવું અનુભવે છે અને જીવનનો પહેલાં કરતાં કાંઈક વધુ ઊંડો, વધુ સભર અને વધુ સ્પષ્ટ અર્થ ઉકેલાતો હોય તેવું અનુભવે છે.

૧. જીવનના પ્રત્યેક ક્ષેત્રનું આ એક અટલ સત્ય છે કે વૃદ્ધિ વધુ વધારાને ખેંચી લાવે છે અને ખોટ કે ક્ષતિ વધુ ખોટને નિમંત્રે છે.

૨. ચિત્ત સૃજનશીલ છે અને જીવનના તમામ સંજોગો, પર્યાવરણ અને અનુભવો એ આપણી આદતો, ટેવો અને જડ થઈ ગયેલા માનસિક વલણનાં પરિણામ છે.
૩. આપણે જે કંઈ વિચારીએ છીએ તેના પર આપણા ચિત્તનું વલણ નિર્ભર છે એટલે સર્વ શક્તિ, સિદ્ધિ અને સંપત્તિનો મૂળાધાર છે - આપણી ચિંતનશક્તિની પદ્ધતિ.
૪. આ સાચું છે, કારણ કે, 'આપણે કાંઈક કરીએ તે અગાઉ આપણે 'હોવું' જોઈએ અને આપણે જેટલા હોઈશું તેટલું જ આપણે 'કરી શકીશું', અને આપણું 'હોવાપણું' આપણા 'ચિંતન' પર આધાર રાખે છે.
૫. આપણી પાસે ન હોય તેવી શક્તિઓ આપણે પ્રગટ ન કરી શકીએ. આપણી ભીતર પડેલી શક્તિનું આપણને ભાન થાય તો જ આપણે એ શક્તિઓ પર કાબૂ મેળવી શકીએ. તમામ શક્તિઓનું મૂળ ભીતર આત્મામાં છે એ વાત ન સમજાય ત્યાં સુધી શક્તિનું ભાન આપણને થાય નહીં.
૬. ભીતર એક સૃષ્ટિ ફેલાયેલી પડી છે - વિચારો, ભાવના અને શક્તિની સૃષ્ટિ, પ્રકાશ, ચૈતન્ય અને સુંદરતાની સૃષ્ટિ. ભલે એ અદેશ્ય હોય, પરંતુ એનાં પરિબળો અને તે સામર્થ્યવાન છે વળી એ ચોક્કસ છે.
૭. અંદરના આ જગતનું શાસન કરે છે આપણું ચિત્ત. જ્યારે આ અંતર્જગત આપણી સમક્ષ ખુલ્લું થાય, ત્યારે જ આપણે આપણી તમામ સમસ્યાઓનો જવાબ મેળવી શકીશું. દરેક પરિણામનું કારણ પણ જાણી શકીશું અને ભીતરનું આ જગત આપણા કાબૂમાં હોવાને લીધે શક્તિ અને સમૃદ્ધિના તમામ કાયદાકાનૂન પણ આપણા નિયંત્રણ હેઠળ લાવી શકીશું.

૮. બાહ્યજગત એ અંતર્જગતનું પ્રતિબિંબ છે, જે અંદર દેખાયું છે તે જ બહાર દેખાય છે. અંદર આપણને અનંત જ્ઞાન, મુક્તતા, વિકાસ અને અભિવ્યક્તિ મળી શકે. આ બધાંની શક્યતા જો આપણને અંદર પ્રતીત થાય તો તે બહારની દુનિયામાં પણ અવશ્ય પ્રગટ થશે.
૯. સંવાદપૂર્ણ પરિસ્થિતિઓ, અનુકૂળ વાતાવરણ અને પ્રત્યેક ચીજની સર્વોત્તમતા દ્વારા અંદરના જગતની સુસંવાદિતા બહારના જગતમાં પ્રતિબિંબિત થઈ શકે. સ્વાસ્થ્ય, વિવિધ મહાનતા, શક્તિ-સામર્થ્ય અને સફળતા-સંપ્રાપ્તિનો આજ પાયો છે.
૧૦. અંતર્જગતની સુસંવાદિતા એટલે આપણા વિચારો પર આપણો કાબૂ અને કોઈ પણ અનુભવ આપણા પર કેવી કેવી અસર પાડી જઈ શકે તેનો તાળો મેળવવો.
૧૧. અંદરનો સંવાદ સધાયો હશે તો તેમાંથી આશાવાદ અને વિશાળતા સધાશે અને આંતરિક વિશાળતા બાહ્ય વિશાળતામાં પરિણમશે.
૧૨. બાહ્ય જગત આંતરિક ચેતનાની પરિસ્થિતિ અને સંજોગોનું જ પ્રતિબિંબ પાડે છે.
૧૩. જો આપણને અંદર જ્ઞાન જડતું હશે તો ભીતરની સૃષ્ટિમાં જે અદ્ભુત સંભાવનાઓ છુપાયેલી પડી છે તેને પારખવાની સમજણ આપણામાં ઊગશે અને આ સંભાવનાઓને બાહ્ય જગતમાં સત્યરૂપે સ્વીકારવાની શક્તિ પણ આપણને મળશે.
૧૪. ભીતરના જ્ઞાનની પ્રતીતિ દ્વારા આપણે એ જ્ઞાનને આત્મસાત્ કરીશું, જે આપણા પરિપૂર્ણ અને સંવાદી વિકાસ માટે જરૂરી તત્ત્વો પ્રાપ્ત કરવામાં કારણભૂત થશે.

૧૫. અંદરનું જગત એક એવી પ્રયોગશાળા છે, જ્યાં સ્ત્રી-પુરુષો હિંમત, આશા, ઉત્સાહ, આત્મવિશ્વાસ, શ્રદ્ધા અને આસ્થા નિર્માણ કરી શકે છે અને પછી આ ગુણો દ્વારા દર્શન પામવા માટે સૂક્ષ્મ બુદ્ધિ અને પછી એ દર્શનને પ્રત્યક્ષ કરવા માટે વ્યવહારુ બુદ્ધિકૌશલ્ય પણ પ્રાપ્ત થાય છે.
૧૬. જિંદગી એ ખોલવાની, ખીલવવાની ચીજ છે, એ કાંઈ ઉમેરી ઉમેરીને વધારવાની ચીજ નથી. આપણને બહારની દુનિયામાં જે કાંઈ આવી મળે છે, તે બધું જ આપણી પાસે ભીતરની દુનિયામાં હોય જ છે.
૧૭. આખરે બધી સંપ્રાપ્તિનો આધાર ચેતના છે. સર્વસંગ્રાહક ચેતના હોય તો પ્રાપ્તિ જ પ્રાપ્તિ છે અને છિન્નભિન્ન જીર્ણશીર્ણ ચેતના હોય તો ખોટ જ ખોટ છે.
૧૮. સંવાદ ઉપર માનસિક ક્ષમતા અવલંબિત છે. આ સંવાદનો તાર તૂટ્યો એટલે ગરબડ ગોટાળો. માટે જ શક્તિ પ્રાપ્ત કરવી હોય તો કુદરતના કાનૂન સાથે સુમેળભર્યો સંવાદ સાધવો જરૂરી છે.
૧૯. આપણે બાહ્ય જગત સાથે સ્થૂળ ચિત્ત દ્વારા જોડાયેલા છીએ. આ જ ચિત્તનો એક ભાગ મગજ છે અને આપણા જ્ઞાનતંતુઓ શરીરના એકેએક ભાગ સાથેનો સંબંધ બાંધી આપે છે. જ્ઞાનતંતુઓની આ વ્યવસ્થાને લીધે આપણને પ્રકાશ, ગરમી, ગંધ, અવાજ અને સ્વાદનો અનુભવ થાય છે.
૨૦. જ્યારે આપણું ચિત્ત જે કાંઈ તથ્ય ગ્રહણ કરે છે તે અંગેના વિધાયક વિચાર મગજના જ્ઞાનતંતુઓ દ્વારા શરીરને મોકલે છે ત્યારે આપણને આહ્લાદક અને અનુકૂળ સંવેદના જાગે છે.
૨૧. આને પરિણામે આપણામાં શક્તિ, સામર્થ્ય અને તમામ વિધાયક

પરિબળો જાગે છે, પરંતુ યાદ રહે કે આ જ પ્રક્રિયા દ્વારા આપણી અંદર જ સઘળી પીડા, ઊણપ, નિરાશા, મર્યાદાઓ અને દરેક પ્રકારની પ્રતિકૂળતાઓ અને વિરોધો પણ અનુભવાય છે. એટલે ચિત્તમાં જો ખોટું ચિંતન ચાલ્યું તો બધાં વિનાશક પરિબળો સાથે પનારો પડી જવાનો.

૨૨. આપણે અંતઃશ્ચેતના દ્વારા અંદરના જગત સાથે જોડાયેલા છીએ. આનંદ, ભય, પ્રેમ, લાગણી, પ્રેરણા, કલ્પના જેવી આતંરિક સંવેદના પર કાબૂ ધરાવનાર રચના છે જ્ઞાનતંતુની તંત્રવ્યવસ્થા. આ અંતઃશ્ચેતના કે અંતરાત્મા દ્વારા આપણે વિશ્વચેતના સાથે અને વિશ્વની અનંત વિધાયક શક્તિઓ સાથે જોડાયેલા છીએ.
૨૩. જીવનનાં આ બે કેન્દ્રો વચ્ચેનું અનુસંધાન અને જીવનના મહાન રહસ્યસમાં એનાં કાર્યોની સમજણ મહત્ત્વની ચીજ છે. આ જ્ઞાન દ્વારા આપણે બહારના સ્થૂળ અને અંદરના આત્મલક્ષી ચિત્તનો પારસ્પરિક સહયોગ સાધી અનંતનું સાન્ત સાથેનું અનુસંધાન સાધી શકીએ. આપણું ભવિષ્ય પછી એ કોઈ તરંગી કે અચોક્કસ બાહ્ય શક્તિની દયાને આધારે ઊભું નહી રહે.
૨૪. સમગ્ર વિશ્વને આવરી લેતી એક વ્યાપક વિશ્વચેતના છે, જે સમગ્ર અવકાશને વીટળાયેલી છે અને એના ગુણધર્મમાં સર્વત્ર એકસમાન છે. એ સર્વશક્તિમાન છે, સર્વજ્ઞ છે અને સર્વત્ર સદાસર્વદા હાજર છે. જગતમાં જે કાંઈ છે તે તમામ એનામાં છે એ સર્વેસર્વા છે.
૨૫. વિચારી શકે તેવી આખા વિશ્વમાં એક જ વિશ્વચેતના છે, અને જ્યારે તે વિચારે છે ત્યારે એના વિચારો પ્રત્યક્ષ રૂપ ધારણ કરે છે. આ ચેતના સર્વવ્યાપી હોવાને લીધે પ્રત્યેક વ્યક્તિની અંદર પણ તે હોવી જ જોઈએ. પ્રત્યેક વ્યક્તિ એ સર્વવ્યાપ્ત, સર્વજ્ઞ અને સર્વસ્થિત ચેતનાનો જ આવિર્ભાવ હોવો જોઈએ.

૨૬. વિશ્વમાં વિચાર કરી શકે એવી એક જ ચેતના હોવાને લીધે સ્વાભાવિક તારણ એ નીકળે છે કે વ્યક્તિગત ચેતના એ પેલી વૈશ્વિક ચેતના સાથે મળતી આવતી અનુરૂપ ચેતના છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો આખરે બધાનું ચિત્ત આખરે એક જ ચિત્ત છે. આ એક અટલ, અફર તારણ છે.
૨૭. તમારા મગજના કોશોમાં જે ચેતના વહે છે તે જ ચેતના બીજી તમામ વ્યક્તિઓમાં વહે છે એટલે પ્રત્યેક વ્યક્તિ એ વૈશ્વિક ચિત્તનું વ્યક્તિકરણ છે.
૨૮. વૈશ્વિક ચિત્ત સુસ્થિર છે. એ માત્ર છે. ફક્ત વ્યક્તિ દ્વારા જ એ આવિર્ભાવ પામી શકે અને બીજી બાજુ વ્યક્તિ પણ વૈશ્વિક ચિત્ત દ્વારા જ આવિર્ભાવ પામી શકે. એ બંને એક જ છે.
૨૯. વ્યક્તિમાં આ જે વિચારવાની શક્તિ છે, તે દ્વારા જ એ વિશ્વમાં કામ કરી શકે છે અને પ્રત્યક્ષીકરણ કરાવી શકે છે. માણસની આ વિચારશક્તિમાં જ માનવીય ચેતનાનું વૈશિષ્ટ્ય પ્રગટ થાય છે. વોકર કહે છે, "સ્થિર સંતુલિત શક્તિનું સૂક્ષ્મ અને ગૂઢ સ્વરૂપ એ જ આ ચિત્ત છે, જેમાંથી 'વિચાર' નામની પ્રવૃત્તિઓ પેદા થાય છે. ચિત્ત એ સ્થિર ઊર્જા છે. એક જ વસ્તુના બે તિન્ન પાસાં." એટલા માટે વિચાર એ સ્થિર ચિત્તમાંથી ગતિશીલ ચિત્તમાં પરિણમતું એક સ્પંદ્યમાન વહેતું પરિબળ છે.
૩૦. તમામેતમામ લાક્ષણિકતાઓ, ગુણોનો સરવાળો, વૈશ્વિક ચિત્તમાં થાય છે, જે સર્વશક્તિમાન, સર્વજ્ઞ અને સર્વવ્યાપ્ત છે એટલે આ લાક્ષણિકતાઓ, ગુણો વ્યક્તિમાત્રમાં હંમેશને માટે એના સંભાવ્યસ્વરૂપમાં હાજર હોવી જોઈએ. એટલા માટે જ્યારે વ્યક્તિ વિચારે છે ત્યારે કુદરત દ્વારા જ એ વિચાર સમષ્ટિગત આકાર પકડવા માટે બંધાયેલો છે, જે એના મૂળ સ્વરૂપને મળતો આવશે.

૩૧. બંધી જ શક્તિ અંદરથી ફૂટે છે અને એ તમારા નિયંત્રણમાં પણ છે. સમ્યક્ જ્ઞાન દ્વારા અને ચોક્કસ સિદ્ધાંતોના સ્વૈચ્છિક પરિપાલન દ્વારા આ શક્તિ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે.
૩૨. એટલે જ દરેક વિચાર તે કારણ છે અને દરેક પરિસ્થિતિ એ પરિણામ છે. આ જ કારણે કેવળ ઈચ્છનીય પરિસ્થિતિ જન્મે તે માટે તમારે તમારા વિચારો તમારા નિયંત્રણ હેઠળ લાવવા એ અતિ જરૂરી બની જાય છે.
૩૩. આ નિયમ અંગે જ્યારે પરિપૂર્ણ રીતે આત્મસાત્ થઈ જાય અને તમે તમારો વૈચારિક પ્રક્રિયાઓને કહ્યામાં રાખતા થઈ જાઓ પછી કોઈ પણ સંજોગોને તમે પહોંચી વળશો એ સ્પષ્ટ છે. બીજા શબ્દોમાં કહેવું હોય તો તમને બધી જ બાબતોના પાયારૂપ જે સર્વશક્તિમાન કાનૂન છે તેનો સક્રિય સહયોગ સાંપડશે.
૩૪. વૈશ્વિક ચિત્ત અને અસ્તિત્વમાં હોય તેવા એકેએક અણુને ચૈતન્યસ્વરૂપ તત્વતઃ એક છે. અણુએ અણુ વધુને વધુ પ્રાણશક્તિ મેળવવા માટે સતત મથામણ કર્યા કરે છે. બધામાં બુદ્ધિશક્તિ છે અને પોતેજે માટે નિર્માયા છે તે હેતુને પાર પાડવા માટે સૌ સતત શોધમાં પણ રહેતા જ હોય છે.
૩૫. પરંતુ મોટા ભાગના માણસો બહિર્જગતમાં જ જીવતાં હોય છે. ઘણા ઓછા લોકોને આ અંદરનું જગત સાંપડ્યું છે અને છતાંય આ અંદરના જગતને કારણે જ બહારનું જગત રચાયું છે, અંદરનું જગત સર્જક છે અને બહાર જે કંઈ દેખાય છે તે બધું જ અનુસર્જન છે, જે અગાઉ અંદરના જગતમાં તમારા દ્વારા સર્જાઈ ચૂક્યું છે.

૩૬. બંને જગત વચ્ચેના આ સંબંધને જ્યારે તમે સમજશો ત્યારે આ ગુરુચાવી તમને એક શક્તિનો સાક્ષાત્કાર કરાવશે, જે તમારી પોતાની હશે, અંતર્જગત એ કારણ છે, બહિર્જગત એ પરિણામ છે. પરિણામને બદલવા માટે તમારે કારણને બદલવું જોઈએ.
૩૭. તમે એકદમ જોશો કે આ એક ક્રાંતિકારી, નવો અને-સાવ જુદો જ વિચાર છે. મોટા ભાગના લોકો પરિણામો સામે બાખડે છે. તેઓ એટલું પણ સમજી શકતા નથી કે, એને લીધે તો માત્ર દુઃખોનું રૂપાંતર થશે. પ્રતિકૂળતા દૂર કરવી હોય તો તેના કારણ સામે લડવું જોઈએ અને આ કારણ તો અંદરના જગતમાંથી જ જડી શકે.
૩૮. વિકાસ માત્ર આંતરિક હોય છે. આખી કુદરતમાં આ જ જોવા મળે છે. વનસ્પતિ, પશુ-પંખી, માનવ સૌ આ મહાન કાનૂનનાં જીવંત પ્રતીક છે. જ્યારે યુગયુગાંતરથી ચાલી આવતી ભૂલ આ છે કે આપણે શક્તિ મેળવવા માટે બહાર ફાંફાં મારીએ છીએ.
૩૯. અંતર્જગત એ પુરવઠાની વૈશ્વિક ગંગોત્રી છે, જ્યારે બહિર્જગત એ તો એક ઝરણું માત્ર છે. પ્રાપ્ત કરવા માટેની આપણી સમર્થતા આ વિશ્વસ્રોતને પિછાણવા પર આધાર રાખે છે. દરેક વ્યક્તિ એ અનંત શક્તિનો અંશ છે અને દરેકેદરેક જણ બીજા પ્રત્યેકનો પણ એક અંશ જ છે.
૪૦. આ પિછાણ, આ પરખશક્તિ એ માનસિક પ્રક્રિયા છે. એટલે વ્યક્તિગત ચેતના એ વિશ્વચેતના સાથે તદ્રૂપતા સાધવાનું કાર્ય કરે. વિશ્વચેતનામાં જગતની તમામ હસ્તિ સમાયેલી હોય છે એટલે એ અંતઃચેતનાનો પડઘો પાડી કાર્ય-કારણની સાંકળ ચલાવશે. મુખ્ય ચીજ છે- વિશ્વચેતના. આ એક અંતઃમુખી,

આત્મલક્ષી પ્રક્રિયા છે, સ્થૂળ અને બહિર્મુખી પ્રક્રિયા નથી. એનાં પરિણામો પણ વિવિધ સંજોગોને આધારે બદલાતાં રહે છે.

૪૧. એટલે જીવનને પ્રગટ કરવા ચિત્ત જોઈએ. ચિત્ત સિવાય કશું અસ્તિત્વમાં જ ન આવી શકે, જગતમાં જે કંઈ અસ્તિત્વ ધરાવે છે અને ફરી ને ફરી રૂપાંતરિત થયા કરે છે તે આ પાયાના તત્ત્વના આવિર્ભાવરૂપે છે.
૪૨. આપણે આંતરિક ચેતનાના એક અગાધ મહાસાગરમાં જીવીએ છીએ. આ ચેતના સદા જીવંત અને સક્રિય છે. એની સંવેદનક્ષમતા સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ છે. માનસિક જરૂરિયાત મુજબ એ આકાર ધારણ કરે છે. વિચાર આકારો ઘડે છે, જેમાં આ સારભૂત તત્ત્વ આ ચેતના અભિવ્યક્ત થાય છે.
૪૩. આટલું યાદ રાખો, કે પ્રત્યક્ષ આચરણમાં જ મૂલ્ય ધબકે છે અને આ કાનૂનની પ્રત્યક્ષ, સાચી સમજણને પરિણામે જ ગરીબાઈને સ્થાને વિપુલતા, અજ્ઞાનતાને બદલે જ્ઞાન, ઘોંઘાટને સ્થાને સંગીત અને જુલ્મને સ્થાને સ્વાતંત્ર્ય સ્થાપશે અને ભૌતિક કે સામાજિક દૈષ્ટિકોણથી જોતાં આનાથી મોટો આશીર્વાદ બીજો કયો હોઈ શકે ?
૪૪. ચાલો, હવે પ્રત્યક્ષ આચરણ પર આવીએ. તમે સાવ એકલા અને ખલેલરહિત રહી શકો તેવો એકાંત ઓરડો પસંદ કરો. સીધા ટટ્ટાર પણ આરામપૂર્વક બેસો. અઢેલીને નહીં બેસતા. તમારા વિચારોને જ્યાં ભટકવું હોય ત્યાં ભટકવા દો. પંદરથી ત્રીસ મિનિટ સુધી આમ એકધારા બેસો. તમારા શરીર પર પૂરો કાબૂ મેળવી શકો ત્યાં સુધી ત્રણ-ચાર કે સાત દિવસ સુધી લગાતાર આ રીતે બેસો.

૪૫. ઘણાંને આ ભારે કઠણ લાગશે. કેટલાક વળી સહેલાઈથી ગોઠવાઈ પણ જશે, પરંતુ આગળ વધવા માટે તમે તૈયાર થાઓ તે અગાઉ તમારા શરીર પર તમે પૂરો કાબૂ ધરાવતાં થઈ જાઓ. એ નિતાંત આવશ્યક છે. બીજા વિભાગમાં આગળના પગલા વિષે તમે નિર્દેશો પ્રાપ્ત કરશો. દરમિયાન આટલું તો તમારે આત્મસાત્ કરી જ લેવું રહ્યું.

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ - ૧

૧. અંતર્જગત સાથે બહારના જગતને શો સંબંધ છે ?
બહિર્જગત એ અંતર્જગતનું પ્રતિબિંબ છે.
૨. તમે જે કાંઈ ધરાવો છો તે બધું શેના પર નિર્ભર છે ?
બધી જ સંપ્રાપ્તિ અંતઃચેતના પર નિર્ભર છે.
૩. વ્યક્તિ અને સમષ્ટિ વચ્ચે શો સંબંધ છે ?
પોતાના ચિત્ત દ્વારા વ્યક્તિ બહારના વિશ્વ સાથે જોડાયેલી છે. મગજ એ આ ચિત્તની કાર્યેન્દ્રિય છે.
૪. વ્યક્તિ વૈશ્વિક ચિત્ત સાથે કેવી રીતે જોડાયેલી છે ?
વ્યક્તિ પોતાની અંતઃચેતના દ્વારા વિશ્વચિત્ત સાથે જોડાયેલી છે; સૂર્યમાળા એ આ ચિત્તની કાર્યેન્દ્રિય છે.
૫. વૈશ્વિક ચિત્ત શું છે ?
અસ્તિત્વમાં હોય તેવા પ્રત્યેક અણુનો પ્રાણભૂત સિદ્ધાંત.
૬. વ્યક્તિ વૈશ્વિક સંદર્ભમાં કેવી રીતે કામ કરી શકે ?
વ્યક્તિની પોતાની ચિંતન કરવાની શક્તિ દ્વારા એ વૈશ્વિક ચેતના સાથે સંબંધમાં આવી વિચારને સાકાર કરી પ્રગટ રૂપ

આપી શકે છે.

૭. આ ક્રિયા-આંતરક્રિયાનું શું પરિણામ આવે છે ?

આ ક્રિયા-આંતરક્રિયાને પરિણામે કાર્ય-કારણની સાંકળ જન્મે છે. પ્રત્યેક વિચાર એ કારણ છે, અને પ્રત્યેક પરિસ્થિતિ એ પરિણામ છે.

૮. સુસંવાદી અને ઈચ્છનીય પરિસ્થિતિ કેવી રીતે ઊભી કરી શકાય ?

સમ્યક્ ચિંતન દ્વારા સુસંવાદી અને ઈચ્છનીય પરિસ્થિતિ લાવી શકાય.

૯. બધી જ અસંવાદિતતા, કર્કશતા, ઊણપો અને મર્યાદાનું શું કારણ છે ?

વિસંવાદિતતા, કર્કશતા, ઊણપો અને મર્યાદાઓ એ ગલત ચિંતનનાં પરિણામો છે.

૧૦. શક્તિમાત્રનો સ્રોત કયો છે ?

સઘળી શક્તિનો સ્રોત અંતર્જગતમાં છે. ઊર્જાના પુરવઠાની એ વૈશ્વિક ગંગોત્રી છે અને વ્યક્તિ એ આ અનંત શક્તિનું એક ઝરણું છે.

પોતાની સાથે બીજાને પણ વિચાર કરતાં કરી મૂકે એવા લોકો મોટે ભાગે એ છે, જેઓએ પોતાના માટે વિચારવાની હિંમત કરવાનો આરંભ કર્યો.

- કોલ્ટન

વિભાગ - ૨

બીજા વિભાગમાં ચિત્તનો વ્યાપાર બાહ્યચેતના અને અંતઃચેતનાની બે સમાંતર સપાટીએ કેમ અને કેવી રીતે ચાલે છે તે બતાવ્યું છે. અંતઃચેતનાની વૈચારિક પ્રક્રિયાઓ એક મહત્ત્વની માનસિક ઘટનાઓનું નાટ્યગૃહ બની રહે છે. અને માત્ર બાહ્ય ચેતનાના આધારે સાક્ષી બની બેસી ન રહેતાં, સક્રિય બનીને અંતઃચેતનાની પ્રક્રિયાને જાણી લઈએ તો સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે.

તમામ મહાન, ઉમદા અને જવલંત વિચારધારાઓના સ્રોત અંગે નિર્દેશો આપીને ઘણી વખત આપણે અનુભવીએ છીએ કે યુક્તિ, પ્રેરણા, હિંમત અને સૂક્ષ્મતા આપણા પર નવાજાઈ રહી છે. હકીકતમાં એ આપણને એક એવા વિશાળ ભંડારનું દર્શન કરાવે છે, જેમાંથી આપણીનેવું ટકાવિચારપ્રક્રિયાઓ ઉદ્ભવે છે. આપણી બાહ્ય ચેતનાની દેખરેખ હેઠળ આ વિશાળ ભંડારને રાખી શકાય. જે લોકો આ આંતર્જગતના નિયમોને જાણે છે તેઓ જગતમાં વિવિધ સિદ્ધિ મેળવી મહાન સાહિત્યકાર, કળાકાર, ઉદ્યોગપતિ કે પ્રધાન બની શકે છે. અને જેઓ આ અંગે નથી જાણતાં તે માત્ર દશ ટકાની સિદ્ધિ મેળવે છે. આ તમામ વાતો આ વિભાગમાં કહેવાઈ છે.

આપણા વિચારોના ગૂંચવાડા અને આપણાં સાચાં હિતો વિષેના અજ્ઞાનમાંથી જ આપણી મોટા ભાગની મુશ્કેલીઓ પેદા થતી હોય છે. મોટું કામ તો આ છે કે કુદરતના જે કાનૂનને આપણે આધીન છીએ તે કાનૂનોને સમજી લઈએ. એટલે જ સ્પષ્ટ ચિંતન અને નૈતિક દૃષ્ટિનું અપાર મૂલ્ય છે. બધી જ પ્રક્રિયાઓ, વિચારની પ્રક્રિયા પણ મજબૂત પાયાઓ પર આધારિત છે.

સંવેદનક્ષમતા જેટલી સૂક્ષ્મ અને ઉત્કટ હશે, તેટલું ચોક્કસ નિદાન હશે. અભિરુચિ જેટલી વધુ શાલીન અને સંસ્કારી હશે, તેટલી જ નૈતિક ભાવનાઓ સુંદર હશે. બુદ્ધિ વધુ સૂક્ષ્મ હશે, વધુ ઊંચી પ્રેરણાઓ હશે તો જીવનનો ઊંચામાં ઊંચો, ઉદાત્તમાં ઉદાત્ત સંતોષ પણ પ્રાપ્ત થશે. એટલે જ દુનિયામાં સર્વોત્તમ એ જે કાંઈ વિચારાયું છે તે જ આપણને ભવ્ય અને સર્વોત્તમ આનંદ આપે છે.

જેમને આપણે સ્થૂળ, ભૌતિક પ્રાપ્તિઓ કહીએ છીએ, તેના કરતાં આ નવા અભિગમ દ્વારા ઊભી થતી આંતરિક સંભાવનાઓ અનેક ગણી વધારે અદ્ભુત અને સુરમ્ય છે. વિચાર એક ઊર્જા છે. સક્રિય વિચાર એ સક્રિય ઊર્જા છે. સઘન વિચાર એ સઘન ઊર્જા છે. કોઈ નિશ્ચિત ઉદ્દેશ પર કેન્દ્રિત થયેલો વિચાર એક શક્તિ બની જાય છે. જે લોકો ગરીબાઈની કે દરિદ્રતાના મહિમામાં કે આત્મ-નિષેધની સુંદરતામાં નથી માનતા તે લોકો દ્વારા આ શક્તિ વપરાય છે. તેમને લાગે છે કે આ બધી દરિદ્રતાની કે આત્મનિષેધની વાતો નબળા લોકોની વાતો છે.

આ શક્તિ મેળવવી અને પછી તેનો ઉપયોગ કરવાનો આધાર માણસમાં રહેલી અનંત ઊર્જાને પારખવાની શક્તિ પર છે. આ ઊર્જા માણસનાં શરીર અને મન- બુદ્ધિને સદા સર્જતી રહે છે. ફરી ફરી સર્જતી રહે છે, અને માણસ દ્વારા ગમે ત્યારે એ શક્તિને પ્રગટ કરવા હરપળ, હરક્ષણ તૈયાર રહે છે. આ હકીકતનું જેટલી માત્રામાં ભાન

હશે, તેટલી માત્રામાં વ્યક્તિ બાહ્ય જગતમાં પ્રગટશે. આ પ્રક્રિયા અંગે આ બીજો ભાગ સમજાવે છે.

૧. ચિત્તના વ્યાપારો બે પ્રકારની પ્રવૃત્તિ-પદ્ધતિઓ દ્વારા નિર્માયા કરે છે. એક છે બાહ્ય ચેતના અને બીજી છે આંતરિક સૂક્ષ્મ ચેતના, અંતઃચેતના. પ્રો. ડેવિડસન કહે છે, "જે માણસ પોતાની ચેતના દ્વારા અંતર્જગતને ઝળહળતું કરવા માંગે છે તે પ્રકાશ ગોળાથી જગતને ઝળહળતું કરવા માંગતા માણસ જેવો છે."
૨. અંતઃચેતનાની બૌદ્ધિક પ્રક્રિયાઓ એક પ્રકારની ચોક્કસાઈ અને નિયમિતતાના ઢાંચામાં ચાલતી રહેતી હોય છે. ત્યાં જો ભૂલ માટે અવકાશ હોત તો આ પ્રક્રિયાઓ ચાલતી જ ના હોત. આપણી ચિત્ત-રચના એવી રીતે થઈ છે કે એ આપણને બોધ થાય તે માટેની અતિ મહત્ત્વની ભૂમિકા પાર પાડે છે. અને એ પણ ત્યારે કે જ્યારે આપણે અંદરના કાર્યકલાપો વિષે કાંઈ જ જાણતા નથી હોતા.
૩. આપણા કોઈક અજાણ્યા હિતચિંતકની માફક આ આપણી અંતઃચેતના આપણી થેલીમાં માત્ર પાકાં ફળ ઠાલવીને આપણા લાભાર્થે કામ કર્યાં કરે છે. એટલે વૈચારિક પ્રક્રિયાઓનું અંતિમ પૃથક્કરણ એમ સૂચવે છે કે આપણું અંતઃમન એ અતિમહત્ત્વની માનસિક ઘટનાનું નાટ્યગૃહ છે.
૪. આપણી જાગૃત ચેતના પર આધાર રાખવાનું આપણે જેટલું ઓછું કરી શકીએ તેટલા પ્રમાણમાં આપણને વધારે પૂર્ણતા અને સરળતા પ્રાપ્ત થશે. પિયાનો વગાડવો, સ્કેટીંગ કરવું, ટાઈપ-રાઈટર પર કામ કરવું કે બીજાં બુદ્ધિ-ચાતુર્યનાં કામો પરિપૂર્ણ રીતે પાર પડે તે માટે સુષુપ્ત ચેતના પર આધાર રાખવો પડે છે. એકી વખતે, સરસમઝાનો પિયાનો પણ વગાડવો અને સાથોસાથ જોરદાર વાર્તાલાપ પણ કરવો-આ જાદૂ તો આપણી સુષુપ્ત અંતઃચેતનાના જ મહિમાને લીધે જ શક્ય છે.

૫. આ જ સુષુપ્ત અંતઃચેતના દ્વારા શેકસપીયર એ મહાન સત્યોને અનાયાસ પામી શક્યો હશે, જે કેવળ ઉપરી ચેતનામાં જીવતા લોકો માટે પ્રગટ જ નથી થયા. આ જ સુષુપ્ત ચેતના દ્વારા ફિલ્ડાસે આરસ અને તાંબાનાં શિલ્પ રચ્યાં, રાફેલે ચિત્રાંકન કર્યાં અને બીથોવને સંગીતિકા વહેવડાવી.
૬. આપણી આ અંતઃચેતના પર આપણે કેટલા બધા અવલંબિત છીએ તે આપણે સૌ જાણીએ છીએ અને જેટલા મહાન, ઉમદા અને તેજસ્વી આપણા વિચારો હશે તેટલો તેનો મૂળ સ્રોત આપણાથી અજાણ હશે. ઘણીવાર આપણામાં કળા કે સંગીત વિષેની કોઈ એવી સમજ ખીલી ઊઠેલી દેખાય છે કે કોઈક એવી સ્ફુરણા, કોઈક એવી પ્રતિભા જાગી ઊઠે છે કે એ ક્યાંથી આવ્યા એનું મૂળ શોધવા જઈએ તો આપણને કશું ન જડે.
૭. આ અંતઃચેતના અણમોલ છે. એ આપણને પ્રેરે છે, સાવધાન કરે છે, સ્મૃતિઓના પાષાણમહેલોમાંથી નામો, હકીકતો અને દેશ્યો સન્મુખ ધરી દે છે. એ આપણા વિચારોને, રસ-રુચિને દોરવે છે અને આપણી સફળતાઓ પર એવા ચાર ચાંદ લગાડી દે છે કે કેવળ બાહ્ય બુદ્ધિનું તો એવું કરવાનું કોઈ ગજું જ નથી.
૮. આપણે ફાવે તેમ ચાલી શકીએ છીએ. જોઈએ ત્યારે આપણો હાથ આપણે ઊંચો કરી શકીએ છીએ. આંખ કે કાનને જ્યાં દોરવા હોય ત્યાં આપણે તેમને અત્રેથી દોરવી શકીએ છીએ. પરંતુ બીજી બાજુ, આપણે આપણા હૃદયના થડકારા બંધ નથી કરી શકતા, નસોમાંથી વહેતા લોહીને અટકાવી શકતા નથી કે નથી બંધારણને મજબૂત કરી શકતા કે કોશો, હાડકાં બનાવવાની કે બીજી કેટલીય મહત્ત્વની પ્રક્રિયાઓમાંથી આપણે કશું જ નથી કરી શકતા.
૯. આ બંને પ્રકારના કાર્યવિભાગોને જો આપણે સરખાવીએ તો

એ કોઈ એક ક્ષણની ઈચ્છાને આધારે થતાં કાર્ય છે અને બીજાં કોઈ અદ્ભુત પદ્ધતિસર લયબદ્ધ ક્રમમાં ચાલ્યાં કરતાં કાર્ય છે, જેમાં કોઈ ચંચળતા, સ્વચ્છંદતા કે અવઢવ નથી, બલકે સતત, અખંડિતપણે ચાલતાં એ નિત્ય કાર્ય છે. આનું રહસ્ય શોધવા આપણે જઈએ છીએ તો સમજાય છે કે આપણા શરીરની આ બધી અતિમહત્ત્વની પ્રક્રિયાઓ છે અને એ આપણી બાહ્ય સ્થૂળ ઈચ્છાના પ્રદેશના કહ્યામાં નથી, બલકે એ તો આપણી અંદરની કોઈ કાયમી અને ભરોસાપાત્ર શક્તિના કહ્યામાં રહેનારી પ્રક્રિયા છે.

૧૦. આ બંને શક્તિમાં, જે બહારની અને પરિવર્તનશીલ શક્તિ છે તેને આપણે 'ચેતન મન', 'જાગૃત મન' કે 'પ્રગટ મન' કહી શકીએ, જે બાહ્ય વિષયો સાથે સંકળાયેલું છે. આંતરિક શક્તિને આપણે 'સુષુપ્ત મન,' 'અપ્રગટ મન' કે 'અંતઃમન' કે અંતઃચેતના કહી શકીએ જે માનસિક સ્તરનાં કાર્ય ઉપરાંત શરીરને ટકાવનારાં નિત્ય કાર્યોને પણ કાબૂમાં રાખતું હોય છે.
૧૧. આ બંને મનનાં સામાન્ય માનસિક સ્તરનાં તથા પાયાનાં કાર્યો અંગેની સ્પષ્ટ સમજણ હોવી જરૂરી છે. બહારનું જાગૃત મન જોવાનું અને પંચેન્દ્રિય દ્વારા વિવિધ કાર્ય કરવાનું અને બહારના જગતના વિષયોની અસરો ઝીલવા અંગેનાં કાર્ય કરે છે.
૧૨. પસંદગીની જવાબદારી સહિત ધારે તે કરવાની શક્તિ તેનામાં છે. વધારવા-ઘટાડવાની, પૃથક્કરણ કે ત્રેવડા અનુમાન કરવાની શક્તિ એનામાં છે અને આ શક્તિનો આંક ઘણો બધો વધારી શકાય તેમ છે. સંકલ્પશક્તિનું આ અધિષ્ઠાન છે, જેમાંથી તમામ શક્તિઓ વહી શકે તેવી સંભાવના છે.
૧૩. માત્ર બીજા લોકો પર એ પ્રભાવ પાડી શકે છે એટલું જ નહીં, એ અંદરની સુષુપ્ત ચેતનાને દોરી પણ શકે છે. આ રીતે જાગૃત

મન અજાગૃત મનનો જવાબદાર શાસક અને માર્ગદર્શક પણ બની જઈ શકે છે. આ એક એવું મહદ્ કાર્ય છે, જે તમારા જીવનની પરિસ્થિતિનું મ્હોં સદંતરપણે ફેરવી નાંખી શકે.

૧૪. આ વાત પણ ક્યારેક સાચી હોય છે કે ભય, ચિંતા, ગરીબાઈ, રોગ, અરાજકતા જેવાં અનેક પ્રકારનાં દૂષણો સુષુપ્ત મને સ્વીકારેલા ગલત નિર્દેશોને લીધે આપણા પર શિરજોરી કરતાં હોય છે. આનું કારણ એ છે કે સુષુપ્ત મન પર કોઈ ચોકીદાર નથી. કેળવાયેલું જાગૃત મન, રખેવાળી માટે સંરક્ષણાત્મક પગલાં લઈને આ વસ્તુ થતી અટકાવી શકે જેને આપણે મહાન સુષુપ્ત મનના પ્રદેશનો, આંતર્જગતના ‘આંગણાનો ચોકીદાર’ કહી શકીએ.

૧૫. મનનાં આ બે સ્તર અંગેનો મુખ્ય તફાવત એક લેખકે આ રીતે વ્યક્ત કર્યો છે : “જાગૃત મન એ તર્કસંગત ઈચ્છાશક્તિ છે. સુષુપ્ત મન એ સ્ફૂર્ત ઈચ્છાશક્તિ છે, જે ભૂતકાળની તર્કસંગત ઈચ્છાશક્તિનું પરિણામ છે.”

૧૬. બહારના સ્રોતો દ્વારા પ્રાસ્તાવિકરૂપે જે કાંઈ નિર્દેશો મળ્યા હોય તેનાં યોગ્ય અને બરાબર તારણો સુષુપ્ત મન કાઢી આપતું હોય છે. અગાઉ નક્કી થયેલાં તારણો સાચાં હોય તો સુષુપ્ત મન અચૂક નિર્ણય પર પહોંચે છે, પરંતુ જ્યાં તારણ કે પ્રસ્તાવના જ ખોટાં હોય, ત્યાં બાજી બગડી જાય છે. સુષુપ્ત મન કાંઈ સાબિત કરી આપવાની ભ્રાંજગડમાં પડતું નથી. એ તો જાગૃત મન કે જે ખોટી અસરો ગ્રહણ ન કરવા માટેનો ‘આંગણાનો ચોકીદાર’ છે, તેના પર આધાર રાખે છે.

૧૭. કોઈ પણ નિર્દેશોને સાચા માની સુષુપ્ત મન જેવા એ મળે કે તરત જ તેના અંગે કામ લેવા પોતાના વિશાળ કાર્યપ્રદેશનાં ચક્રો ગતિમાન કરી દે છે. જાગૃત મન સાચું-ખોટું બંને સૂચવી

શકે. જો ખોટો નિર્દેશ થયો હોય તો તેનાં પરિણામ સમગ્ર વ્યક્તિત્વને ભોગવવાં પડે.

૧૮. એટલે પ્રત્યેક જાગૃત પળમાં જાગૃત મને સાવધાનીપૂર્વક ફરજ પર હાજર રહેવું જોઈએ. જો ચોકીદાર પોતે જ ગાફેલ હોય, અથવા તો વિવિધ સંજોગોમાં એનો શાંત અને સ્વસ્થ ચુકાદો જો ન મળવાનો હોય તો તો પછી સુષુપ્ત મન અસુરક્ષિત થઈ જાય છે, અને ચોમેરથી જે કાંઈ નિર્દેશો મળે તે ગ્રહણ કરી લેવા લાચાર બની જાય છે. ધાસ્કો પડ્યાની મનોદશામાં કે ગુસ્સાના આવેશમાં કે બેજવાબદાર ટોળાના આવેશગ્રસ્ત જુસ્સામાં કે પરવશ કરી નાખતી કોઈ વાસનાના આક્રમણ દરમ્યાન પરિસ્થિતિ અત્યંત ભયંકર સ્વરૂપ પકડે છે, ત્યારે અજાગૃત મન, આસપાસના માણસો કે સંજોગોમાંથી ભય, ઘૃણા, સ્વાર્થ, લોભ, આત્મવંચના કે બીજી કોઈ પણ અનિષ્ટ વૃત્તિનો નિર્દેશ પકડી લઈ શકે. આનું પરિણામ અનર્થકારી જ નીવડવાનું અને લાંબા ગાળા સુધી એનાં દુષ્પરિણામ ભોગવવાં પડે તેવું પણ થાય જ. એટલે જ સુષુપ્ત મનને ખોટા નિર્દેશો ન મળી જાય તે માટે જાગૃત પ્રહરીની અનિવાર્યતા ઊભી રહે છે.

૧૯. અજાગૃત મન કે અંતઃચેતના તો સ્ફુરણાને આધારે ચાલે છે. એટલે એની પ્રક્રિયાઓ પણ ઝડપી રહેવાની. જાગૃત મનની વિવિધ દલીલો કરનારી ધીમી પદ્ધતિઓ માટે તો એ કાંઈ થોભવાની નથી. હકીકતમાં તો એવી પ્રક્રિયાઓ એ કરી જ ના શકે.

૨૦. અંતઃચેતના કદીય સૂતી નથી, આરામ નથી કરતી. આપણાં હૃદય- રક્તવાહિની જેવું એનું છે. અમુક વસ્તુ કરી દેવાનું માત્ર એને કહી દેવામાં આવ્યું અને ઈચ્છિત પરિણામ લાવવા માટેનાં પરિબળ કામે લગાડી દેવાયાં એવું જોવામાં આવ્યું છે એટલે-

અહીં શક્તિનો એક એવો સ્ત્રોત છે જે આપણને સતત સર્વશક્તિમાન તત્ત્વના સંપર્કમાં રાખે છે. અહીં એક એવો ગહન સિદ્ધાંત ઊભો થાય છે, જે આપણા ગંભીર સ્વાધ્યાય માટે અત્યંત મહત્ત્વનો છે.

૨૧. આ નિયમનો અમલ ભારે રસપ્રદ છે. જે લોકો એને અમલમાં મૂકે છે તેઓ જ્યારે કોઈ એક એવી વ્યક્તિને મળવા જાય છે, જેની સાથે વાતચીત કરવી મુશ્કેલ પડશે એવી પૂર્વધારણા થઈ ચૂકી છે, તે પ્રત્યક્ષ મુલાકાત વખતે સાવ ખોટી પડે છે અને ધારી મૂકેલા મતમતાંતરો ઓગળી ગયા હોય છે. અને બાજી સાવ પલટાઈ જાય છે. બધું સુમેળમાં સુપેરે પાર પડે છે. ધંધામાં કોઈ કઠણ પરિસ્થિતિ આવીને ઊભી થશે એવો અંદાજ લગાવાય છે અને કોઈક સરસ ઉકેલ જડી આવે છે અને બધું સમુંસૂતરું પાર પડી જાય છે. હકીકતમાં, જે લોકોને સુષુપ્ત મન પર ભરોસો રાખતાં આવડે છે તેમને સમજાય છે કે તેમની પાસે તેમના કાબૂમાં અનંત સ્ત્રોતો પડેલા છે.

૨૨. સુષુપ્ત મન કે અંતઃશ્ચેતના આપણા જીવન સિદ્ધાંતો અને પ્રેરણાનું અધિષ્ઠાન છે. એ આપણા કળામય અને પ્રેમમય આદર્શોનું ઊગમસ્થાન છે. જન્મજાત સિદ્ધાંતોને પાયામાંથી તોડી પાડવાના ઝીણવટ, કાળજીભર્યા અને ક્રમિક પ્રયાસો દ્વારા જ ઘાતક વૃત્તિઓને ઊખેડી શકાય તેમ છે.

૨૩ અજાગૃત મન વિરોધાભાસી દલીલો નથી કરી શકતું. એટલે જો એણે ગલત નિર્દેશો સ્વીકારી લીધા છે તો તેમાંથી છૂટવાનો ઉપાય આજ છે કે એની સામે મજબૂત વિપક્ષીય નિર્દેશો વારંવાર કર્યે જ રાખવા, જે મને સ્વીકારવા પડે. પછી ધીમે ધીમે કાળાનુક્રમે એની આદત પડી જાય અને એ સંસ્કારનું સ્વરૂપ પકડે. સુષુપ્ત મન એ આવી આદતો, આવા સંસ્કારોનું અધિષ્ઠાન છે. આપણે જે ફરી ને ફરી કરતાં રહીએ છીએ તે સ્વાભાવિક

અને યાંત્રિક બની જાય છે. પછી એમાં દર વખતે ચકાસણી કરવાની હોતી નથી. એક વાર એનાં દેહ મૂળિયાં અંદર નંખાઈ જવાં જોઈએ.

જો આપણી ટેવ સાચી અને પોષક હોય તો તો આપણા માટે અનુકૂળતા જ છે. પણ જો એ નુકસાનકારક અને ખોટી હોય તો અજાગૃત મનની સર્વવ્યાપકતા પારખીને પ્રત્યક્ષ મુક્તિનો નિર્દેશ માંગવો. અજાગૃત મન સૃજનશીલ હોવાને લીધે અને આપણા દિવ્ય સ્ત્રોત સાથે એકરૂપ હોવાને લીધે એકદમ નિર્દિષ્ટ પરિસ્થિતિનું સર્જન કરશે.

૨૪. ટૂંકમાં, અજાગૃત મનના ભૌતિક સ્તરે થતાં કાર્યો તપાસવાં હોય તો તે જીવનના રક્ષણ; પોષણની નિત્યની પ્રક્રિયાઓ સાથે જોડાયેલાં છે, જેવી રીતે બાળકની સારસંભાળ માટે જીવનપોષણ અને જીવનરક્ષણ જરૂરી છે.

૨૫. માનસિક ભૂમિકાએ એ સ્મૃતિઓનો કોઠાર છે. એ મોટા મોટા વિચાર-પયગંબરોને પોતાને ત્યાં ઉતારે છે જે સમય અને સ્થળ ની મર્યાદાઓથી લેપાયા સિવાય પોતાનું કામ કરે છે. જીવનના પ્રત્યક્ષ અભિક્રમ અને વિધાયક પરિબળોનું એ ઊગમસ્થાન છે. સંસ્કારોની એ અધિષ્ઠાનભૂમિ છે.

૨૬. આધ્યાત્મિક ભૂમિકાએ એ આદર્શો, પ્રેરણા અને કલ્પનાઓની ગંગોત્રી છે અને એના દ્વારા જ આપણે આપણા દિવ્ય સ્તોત્રને પિછાણી શકીએ છીએ, અને જેટલા પ્રમાણમાં આ દિવ્યતાને પિછાણી શકીએ, તેટલા પ્રમાણમાં આપણે શક્તિના મૂળ સ્ત્રોતની સમજણ પામી શકીએ.

૨૭. કોઈ પૂછી શકે : 'અજાગૃત મન પરિસ્થિતિને કેવી રીતે બદલી શકે ? તો એનો જવાબ આ છે કે સુષુપ્ત મન એ વૈશ્વિક ચિત્તનો એક ભાગ હોવાને લીધે, અંશ એ પૂર્ણના જેવો જ ગુણધર્મ અને

પ્રકાર ધરાવતો હોય. ફર્ક હોય તો માત્ર માત્રામાં રહે છે. જે પૂર્ણ છે તે આપણે જાણીએ છીએ કે સૃજનશીલ છે. વાસ્તવમાં તો એ એકમાત્ર સર્જક છે. પરિણામે આપણને સમજાય છે કે મન પોતે પણ સૃજનશીલ છે. અને આ મન કે ચિત્ત કેવળ એક જ પ્રવૃત્તિ કરી જાણે છે અને તે ચિંતનની. એટલે છેવટે વિચાર પણ સૃજનશીલ જ હોવો જોઈએ.

૨૮. પરંતુ આપણે જોઈશું કે માત્ર વિચારવું અને આપણા વિચારોને સભાનતાપૂર્વક, પદ્ધતિસર અને વિધાયકરૂપે સંક્રાંત કરવા એ બંનેમાં ફરક છે. જ્યારે આપણે બીજા પ્રકારે વર્તીએ છીએ ત્યારે આપણે વૈશ્વિક ચિત્ત સાથે અનુસંધાન પામીએ છીએ, અનંતના તારેતાર સાથે આપણા તારેતાર જોડાય છે અને મોજુદાં તમામ પરિબળોમાં જે સૌથી વધારે શક્તિશાળી છે તે વૈશ્વિક ચિત્તના સૃજનશીલ પરિબળને કામ કરતો કરી મૂકીએ છીએ. બીજી તમામ બાબતોની જેમ, આ પણ કુદરતી કાનૂનને જ આધીન છે. અને આ કાનૂન છે. 'આકર્ષણનો કાનૂન' જે કહે છે કે ચિત્ત સૃજનશીલ છે અને તે એના વિષય સાથે આપોઆપ પોતાની જાત જોડી દેશે અને પોતાનો પ્રભાવ દાખવશે.

૨૯. પહેલા વિભાગમાં મેં તમને શારીરિક દેહ પર અંકુશ લાવવા માટેનો વ્યાયામ કહ્યો હતો. જો તમે એ ઘરકામ કર્યું હોય તો હવે તમે આગળ વધવા માટે સુસજ્જ કહેવાઓ. હવે તમે તમારા વિચારો પર કાબૂ ધરાવવાનો આરંભ કરશો. હંમેશાં શક્ય હોય ત્યાં સુધી એક જ ઓરડો રાખો. એનું એ આસન, અને એ જ મુદ્રામાં બેસો, કોઈ સંજોગોમાં એનો એ ઓરડો મળી શકે તેમ ન હોય તો બને તેટલી અનુકૂળતાઓ ઊભી કરી લો. હવે પહેલાંની જેમ એકદમ શાંત થઈ જાઓ, પરંતુ હવે બધા વિચારો રોકી લો. આવું કરવાથી ચિંતા, ઉદ્વેગ, ભય ઉપજાવતા વિચારો

પર કાબૂ આવશે અને તમે ઈચ્છશો તેવા વિચારો જ આવે તેવું તમે કરી શકશો. પૂરે પૂરું વર્યસ્વ સ્થાપી ન શકો ત્યાં સુધી આ કસરત ચાલુ રાખો.

૩૦. શરૂશરૂમાં તો એકધારું, લાંબો સમય તો તમે આવું નહીં કરી શકો, પરંતુ ફરીફરી કર્યા કરવું જરૂરી છે, કારણ કે તમારા અંતર્જગત પર કાબૂ મેળવવા માટે સતત પ્રયત્ન કરતા બાહ્ય જગતના વિચારો સાથેનો જ આ પ્રયોગ છે.
૩૧. ત્રીજા વિભાગમાં તમે વધારે રસપૂર્ણ સાધનામાં પ્રવેશ કરશો. પરંતુ એ અગાઉ આજની સાધનામાં તમે પાર ઊતરો એ જરૂરી છે.

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ - ૨

૧૧. માનસિક હલચલના કયા બે પ્રકાર છે ?
જાગૃત અને સુષુપ્ત ચેતના.
૧૨. શાંતિ અને પૂર્ણતા શેના પર અવલંબે છે ?
બાહ્ય જાગૃત મન પર આધાર રાખવાનું જેટલી માત્રામાં છોડી શકીએ તેટલી માત્રામાં શાંતિ અને પૂર્ણતા મેળવી શકાય.
૧૩. સુષુપ્ત ચેતનાની શી મહત્તા છે ?
એનો અપાર મહિમા છે. એ આપણને દોરે છે, ચેતવે છે, આપણી મહત્ત્વની પ્રક્રિયાઓ પર કાબૂ ધરાવે છે અને આપણી સ્મૃતિનું એ અધિષ્ઠાન છે.
૧૪. જાગૃત મનના કેટલાંક કાર્યો વર્ણવો.
પસંદગી કરવી, તર્કો કરવા ઉપરાંત એ આપણી સંકલ્પશક્તિનું અધિષ્ઠાન છે અને સુષુપ્ત ચેતના પર પોતાનો પ્રભાવ પાડી શકે છે.

૧૫. જાગૃત અને સુષુપ્ત મન વચ્ચેનો તફાવત કેવી રીતે વર્ણવાયો છે ?

જાગૃત મન તાર્કિક ઈચ્છાશક્તિ છે, જ્યારે સુષુપ્ત મન સ્વયંસ્ફૂર્ત પ્રેરણા છે, જે ભૂતપૂર્વ તાર્કિક ઈચ્છાનું પરિણામ છે.

૧૬. સુષુપ્ત ચેતના પર પ્રભાવ પાડવાની રીત કઈ છે ?

જે નિર્દેશ આપવા હોય તે મનોમન દોહરાવવા.

૧૭. પરિણામે શું થશે ?

વિશ્વમાં જે અખંડિત પરિપૂર્ણતા છે, તેની સાથે સુમેળધરાવતી આ ઈચ્છા હશે તો અનુકૂળ પરિણામ લાવવા માટે યથાઘટિત પરિબળો કામે લગાડાશે.

૧૮. આ કાનૂનને પાળવાથી શું પરિણામ આવશે ?

આપણે જે પ્રકારની માનસિકતા ઈચ્છી રહ્યા છીએ તેને અનુરૂપ આપણું બાહ્ય વાતાવરણ અને સંજોગો નિર્માશે.

૧૯. આ કાનૂનનું નામ શું છે ?

આકર્ષણનો કાનૂન.

૨૦. એ કાનૂન શું છે ?

વિચાર એક સૃજનશીલ ઊર્જા છે, તે પોતાના વિષય સાથે અનુસંધાન કેળવી તેને સાકાર કરશે.

બાહ્ય જગતમાં અને ભૌતિક બાબતોમાં કાર્ય અને કારણ જે રીતે અનિવાર્ય અને અચૂક છે, એ જ રીતે વિચારના ગુપ્ત જગતમાં પણ એ અફર, અચૂક છે. ચિત્ત એ એક એવો સર્વોત્તમ વણકર છે, જે ચારિત્ર્યના આંતરિક તાણાવાણા તથા પરિસ્થિતિના બાહ્ય તાણાવાણા વણ્યા કરે છે.

વિભાગ - ૩

આ વિભાગ જાગૃત અને સુષુપ્ત મનની ક્રિયા તથા આંતરક્રિયાની પ્રક્રિયાને શા માટે બે પ્રકારના જ્ઞાનતંતુની વ્યવસ્થા જરૂરી છે તે બતાવે છે. ઊર્જાના સમ્યક્ વિતરણ માટે શરીરના મધ્યમાં એક કેન્દ્રબિંદુ છે તેના પર પણ પ્રકાશ પાડે છે. આ શક્તિ કેવી રીતે વહેંચાય છે અને એના પરિણામે વ્યક્તિને જે પ્રસન્ન સંવેદનાઓ જાગે છે તેના અંગે, અને જો આ વિતરણમાં ખલેલ પડે તો જે સ્ખલિતતા, વિસંવાદિતતા અને દરેક પ્રકારની ખામી અને મર્યાદાઓનો અનુભવ થાય છે તે બધું પણ સમજાવે છે. આપણો દુશ્મન બતાવી તેને મારી હઠાવવાની રીત તથા આપણે જીવનમાં કેવા અનુભવો મેળવવાના છીએ તેના નિર્ણાયક પરિબળ વિષે અને આ અનુભવો કેવી રીતે આપણા નિયંત્રણ હેઠળ છે, તે બધું આ વિભાગમાં છે. આ વિભાગના એક ઉત્સાહી પાઠક કહે છે :-“વિશ્વના ઇતિહાસમાં માનવજાતિને ઉપયોગી અને ક્યારેય ન લખાયો હોય તેવો આ એક અત્યંત ઉપયોગી દસ્તાવેજ છે : માણસની સફળતા પર વર્યસ્વ ધરાવી શકે તેવી શાંત

શક્તિઓ અંગેની સમજણ મને આ રીતે પહેલી વાર જ મળી રહી છે. ”

તમે જોઈ ગયા છો કે વ્યક્તિ સમષ્ટિ પર કામ કરી શકે છે અને આ ક્રિયા-આંતરક્રિયાના પરિણામે કાર્ય-કારણ સર્જાય છે.

એટલા માટે વિચાર એ કારણ છે, જેનો અનુભવ તમારા જીવનમાં તમને ‘પરિણામ’રૂપે, ‘કાર્ય’રૂપે થાય છે.

એટલા જ માટે હવે બાહ્ય સંજોગો અંગે ફરિયાદ કરવાનું તમારામાં સહેજ પણ વલણ હોય તો તે ખતમ કરો, કારણ કે પરિસ્થિતિને બદલીને પોતાને અનુકૂળ બનાવવાનો આધાર તમે પોતે જ છો.

જે સ્રોતોમાંથી તમામ શાશ્વત અને સાચી શક્તિઓ પેદા થાય છે તે તમારા આંતરિક સ્રોતોને આત્મસાત્ કરવા તરફ તમારા પુરુષાર્થને વાળો.

જો તમે તમારી શક્તિને પિછાણો અને તમારા ધ્યેયને વળગી રહો તો જીવનમાં એવી કોઈ ચીજ નથી કે જે તમે પ્રાપ્ત ન કરી શકો, કારણ કે આંતરિક પરિબળો, વિચારો અને ઈચ્છાઓને પ્રત્યક્ષ ઘટનાઓ, બનાવો અને વસ્તુસ્થિતિમાં સાકારવા માટેના પ્રયત્નો સફળ કરવા માટે હરદમ તૈયાર જ હોય છે- આ તથ્યની પ્રતીતિ ન થાય ત્યાં સુધી તમારી સાધના અવિરત ચાલુ રાખો.

શરૂઆતમાં જીવનના પ્રત્યેક કાર્ય એ જાગૃત વિચારને પરિણામે થતાં રહે છે, પરંતુ એ કાર્યો રોજેરોજ થતાં રહે તો પછી આપમેળે થઈ જાય છે અને પછી એ કાર્યોનો નિર્દેશક વિચાર આંતર્યેતનાના પ્રદેશમાં જતો રહે છે. એથી એની બુદ્ધિમાં જરા પણ ફરક પડતો નથી. એ સ્વયંસંચાલિત કે સુષુપ્ત ચેતનામાં જતો રહે એ જરૂરી પણ છે, જેથી જાગૃત મન બીજી બાબતો પર પોતાનું ધ્યાન

કેન્દ્રિત કરી શકે. જો કે આ નવી બાબતો પણ ધીમે ધીમે આપોઆપ ઘટતી જઈ રોજિંદી બનતાં પોતાની મેળે આંતર્યે તનાના પ્રદેશમાં જતી રહેશે જેથી બહિર્મન ફરીથી નવી બાબતો પ્રત્યે એકાગ્ર થવા મુક્ત થઈ શકશે.

જ્યારે તમને આ વાતની પ્રતીતિ થશે ત્યારે જિંદગીના ગમે તેવા સંજોગોને પહોંચી વળવાની શક્તિનાં મૂળ તમને જડી જશે.

૧. બંને ચેતનાઓ વચ્ચેની આંતર્ક્રિયાઓ માટે જ્ઞાનતંતુઓની આંતર્ક્રિયાઓ પણ એ જલયમાં ચાલે એ જરૂરી હોય છે. ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ટ્રોવર્ડ એક સુંદર પદ્ધતિ બતાવે છે, જેમાં આ આંતર્ક્રિયા સમજાવી છે. તેઓ કહે છે : મગજ અને કરોડરજ્જુની આખી રચના એ જાગૃત મનનું અવયવ છે અને લાગણી તથા સંવેદનશીલતા એ સુષુપ્ત મનનાં અવયવ છે. મગજ અને કરોડરજ્જુની રચના દ્વારા આપણે બાહ્ય સંવેદનાના પ્રભાવો ઝીલતાં હોઈએ છીએ અને શરીરની હિલચાલ પર અંકુશ કરી લેતાં હોઈએ છીએ. જ્ઞાનતંતુઓની આ રચનાનું કેન્દ્ર મગજ છે.
૨. જ્યારે સંવેદનશીલ રચનાનું કેન્દ્ર પેટની પાછળ, જ્યાં બધા મજ્જાતંતુઓ મળે છે અને જ્યાંથી બધાં કાર્યો ચાલે તે કેન્દ્ર મથકમાં છે, જે કુંડલિનીના નામે ઓળખાય છે. એ માનસિક પ્રક્રિયાનો સેતુ છે, જે અજાણતાં જ શરીરનાં પ્રમુખ કાર્યોને આધાર આપે છે.
૩. આ બંને તંત્રોને જોડતી રક્તવાહિની મગજના પ્રદેશ સુધી પહોંચે છે, વચ્ચે હૃદય તથા ફેફસાંને જોડતી શિરાઓ પણ બનાવે છે.
૪. આપણે જોયું છે કે જાગૃત ચેતનાના અંગએવા મગજ દ્વારા એકેએક વિચાર ઝિલાય છે. આ બિન્દુએ આપણી બૌદ્ધિકતાની કસોટી થાય છે. જ્યારે આપણી વિવેકબુદ્ધિને સંતોષ થાય છે કે વિચાર

સાચો છે ત્યારે તેને કુંડલિની અથવા અંતઃશ્ચેતનાના મગજ પાસે મોકલવામાં આવે છે, જ્યાં વિચારને સાકારવાની પ્રક્રિયા ચાલવાની છે. ત્યાર પછી કોઈ પણ જાતની દલીલને કશો જ અવકાશ નથી. સુષુપ્ત અંતઃચેતના દલીલ તો કરી શકતી નથી; એ તો માત્ર કાર્ય કરી જાણે છે. વિવેકબુદ્ધિ જે કાંઈ નિષ્કર્ષો કાઢી આપે તેને જ અંતિમ તારણરૂપે એ સ્વીકારી લે છે.

૫. કુંડલિનીને શરીરના સૂર્યરૂપે દાખવવામાં આવે છે, કારણ કે શરીરમાંથી જે નિત્યનવી શક્તિ ફૂટતી રહે છે તેની વહેંચણી માટેનું એ કેન્દ્રબિન્દુ છે. આ જ શક્તિ મૂળ ઊર્જા છે અને આ જ સૂર્ય સાચો સૂર્ય છે અને શરીરની જુદી જુદી નસો અને શરીરને ઘેરી વળેલા વાતાવરણમાં આ શક્તિના દરિયાને ઠાલવી દેવાય છે.

૬. આ આખી પ્રક્રિયા જોરદાર રીતે ચાલે તો જે -તે વ્યક્તિ આકર્ષક બની જાય છે. એનામાં ચુંબકતા ભરી પડી છે તેવું કહેવાય છે. આવો માણસ સદ્દેહતુ અને ભલાઈ માટે અપાર શક્તિ ધરાવે છે. પછી તો એ જે કોઈના સંપર્કમાં આવે તે તમામ દુઃખિતો, પીડિતોનાં સંકટ હરવા માટે એની હાજરી માત્ર જ પૂરતી થઈ પડે છે.

૭. જ્યારે કુંડલિની સક્રિય હોય છે અને શરીરના પ્રત્યેક અંગો પાંગને અને સામે જે કોઈ મળે તે તમામને શક્તિ, ચૈતન્ય અને જોમ પહોંચાડતી હોય છે ત્યારે પ્રસન્નતા રેલાય છે, શરીર સંપૂર્ણ સ્વાસ્થ્ય અનુભવે છે અને એ વ્યક્તિના સંપર્કમાં આવનાર પ્રત્યેક વ્યક્તિ પ્રસન્નતા અનુભવે છે.

૮. આ શક્તિ ફેંકવામાં કાંઈક વિઘ્ન આડે આવે તો તરત જ અસુખકારી પ્રતિભાવો પેદા થાય છે, શરીરનાં અંગોને પહોંચતી શક્તિની ધારામાં રુકાવટ પેદા થાય છે. માનવજાતિના ભૌતિક,

માનસિક કે પર્યાવરણને લગતાં તમામ કષ્ટોનું એકમાત્ર કારણ આ આડે આવેલો અંતરાય છે.

૯. ભૌતિક કષ્ટ એટલા માટે ઊભું થાય છે કે શરીરનો સૂર્ય દેહને પહોંચતી શક્તિ હવે પેદા નથી કરતો; માનસિક કષ્ટ એટલા માટે કે જાગૃત મન વિચારને ટેકો આપતી પુષ્ટિદાયક શક્તિ સુષુપ્ત મન પાસેથી મેળવતું હોય છે. અને પર્યાવરણીય આફત એટલા માટે કે સુષુપ્ત ચેતના અને વિશ્વચેતના વચ્ચેનું અનુસંધાન ખોટકાય છે.

૧૦. કુંડલિની એ એક એવું બિન્દુ છે, જ્યાં અંશો પૂર્ણને મળે છે, ખંડિતો અખંડમાં ભળે છે, જ્યાં સાંત અનંતમાં પરિણમે છે, અસર્જિત સરજતમાં પલટાય છે, સમષ્ટિ વ્યક્તિ બને છે, અદૃષ્ટ દેશ્ય બને છે. આ જ છે એ બિન્દુ, જ્યાં પ્રાણ પ્રગટ થાય છે અને આ કેન્દ્રમાંથી જ માણસની પ્રાણમય ચૈતન્યસભર શક્તિનો અખૂટ ઝરો ફૂટી શકે છે.

૧૧. ઊર્જાનું આ કેન્દ્રબિન્દુ સર્વવ્યાપી છે, કારણ કે તમામે તમામ જીવ અને ચૈતન્યનું આ જે સંપર્કસ્થાન છે, એટલે જે કાંઈ સાધવાનું સૂચવાય તે બધું જ આ સાધી શકે છે અને અહીં જ જાગૃત મનની શક્તિ કામમાં આવે છે, કારણ કે અજ્ઞાત મન તો જાગૃત મન જે કાંઈ વિચારો અને આયોજનો આપશે તેને અમલમાં મૂકવાનું જ કાર્ય કરી શકશે.

૧૨. એટલે જ, જાગૃત વિચાર જ આ કેન્દ્ર-સૂર્યનો અધિપતિ છે, જેમાંથી આખા શરીરમાં પ્રાણશક્તિનો સંચાર કરતી ઊર્જા ફૂટે છે. આ વિચારની ગુણવત્તા અને ગુણધર્મ પર જ પેલી ઊર્જાની ગુણવત્તા અને ગુણધર્મ આધાર રાખશે અને આ બધાંને પરિણામે આ વિચાર જ આપણી તમામ અનુભૂતિનો અંતિમ નિર્ણાયક સિદ્ધ થશે.

૧૩. એટલે સ્પષ્ટ છે કે આપણે જે કાંઈ કરવાનું છે તે આ કે આપણા પ્રકાશને પ્રગટાવીએ, જેથી આપણે વધુ ને વધુ ઊર્જા પેદા કરી શકીએ અને અણગમતા સંજોગોને પ્રસન્ન, મનપસંદ, અનુકૂળ અને લાભકારી સંજોગોમાં પલટી નાંખવા સમર્થ બની શકીએ. તો પછી મહત્ત્વનો પ્રશ્ન હવે આ ઉપસ્થિત થાય છે કે આ પ્રકાશને કેવી રીતે પ્રગટાવવો, આ ઊર્જાને કેવી રીતે પેદા કરવી.
૧૪. અવિરોધી વિચાર કુંડલિનીને ફેલાવે છે; વિરોધી વિચાર સંકોચે છે. સરસ વિચારો એને વિસ્તારે છે, ખરાબ વિચારો સંકોચે છે. હિંમત, શક્તિ, વિશ્વાસ, આશા જેવા સુવિચારો એને અનુરૂપ પરિસ્થિતિ જન્માવે છે પરંતુ ભય એક એવો પાયાનો દુશ્મન છે, જેનો પ્રકાશ પ્રગટાવવાની સંભાવના ખતમ કરે તે પહેલાં તત્કાળ નાશ થવો જોઈએ, એનો હંમેશને માટે સદંતર દેશનિકાલ થવો જોઈએ. સૂરજને ઢાંકી દેતું એ એવું વાદળ છે, જે ચિત્તમાં કાયમી ગ્લાનિ પેદા કરતું રહે છે.
૧૫. માણસને એના ભૂત, વર્તમાન અને ભાવિથી સતત ડરાવે તેવો કોઈ રાક્ષસ હોય તો તે આ ભય છે. આ ભય જ માણસને પોતાનાથી, પોતાના મિત્રો અને દુશ્મનોનો અને બધાથી કાયમ માટે ડરાવતો રહે છે. જ્યારે આ ભયનો સદંતર નાશ થશે ત્યારે જ પેલી જ્યોતિ ઝળહળી ઊઠશે, વાદળાં વિખેરાશે અને તમને શક્તિ, ચૈતન્ય અને પ્રાણમયતાનો સ્રોત જડી જશે.
૧૬. અનંત સત્તા સાથે તમે એકરૂપ છો એવું જ્યારે તમે અનુભવશો અને તમારી વિચારશક્તિને આધારે કોઈ પણ વિપરીત સંજોગો પર વિજય મેળવી આ શક્તિને અનુભવશો ત્યારે તમારે કશાયથી ડરવાનું નહીં રહે. ભય નાશ પામશે અને તમારા જન્મસિદ્ધ અધિકારને તમે હસ્તગત કરી લીધો હશે.
૧૭. જિંદગી પ્રત્યેનું આપણું વલણ જ આપણે કેવા સંજોગોમાંથી

પસાર થવાના છીએ તે નક્કી કરી આપે છે. આપણે જો શૂન્યની અપેક્ષા રાખીશું તો આપણને શૂન્ય પ્રાપ્ત થશે. આપણે ઘણું બધું ઈચ્છીશું, તો તેવું મળી રહેશે. આપણે આપણી જાતને આગ્રહપૂર્વક ધરવામાં નિષ્ફળ જઈએ તો જ જગત કઠોર બને છે. જે લોકો પોતાના વિચારોને અમલમાં મૂકવા પર્યાપ્ત પ્રયત્નશીલ નથી એ લોકો માટે જ જગતની ટીકા-ટિપ્પણી કડવી હોય છે. લોકો શું કહેશે એનો ડર જ એવા વિચારો પેદા કરે છે, જે પેલા પ્રકાશ પાસે પહોંચવા જ નથી દેતા.

૧૮. પરંતુ જે વ્યક્તિ જાણે છે કે તેની પાસે કુંડલિની શક્તિ છે, એ આવા ભય કે બીજા કશાયથી ડરશે નહીં. એ તો પોતાના હિંમત, વિશ્વાસ તથા શક્તિ પ્રાપ્ત કરવાના કામમાં એટલો વ્યસ્ત હશે કે પોતાનાં આંતરિક વલણો દ્વારા જ આંગણે આવનારી સફળતાના ભણકારા એ સાંભળી શકશે, અને ભયે રસ્તામાં પાથરેલા શંકા અને સંદેહના કાંટાઝાંખરાંને ભોંભેળા કરી નિર્મૂળ કરી નાંખશે.

૧૯. સ્વાસ્થ્ય, શક્તિ અને સંવાદ પ્રગટ કરવાની આપણી સમર્થતાનું ભાન આપણામાં એવી પ્રતીતિ જન્માવશે કે ડરવા જેવું જગતમાં કશું જ નથી, કારણ કે અનંત સત્તા સાથે આપણું શાશ્વત અનુસંધાન છે.

૨૦. આ માહિતીને પ્રત્યક્ષ આચરણમાં મૂકવાથી જ આ ભાન કેળવી શકાય. માણસને કરતાં કરતાં આવડે. રમતાં રમતાં જ છોકરાંઓ રમતવીર બની જતા હોય છે.

૨૧. હવે પછીનું કથન ખાસ્સું મહત્ત્વનું છે એટલે એને જુદી જુદી રીતે સમજાવવાનો હું પ્રયત્ન કરીશ, જેથી તમે એનો પૂર્ણ અર્થ સારવી શકો. જો તમે ધાર્મિક હો તો એ રીતે કહીશ કે જેથી તમે તમારું કોડિયું પેટાવી શકો. જો તમને ભૌતિક વિજ્ઞાન પ્રત્યે રુચિ હોય

તો એમ કહીશ કે તમે તમારી કુંડલિની જગાડી શકો. પણ જો તમારે ફક્ત વૈજ્ઞાનિક વિવરણ જ જોઈતું હોય તો હું એમ કહીશ કે તમે તમારા સુષુપ્ત મન પર પ્રભાવ પાડી શકો છો.

૨૨. મેં તમને જણાવી જ દીધું છે કે આ પ્રભાવને પરિણામે શું થશે. હવે તો તમારે પુદ્ધતિ જોઈએ. તમે એ સારી પેઠે સમજી ગયા છો કે સુષુપ્ત મન જ પ્રજ્ઞા છે અને એ જ સૃજનશીલ છે અને જાગૃત મનની સંકલ્પશક્તિને જવાબદાર છે. તો પછી આ પ્રભાવ પાડવાની સ્વાભાવિક પ્રક્રિયા કઈ હોઈ શકે ? તમારી ઈચ્છાના વિષય પર સમગ્ર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરો; આ એકાગ્રતા જ તમારા સુષુપ્ત મન પર પ્રભાવકારી સિદ્ધ થશે.

૨૩. માત્ર આ જ એક ઉપાય નથી, પરંતુ આ એક સીધો-સાદો અને પરિણામદાયક અને સૌથી વધુ સીધોસટ અને એવો ઉપાય છે, જેમાં સર્વોત્તમ પરિણામ પ્રાપ્ત કરાયાં છે. આ એક એવો ઉપાય છે જેણે એવાં અસાધારણ પરિણામો પ્રગટાવ્યાં છે કે ઘણાને લાગે છે કે આ તો ચમત્કાર જ કહેવાય.

૨૪. આ પ્રક્રિયાને આધારે ઘણા વૈજ્ઞાનિકો, રાજનીતિજ્ઞો અને ધનિકોએ ઈચ્છા, શ્રમ અને વિશ્વાસની વિનમ્ર અને અદેષ્ટ શક્તિને ભૌતિક જગતની પ્રત્યક્ષ અને નક્કર વાસ્તવિકતામાં રૂપાંતરિત કરી દેખાડી છે.

૨૫. સુષુપ્ત ચેતનાએ વૈશ્વિક ચેતનાનો એક અંશ છે. વિશ્વ સૃજનશીલ છે એટલે એનો અંશ પણ એના ગુણ-ધર્મમાં સમાન હશે. આનો અર્થ એ થયો કે આ સૃજનશીલ શક્તિ નિતાંત અમાપ છે, અસીમ છે અને એના આડે કોઈ બંધન, કોઈ મર્યાદા, કોઈ સીમા નથી કે એવું કોઈ પૂર્વગામી બંધન નથી, જે એને બાંધી શકે. આને પરિણામે એને કોઈ પૂર્વહસ્તિની નકલ કરવાની નથી. એના દ્વારા કશુંક અભૂતપૂર્વ પણ સર્જાઈ શકે.

૨૬. આપણે એ પણ જોયું કે સુષુપ્ત ચેતના એ આપણા જાગૃત મનને જવાબદાર છે, એનો અર્થ એ થયો કે વિશ્વચેતનાની અમર્યાદ શક્તિ એ વ્યક્તિના જાગૃત ચેતનાના અંકુશ હેઠળ છે.
૨૭. હવે પછીના વિભાગોમાં આ સિદ્ધાંતને અમલમાં મૂકવા માટે જે સાધના સૂચવી છે તે આચરતી વખતે સુષુપ્ત ચેતના ધાર્યા પરિણામો કેવી રીતે લાવશે તેની પૂર્વધારણા કરવાનો પ્રયાસ કરવાની કશી જરૂર નથી. સાંત અનંતને નિર્દેશ શું આપશે? તમારે તો ફક્ત તમારી ઈચ્છા જ પ્રગટ કરવાની છે, નહીં કે તમે એ કેવી રીતે સિદ્ધ કરવાના છો એ રીત.
૨૮. તમે એક એવું માધ્યમ છો, જેના દ્વારા અભિન્નતાઓમાંથી વિભિન્નતાઓ પ્રગટ થશે. તમારી ઈચ્છાને અનુરૂપ એવાં પરિણામો લાવવા માટેનાં કાર્યોને આચરણમાં મૂકવાની ઘટના માત્ર ધ્યાનમાં લેવાય તે જરૂરી છે. આને લીધે જ્ઞાનતંતુઓ પરનું દબાણ દૂર થશે અને શરીરને થાક પહોંચાડતી તાણ અને તંગદિલીને દૂર કરશે.
૨૯. આગળની સાધના માટે તમને એક ડગલું આગળનું સૂચવીશ. હવે માત્ર સદંતર શાંત થઈ જવું જ પૂરતું નથી, પરંતુ તમારાં તમામ અંગોને ઢીલા મૂકી દો અને તમે સાવ હળવા ફૂલ બની જાઓ. આને પરિણામે તમારી નસો પરની તાણ દૂર થશે અને શરીરને થકવી દેતા બોજામાંથી મુક્ત થવાશે.
૩૦. શારીરિક હળવાશ એ ઈચ્છાશક્તિની સ્વૈચ્છિક કસરત છે અને આ સાધનાનું ભારે મૂલ્ય છે, કારણ કે એ મગજ તથા શરીરના રક્તાભિસરણને સરળતાપૂર્વક વહેતું કરી મૂકે છે.
૩૧. તાણને લીધે માનસિક બેચેની, વ્યગ્રતા અને ચિત્તની અસ્વાભાવિક સ્થિતિ પેદા થાય છે. તે ચિંતા, વ્યગ્રતા, ભય અને ક્ષોભ પેદા

કરે છે. એટલે માનસિક શક્તિઓને મહત્તમ સ્વાતંત્ર્યને પ્રાપ્ત કરવાના કામે લગાડવા માટે તાણમુક્તિ અને હળવાશ નિતાંત અનિવાર્ય છે.

૩૨. આ વ્યાયામને શક્ય તેટલો પરિપૂર્ણ અને સફળ રીતે પાર પાડો. મનથી નિશ્ચય કરો કે, તમે જ્યાં સુધી તમારી જાત તેમજ જગત સાથે શાંતિ, સમાધાન અને પ્રસન્નતા ન અનુભવો ત્યાં સુધી તમારા શરીરની એકેએક નસ તથા સ્નાયુને સાવ ઢીલા છોડી આરામ આપશો.

૩૩. આ તબક્કે તમારી કુંડલિની કાર્ય કરવા માટે જાગૃત થઈ જશે અને એનું પરિણામ જોઈ તમે આશ્ચર્યચકિત થઈ જશો.

માણસ કેટલો આશાવાન છે, તે પરથી આપણે તેનું શાણપણ માપી શકીએ, કારણ કે એ જાણે છે કે કુદરત પાસે અમર ધૌવનનો અખૂટ ઝરો છે.

-ઈમર્સન

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ - ૩

૨૧. જાગૃત ચેતનાના અંગરૂપ એવી કઈ તંતુરચના છે ?
મગજ-કરોડરજ્જુની સંરચના.
૨૨. અજાગૃત ચેતનાની અંગરૂપ રચના કઈ છે ?
કુંડલિની, જેને Solar Plexus કહે છે.
૨૩. આખા શરીરમાં પહોંચાડવામાટે શરીર સાતત્યપૂર્વક જે ઊજા નિર્માણ કરે છે તે ઊર્જાનું કેન્દ્રબિન્દુ કયું છે ?
કુંડલિની.

૨૪. આ વહેચણીમાં અંતરાય કેવી રીતે ઊભો થાય છે ?
વિરોધી, ટીકાખોર અને અસંવાદી વિચારો દ્વારા, પરંતુ મુખ્યતઃ
તો ભયગ્રંથિ દ્વારા.
૨૫. આવા અંતરાયનું પરિણામ શું આવે છે ?
માનવજાતિ પર પ્રભાવ પાડનાર પ્રત્યેક અનિષ્ટ.
૨૬. આ શક્તિને નિયંત્રણ અને નિર્દેશમાં કેવી રીતે લાવી શકાય ?
જાગૃત મનના વિચારો દ્વારા.
૨૭. ભયનું પરિપૂર્ણ નિરાકરણ કેવી રીતે થઈ શકે ?
તમામ સત્તાઓના મૂળ સ્ત્રોતને સમજવાથી અને પારખવાથી.
૨૮. જીવનમાં આપણે જે અનુભવવાનું છે, તે પહેલેથી નક્કી કોણ
કરે છે ?
આપણી પૂર્વશાસિત માનસિક ધારણા.
૨૯. આપણે આપણી કુંડલિનીને કેવી રીતે જગાડી શકીએ ?
આપણા જીવનમાં જે સંજોગો નિર્માણ થાય તેવું ઈચ્છતાં હોઈએ
તેના પર ચિત્તની પરિપૂર્ણ એકાગ્રતા દ્વારા.
૩૦. વિશ્વનો સૃજનશીલ સિદ્ધાંત કયો છે ?
વૈશ્વિક ચેતના.

ચિત્ત એ સ્થિર ઊર્જાનું એક એવું સૌમ્ય સ્વરૂપ મનાયું
છે, જેમાંથી 'વિચાર' નામની પ્રવૃત્તિઓ નિર્માણ થાય છે,
જે ચિત્તને ગતિશીલ કરે છે. ચિત્ત એ સ્થિર ઊર્જા છે, જ્યારે
વિચાર એ ગતિશીલ ઊર્જા છે, એક જ વસ્તુનાં બે પાસાં.

-વોકર

વિભાગ - ૪

આ વિભાગમાં નીચેની બાબતો સમાવાઈ છે. - જેને તમે 'તમે' કહો છો તેના પર અંકુશ કોણ રાખે છે ? તમે એ કાંઈ તમારું શરીર નથી. શરીર તો માત્ર પોતાના હેતુ પાર પાડવા માટે અહં જેનો ઉપયોગ કરે છે, તે સાધન માત્ર છે. તમારી બુદ્ધિ એ પણ 'તમે' નથી, એ પણ બુદ્ધિપૂર્વક વિચારી આયોજન કરવા માટે અહં જે વાપરે છે તેવું એક બીજું સાધન માત્ર છે. જ્યારે તમે 'હું જાઉં છું' એમ કહો છો, ત્યારે તમે શરીરને ક્યાં જવું તે કહો છો. જ્યારે તમે 'હું વિચારું છું' એમ કહો છો, ત્યારે તમે બુદ્ધિને શું વિચારવાનું છે તે કહો છો. જ્યારે તમે આ 'અહં' -આ 'હું' નો સાચો પરિચય પામશો ત્યારે બીજા કોઈ દ્વારા ન મળે તેવી શક્તિનો અનુભવ કરશો, કારણ કે ત્યારે જ તમને સમજાશે કે સાચેસાચ તમે શું છો, તમારું સ્વરૂપ શું છે, તમે શું ઈચ્છો છો અને એ તમે કેવી રીતે પામી શકશો.

આ વિભાગ તમે શા માટે જે કાંઈ વિચાર કરો કે અનુભવો છો તેનું, અને તમે જે કાંઈ છો તેનું વિવરણ કરે છે.

વિચાર એ ઊર્જા છે અને ઊર્જા એ શક્તિ છે. અને જગત જેમને

જાણે છે તે તમામ ધર્મો, વિજ્ઞાન અને તત્ત્વજ્ઞાન આ અસીમ ઊર્જા પર આધારિત છે, નહીં કે કોઈ સીમિત શક્તિ પર. જ્યારે કારણો પ્રત્યે ઉપેક્ષા કે ગેરસમજ દાખવાય છે ત્યારે તેનાં પરિણામો પણ સીમિત જ આવે છે.

આ જ કારણો આપણા ધર્મોમાં ભગવાન અને શયતાન, દેવ-અસુર, વિજ્ઞાનમાં વિધાયક અને નિષેધક, અને તત્ત્વજ્ઞાનમાં સત્-અસત્ છે.

આપણી આ ગુરુચાવી આખી પ્રક્રિયાને ઉલટાવી નાખે છે. તેને માત્ર કારણોમાં રસ છે અને વાયકો તરફથી મળેલા પત્રો અદ્ભુત ગાથા કહી જાય છે. તેઓએ તારવ્યું છે કે કારણોમાં ઊંડાં જઈને જ તેઓ સ્વાસ્થ્ય, સંવાદ, સમાધાન અને પોતાના સુખ-કલ્યાણ માટે જરૂરી બધું જ પ્રાપ્ત કરી શક્યા છે.

જીવન એક અભિવ્યક્તિ છે અને સંવાદિતતાપૂર્વક તથા વિધાયકપણે આપણી જાતને પ્રગટ કરતાં રહીએ તે આપણો ધર્મ છે. નિરાશા, દુઃખ, આપત્તિ, રોગ કે ગરીબાઈ કાંઈ જરૂરિયાતો નથી. પણ આપણે તો સતત એ બધું જ પ્રગટ કરતાં રહીએ છીએ.

પરંતુ કોઈ પણ જાતની મર્યાદાઓથી ઉપર ઊડીને જ આપણે આ પ્રકારના પ્રગટીકરણની પ્રક્રિયા કરી શકીએ. જેમણે પોતાના વિચાર શુદ્ધ કરી લીધા છે તેમને રોગિષ્ઠ જંતુઓની ચિંતા ન રહેવી જોઈએ અને જેમને વિપુલતાનો નિયમ સમજાઈ ગયો છે તેઓ એકદમ સમૃદ્ધિ અને રિદ્ધિ-સિદ્ધિના મૂળ સ્રોત સુધી પહોંચી જશે.

જેવી રીતે કપ્તાન પોતાના જહાજને કે ઓજિનડ્રાઈવર પોતાની રેલગાડીને પોતાના અંકુશમાં રાખે છે, એ જ રીતે પછી આપણાં ભવિષ્ય, નસીબ અને નિયતિ આપણા કાબૂમાં આવશે.

૧. તમારામાંનો જે 'હું' છે, તે કોઈ શરીર નથી. અહં એ પોતાના

હેતુઓ પાર પાડવા જેને વાપરે છે તે શરીર એક સાધનમાત્ર છે, 'હું' એ બુદ્ધિ પણ ન હોઈ શકે, કારણ કે 'અહં' બુદ્ધિપૂર્વક વિચારી યોજના ઘડવા જેનો ઉપયોગ કરે છે તે બુદ્ધિ પણ એક બીજું સાધનમાત્ર છે.

૨. આ 'હું' એ એવું કાંઈક હોવું જોઈએ જે શરીર અને બુદ્ધિને કાબૂમાં રાખે છે, અને દોરે પણ છે. એવું કાંઈક કે જે શરીર-બુદ્ધિ શું કરશે અને કેવી રીતે કરશે તે નક્કી કરે છે. આ હુંના જ્યારે સાચા સ્વરૂપને પામશો ત્યારે અગાઉ કદીય ન અનુભવેલા સામર્થ્યને તમે માણી શકશો.
૩. તમારું વ્યક્તિત્વ અગણિત આગવી લાક્ષણિકતાઓ, વિશેષતાઓ, આદતો અને ગુણધર્મોનું બનેલું છે. અગાઉ તમે જે રીતે વિચારતા હતા, એના પરિપાકરૂપે તમારું વ્યક્તિત્વ ઘડાયું છે, પરંતુ એને તમારા સાચા 'હું' સાથે કશી લેવાદેવા નથી.
૪. જ્યારે તમે કહો છો કે 'હું' વિચારું છું. ત્યારે 'હું' પોતાની બુદ્ધિને એ શું વિચારશે તે કહે છે. જ્યારે તમે કહો છો કે 'હું' જાઉં છું ત્યારે 'હું' શરીરને કહે છે કે તે ક્યાં જશે. આ 'હું'નું સાચું સ્વરૂપ આધ્યાત્મિક છે, અને જ્યારે આ સ્વરૂપની પ્રતીતિ થાય છે. ત્યારે જ લોકોને શક્તિનો મૂળ સ્ત્રોત પ્રાપ્ત થાય છે.
૫. આ 'હું' ને સૌથી મહાન અને અદ્ભુત શક્તિ કોઈ મળી હોય તો તે છે વિચારવાની શક્તિ, પરંતુ વિધાયક અને યથાર્થ પણે વિચારવાનું ઘણા ઓછા લોકો જાણે છે, પરિણામે તેઓ ખોટા મુકામે પહોંચી જાય છે. મોટા ભાગના લોકો સ્વાર્થી હેતુઓ પર પોતાના વિચારો કેન્દ્રિત કરે છે, કારણ કે તેમનું ચિત્ત હજી અપરિપકવ અને કાયું છે. જ્યારે બુદ્ધિ પરિપકવ થાય છે ત્યારે ત્યારે તેને સમજાય છે કે પ્રત્યેક સ્વાર્થી વિચારમાં પરાજયનાં જંતુ રહે છે.

૬. ઘડાયેલું અને કેળવાયલું ચિત્ત જાણે છે કે સોદો કરનારી વ્યક્તિને ફાયદો થવો જ જોઈએ. અને બીજાનાં નબળાઈ, અજ્ઞાન અને જરૂરતમંદીને ભોગે ફાયદો મેળવવાનો પ્રત્યેક પ્રયત્ન સરવાળે ગેરલાભ ભણી દોરી જશે.
૭. આનું કારણ એ છે કે વ્યક્તિ એ સમષ્ટિનો ભાગ છે. કોઈ એક ભાગ બીજા કોઈ ભાગની શત્રુતા ન કરી શકે. બલ્કે ઊલટું પ્રત્યેક ભાગનું હિત સમગ્રના હિતમાં જ સમાયેલું છે.
૮. જેમને આ સિદ્ધાંતનું જ્ઞાન છે તેમને જીવનના વ્યવહારોમાં ખૂબ લાભ થાય છે તેઓ પાછા પડતા નથી. તેઓ આમતેમ ભટકતા વિચારોને સરળતાપૂર્વક એકાગ્ર કરી શકે છે. કોઈ પણ વિષય પર તેઓ ઉત્તમ પ્રકારની એકાગ્રતા સાધી શકે છે. પોતાને કોઈપણ રીતે લાભકારક ન હોય તેવી કોઈ પણ બાબત પર તેઓ સમય વેડફતા નથી.
૯. તમે આવું નથી કરી શકતા, કારણ કે અત્યાર સુધી તમે આ દિશામાં કોઈ પ્રયત્નો જ કર્યા નથી. પણ પ્રયત્નો કરવાનો સમય હવે પાકી ગયો છે. પ્રયત્નના પરિણામમાં પરિણામ મળશે. સંકલ્પશક્તિને મજબૂત કરવા અને એને સિદ્ધ કરવાની શક્તિ પામવા માટે સૌથી વધુ શક્તિશાળી મંત્ર કોઈ હોય તો તે આ છે કે, “હું જેવું ઈચ્છીશ તેવો હું બની શકીશ.”
૧૦. જેટલી વખત તમે આનું પુનરાવર્તન કરશો, આ ‘હું’ શું અને કોણ છે તેની પ્રતીતિ તમે પામશો. આ ‘હું’ ના સાચા સ્વરૂપની અર્થેતિ સમજણ મેળવવા મથો. જો આટલું તમે કરી શકો તો તમે અજેય બની જશો, આનો મતલબ એ છે કે જો તમારા હેતુઓ અને ઉદ્દેશો રચનાત્મક અને તેથી વિશ્વના સર્જનાત્મક સિદ્ધાંતોને અનુરૂપ હશે તો તમે આ સિદ્ધ કરી શકશો.

૧૧. આ મંત્રનો ફરી ફરી જાપ કરો, દિવસ અને રાત એને રટો અને જ્યાં સુધી એ તમારો એક ભાગ ન બની જાય ત્યાં સુધી જાપ ચાલુ રાખો. એની આદત જ બનાવી લો.
૧૨. જો તમે આવું ન કરતાં હો તો તમે આરંભ જ ના કર્યો હોત તે સારુ હતું, કારણ કે આધુનિક મનોવિજ્ઞાન કહે છે કે જ્યારે કશુંક આદરીને આપણે તેને પૂરું નથી કરતાં તો આપણે નરી નિષ્ફળતાની આદત પાડીએ છીએ. જો કરવાની તમારી દાનત ન હોય તો તમે શરૂ ના કરશો. પણ જો એક વાર શરૂ કરી દીધી તો પછી આકાશ તૂટી પડે તો પણ એને ચાલુ રાખો. કશુંક કરવાનો નિર્ણય કરો તો પછી તેને વળગી રહો. પછી એમાં કોઈની ડખલગીરી ચલાવી ન લો. તમારામાંના 'હું' નો આ નિશ્ચય છે, વાત પાકી થઈ ગઈ છે. બીબું ગોઠવાઈ ગયું છે. હવે કોઈ દલીલને અવકાશ નથી.
૧૩. શરૂશરૂમાં તમે કાબૂ ધરાવી શકો તેવી નાની નાની બાબતો લઈને આવો અભિક્રમ શરૂ કરી દો અને પછી ધીરે ધીરે પુરુષાર્થ વધારો. પરંતુ કોઈપણ સંજોગોમાં તમારામાંના 'હું' ને કદી ય કોઈ ઉખેડી ફેંકી ન દે એટલું સંભાળી લો તો તમે જોશો કે ધીરે ધીરે તમારા પરનો તમારો કાબૂ વધતો જશે. ઘણાં લોકોનો આ અનુભવ છે કે કોઈ મોટા સામ્રાજ્ય પર કાબૂ મેળવવા કરતાં પણ આ પોતાની જાત પર કાબૂ મેળવવો વધારે કઠણ છે.
૧૪. પરંતુ જ્યારે તમે તમારી જાત પર કાબૂ મેળવવાનું શીખી લો છો ત્યારે તમે જોશો કે આ બહારના જગત પર કાબૂ ધરાવનાર તો આંતરિક જગત છે. પછી કોઈ તમારો વિરોધ નહીં કરી શકે. લોકો અને પરિસ્થિતિ અનાયાસ તમારી પ્રત્યેક ઈચ્છાને અનુમોદન આપશે.
૧૫. જ્યારે તમે યાદ કરશો કે આંતરિક જગત "હું"ના અંકુશમાં હોય

છે ત્યારે તમને આમાં આશ્ચર્ય કે અશક્ય જેવું નહીં લાગે અને આ 'હું' એ એક વ્યાપક, અનંત 'હું'નો જ એક ભાગ છે, જે આત્મતત્ત્વની વિશ્વવ્યાપી ઊર્જા છે, અને સામાન્યપણે જે 'ઈશ્વર'ના નામે ઓળખાય છે.

૧૬. કોઈ વિચારધારાને પ્રસ્થાપિત કરવા કે સિદ્ધ કરવા માટેનું આ કેવળ કોઈ કથન કે સિદ્ધાંત નથી, બલકે આ એક એવી હકીકત છે જેનો સ્વીકાર સર્વોત્તમ ધાર્મિક તેમજ વૈજ્ઞાનિક વિચારધારાઓએ કર્યો છે.
૧૭. હર્બટ સ્પેન્સર કહે છે : “આપણે બધાં જે ઘણી રહસ્યમયતા ઓધી વીંટળાયલા છીએ, તેમાંની આગૂઢતા સૌથી વધુ સુનિશ્ચિત છે કે જેમાંથી પ્રત્યેક ચીજ સર્જાય છે તે અનંત અને શાશ્વત ઊર્જાની સતત ઉપસ્થિતિમાં જ આપણે હોઈએ છીએ.”
૧૮. લીમેન એબોટે બેંગર થિયોલોજિકલ સેમીનરીના એલ્યુમની આગળ આપેલા વ્યાખ્યાનમાં કહેલું કે, “ હવે ધીરે ધીરે એ મંતવ્ય પર સ્થિર થઈ રહ્યા છીએ કે ઈશ્વર આપણાથી બહાર રહીને બધો દોર પોતાના હાથમાં રાખી કામ ચલાવતો નથી, બલકે ઈશ્વર માણસની અંદર જ છે.”
૧૯. વિજ્ઞાન એના સંશોધનમાં થોડુંક આગળ વધે છે અને પછી થોભી જાય છે. વિજ્ઞાનને સદા-ઉપસ્થિત અનંત સત્તા મળી છે, પરંતુ ધર્મને તો આ પરમસત્તાની અંદરની એક સત્તા મળી છે, જેનું સ્થાન માણસની ભીતર છે, પરંતુ આ કોઈ નવી શોધ નથી. બાઈબલ બરાબર આ જ વાત કહે છે: અને વળી એની ભાષા સાવ સીધી સાદી અને ગળે ઊતરી જાય તેવી ચોટડૂક છે : “શું તમે જાણતા નથી કે તમે જીવતાજાગતા ઈશ્વરનું મંદિર છો?” ‘આંતર્જગત’ની અદ્ભુત સૃજનશીલ શક્તિનું રહસ્ય જ આ છે.

૨૦. અહીં જ સર્વસત્તા, આધિપત્યનું રહસ્ય છુપાયું છે. વિજય મેળવવો, કાબૂ ધરાવવો એટલે ચીજવસ્તુ વગર ચલાવી લેવું એવું નથી. પોતાની જાતને ના પાડ્યા કરવી એ કાંઈ સફળતા નથી. આપ્યા સિવાય આપણને કશું ન મળે, આપણે સમર્થ ન બનીએ તો બીજાને મદદરૂપ ક્યાંથી થઈ શકવાનાં? અનંતતા કાંઈ દેવાળિયણ નથી, તો પછી એ અનંત શક્તિના આપણે પ્રતિનિધિ કેવી રીતે દેવાળિયા અને દળદરિયા હોઈ શકીએ? આપણે જો બીજાની સેવા કરવા માંગતા હોઈએ તો આપણે વધારે વધારે શક્તિ મેળવતા રહેવું જોઈએ. પરંતુ તે મેળવવા માટે આપણે આપવું જોઈએ. આપણે સેવા કરવી જોઈએ.

૨૧. જેટલું વધારે આપીશું, તેટલું અધિક મેળવશું : પરમસત્તા આપણા દ્વારા પોતાની સક્રિયતાને પ્રગટ કરી શકે તેવાં માધ્યમ આપણે થવું જોઈએ. એ પરમશક્તિ તો પોતાના સ્વરૂપને પ્રગટ કરવા સતત માધ્યમ શોધતી ફરે છે. પોતે સૌથી વધુ સક્રિય થઈને માનવજાતની સૌથી મહાન સેવા અને ભલાઈનાં કામ કરી શકે તેવાં માધ્યમની એને સતત તલાશ છે.

૨૨. પરંતુ જ્યાં સુધી તમે તમારાં આયોજનો, તમારા હેતુઓ પાર પાડવામાં મશગૂલ છો ત્યાં સુધી પરમશક્તિ તમારા દ્વારા કશું પ્રગટ ન કરી શકે, એટલે તમારી ઈન્દ્રિયોની ઈચ્છાઓને શમાવી દો અને અંદરથી પ્રેરણા શોધો. ચિત્તને અંદર એકાગ્ર કરો. પરમચૈતન્ય સાથેની તદ્રૂપતાના તમારા ઐક્યમાં સ્થિર થાઓ. 'શાંત જળ ઊંડાં વહે' એ ન્યાયે અનેકાનેક સંભાવનાઓ ઊભી થશે, જે તમે પરમશક્તિના સંસ્પર્શથી ઊભી કરી છે.

૨૩. આ આધ્યાત્મિક અનુસંધાનને પરિણામે ઉદ્ભવતા સંજોગો, ઘટનાઓ અને પરિસ્થિતિઓને ચકાસો, આ તમામમાં કેન્દ્રસ્થ શક્તિ આધ્યાત્મિક છે તે અનુભવો. હસ્તિ માત્રની પ્રાણશક્તિ

આ અધ્યાત્મમાં છે. પ્રાણાત્મા ન કહે તો જીવન ન રહે. એનો અંત આવે છે.

૨૪. આ બધી આંતરિક હિલચાલ અંતર્જગતમાં થાય છે, જે મૂળ કારણનું, સંજોગો અને પરિસ્થિતિ-નિર્માણનું જગત છે, જેમાંથી પરિણામો ફૂટે છે. આ રીતે તમે પોતે જ નિર્માતા બની જાઓ છો. આ નિર્માણકાર્ય એ મહત્ત્વનું કાર્ય છે અને જેટલા વધારે ઉન્નત, ઉદાત્ત, ભવ્ય અને ઉમદા વિચારો તમે સેવતા થશો તેટલું મહત્ત્વનું તમારું કાર્ય થતું જશે.
૨૫. વધારે પડતાં કામ, શ્રમ કે પ્રવૃત્તિઓ માનસિક ઘૃણા અને જડતા પેદા કરે છે અને ચૈતસિક શક્તિ પ્રેરી શકે તેવાં વધારે મહત્ત્વનાં કાર્ય કરવા માટે આપણને અશક્તિમાન બનાવી દે છે એટલે આપણે અવારનવાર મૌનના પ્રદેશમાં જતાં રહેવું જોઈએ, શક્તિ વિશ્રાંતિમાંથી પેદા થાય છે. મૌનમાં જ આપણે શાંત બની શકીએ અને જ્યારે શાંત બનીએ ત્યારે જ આપણે ચિંતન કરી શકીએ અને સર્વ પ્રાપ્તિઓનું મૂળ તો છે વિચાર.
૨૬. વિચાર ગતિનો એક પ્રકાર છે અને પ્રકાશ તેમ જ વિદ્યુતની જેમ જ ગતિના નિયમને આધીન છે. પ્રેમના નિયમ દ્વારા લાગણીઓ મારફત એને પુષ્ટ કરાય છે. વિકાસના નિયમ દ્વારા એ આકાર અને અભિવ્યક્તિ પકડે છે. આ વૈશ્વિક 'હું', વૈશ્વિક અસ્મિતાની નીપજ છે, એટલે જ તેનું સ્વરૂપ દિવ્ય આધ્યાત્મિક અને સૃજનશીલ છે.
૨૭. આ પરથી એટલું તો સ્પષ્ટ તારવી શકાય કે શક્તિ, કે બીજા કોઈ પણ વિધાયક હેતુને પાર પાડવા ભાવનાઓને પ્રયોજી વિચાર સાકાર સ્વરૂપ પકડે તેવું કરી શકાય. આ કેવી રીતે સધાય ?

૨૮. જવાબ છે : નિત્ય વ્યાયામ દ્વારા જે રીતે શારીરિક શક્તિ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે એ જ રીતે, વ્યાયામ દ્વારા માનસિક શક્તિ પણ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. કોઈ પણ ચીજ પહેલી વખતે જોવા-સમજવામાં આપણને અઘરું પડે છે, પરંતુ એની એ જ વસ્તુને જ્યારે ફરી જોઈએ-સમજીએ તો ચીજ વધારે ખૂલે છે. ફરી ફરી જોતાં સમજતાં રહીએ તો એક પ્રકારનું માનસિક વલણ થઈ જાય છે, અને પછી એ બધું આપોઆપ થતું રહે છે. પછી તો વિચાર્યા વગર ન ચાલે, આપણા ચિંતનમાં પણ આપણે હવે વિધાયકતા દાખવીએ છીએ અને હવે કશો જ સંદેહ કે શંકા નથી. આપણે જાણીએ છીએ એ અંગે હવે કોઈ જ અનિશ્ચિતતા નથી.

૨૯. ત્રીજા વિભાગમાં મેં તમને હળવા થવા, શરીરનાં અંગો પાંગને ઢીલાં મૂકી દેવાં કહ્યું હતું. હવે હું તમને મનથી હળવા થવા સૂચવું છું. જો તમે ગયા વખતની સૂચનાઓ રોજ દશથી પંદર મિનિટ નિયમિત રૂપે કરી હશે, તો તમે શારીરિક રીતે અચૂક હળવાશ અનુભવશો. જો કોઈ વ્યક્તિ આટલું કાર્ય સફળતાપૂર્વક પાર ન પાડી શકે તો સમજવું જોઈએ કે એ વ્યક્તિ ગુલામ છે. એણે સ્વાતંત્ર્ય હજુ નથી મેળવ્યું, સંજોગોને આધીન એ ગુલામ છે. પરંતુ તમે તો વર્યસ્વ મેળવી લીધું છે અને માનસિક સ્વાતંત્ર્યનું બીજું પગલું ભરવા તૈયાર છો તેવું હું માની લઉં છું.

૩૦. હવે હંમેશ મુજબનું આસન-મુદ્રા ધારણ કરી, શરીરને સાવ ઢીલું છોડી દઈ બધી તાણો અને દબાણોથી મુક્ત થઈ જાઓ. ત્યાર પછી ઘૂણા, ગુસ્સો, ચિંતા, ઈર્ષ્યા, પીડા, વેદના કે નિરાશા જેવી કોઈ પણ પ્રકારની વિષમ લાગણીઓને પણ ફેંકી દો.

૩૧. તમે કહેશો કે તમે એને ફેંકી શકતા નથી, પરંતુ એવું નથી. તમે એવું કરી શકશો. મનથી નક્કી કરશો તો આ પણ તમે જ કરી

શકશો. તમે પોતે તમારી સ્વેચ્છા અને ખંતપૂર્વક નક્કી કરશો તો જરૂર સાધી શકશો.

૩૨ કોઈક નથી કરી શકતું તો એનું કારણ આ છે કે તેઓ પોતાની બુદ્ધિથી દોરવાને બદલે લાગણીઓથી દોરવાય છે. જે સંકલ્પશક્તિ બુદ્ધિને અનુસરે છે, તે વિજય મેળવે છે. ભલે પહેલી જ વારમાં વિજય ન મળે, પણ સાધના દ્વારા સંપૂર્ણતા સિદ્ધ થઈ શકે છે. બીજી કોઈ પણ બાબતની જેમ આમાં પણ ફરીફરી કરતાં રહેવાથી પરિણામ આવે છે. નકારાત્મક અને ખંડનાત્મક વિચારોને હાંકી કાઢી એનો સદંતર નાશ કરવાના પ્રયત્નમાં સફળતા મેળવવી પડશે, કારણ કે આ નકારાત્મક વિચારો જ તમામ પ્રકારની વિપરીત અને વિષમ પરિસ્થિતિ નિર્માણ થવા માટેના કારણભૂત છે.

આપણે જે પ્રકારના વિચારો સેવીએ છીએ, તેને તે જ પ્રકારની કોઈ બાહ્ય બાબતોમાં કોઈ અનુસંધાન છે. આ એક સાવ સાચી હકીકત છે. જેમાંથી કોઈ છટકબારી નથી એવો આ અટલ કાનૂન છે, અને વિચારના એના કોઈ બાહ્ય વિષય સાથેના સંબંધે જ પુરાતન કાળથી લોકોને 'નસીબ' નામની ચીજમાં માનતા કર્યાં છે.

- વિલ્મોન્સ

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ - ૪

- ૩૧ વિચાર શું છે ?
વિચાર એ આધ્યાત્મિક ઊર્જા છે.
- ૩૨ એ કેવી રીતે આવે છે ?
ગતિના નિયમને આધારે.
- ૩૩ એનામાં સત્ત્વ કેવી રીતે ભરી શકાય ?
પ્રેમના નિયમને આધારે.
- ૩૪ એને સાકાર કેવી રીતે કરી શકાય ?
વિકાસના નિયમને આધારે.
- ૩૫ એની સર્જકતાનું રહસ્ય શું છે ?
એ એક આધ્યાત્મિક પ્રવૃત્તિ છે.
- ૩૬ કાર્યની પરિપૂર્ણતા લાવનારા વિશ્વાસ, હિંમત અને ઉત્સાહને
કેવી રીતે વિકસિત કરી શકાય ?
આપણા આધ્યાત્મિક સ્વભાવને પારખવાથી.
- ૩૭ શક્તિનું રહસ્ય શેમાં છે ?
સેવામાં.
- ૩૮ આવું કેવી રીતે ?
કારણ કે આપીએ તેવું પામીએ.
- ૩૯ મૌન એટલે શું ?
ભૌતિક શાંતતા.
- ૪૦ એનું શું મૂલ્ય છે ?
આત્મસંયમ, આત્મવિજય તરફનું પ્રથમ કદમ.

વિભાગ - ૫

આ વિભાગમાં સુષુપ્ત ચેતનાની પ્રક્રિયાઓ કેવી રીતે સાતત્યપૂર્વક કાર્ય કર્યા કરે છે અને પોતાની મેળે જે કાંઈ સૂચનો ઝિલાય તેને અનુસરીને કાર્ય કરવા કરતાં આપણે જ એને કેવી રીતે દોરવી શકીએ તે બતાવ્યું છે. આપણે જે હેતુઓ પાર પાડવા છે તેમાં આડે આવતા અંતરાયોને દૂર કરી રસ્તો કેવી રીતે સાફ કરવો તેની દષ્ટિ ખુલ્લી કરે છે. પછી જગત આપણા માટે કેવી રીતે એક સાધન બની જઈ આપણે નિરંતર કાંઈક ને કાંઈક કેવી રીતે સર્જતા રહીએ છીએ તે પણ સૂચવે છે. આપણે આપણા માટે એક મહત્ત્વનું આંતરિક માનસ-ગૃહ બનાવી લઈએ છીએ, જ્યાં સામગ્રી એકઠી કરાય છે અને આપણા આદર્શો સિદ્ધ કરવા આ અંતઃગૃહને પણ કેવી રીતે સાફસુથરું રાખી શકાય, આ બધી બાબતો કહેવાઈ છે. તંદુરસ્તી, સુખશાંતિ અને સમૃદ્ધિનો વારસો મેળવવા અંગે અને તે અંગેની શરતમાં કશું જ ગુમાવવાનું નહીં, સિવાય કે આપણી મર્યાદાઓ, પરવશતા અને નબળાઈઓ. અને એની કીમત પેટે સિદ્ધિઓનો અમૂલો પાક લણી લેવાનો.

આ વિભાગનો ધ્યાનપૂર્વક અભ્યાસ કરવાથી તમે જોશો કે ચિત્તની સક્રિયતાને પરિણામે પ્રત્યેક કાર્ય, પરિબળ કે હકીકત સર્જાય છે.

ચિત્તની સક્રિયતા એટલે વિચાર, અને વિચાર પોતે સૃજનશીલ છે. પહેલાં કદીય ન વિચાર્યું હોય તેવું માણસો આજકાલ વિચારે છે. એટલે જ આ સૃજનશીલ યુગ છે અને દુનિયા પણ આ ચિંતકોને પોતાના વૈભવશાળી પુરષ્કારોથી નવાજી રહી છે.

પદાર્થ શક્તિવિહોણી નિષ્ક્રિય અને જડ વસ્તુ છે, જ્યારે ચિત્ત એ એક ઊર્જા છે, શક્તિ છે, પરિબળ છે, સત્તા છે. ચિત્ત પદાર્થને ઘાટ આપે છે અને કાબૂમાં રાખે છે. પદાર્થે ધારણ કરેલા પ્રત્યેક રૂપ એ કોઈક ને કોઈક પૂર્વ-વિચારણાનું પ્રત્યક્ષ પ્રગટીકરણ માત્ર છે.

પરંતુ વિચાર કાંઈ જાદુની લાકડી ફેરવતો નથી. એ પણ કુદરતી નિયમોને જ આધીન છે. પ્રકૃતિનાં પરિબળોને એ ગતિમાન કરે છે. કુદરતી શક્તિઓને ખોલી એ તમારી ક્રિયાઓમાં રેડે છે અને એનો પ્રભાવ તમારા સગાં-સંબંધીઓ અને મિત્રવર્તુળ ઉપરાંત તમારા સમસ્ત વાતાવરણ પર પડે છે.

તમે વિચારના મૂળ છો, અને વિચાર પોતે સર્જનાત્મક હોવાને લીધે તમે ઈચ્છો તે મુજબનું વાતાવરણ તમે સર્જી શકો.

૧. આપણા આંતરિક જગતનો નેવું ટકા ભાગ સુષુપ્ત ચેતનાનો છે એટલે જે લોકો આ આંતરિક શક્તિને વાપરતા નથી, તેઓ ખૂબ નાના સાંકડા કૂવામાં જ જીવે છે.
૨. આપણને જો હાથમાં લગામ લેતાં આવડે તો આ સુષુપ્ત ચેતના આપણા કોઈ પણ પ્રશ્નનો નિકાલ કરી દઈ શકે તેમ છે. આપણા આંતરમનની પ્રક્રિયાઓ સતત ચાલુ જ હોય છે. સવાલ આટલો જ છે કે ગતિવિધિઓનાં પરિણામોને જ આપણે ચૂપચાપ ઝીલતા

રહીએ છીએ કે આપણે પોતે જ પ્રવૃત્તિઓને વાળવા સક્રિય બનીએ છીએ ? આપણે જ્યાં પહોંચવું છે ત્યાં જવાની, એના આડે આવતા અંતરાયોને દૂર કરવાની દૈષ્ટિ આપણે મેળવીશું કે પછી આપણે આમ ને આમ ઢસડાયા જ કરીશું ?

૩. આપણે એ પણ જોયું છે કે ચિત્ત આપણા શરીરના પ્રત્યેક અંગ-ઉપાંગ પર છવાયેલું છે અને શરીરના કે જાગૃત મન તરફથી આવતા કોઈ પણ વિવેકપૂર્ણ વિચારોને સ્વીકારવા બંધાયેલું છે.
૪. શરીર પર છવાયેલું અંતરમન એ મોટે ભાગે તો વારસાગત છે અને પુરાણી તમામ પેઢીઓના સંસ્કારોના સમસ્ત પર્યાવરણના પરિપાકરૂપે ઘડાયું હોય છે. એટલે આ હકીકત ધ્યાનમાં રહેશે તો જ્યારે કશુંક અનિચ્છનીય પ્રગટ થાય ત્યારે દોરીસંચાર કરવાની આપણી સત્તાને આપણે કામે લગાડી શકીશું.
૫. આપણને લાઘેલી તમામ શક્તિઓને આપણે વિચારપૂર્વક કામે લગાડી શકીએ અને કશુંક વિપરીત, અણઘટતું પ્રગટન થાય તે માટે આપણે સક્રિય બની શકીએ.
૬. વળી, આપણા શરીર પર છવાયેલું આ આંતરમન એ કેવળ વારસાગત વૃત્તિ-પ્રવૃત્તિઓનું જ પરિણામ નથી, એ આપણા ઘર, વ્યવસાય અને સામાજિક વાતાવરણની હજારો- લાખો સારી-માઠી અસરો ઝીલે છે. આમાંની મોટા ભાગની વૃત્તિઓ બીજાઓની ઉધાર લીધેલી હોય છે. બીજાઓના મત, અભિપ્રાય અને કથનોના રંગ તેના પર ચઢેલા હોય છે. કેટલુંક આપણા પોતાના વિચારોનું પરિણામ પણ હોય છે, પરંતુ ખાસ લાંબો વિચાર કર્યા વગર, કશું જ ઝીણવટથી તપાસ્યા વગર બધું જેમનું તેમ સ્વીકારી લેવાયું હોય છે.

૭. સાંભળતાં વિચાર ઠીક લાગ્યો તો ચિત્તે એને સ્વીકારી લીધો અને સુષુપ્ત ચેતના તરફ રવાના કર્યો જ્યાંની આંતરિક સંવેદનશીલ તંત્રરચનાએ એને આકાર આપવા રવાના કરી દીધો. બસ, 'પછી એ શબ્દરૂપ બની ગયો.'
૮. બસ, આ જ રીતે આપણે આપણી જાતને લગાતાર ઘડતાં-આકારતાં રહીએ. આપણે આજે જે છીએ તે આપણા ભૂતકાળના ચિંતનના પરિપાકરૂપે જ છીએ અને વર્તમાન ચિંતનના પરિપાકરૂપે આપણે આવતી કાલે હોઈશું. આમ પરસ્પર-આકર્ષણનાં નિયમ આપણી પાસે આપણે ઈચ્છીએ છીએ તેવી બાબતો કે બીજાઓ પાસે છે તેવી બાબતો ઘડતો નથી પરંતુ એ આપણા પોતાનાં જ કરતૂતોના પરિણામસ્વરૂપ બાબતો નિર્મે છે, જે આપણે પોતે જ જાગૃત-અજાગૃતપણે વિચારીને નિર્માણ કરી છે. દુર્ભાગ્યે, આપણામાંના મોટાભાગના લોકો તો અજાગૃતપણે જ આ બધું ઊભું કરી લેતાં હોય છે.
૯. આપણે આપણું ઘર બંધાવતાં હોઈએ તો એના નકશાથી માંડીને માલસામાન વગેરે તમામ બાબતોમાં આપણે કેટલા જાગૃત રહીએ અને સારામાં સારો માલ જ આવે તેનો ખ્યાલ રાખીએ ! પરંતુ આપણી અંદર, ભીતર એક આંતરગૃહ બાંધવાનું છે ત્યારે આપણે કેટલા બેદરકાર બની જઈએ છીએ, જે ઘર આપણા ભૌતિક ઘર કરતાં ઘણું વધારે મહત્વનું છે ! આપણા આ અંદરના માનસગૃહના નિર્માણમાં વપરાયેલી તમામ સામગ્રીની ગુણવત્તા પર એ બધી ચીજો આધાર રાખે છે, જે આપણા જીવનમાં દાખલ થવાની છે.
૧૦. આ માલસામાન કયો છે ? આપણે જોઈ ગયા છીએ કે ભૂતકાળમાં આપણે જે પ્રભાવો ઝીલ્યા તેને આપણે આપણી અંતઃચેતનામાં સંઘર્યાં. હવે આ અસરો જો ભય, ચિંતા, ગ્લાનિ,

આશંકાની હશે, નકારાત્મક, સંદેહોવાળી અને નિરાશાજનક હશે તો આપણા મકાનના માલસામાનની ગુણવત્તા પણ આવી જ નકારાત્મક વલણવાળી હશે. એનો આપણને કોઈ વિધાયક લાભ થવાને બદલે ફુગાઈ ગયેલી, સડી ગયેલી અને આપણને વધારે પીડા, ચિંતા અને ઉપાધિમાં મૂકી દેનારી ચીજસિદ્ધ થશે. પછી આપણે તો બસ, એના પર થીંગડાથાગડ કરતાં રહી એના પર કુલીનતાના વાઘા પહેરાવી ડોળ કરતાં રહેવાનું.

૧૧. એના સ્થાને જો આપણે કેવળ સાહસભર્યા વિચારો જ સંઘરીએ, આશાવાદી અને વિધાયક બનીને તમામ નકારાત્મક વલણોને ફગાવી દઈ એની સાથેનો છેડો સદંતર રીતે ફાડી નાંખીએ તો શું પરિણામ આવે ? તો આપણા ઘરની સામગ્રી ઉત્તમ પ્રકારની બની જશે, હવે એને જેવો ઘાટઘૂટ આપવો હશે તે આપણે આપી શકીશું, ગમે તે રંગ, રૂપ, ભાત ! આપણા વણાટનો તાણોવાણો મજબૂત છે, તો એનું પોત પણ મજબૂત જ થવાનું ! હવે રંગ નહીં ફીટે, કપડું નહીં ફાટે ! હવે થીંગડાં મારીમારીને ખોટો દેખાડો કરવાની જરૂર પણ નહીં રહે.

૧૨. આ બધાં મનોવૈજ્ઞાનિક તથ્ય છે. ચિંતનપ્રક્રિયાઓની આ કોઈ કાલ્પનિક, મનઘડંત ધારણા નથી. આમાં કશું છૂપું કે રહસ્ય જેવું પણ નથી. હકીકતમાં તો આ આટલી સીધીસાદી બાબત છે કે દરેક જણ એને સમજી શકે. આપણા માનસઘરને સાફ રાખવા રોજ વાળીઝૂડી સાફ કરવું જોઈએ એટલી જ વાત છે. બાહ્યાંતર બંને શુદ્ધિ થતી રહેવી જોઈએ. કોઈ પણ જાતના વિકાસ માટે આ શુદ્ધિ અનિવાર્ય છે.

૧૩. ચિત્તજ્યારે શુદ્ધ થઈ જશે ત્યારે જે આદર્શો આપણે સિદ્ધ કરવા છે, તેને યોગ્ય સામગ્રી આપણા હાથમાં આવશે.

૧૪. એક સરસ મઝાની વિશાળ જમીન એના માલિકની રાહ જોતી

ઊભી છે. દૂર સુધી પથરાયેલી જમીન પર લહરાતા વિપુલ પાક, વહેતાં નીર, સુંદર વૃક્ષો, નજરને દૂર સુધી ખેંચી લઈ જાય છે. એમાં ઊભું છે એક સુંદર મકાન, જેમાં વિશાળ જગ્યા છે, સમૃદ્ધ પુસ્તકાલય છે, મૂલ્યવાન ઝુમ્મરો છે અને આરામદાયક સગવડો છે. ચિત્રો ઓછાં છે. આવું સુંદર ઘર છે, બસ, હવે જરૂર છે માત્ર એના ધણીની ! જે ઘરનો કબજો લે અને વાપરે. ઘર વપરાવું જોઈએ. એ જો નહીં વાપરે, એનો ભોગવટો નહીં કરે, ઘરની સંભાળ નહીં રાખે તો સંભવ છે કે એનું માલિકીપણું એને ગુમાવવું પડે.

૧૫. મન, ચિત્ત અને અંતરાત્માના પ્રદેશમાં, જે વાસ્તવિક શક્તિનો પ્રદેશ છે, ત્યાં આવેલું મકાન તમારું પોતાનું છે. તમે જ છો એના માલિક. તમે તમારો અધિકાર વાપરી એને કબ્જે કરી શકો અને સુખસમૃદ્ધિને ભોગવી શકો. સંજોગો પર સત્તા પ્રાપ્ત કરવી એ તો એનું એક પરિણામ. તદુપરાંત સ્વાસ્થ્ય, સુખશાંતિ અને સમૃદ્ધિ તો એના જમા પાસાં છે. એ તમને સુખચેન અને શાંતિ બક્ષશે. તમારે ફક્ત ઊભેલો પાક લણવાનો - એ જ કિંમત તમારે ચૂકવવાની રહેશે. તમારી મર્યાદાઓ, તમારી પરવશતાઓ અને નિર્બળતાઓને ગુમાવવી પડશે એ જ તમારી ખોટ. આત્મગૌરવના પરિધાન પહેરાવી તમારા હાથમાં એ રાજદંડ સોંપશે.

૧૬. આ મિલકત મેળવવા ત્રણ પ્રક્રિયાઓ જરૂરી છે : અત્યંત ઉત્કટતાપૂર્વક એની ઈચ્છા કરવી, તમારો દાવો રજૂ કરવો અને કબ્જો મેળવવો.

૧૭. આ કાંઈ ભારે મોટું કામ નથી, તેનો સ્વીકાર કરો.

૧૮. વંશપરંપરાગત વારસા અંગેના વિચારો તમે જાણતા જ હશો. ડાર્વિન, હકસલે, હાકેલ અને ભૌતિકશાસ્ત્રના બીજા સંશોધકોએ

સિદ્ધ કર્યું છે કે આનુવંશિક રૂપે આપણે સતત વિકસતાં જઈએ છીએ. આ સતત વિકસતો જતો વારસો માણસને સાચાં વલણો, ગતિ કરવાની શક્તિ, પાચન તથા રક્તાભિસરણના અવયવો, જ્ઞાનતંતુઓ, હાડકાં-સ્નાયુ વગેરે શારીરિક સંપત્તિ આપે છે. માનસિકતા અંગેના વારસામાં તો વળી એનાથીય વધારે પ્રભાવકારી હકીકતો જોવા સાંપડે છે. આ બધાંને પરિણામે આજનો માણસ જે છે, તે છે માણસનો વૈભવ અને વારસો.

૧૯. પરંતુ એક એવો પણ વારસો છે, જેને આ ભૌતિક વૈજ્ઞાનિકો સ્પર્શી શક્યા નથી. તેમનાં સંશોધનો પહોંચી ન શકે તેવા ગર્ભિત પ્રદેશમાં એ છુપાયેલો છે. જે બિન્દુ પર નિરાશ થઈને તેઓ પોતાનાં હથિયાર હેઠાં મેલી દે છે, અને કહી દે છે કે હવે બધું અકળ અને અગમ છે, ત્યાં આ દૈવી વારસો પોતાના પરિપૂર્ણ સામ્રાજ્ય સાથે દેખા દે છે.

૨૦. આ એક મંગળશક્તિ છે, શુભ સત્તા છે જે સૌને અંકુશમાં રાખે છે. એ પરમ દિવ્યમાંથી વહેતી ધારા છે, જે પ્રત્યેક પ્રાણીમાં વહે છે. પ્રાણશક્તિનો એ મૂળાધાર છે, જ્યાં ભૌતિકશાસ્ત્રીઓ પહોંચી શક્યા નથી, નહીં કદી પહોંચી શકે. બધાં જ પરિબળોમાં એ સૌથી વડેરી સત્તા છે, અપ્રાપ્ય અને દુર્બોધ છે. પૃથ્વી પરનો કોઈ જીવ એનાં માપતોલ કાઢી શકે તેમ નથી, એવી એ અતુલ છે.

૨૧. આવી અનંત ચેતના તમારામાં વહે છે. તમારી ચેતનાના જે આદિર્ભાવ છે, તે જ છે આ પરમપ્રાણનાં મંગળદ્વાર. આ બારણાંને ખુલ્લાં રાખવાં, એ જ છે શક્તિનું રહસ્ય, આત્મસત્તા પ્રાપ્ત કરવાની ચાવી. શું આ પ્રયત્ન કરી જોવા જેવી ચીજ નથી?

૨૨. પ્રાણીમાત્રનું મૂળ અને સત્તા માત્રનો સ્ત્રોત અંદર છે, આ એક પાયાની હકીકત છે. લોકો, બાહ્ય સંજોગો અને ઘટનાઓ,

આવશ્યકતાઓ અને સંભાવનાઓનો નિર્દેશ આપી શકે, પરંતુ આ આવશ્યકતાઓ પૂરી પાડવા માટેની દૈષ્ટિ, શક્તિ અને સામર્થ્ય તો અંદરથી જ પ્રાપ્ત થઈ શકે.

૨૩. માયાવી અને આત્માસી જગતને છોડો. તમે જે પરમસત્તાના અંશ છો, જે વૈશ્વિક ચિત્તના પ્રતિબિંબરૂપે તમે વિલસી રહ્યા છો તે અનંત સ્ત્રોતમાંથી જે શક્તિઓ વહે છે તેના પર તમારી ચેતનાનો મજબૂત પાયો બાંધો.
૨૪. જે લોકો આવા ભવ્ય વારસાને પ્રાપ્ત કરે છે, તેઓ ધરમૂળથી બદલાઈ જાય છે. પહેલાં કદીય સ્વપ્ને પણ ન ધાર્યું હોય તેવાં શક્તિ અને સામર્થ્ય તેમનામાં ફૂટે છે. તેમનામાં ભીરુતા, નિર્બળતા કે ભયગ્રસ્તતાનો પડછાયો ય જોવા નથી મળતો. સર્વસત્તાધીશ સાથે તેઓ અભિન્નપણે તદ્રૂપ થઈ જાય છે. એમનાંમાંનું કશુંક જાગી જાય છે અને અચાનક તેમને ભાન થાય છે કે તેઓ કોઈ પ્રબળ અજ્ઞાતતાના-અગમ્યતાના માલિક છે.
૨૪. આ સામર્થ્ય આપણી અંદર જ છે. પરંતુ જ્યાં સુધી કશું આપીએ નહીં ત્યાં સુધી એ મળે પણ નહીં. સર્વવ્યાપી શક્તિ જુદી જુદી શાખાઓમાં જુદા જુદા રૂપે વહે છે. આપણી શાખાનું, આપણી નહેરનું મ્હોં જ બંધ હોય તો વિરાટસાગરનું પાણી એમાં આવે શી રીતે? આ તથ્ય તમામ ક્ષેત્રમાં લાગુ પડે છે. જેટલું વધારે આપણે આપીએ તેટલું વધારે આપણે પામીએ છીએ. વધારે મજબૂત થવા ઈચ્છતો કુસ્તીબાજ જો પોતાની શક્તિ વાપરે તો જ વધારે શક્તિ એ પ્રાપ્ત કરી શકે. કોઈ ધનિક પોતાની મૂડી વાપરે તો જ એ વધારે ધનવાન થઈ શકે.
૨૬. જે વેપારી પોતાના માલને બહાર જવા ન દે, એની પાસે પણ કોઈ માલ આવી ન શકે; જે વેપારધંધામાં કુશળ લેણદેણ નથી, ત્યાં ઘરાકી ઘટી જવાની. જે વકીલ સરખો મુકદ્દમો ન લડે, ત્યાં

અસીલો જાય કેવી રીતે? એટલે આપણી પાસે મૂડીરૂપે જે શક્તિ પડેલી છે, તેનો ઉપયોગ થવો જોઈએ. સૌથી મહાન શક્તિ છે- આધ્યાત્મિક શક્તિ. જીવમાંત્રના સત્ત્વસ્વરૂપ આત્માને જ ખેંચી લઈએ, તો શું બચે? કશું જ નહીં.

૨૭. આમ જો આત્મા એ જ સર્વસ્વ છે એ હકીકતની પિછાણ પર જ શારીરિક, માનસિક કે આધ્યાત્મિક, કોઈ પણ પ્રકારની શક્તિ અવલંબિત છે.

૨૮. એટલે ચિત્તની સંગ્રાહક શક્તિના પરિણામે જ આંતરિક સંપત્તિ, આંતરિક મૂડી નિર્માણ થઈ શકે તેમ છે. આ એક એવી જાદૂઈ લાકડી છે, જે તમને વિચારોને આવકારવા, આયોજનો ઘડવા અને તેને અમલમાં મૂકવાની શક્તિ આપશે. અને તમે જોશો કે પરિણામની સિદ્ધિ અને પ્રાપ્તિમાં જેટલો આનંદ આવે છે, તેટલો જ આનંદ વિચારોના અમલમાં પણ આવે છે.

૨૯. એટલે હવે તમારા ઓરડામાં જાઓ, તમારા આસન પર હંમેશની મુદ્રા ધારણ કરો અને પ્રસન્ન વાતાવરણ હોય તેવા મનપસંદ સ્થાનની માનસિક અવધારણા કરો. એનું એક તાદેશ માનસિક ચિત્ર ખડું કરો, મકાનો જુઓ, મેદાન, વૃક્ષો, મિત્રો, સાથીઓ વગેરે સૌને જુઓ. પહેલાં તો તમે જે આદર્શ પર એકાગ્ર થવા માંગો છો તે સિવાયના તમામ જગત અંગે વિચારતા હો તેવું લાગશે. પરંતુ એથી હિંમત નાહારશો. ખંતપૂર્વક વળગી રહેશો તો તમે જીતશો. એક પણ ખાડો પડ્યા સિવાય, રોજેરોજ તમે આ સાધના કરો, એ ખંતતાની નિશાની છે.

સંબંધ અને સાયુજ્ય એ ક્યાંક અને ક્યારેક ન હોઈ શકે,
એ તો સર્વત્ર અને સદૈવ રહેવાં જોઈએ.

-ઈમર્સન

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ - ૫

- ૪૧ આપણા માનસિક જગતમાં આંતર્યેતનાના કેટલા ટકા ?
ઓછામાં ઓછા નેવું ટકા.
૪૨. આ વિશાળ અંતર્ગૃહનો ઉપયોગ સર્વસાધારણપણે થાય છે
ખરો ?
જી નહીં.
- ૪૩ કેમ ?
ઘણા થોડા લોકો આ તથ્યને સમજી શકે છે કે આ તેઓ કરી
શકે તેવી પ્રવૃત્તિ છે.
- ૪૪ જાગૃત મન પોતાનાં વૃત્તિ-વલણો ક્યાંથી મેળવે છે ?
વારસામાંથી. વારસો એટલે સમસ્ત ભૂતકાળની તમામેતમામ
પરિસ્થિતિઓનો સમગ્ર વારસો.
૪૫. આકર્ષણનો નિયમ આપણને ક્યાં પહોંચાડે છે ?
આપણી પોતાની જાત પાસે.
- ૪૬ 'આપણે પોતે' શું છે ?
આપણે મૂળગત રીતે વાસ્તવમાં જે હોઈએ છીએ, તે જે આપણા
ભૂતકાળના જાગૃત-અજાગૃત બંને પ્રકારના ચિંતનના
પરિપાકરૂપે હોઈએ છીએ.
૪૭. આપણે આપણું આંતરગૃહ શેનાથી બનાવીએ છીએ ?
આપણે આવકારતાં હોઈએ તેવા વિચારોથી.

૪૮. શક્તિનું રહસ્ય શું છે ?

સર્વસત્તાધીશની સર્વવ્યાપકતાની પીછાણ.

૪૯. એનું મૂળ ક્યાં છે ?

બધી જ શક્તિ અને તમામ જીવન અંદરથી ફૂટે છે.

૫૦. આ શક્તિ પ્રાપ્ત કરી શકાય તેની સંભાવના શેમાં છે ?

આપણી પાસે જ જે શક્તિ છે, તેના સમ્યક્ ઉપયોગમાં.

વિભાગ - ૬

આ પ્રકરણમાં આ બાબતો ચર્ચવામાં આવી છે : વૈશ્વિક ચેતનાની અસીમ સંભાવનાઓ, જે પ્રત્યેક હયાત, અણુના જીવંત સિદ્ધાંત સમી છે. ચેતનાનાં વિવિધ રૂપોમાં વિભિન્નતા, પૃથ્વી પરની સૌથી અદ્ભુત સંરચના, જેના સંસ્પર્શે આપણે અનંતશક્તિ પામી શકીએ. પરિણામે હિંમતભર્યા આયોજન અને નિર્ભય સંચાલન શક્ય બનશે.

અત્યાર સુધીનાં સર્જિતોમાં સર્વોત્કૃષ્ટ સર્જન કહી શકાય તેવા એક અતિ અદ્ભુત સર્જનની સંરચના વિષેની સર્વોત્તમ સમજણ આ વિભાગમાં મળશે. એવી સંરચના જેના દ્વારા તમારા માટે સ્વાસ્થ્ય, સામર્થ્ય, સફળતા, સમૃદ્ધિ અથવા તો તમે ઈચ્છો તેવા સંજોગો તમે પેદા કરી શકો. જરૂરિયાતો માંગો ઊભી કરે છે અને માંગો દ્વારા પ્રત્યક્ષ ક્રિયા અને ક્રિયા દ્વારા પરિણામ ઊભાં થાય છે. ઉત્કાંતિની પ્રક્રિયા દ્વારા આપણી આજ ઉપર આપણી આવતી કાલ રોજેરોજ નિર્માણ થતી રહે છે. વૈશ્વિક વિકાસની જેમ વ્યક્તિગત વિકાસપણ ભલે ધીરે ધીરે પણ ક્ષમતા અને કદમાં સતત વધ્યે જવો જોઈએ.

બીજના અધિકારો પર આપણે જો તરાપ મારીએ તો આપણે કાંટારૂપ બની જઈએ છીએ અને જીવનયાત્રાના પ્રત્યેક વળાંક પર આપણી જાતને અટવાઈ ગયેલી, ગૂંચવાઈ ગયેલી પામીએ છીએ. આ વાતની સમજણ એ નિર્દેશ છે કે સફળતા એ 'મહત્તમ લોકોની મહત્તમ ભલાઈ'ના સર્વોચ્ચ નૈતિક આદર્શ સાથે જોડાયેલી ચીજ છે.

પ્રેરણા- ઈચ્છાશક્તિ અને સંવાદભર્યા સંબંધો જો સાતત્ય અને અખંડપણે જળવાશે તો તે અચૂક પરિણામ લાવશે. ભૂલભરેલા અને જડ વિચારો જ મોટાં વિઘ્નરૂપ છે.

શાશ્વત સત્ય સાથે સમરસ થવા માટે આપણે અંદર સંતુલન અને સંવાદ સાધવાં જોઈએ. સંદેશો મેળવવા માટે રિસીવર ટ્રાન્સમીટર સાથે સ્વર સાથે તે જરૂરી છે.

વિચાર એ ચિત્તની નીપજ છે અને ચિત્ત સૃજનશીલ છે, પરંતુ આનો અર્થ નથી કે એ આપણા વિચારોને અનુકૂળ થવા માટે વૈશ્વિક સંકલ્પ પોતાની પદ્ધતિ બદલી નાંખશે, પરંતુ વિશ્વના સંકલ્પો સાથે આપણે સંવાદ સ્થાપી શકીએ અને આવી સમરસતા સાધીને આપણને અધિકાર હોય તેવી ચીજો આપણે જરૂર માંગી શકીએ અને તે માટે રસ્તો સાફ થશે, એવો અર્થ તો જરૂર થાય જ છે.

૧. વૈશ્વિક ચેતના એટલી બધી અદ્ભુત છે કે એની ઉપર્યુક્ત શક્તિઓ અને સંભાવનાઓને તથા એની અનંત સક્રિય અસરોને સમજવી તે મુશ્કેલ થઈ પડે છે.
૨. આપણે જોયું છે કે આ વિશ્વચેતના એ કેવળ કોઈ બૌદ્ધિકતા નથી, બલકે એ તો સર્વસ્તર છે. તો પછી એનાં વિવિધ રૂપો કેવી રીતે હોઈ શકે ? અને એમાંથી આપણી ઈચ્છા મુજબનાં પરિણામો ક્યાંથી લાવી શકીએ ?
૩. કોઈ પણ વિદ્યુત-નિષ્ણાતને પૂછો કે વીજળીની શી અસર થશે

તો એ જવાબ આપશે કે, “વિદ્યુત એ તો ગતિનું એક રૂપ છે અને એના વિનિયોગ પર એની અસરો આધાર રાખશે.” આ જ સિદ્ધાંત ગરમી, પ્રકાશ, વીજળી, સંગીત કે બીજા કોઈ પણ આયામને લાગશે, જેની સાથે આ સત્ત્વશીલ શક્તિ જોડાશે.

૪. વિચાર દ્વારા કેવી અસરો જન્માવી શકાય ? જવાબ આ છે કે વિચાર એટલે ગતિશીલ ચેતના (જેવી રીતે પવન એટલે ગતિશીલ હવા) અને એની અસરો એના વિનિયોગ પર આધારિત હશે.
૫. ત્યારે, અહીં જ તમામ આંતરિક શક્તિઓનું રહસ્ય છુપાયું છે. આપણે જે સંરચના સાથે આ શક્તિ જોડીએ, તેના પર બધો આધાર છે.
૬. તો પછી આ સંરચના શું છે ? એડિસન, બેલ, માર્કોની અને બીજા વિદ્યુત-પ્રબુદ્ધોએ શોધેલી સંરચના તો તમે સૌ જાણો છો, જેના દ્વારા સમય અને સ્થળ કેવળ શાબ્દિક રહી ગયા છે. પરંતુ એડિસન કરતાંય વધારે મહાન વૈજ્ઞાનિક સંશોધક દ્વારા શોધાયેલી એક એવી સંરચના છે, જે તમને વૈશ્વિક, સર્વવ્યાપી સામર્થ્યવાન શક્તિને રૂપાંતરિત કરવા માટે અપાઈ છે.
૭. જમીનને ખેડવા માટે વપરાતાં સાધનોની કે મોટરગાડીની સંરચના તપાસવા આપણે ટેવાયેલા છીએ, પરંતુ પૃથ્વી પરની સૌથી મહાન કૃતિ એવા માનવ મગજની સંરચના અંગે આપણે ઘોર અજ્ઞાન સેવીએ છીએ.
૮. ચાલો, આપણે આ મગજ-રચનાની અજાયબીઓને તપાસીએ: કદાચ એના દ્વારા એ પોતે જેની કારણરૂપ છે તેવી વિવિધ અસરોને વધારે સારી રીતે સમજવામાં આપણને મદદ મળશે.
૯. સૌ પહેલાં તો, એક એવું વિશાળ આંતર્જગત છે, જેમાં આપણે

રહીએ અને હરીએ-ફરીએ છીએ; આ જગત સર્વ વ્યાપી, સર્વ જ્ઞ અને સર્વ ત્ર છવાયેલું છે. આપણા આશય અને હેતુ જેટલા શુદ્ધ હશે, તેના પ્રમાણમાં એ આપણી ઈચ્છાઓ પૂરી કરશે. આપણા હેતુઓ વિધાયક અને ક્રિયાત્મક હોવા જોઈએ; આપણી શ્રદ્ધા એવી બળૂકી હોવી જોઈએ કે જે આપણા હેતુઓને સાકારવા પૂરતી શક્તિ ધરાવતી હોય. 'જેવી તારી આસ્થા, તેવું તું પામીશ' - આ વાતને વૈજ્ઞાનિક કસોટીની પણ મહોર વાગેલી છે.

૧૦. બાહ્ય જગતમાં જે કાંઈ પરિણામો પેદા થાય છે, તે વ્યક્તિની સમષ્ટિ સાથેની ક્રિયા-પ્રતિક્રિયાની પરિણતિ છે. આ એ જ પ્રક્રિયા છે, જેને આપણે વિચાર કહીએ છીએ. મગજ નામના અવયવ દ્વારા આ ચિંતન-પ્રક્રિયા ચાલે છે. એની અદ્ભુત લીલા અંગે વિચારો તમને સંગીત, ફૂલો, સાહિત્ય, કળા ગમે છે ? અથવા તો પ્રાચીન કે અર્વાચીન પ્રતિભાના વિચારો દ્વારા તમને પ્રેરણા મળે છે ? યાદ રાખો કે તમને ગમતી પ્રત્યેક બાબત અંગે તમે એની કદર કરો તે પહેલાં જ તમારા મગજમાં એને મળતી કોઈક રૂપરેખા અંકિત થઈ હશે.

૧૧. મગજ પ્રગટ ન કરી શકે એવી કોઈ ચીજ કુદરતના આ વિશાળ ભંડારમાં નથી. મગજ એક એવું બીજરૂપ જગત છે, જે ગમે તે ક્ષણે જરૂર પડે ત્યારે વિકસી શકે. આ એક વૈજ્ઞાનિક તથ્ય છે અને કુદરતનો એક અદ્ભુત નિયમ છે - આટલી વાત જો તમને સમજાઈ જાય તો અસાધારણ પરિણામો પ્રાપ્ત કરાવતી આ સંરચના તમને સરળતાથી સમજાઈ જશે.

૧૨. મજ્જાતંતુઓની રચનાને વિદ્યુત સરકીટ સાથે સરખાવાઈ છે, જેમાં બેટરીના સેલમાં બળ તથા સફેદ પદાર્થ નિર્માણ કરી, વિદ્યુતરોધક દોરડામાં વીજળીનો પ્રવાહ મોકલાવાય છે. આ મજ્જાતંતુઓની શાખાઓ દ્વારા જ આપણી તમામ ઈચ્છાઓ

અને સ્પંદનો સમગ્ર માળખામાં પહોંચે છે.

૧૩. કરોડરજ્જુ એ મોટું યંત્ર છે અને એ એક એવો સંવેદનશીલ પથ છે, જ્યાંથી મગજને સંદેશાઓની લેવડદેવડ થાય છે. બધી નસો દ્વારા લોહી બધે ફરે છે, જે આપણને નવી શક્તિ અને જોમ પૂર્યા કરે છે. આ એક એવું પરિપૂર્ણ માળખું છે, તંત્રરચના છે, જેના પર આખું શરીર આધાર રાખે છે. એટલું જ નહીં, આવી સુંદર તંત્રરચનાને સુંદરતાના વાઘા પહેરાવતી આપણી સુકોમળ અને સુંદર ત્વચા પણ એટલી જ પરિપૂર્ણ છે.
૧૪. આ રીતે આ શરીર એ આપણા જીવંત ભગવાનનું મંદિર છે અને વ્યક્તિગત 'અહં' ના હાથમાં એનો દોરીસંચાર આપવામાં આવ્યો છે, અને આખી રચનાની સાચી સમજણ પર જ બધાં પરિણામો અવલંબિત છે.
૧૫. પ્રત્યેક વિચાર મગજના કોશોને સક્રિય કરે છે. પહેલાં તો જે વાત પર વિચાર થાય તે એકદમ જવાબ નથી આપતું, પરંતુ ફરી ને ફરી એક જ વિચારની પુનરાવૃત્તિ થાય તો છેવટે વિચાર સાકાર રૂપ ધારણ કરે છે.
૧૬. શરીરના કોઈ પણ ભાગ પર કોઈ પણ પ્રકારની અવાંછિત અસરોને દૂર કરી ચિત્તનો આ પ્રભાવ પાડી શકાય છે.
૧૭. આંતરિક જગતનું નિયમન કરતા કાયદા-નિયમોનું સંપૂર્ણ આકલન અને સમજ આપણા વ્યવહારજગતમાં, ધંધા-ઉદ્યોગમાં પણ અત્યંત મૂલ્યવાન સિદ્ધ થઈ શકે, કારણ કે આ જ્ઞાનને પરિણામે વિવેકશક્તિ વધે છે અને હકીકતોની સમ્યક્ સમજણ અને કદરદાની પણ પ્રેરે છે.
૧૮. બહિર્મુખી હોવાને બદલે જે વ્યક્તિ અંતર્મુખી છે તે પોતાનો જીવનપંથ નક્કી કરવામાં સમર્થ પરિબળોનો ઉપયોગ કરશે

અને એ રીતે પોતાનું સર્વ શ્રેષ્ઠ, અતિપ્રબળ અને અત્યંત શુભંકરી સ્પંદનો સાથે સાયુજ્ય સાધશે.

૧૯. માનસિક વિકાસ માટે એકાગ્રતા અને સાવધાની એ કદાચ અત્યંત મહત્ત્વનાં સાધન છે. એકાગ્રતાને સાચા સ્થાન પર કેન્દ્રિત કરવામાં આવે તો તેનાં પરિણામ એટલાં બધાં ચક્રિત કરી દે તેવાં હોય છે કે અવાંતર લોકોને તો એના પર વિશ્વાસ જ ન બેસે. પ્રત્યેક સફળ સ્ત્રીપુરુષોની આ વિશિષ્ટ લાક્ષણિકતા હોય છે કે તેમણે એકાગ્રતાની શક્તિને વિકસિત કરી હોય છે. અને માણસે પ્રાપ્ત કરવાની સિદ્ધિઓમાં આ સૌથી મહાન સિદ્ધિ છે.
૨૦. ધ્યાન અને એકાગ્રતાની શક્તિને વધારે સારી રીતે સમજવા માટે કાચના ટુકડા પર સૂર્યકિરણો ઝીલવાનો પ્રયોગ ઉત્તમ રહેશે. સૂર્યકિરણોને તમે સીધા હાથ પર ઝીલશો તો તમને ખાસ કશું નહીં લાગે, પરંતુ સૂર્યકિરણોને કાચ પર કેન્દ્રિત કરી જુઓ, તો દેખીતું પરિણામ જ સાવ જુદું આવશે.
૨૧. એટલે વિચારની શક્તિને આધારે ચિત્તને આમતેમ જ્યાં જવું હોય ત્યાં જવા દઈને જુઓ કે શું થાય છે અને એ જ ચિત્તને કોઈ એક મુદ્દા પર કેન્દ્રિત કરી પરિણામ જુઓ. બંનેમાં આસમાન-જમીન જેટલો ફેર પડી જશે.
૨૨. કોઈ કહેશે કે એકદમ અઘરા પ્રશ્નનો આ તો એકદમ સીધો સરળ ઉપાય. બહુ સારું. તો ચાલો, અજમાવો. જેમને કોઈ એક મુદ્દા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવાની ટેવ નથી, એ વ્યક્તિ કોઈ એક વિષય લઈ દશેક મિનિટ સુધી વિચારવાનું શરૂ કરે. પરંતુ તમે જોશો કે એ નહીં કરી શકે. ચિત્ત વારંવાર આમતેમ ભાગી જશે અને દરેક વખતે તમારે તેને ખેંચીતાણી મૂળ મુદ્દા પર લાવવું પડશે. અને દરેક વખતે અસરો બધી ભૂંસાઈ જશે અને દશ મિનિટ પછી દળીદળીને ઢાંકણીમાં એકઠું કર્યા જેવી હાલત થશે,

કારણ કે તમે તમારા નક્કી કરેલા વિષય પર વિચારને એકાગ્ર કરી શક્યા જ નથી, પછી પરિણામ ક્યાંથી આવે ?

૨૩. એટલે તમારી વિકાસયાત્રામાં આ ધ્યાન અને એકાગ્રતા દ્વારા જે કોઈ અંતરાય, વિઘ્નો, આડખીલીઓ આવે તેને દૂર કરતાં જશો. અને સર્વોત્તમ રસ્તો છે - અભ્યાસ, ફરી ફરી પુનરાવર્તન. અભ્યાસ માણસને પરિપૂર્ણ બનાવે છે પછી એ આ બાબત હોય કે બીજી કોઈ પણ.
૨૪. એકાગ્રતાની શક્તિને કેળવવા માટે તમારી સાથે એક છબી લાવો અને તમારા આસન સામે મૂકો. દશ મિનિટ સુધી એને એકધારી જોયા કરો, એની આંખોની અભિવ્યક્તિ, ચહેરો, નાકનકશો, કપડાં, વાળ ઓળવાની ઢબછબ વગેરે એકેએક બાબત જે છબીમાં દેખાતી હોય તેને મનોમન નોંધો. પછી એ છબીને ઢાંકી દો અને આંખો બંધ કરીને એને મનોમન જોવાનો પ્રયત્ન કરો. જો તમે એકેએક વિગત મન સમક્ષ ખડી કરી દઈ શકો અને માનસિક છબી ઉપસાવી શકો તો તમને શાબાશ છે! જો ન કરી શકો તો સફળતા ન મળે ત્યાં સુધી ફરી ફરી કરતાં રહેવું એ જ ઉપાય છે.
૨૫. આ તો ફક્ત જમીન-ભૂમિકા તૈયાર કરવા માટેનું પ્રથમ પગલું છે. સાતમા ભાગમાં બી વાવવા તૈયાર રહેવું પડશે.
૨૬. આવા જુદા જુદા અભ્યાસો દ્વારા જ છેવટે તમે તમારી માનસિક વૃત્તિઓને અને વલણોને અંકુશમાં લાવી શકશો.
૨૭. મોટા મોટા સંગઠકો પોતાની જાતને ભીડથી બચાવી વધુ ને વધુ સમય ચિંતન દ્વારા પોતાનાં માનસિક વલણોને અનુકૂળ કરી આયોજનો કરવામાં ગાળતા હોય છે.
૨૮. સફળ વેપારીઓ પણ પોતાની નજર સમક્ષ હંમેશાં બીજા સફળ વેપારીઓનો વિચાર જ રાખતા હોય છે.

૨૯. એક વિચારનું મૂલ્ય હજારો રૂપિયા છે. આ વિચારો તો એમને જ આવી શકે છે, જેમનામાં ગ્રાહ્યતા છે, જેઓ સ્વીકારવા માટે તત્પર છે, જેઓએ પોતાના મનને ગ્રહણ કરવા-ઝીલવા તત્પર અને અનુકૂળ બનાવી દીધું છે.
૩૦. વિશ્વચેતનાની સાથે તાલે તાલ મિલાવવાનું, પ્રાણીમાત્રની એકતાનો અનુભવ લેવાનું અને ચિંતનની પાયાની પ્રક્રિયાઓ અને સિદ્ધાંતો શીખવાના પ્રયત્નો માણસો હવે કરી રહ્યા છે અને આ બધાંને પરિણામે સંજોગો બદલાઈ રહ્યા છે અને શુભ પરિણામો પણ દેખાવાં લાગ્યાં છે.
૩૧. લોકોને હવે સમજાવા લાગ્યું છે કે આંતરિક અને આધ્યાત્મિક વલણો પર બાહ્ય પરિસ્થિતિ અને વાતાવરણ આધાર રાખે છે. તેમને સમજાય છે કે વિકાસનો મૂળાધાર આત્મજ્ઞાન છે, ક્રિયાનું મૂળ પ્રેરણા છે, જીવનદૃષ્ટિ હોય તો તકો આવી જ મળે છે. પહેલાં આધ્યાત્મિક વિકાસ થશે, પછી જ સિદ્ધિઓની અનંત અને અસીમ સંભાવનાઓને સંકાંત કરી શકાશે.
૩૨. વ્યક્તિ એ તો કેવળ ઈશ્વરી અંશ છે, આ બધી સંભાવનાઓ તો અગાધ, અપાર અને અખૂટ છે.
૩૩. ચિંતનની પ્રક્રિયા દ્વારા આપણે પરમસત્તાના અંતસ્તત્ત્વને આત્મસાત્ કરી શકીશું અને જ્યાં સુધી આપણી જાગૃત ચેતનામાં દિવ્યતા પ્રગટ ન થાય ત્યાં સુધી આંતરિક ચેતનામાં એને ધારણ કર્યે રાખીશું. આ બધી સાધના આ પુસ્તકમાં સમજાવવામાં આવી છે અને આ 'ગુરુચાવી' દ્વારા જ વૈશ્વિક સત્યના કુબેરભંડારનાં તાળાં ખૂલે છે.
૩૪. વર્તમાનકાળમાં માનવજાતિનાં કષ્ટોના બે મુખ્ય પ્રકાર છે - એક તો શારીરિક રોગો અને બીજું, માનસિક ઉપાધિઓ. કેટલાક

કુદરતી નિયમોના ઉલ્લંઘનને કારણે આ પરિસ્થિતિ જન્મી છે એ દીવા જેવી સાફ બાબત છે. અત્યાર સુધી જ્ઞાન સીમિત દાયરામાં જ ફેલાતું રહ્યું, એને લીધે આવું થવા પામ્યું છે એમાં કોઈ શક નથી. પરંતુ યુગયુગથી ઘેરાયેલાં વાદળાં હવે સમેટાવાં લાગ્યાં છે અને એમની સાથોસાથ પેલાં કષ્ટો પણ, જે ગલત માહિતીને પરિણામે પેદા થતાં હતાં.

પ્રત્યક્ષ અને સક્રિય ક્રિયાની શક્તિ અંગે જાગૃત થયેલું મન આ નિર્ણય પર પહોંચે છે કે માણસ પોતાની જીતને બદલી શકે છે, સુધારી શકે છે, રૂપાંતરિત કરી શકે છે, પોતાના સંજોગોમાં પરિવર્તન લાવી શકે છે અને પોતાના ભવિષ્યનો ભાગ્યવિધાતા પણ બની શકે છે.

- લાર્સન

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ - ૬

૫૧. વિદ્યુત દ્વારા કયાં પરિણામો પેદા કરી શકાય ?

ગરમી, પ્રકાશ, શક્તિ, સંગીત.

૫૨. આ બધાં પરિણામો શાના પર અવલંબિત છે ?

વિદ્યુતશક્તિનો વિનિયોગ જે સંરચના પર થાય તેના પર.

૫૩. વ્યક્તિગત ચેતનાની વૈશ્વિક ચેતના પરની ક્રિયા-પ્રતિક્રિયાઓનું શું પરિણામ આવે છે ?

આપણી સન્મુખ હાજર થતા સંજોગો અને અનુભવો.

૫૪. આ બધા સંજોગો કેવી રીતે બદલી શકાય ?

વિશ્વ જુદા જુદા આકારોમાં વિભાજિત થયેલું છે. તેની સંરચના બદલીને.

૫૫. આ સંરચના શું છે ?

મગજની રચના.

૫૬. એ કેવી રીતે બદલી શકાય ?

જેને આપણે વિચારવાની પ્રક્રિયા કહીએ છીએ, તેના દ્વારા, વિચારો મગજના કોશો નિર્માણ કરે છે અને આ કોશો વિશ્વના વિચારોનો પડઘો પાડે છે.

૫૭. એકાગ્રતાની શક્તિનું મૂલ્ય કેટલું છે ?

માણસ પ્રાપ્ત કરી શકે એવી સર્વોચ્ચ સિદ્ધિ આ એકાગ્રતામાં છે. દરેક માણસની સફળતાને આંકવા માટેની નોખી પાડતી લાક્ષણિકતા પણ છે.

૫૮. એ કેવી રીતે પ્રાપ્ત કરી શકાય ?

આ પદ્ધતિમાં સાધનાની જે રૂપરેખા દોરવામાં આવી છે તેને નિષ્ઠાપૂર્વક અજમાવીને.

૫૯. આનું આટલું બધું મહત્ત્વ શા માટે ?

કારણ કે એના દ્વારા આપણે વિચારો પર અંકુશ મેળવી શકીશું અને વિચારો જ કારણરૂપ હોઈ, સંજોગો પરિણામરૂપ છે. એટલે જો કારણને વશ કરીશું તો એની અસરો પર પણ કાબૂ મેળવી શકીશું.

૬૦. બાહ્ય જગતમાં પરિસ્થિતિઓને પલટાવી, પરિણામોનો ગુણાકાર કોણ કરી રહ્યું છે ?

માણસો વિધાયક ચિંતનની પાયાની પદ્ધતિઓ શીખી રહ્યા છે.

સૌથી સર્વોપરી ચીજ આ છે : તારી પોતાની જાત પ્રત્યે સાચો બન, અને રાત જેમ દિવસને અનુસરે છે તેમ, આ વાતને અનુસર. અને તો પછી તું કોઈ માણસ પ્રત્યે અસત્ય દાખવી ના શકે.

વિભાગ - ૭

આ વિભાગ તમે તમારા ભાગ્યવિધાતા બનીને તમારા ભવિષ્યનું માળખું કેવી રીતે તૈયાર કરશો એ સૂચવે છે. તમે એ ભવિષ્યને કેવી રીતે સુંદર અને ભવ્ય બનાવી શકો, ભૌતિક ચીજો સાથે મૂલવી શકાય એટલા તમે સસ્તા નથી, તમારા સિવાય બીજું કોઈ પણ એની સીમાઓ બાંધી ન શકે- આ બધું અહીં કહેવામાં આવ્યું છે. વળી, આ માળખું રચવા માટે ભારે મોટો પુરુષાર્થ કરવાનો છે, જે તમારે પોતે જ કરવાનો છે. આ પુરુષાર્થની રીતો જે સાતત્યપૂર્વક અને નિષ્ઠાપૂર્વક અમલમાં મૂકાય તો પરિણામ આવે જ. તમે પોતે જો તમારા પ્રયત્નમાં પ્રામાણિક હશો તો હજારો મદદગારોની તમને સહાય મળશે. વળી જે લોકો પ્રામાણિક અને સંનિષ્ઠ દેખાતાં હોય, છતાંય તેમને સફળતા કેમ વરતી નથી, તેનાં કારણો પણ આ વિભાગમાં સમજાવવામાં આવ્યાં છે. જે રીતે શું શું કરવું જોઈએ એ જાણવું જરૂરી છે, એ જ રીતે શું શું ના કરવું જોઈએ એ જાણવું પણ જરૂરી છે.

યુગયુગાંતરથી માણસ એક એવી અદૃષ્ટ શક્તિમાં માનતો આવ્યો છે, જેમાંથી તમામે તમામ ચીજ નિર્માઈ છે અને હજુ પણ અવિરતપણે

નિર્માઈ રહી છે.

આપણે આ શક્તિને 'ઈશ્વર' નું નામાભિધાન કરીએ, અથવા તો એક એવું 'પરમ તત્ત્વ' કહીએ, જે સર્વનો દોરીસંચાર કરે છે. ગમે તે કહો, સરવાળે બધું એક જ છે.

જ્યાં સુધી વ્યક્તિને લાગેવળગે છે ત્યાં સુધી જે કાંઈ દેખાય છે, ઈન્દ્રિયોદ્વારા અનુભવાય છે તે બાહ્ય, સ્થૂળ ભૌતિક જગત એ વ્યક્તિગત છે, જેમાં શરીર, મગજ અને જ્ઞાનતંતુઓ સમાવાયાં છે. જ્યારે જે કાંઈ અદૃષ્ટ છે, તે આધ્યાત્મિક છે અને અવૈયક્તિક છે.

બાહ્ય ચેતના એ વૈયક્તિક છે, કારણ કે એ વ્યક્તિગત હસ્તિ છે. અવૈયક્તિક અંતઃચેતના ગુણ અને પ્રકારમાં બીજા બધા જેવી જ હોવાને લીધે પોતાના વિષે કશું જાણતી નથી, એટલે જ એને સુષુપ્ત અથવા અજ્ઞાત ચેતના કહેવામાં આવી છે.

જાગૃત અથવા વ્યક્તિગત ચેતનાને સંકલ્પ અને પસંદગીની શક્તિ પ્રાપ્ત છે અને એટલે જ મુશ્કેલીઓ નિવારવા માટે કઈ પદ્ધતિઓ અપનાવવી એના અંગે પોતાની સારાસાર બુદ્ધિનો, વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરી શકે છે.

જ્યારે અવૈયક્તિક અથવા તો આધ્યાત્મિક ચેતના એ મૂળ શક્તિના સ્રોત સાથે એકરૂપ હોવાને લીધે આવી કોઈ પસંદગી કરી શકતી નથી, બલકે, એનાથી ઊલટું; એની પાસે તો અનંત સ્રોતો હાજરાહજૂર છે. કોઈ એક વ્યક્તિને ધ્યાનમાં પણ ન આવે એવી અનેક પદ્ધતિઓ અપનાવીને એ હેરત પમાડે તેવાં પરિણામો લાવી શકે અને એવાં પરિણામો તે લાવી પણ છે.

એટલે હવે એ વ્યક્તિએ નક્કી કરવાનું રહ્યું કે તમામ મર્યાદાઓ અને ભૂલથાપ ખાવાની સંભાવનાઓ સાથે પોતાની વ્યક્તિગત ઈચ્છા પર આધાર રાખશે કે સુષુપ્ત અજાગૃત ચેતનાનો આધાર લઈ

અનંતતાની સંભાવનાઓનો ઉપયોગ કરવાનું પસંદ કરશે. જો તમે જાણીબૂઝીને એને યોગ્ય રીતે મૂલવી શકો, એની કદર કરી શકો તો તમારા કાબૂમાં છે એવી એક અદ્ભુત શક્તિની અહીં વૈજ્ઞાનિક સમજૂતી આપી છે.

વિશ્વવ્યાપી પરમ શક્તિનો ઉપયોગ કરવા માટેની એક પદ્ધતિ આ સાતમા વિભાગમાં રજૂ કરવામાં આવી છે.

૧. મનોમન આંખો સમક્ષ એક માનસિક કાલ્પનિક ચિત્ર રજૂ કરવું એ એક પ્રક્રિયા છે, જેના દ્વારા તમારું ભાવિ નિર્માણ થવાનું છે એના છાયારૂપ એક છબી સામે આવશે.
૨. તમારી આકલ્પના છબીને સ્પષ્ટ અને સુંદર બનાવો. ગભરાવાની કશી જરૂર નથી. એને ભવ્ય બનાવો. તમારા સિવાય બીજું કોઈ એની સીમાઓ બાંધવા આવવાનું નથી. તમારી કોઈ કિંમત આંકી શકાય તેવા સસ્તા તમે નથી. તમને અનંતતામાંથી પુરવઠો મળવાનો છે એટલે એ રીતે મનોમન છબી નિખારો. બીજે ક્યાંય એ પ્રગટ થાય તે અગાઉ તમારા મનમાં એનું પ્રાગટ્ય જરૂરી છે.
૩. એની સ્પષ્ટ રૂપરેખાઓ અંકાવા દો અને મન સમક્ષ એનું દેહીકરણ કરો અને ધીરે ધીરે તમે એ કલ્પના છબીને આત્મસાત્ કરો. તમે જેવું ઈચ્છશો તેવા તમે બની શકશો.
૪. આ પણ એક બીજું સર્વવિદિત મનોવૈજ્ઞાનિક તથ્ય છે. પરંતુ, દુર્ભાગ્યે, માત્ર વાંચવાથી કે સાંભળી લેવાથી તો કશું પરિણામ લાવી ન શકાય. પરિણામ માટે તો તમારે કાર્ય કરવું પડે. ભારે મોટો કઠણ પુરુષાર્થ અને પરિશ્રમ જરૂરી છે, જેને માટે ઘણા થોડા લોકો તૈયાર થતા હોય છે.
૫. પહેલું પગલું છે - આદર્શીકરણ. આ પણ એટલા જ મહત્ત્વનું કદમ છે, કારણ કે આ નકશાને આધારે જ તમે ભવિષ્ય બાંધવાના

છો. એ નક્કર અને કાયમી હોવું જોઈએ. મકાન બાંધવું હોય છે ત્યારે સ્થપતિ સામે એની એકેએક રેખા અને વિગત નકશામાં દોરેલી હોય છે. કોઈ ઈજનેર જ્યારે કોઈ ખાઈ પૂરવાની હોય છે ત્યારે બે જુદા વિભાગોમાં જરૂરી એવાં અનેક જુદાં જુદાં સાધનોની પૂર્વધારણા કરી લે છે.

૬. પહેલું પગલું ભરતાં પહેલાં તેઓ 'સમાપ્તિ' ને નજર સામે રાખે છે. એટલે તમે જે ઈચ્છો તેવું ચિત્ર તમારે મનોચક્ષુ સમક્ષ ખડું કરવાનું છે. તમારે બી વાવવાનું છે. પરંતુ બી વાવતાં અગાઉ તમારે શેનો પાક ઉતારવો છે, તે પહેલાં નક્કી કરવાનું છે. આ છે આદર્શીકરણ. જો તમારા મનમાં નક્કી ન થતું હોય તો ખુરશી પર પાછા જાઓ અને ચિત્ર સાફ ન થાય ત્યાં સુધી પ્રયત્ન કરો. ધીરે ધીરે એ ખૂલશે. પહેલાં તો બધું ધૂંધળું ધૂંધળું, અસ્પષ્ટ લાગશે, પણ ધીરે ધીરે બધું ઘાટ પકડશે, રૂપરેખાઓ અંકાશે, વિગતો પુરાશે અને તમે ધીરે ધીરે એક આખો નકશો દોરી શકશો, જે ભૌતિક રીતે પણ આગળ ઉપર પ્રગટશે. ત્યારે તમને ખ્યાલ આવશે કે તમારા ભવિષ્યમાં શું શું નિર્માયું છે.
૭. ત્યાર પછી આવે છે પ્રક્રિયા- મનોમન ચિત્ર ખડું કરવાની. હવે તમને તમારી કલ્પનાછબી સાફ, સંપૂર્ણ વિગતોસભર દેખાય છે અને પછી આ બધું સાકાર કેવી રીતે કરવું તેના ઉપાયો પણ સૂઝવા લાગશે. એકમાંથી બીજું નીપજતું જશે. વિચાર આચરણમાં મુકાશે, આચરણ પદ્ધતિઓ સૂચવશે, પદ્ધતિઓ મિત્રોને નોતરશે અને મિત્રો પરિસ્થિતિ નિર્માણ કરશે અને એમાંથી છેલ્લે, ત્રીજું પગલું આવીને ઊભું રહેશે, પ્રત્યક્ષીકરણનું - સપનું સાકાર થયાનું.
૮. આપણે સૌ કહીએ છીએ કે ઈશ્વરે સૃષ્ટિ રચી, એ અગાઉ એણે મનોમન એનું કલ્પનાચિત્ર તૈયાર કર્યું. આપણે જો એ વિશ્વના

મહાન સ્થાપત્યકારને અનુસરવા માંગતાં હોઈએ તો જે રીતે વિશ્વ સાકાર થયું, એ જ રીતે આપણી કલ્પના પણ સાકાર થશે. વ્યક્તિ દ્વારા પણ એ જ ચેતના કામ કરે છે. બંનેમાં ગુણમાં કે પ્રકારમાં કશો જ ફરક નથી, જે કાંઈ ફરક છે તે માત્ર માત્રાનો.

૯. સ્થપતિ પોતાના મકાનનો નકશો આંકે છે અને પોતે ઈચ્છે છે એ મુજબનો એક નમૂનો પણ બનાવી લે છે. પછી એ જરૂરી માલસામાન લાવી કામ શરૂ કરે છે અને છેવટે મકાન બંધાય છે.

૧૦. સંશોધકો પણ આ જ પદ્ધતિ અપનાવે છે. દાખલા તરીકે, નિકોલા તેસ્લમા જગતનો એક મહાન વૈજ્ઞાનિક સંશોધક છે, જેણે ભારે આશ્ચર્ય પમાડે તેવાં પરિણામો જગતને દેખાડ્યાં છે. પરંતુ પ્રત્યક્ષ અમલમાં મૂકતાં પહેલાં તેણે હંમેશાં મનોમન કલ્પના જગત ખડું કર્યાં કર્યું છે. એકદમ અમલમાં મૂકવા માટે એ અધીરો નહોતો થતો કે પાછળથી ભૂલો સુધાર્યાં કરવી પડે. એ પોતાના પુસ્તક 'ઇલેક્ટ્રિકલ એક્સપેરિમેન્ટ્સ' માં લખે છે કે, "આ રીતે પહેલાં તો કશાને જ અડચા સિવાય મારા મનમાં એક પરિપૂર્ણ યોજના તૈયાર કરી લઉં છું. મારી શોધ અંગે પૂરી છણાવટ કરી તમામ ભૂલચૂકોને સુધારતાં રહી, જ્યારે બધું અચૂક લાગે ત્યારે જ હું મારા મગજની કલ્પનાઓનો ઘાટ ઘડવા બેસું છું. અને પરિણામો મારી ધારણા મુજબનાં જ આવ્યાં છે. આ બાબતમાં વીસ વર્ષોમાં કદીય એક અપવાદ સુધ્ધાં નથી સર્જાયો.

૧૧. જો તમે આ નિર્દેશોનું મન દઈને પાલન કરો તો તમારામાં એવી શ્રદ્ધા નિર્માણ થશે કે જે આશા-અરમાનો પાર પાડવા માટેનું, કલ્પનાને સાકારવા માટેનું સારતત્ત્વ સિદ્ધ થઈ શકે. તમારામાં એવો આત્મવિશ્વાસ જાગશે કે જે તમને હિંમત અને સહિષ્ણતા

બંધાવશે, તમારા હેતુઓ પાર પાડવા સિવાયના, દખલગીરી કરતાં બીજા બધા વિચારોને હાંકી કાઢી મૂળ વાત પર એકાગ્રતા સ્થિર કરશે.

૧૨. વિચાર જ સાકારરૂપ ધારણ કરે છે. આ નિયમ છે, અને જે દિવ્ય વિચારક કેવી રીતે થવાય તે જાણે છે, એ જ ઈશ્વરની જગ્યા લઈ શકે અને અધિકારપૂર્વક વાત કરી શકે.
૧૩. મનોમન ચિત્રની અવારનવાર કલ્પના થતી રહે તો સ્પષ્ટતા અને સૂક્ષ્મતા આવતી જશે. જેટલી વખત પુનરાવર્તન થતું જશે તેટલી વખત માનસિક છબીની રૂપરેખાઓ વધુ ને વધુ સ્પષ્ટ થતી જશે. બહારના જગતમાં આકાર લે તે અગાઉ મનમાં એની એક સુસ્પષ્ટ અને નિશ્ચલ પ્રતિકૃતિ તૈયાર થઈ જવી જોઈએ. એને માટે તમારે સામગ્રીની જરૂર પડશે. થીંગડાંમાંથી તમે કાંઈ ચાદર ન બનાવી શકો.
૧૪. આ સામગ્રી લાવી દેનારા હશે તમારા લાખો શાંત સેવકો, જે માનસિક કલ્પનાચિત્રને પરિપૂર્ણ કરશે.
૧૫. વિચારો તો ખરા. તમારી પાસે આવા પચાસ લાખ સેવકો છે, જે ખરેખરે તૈયાર છે. એ છે તમારા મગજના કોશો. તદુપરાંત, આટલી જ સંખ્યામાં બીજી એક આરક્ષિત અનામત સેના પણ છે, જે સહેજ અમથી જરૂરિયાત ઊભી થતાં આવીને ખરેખરે ઊભી રહેશે. વળી, તમારી ચિંતનશક્તિને તો કોઈ મર્યાદા જ નથી, એટલે કલ્પનાછબી રેખાંકિત કરવાની સામગ્રી ઊભી કરવાની તમારી શક્તિ પણ અમર્યાદિત જ છે.
૧૬. આ આંતરિક સેવકો ઉપરાંત બીજા કરોડો સેવક સેવામાં હાજર છે, જે કોઈ પણ સંદેશો પ્રાપ્ત થાય કે તરત જ તેને બુદ્ધિપૂર્વક અમલમાં મૂકવા તત્પર છે. આ કોશો આમ તો શરીરના ઘટકોનું નિર્માણ કરવામાં લાગેલા છે, પરંતુ તે ઉપરાંત તેમને આવી

માનસિક પ્રવૃત્તિઓ પણ સોંપાઈ છે, જે પૂર્ણ વિકાસ માટે જરૂરી એવા પદાર્થને પોતાના તરફ આકર્ષી શકે.

૧૭. એ જ નિયમને અનુસરીને, એ જ પદ્ધતિ દ્વારા તેઓ વિકાસ માટે જરૂરી તત્ત્વોને પોતાના તરફ ખેંચવાનું આ કાર્ય કરે છે. ઓક, ગુલાબ કે કમળને પોતપોતાના પરિપૂર્ણ પ્રાગટ્ય માટે જે તત્ત્વો જરૂરી લાગતાં હોય તે જમીનમાંથી ચૂપચાપ ખેંચી લે છે, એ જ રીતે આપણે પણ આપણા પૂર્ણ વિકાસ માટે જે તત્ત્વો જરૂરી લાગતાં હોય તે ખેંચાણના નિયમને લાગુ પાડી પ્રાપ્ત કરી લેવાં જોઈએ.

૧૮. માનસિક કલ્પનાની અવધારણા કરો. ઉત્તરોત્તર એને વધુ ને વધુ સુસ્પષ્ટ, સુરેખ અને પરિપૂર્ણ બનાવતા જાઓ. એને દૃઢતા પૂર્વક વળગી રહો. ધીરે ધીરે વિવિધ ઉપાયો અને આયામો ખૂલતા જશે. જરૂરિયાત મુજબ પૂર્તિ થતી રહેશે. યોગ્ય ટાણે યોગ્ય વસ્તુ યોગ્ય રીતે તમે કરતાં થઈ જશો. ઉત્કટ ઈચ્છા વિશ્વસનીય અપેક્ષા જગાડશે અને એની સામે વળતી દૃઢ માંગ ઊભી થયા કરશે. ઉત્કટ ઈચ્છા, વિશ્વસનીય ગુપ્ત અપેક્ષા અને દૃઢ માંગ - આ ત્રણેય ચીજ તમને સ્વપ્નસિદ્ધિના આરે મૂકી જશે, કારણ કે ઉત્કટ ઈચ્છા એ ભાવના છે, ગુપ્ત અપેક્ષા એ વિચાર છે અને દૃઢ માંગણી એ સંકલ્પશક્તિ છે. અને આપણે જોઈ ગયા છીએ કે ભાવના વિચારમાં સત્ત્વ પૂરે છે અને સંકલ્પશક્તિ એને સાકાર થતાં સુધી મજબૂત રીતે પકડી રાખે છે.

૧૯. શું આ આશ્ચર્યજનક નથી કે માણસ પોતાની અંદર આવી પ્રચંડ શક્તિ, આવું પરાભૌતિક સામર્થ્ય ધરાવે છે ? તો પછી એ પણ નવાઈ પમાડે તેવું નથી કે આપણને શા માટે શક્તિ અને સામર્થ્ય માટે હંમેશાં બહાર તાકતાં રહેવાનું શિખવાડાય છે ? અંદર સિવાય બીજે બધે જ ફાંફાં માર્યા કરવાનું આપણને શીખવવામાં આવે છે અને છતાંય ક્યારેક આ અંદરની શક્તિ પ્રગટ થઈ

જાય તો આપણને કહેવામાં આવે છે કે એ તો કશુંક અતિભૌતિક છે.

૨૦. ઘણા લોકો એવા છે, જેમને આ અદ્ભુત શક્તિનો ખ્યાલ આવ્યો છે અને તેઓ સ્વાસ્થ્ય, સત્તા કે એવી કોઈ બીજી બાબતોની સિદ્ધિ મેળવવા માટે તનતોડ પ્રયત્નો કરે છે, પરંતુ તેમાં નિષ્ફળ જાય છે. તેઓ નિયમનું બરાબર પાલન કરતાં નથી. એટલે આવું થાય છે. મોટા ભાગના લોકો ભૌતિક ચીજો માટે મથે છે. તેમને સંપત્તિ, સત્તા, તંદુરસ્તી અને સમૃદ્ધિ જોઈએ છે, પરંતુ તેઓ ભૂલી જાય છે કે આ બધી ચીજો તો પરિણામ છે અને એ ત્યારે જ મળી શકે, જ્યારે કારણ જડે.
૨૧. જેમને બહારના જગતની પડી નથી, તેઓ તો માત્ર સત્ય કે પ્રજ્ઞા મેળવવા મથશે, કારણ કે તેઓ જાણે છે કે આ પ્રજ્ઞા જ સર્વ સત્તાના સ્ત્રોતને ખોલી આપશે, એ પોતે જ એવા વિચાર અને આદર્શો સેવશે, જે ઈચ્છિત બાહ્ય પરિસ્થિતિ નિર્માણ કરશે. ઉમદા હેતુઓ અને હિંમતભરી પ્રવૃત્તિમાં સત્ય ઝળહળશે.
૨૨. એટલે કેવળ આદર્શો સેવો અને બહારના સંજોગોની ચિંતા ન કરો. આંતરિક જગતને સુંદર અને સમૃદ્ધ બનાવો એટલે પછી બહારની દુનિયામાં અંતરની દુનિયાનું પ્રતિબિંબ આપોઆપ પડશે. આદર્શો સેવવાની તમારી શક્તિનો તમને ધીરે ધીરે અંદાજ આવતો જશે અને આ જ આદર્શો પરિણામના જગતમાં પોતાના પડછાયા લંબાવશે.
૨૩. દાખલા તરીકે, કોઈ માણસ દેવાદાર છે. એના મગજમાં એ દેવા અંગે સતત વિચારો અને ચિંતા ચાલ્યા કરે છે અને વિચારો પરિણામ લાવે છે એ ન્યાયે એ પોતાના દેવાને વધાર્યો જાય છે. એ 'આકર્ષણના નિયમ' ને અનુસરે છે અને એનું સ્વાભાવિક અને અફર પરિણામ એ આવે છે - ખોટ વધારે ખોટ તરફ લઈ જાય છે, અને એ દેવાળિયો બને છે.

૨૪. તો પછી સાચો સિદ્ધાંત શો છે ? તમારે જે જોઈએ છે તે પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરો, નહીં કે, ન જોઈતી ચીજો પર. સમૃદ્ધિ અંગે વિચારો અને 'આકર્ષણનો નિયમ' લાગુ પાડીને એનું આદર્શ ચિત્ર કલ્પી તેનું આયોજન કરો. પરિણામે પ્રત્યક્ષમાં સમૃદ્ધિ પ્રાપ્ત થશે.
૨૫. આ જ નિયમ જો ગરીબાઈ, અભાવ અને દરેક પ્રકારની મર્યાદાઓ ઊભી કરવામાં લાગુ પાડવામાં આવે તો એવાં જ પરિણામ આવીને ઊભાં રહેશે. જેઓ સાહસ અને બળના વિચારો સેવી રિદ્ધિસિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરવા આકર્ષણના નિયમને અનુસરશે, તેઓને રિદ્ધિ-સિદ્ધિ જ પ્રાપ્ત થશે.
૨૬. ઘણાને માટે આ એક કપરો પ્રશ્ન થઈ પડે છે. આપણે વધારે પડતા ચિંતાતુર અને અધીરા થઈ જઈએ છીએ. ચિંતા, ભય, આફતને જ આપણે ધારણ કરતાં રહીએ છીએ. આપણને કશુંક જોઈએ છે, પરંતુ આપણે પેલા બાળક જેવા છીએ, જેણે જમીનમાં હાલ બી વાલ્યું છે અને હરઘડી, હરપળ એ જમીન ખોતરી-ખોતરીને જોયા કરે છે કે અંકુર ફૂટ્યું કે નહીં. દેખીતું જ છે કે આવા સંજોગોમાં બી કદી અંકુરિત થવાનું નથી. પરંતુ આપણામાંના ઘણા લોકો માનસિક જગતમાં આવું જ કશુંક કરી બેસે છે.
૨૭. બી વાવીને આપણે આઘા ખસી જવું જોઈએ. આનો અર્થ એવો નથી કે આપણે કેવળ હાથ જોડીને બેસી રહેવાનું છે. જરાય નહીં, ઊલટું, આપણે તો વધારે સારી રીતે આપણાં કાર્યોને વધારતાં જવાનાં છે. કાર્યોના નવા નવા પ્રકાર ઊભા થતાં જ રહેશે. નવી દિશાઓ ખૂલશે. મોકળું મન, ખુલ્લું ચિત્ત પ્રાપ્ત કરો અને સમય આવીને ઊભો રહે ત્યારે કમર કસવા તૈયાર થઈને ઊભા રહો.
૨૮. જ્ઞાન મેળવવા માટે વિચારબળ એ સૌથી વધુ શક્તિશાળી સાધન

છે. જો એ કોઈ વિષય પર એકાગ્ર થાય તો પ્રશ્ન પત્યા સિવાય રહી ન શકે. માણસ માટે કશું જ અકળ-અગમ્ય નથી, પરંતુ વિચાર પાસેથી કામ લેવા માટે જે સાધના સૂચવાઈ છે તે થવી જોઈએ.

૨૯. યાદ રાખો કે વિચાર એક એવો અગ્નિ છે, જે તમારા ભવિષ્યના ચક્રને ફેરવી નાંખતી વરાળ ઉત્પન્ન કરે છે.

૩૦. તમારી જાતને થોડાક પ્રશ્નો પૂછો અને જવાબ માટે થોડુંક થોભો. અવાનવાર તમે અનુભવતાં નથી કે તમારી પોતાની સાચી જાત કશોક અંદર છે ? અંદરથી આ જે 'હું' અનુભવાય છે તેને તમે કદી પ્રતિસાદ આપો છો કે પછી મોટા ભાગના. લોકોની જેમ વર્તો છો ? બહુમતીઓ તો હંમેશાં ઘેટાંની જેમ દોરવાય છે, તે પોતે કદી કોઈને દોરતી નથી એટલું યાદ રાખો. દુનિયામાં જે કાંઈ નવું શોધાયું, નવું કહેવાયું તેની સામે બહુમતીએ તો હંમેશાં વિરોધ જ દાખવ્યો છે એ ન ભૂલશો.

૩૧. આગળની સાધના માટે તમારા કોઈ મિત્રની છબી મનમાં અંકિત કરો. છેલ્લે એને મળ્યા ત્યારે તમે એને જોયો હોય તેવો કલ્પો. એ ઓરડો, એનું રાચરચીલું, એની સાથેની વાતચીત બધું નજર સમક્ષ લાવો. પછી એના ચહેરાને વધુ ઝીણવટથી જુઓ, અને બેઉને રસ પડે તેવી કોઈ વાતચીત કરો અને એના હાવભાવ તપાસો, એને સ્મિત વેરતાં જુઓ. તમે આ કરી શકો છો ? જો કરી શકતા હો તો પછી એનાં રસ અને શોખોને જગાડો. એને કોઈક સાહસકથા કહો - ઉત્તેજના કે આનંદથી ચમકી ઊઠતી એની આંખો નિહાળો. શું આ બધું તમે કરી શકો છો ? જો હા, તો તમારી કલ્પનાશક્તિ સારી છે અને તમે સરસ વિકાસ કરી રહ્યા છો !

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ - ૭

૬૧. કલ્પીકરણ એટલે શું છે ?
મનોમન કાલ્પનિક ચિત્રો જોવાની પ્રક્રિયા.
૬૨. વિચારની આ પદ્ધતિનું પરિણામ શું છે ?
મનમાં કાલ્પનિક ચિત્ર ધારણ કરીને, ધીરે ધીરે આપણે એને સાકાર કરી શકીએ, આપણે જે ઇચ્છીએ તેવા આપણે થઈ શકીએ.
૬૩. આદર્શીકરણ શું છે ?
આપણે જે આયોજનોને ઘાટ આપવા માંગતાં હોઈએ, તેનું કાલ્પનિક ચિત્ર મન સમક્ષ ખડું કરવાની પ્રક્રિયા.
૬૪. સ્પષ્ટતા અને ચોકસાઈની જરૂર શા માટે છે ?
કારણ કે 'જોવા' થી લાગણીઓ અને 'લાગણીઓ'માંથી 'હોવાપણું' ઉદ્ભવે છે. સૌ પહેલાં, માનસિક, પછી લાગણીશીલ, ભાવનાત્મક અને છેવટે સિદ્ધિની અપાર શક્યતાઓ.
૬૫. એ કેવી રીતે પ્રાપ્ત કરી શકાય ?
પ્રત્યેક પુનરાવર્તન માનસિક કલ્પનાને વધુ ને વધુ ચોક્કસ બનાવતી જાય છે.
૬૬. તમારી માનસિક છબી પ્રત્યક્ષ થાય તે માટેનાં સાધનો કેવાં છે ?
કરોડો આંતરિક સેવકો. એ બધા મગજના કોશો કહેવાય છે.
૬૭. તમારી કલ્પનામૂર્તિને સ્થૂળ જગતમાં સાકાર કરવા માટે જરૂરી પરિસ્થિતિ નિર્માણ કેવી રીતે થાય ?
આકર્ષણના નિયમ દ્વારા. કુદરતી કાનૂન દ્વારા બધી પરિસ્થિતિઓ અને પ્રત્યક્ષ અનુભવ પેદા કરાય છે.

૬૮. આ કાનૂનને અમલમાં લાવવા માટે કયાં ત્રણ પગલાં જરૂરી છે?
તીવ્ર ઉત્કંઠા, આત્મવિશ્વાસથી છલોછલ અપેક્ષા, દૃઢ માંગણી.

૬૯. ઘણા લોકો શા માટે નિષ્ફળ જાય છે ?

કારણ કે તેઓ ગેરફાયદા, રોગ અને આફતના વિચારો જ કયાં કરે છે. કાયદો તો કાયદાની રીતે કામ કરે જ. જેવું વિચારો તેવું થાય. એટલે આફતો ઘેરાઈ વળે છે.

૭૦. તો પછી વિકલ્પ શો ?

બસ, આ જ. તમારા જીવનમાં જે ઈચ્છતા હો તે પર તમારું ધ્યાન કેન્દ્રિત કરો.

માણસ એ ચૈતન્ય છે. જેટલી ચિંતનશક્તિ એ વાપરશે, તેટલું પોતાની ઈચ્છા મુજબ એ પામી શકશે. હજારો સુખ કે હજારો દુઃખ બધું એના પર આધાર રાખે છે. મનોમન જે વિચારશે, તેવું જ થઈને રહેશે. બાહ્ય પરિસ્થિતિ એ તો એના ચિત્તનું દર્પણ માત્ર છે.

- જેમ્સ એલીયન

વિભાગ - ૮

આ પ્રકરણમાં વિશ્વના સર્જનાત્મક સિદ્ધાંત અંગે, તે કેવી રીતે ઘડાય છે અને એનો આવિર્ભાવ કેવી રીતે થાય છે તે સમજાવ્યું છે. આ સિદ્ધાંત હસ્તિમાત્રને લાગુ પડવાને લીધે અપરિવર્તનશીલ કાનૂનને આધારે ચાલવો જોઈએ. વ્યક્તિની તંદુરસ્તી, સંજોગો અને ચારિત્ર્યનિર્માણના આધારસ્થંભ અંગે અને એવી પદ્ધતિઓ જે દ્વારા અનુકૂળ સંજોગો ઊભા કરી શકાય તે અંગે સમજાવવામાં આવ્યું છે. જેમાંથી તમારું ભવિષ્ય ફૂટી નીકળવાનું છે તેની સામગ્રી અંગેની અને આ શક્તિ પર કાબૂ મેળવવાની રીતો અંગે પણ વાતો છે. પુરુષાર્થનું આ મહત્ત્વનું ક્ષેત્ર છે, કારણ કે એમાંથી ભવિષ્ય રચાવાનું છે. ભાગ્યનિર્માણ થઈ જાય પછી તો એ જેવું હોય તેવું સ્વીકારી લેવાનું હોય, ત્યારે તેને બદલવું અશક્ય, પરંતુ પહેલેથી જાગી ગયાં હોઈએ તો તેને બનાવી શકાય, કાબૂમાં લઈ શકાય, બદલાવી શકાય અને આપણે જેવો ઘાટ આપવા માંગતાં હોઈએ તેવો આપી શકાય. આ બધું કેવી રીતે કરાય તે આ પ્રકરણમાં સમજાવવામાં આવ્યું છે.

આ પ્રકરણમાં તમે જોશો કે તમારે શું વિચારવું એ અંગે તમે

મુક્ત છો પરંતુ તમારા વિચારો એક અપરિવર્તનીય, અફર નિયમને આધારે કામ કરે છે. આ એક અદ્ભુત ચીજ નથી ? શું એ જાણવું આશ્ચર્યજનક નથી કે આપણી જિંદગી કોઈ પણ પ્રકારની સ્વચ્છંદી કે તરંગી ડામાડોળ સત્તાને હવાલે નથી ? કોઈ નિશ્ચિત કાનૂનને આધારે એ ચાલે છે. આ નિશ્ચિતતા તો આપણે માટે એક ઊજળી તક છે, કારણ કે કાનૂનને આધારે અચૂક પૂર્વાયોજન કરી આપણે ઈચ્છિત પરિણામો લાવી શકીએ.

આ એક એવો કાનૂન છે જે વિશ્વને સુસંવાદિતાનું એક સુંદર સંગીત બનાવે છે. જો આ નિયમ ન હોત તો વિશ્વ એક સુંદર બ્રહ્માંડ બનવાને બદલે અંધાધૂંધ બની ગયું હોત.

તો, ભલાઈ અને બૂરાઈ બંનેના જડમૂળ સમું રહસ્ય અહીં છે. ભલાઈ કે બૂરાઈ ક્યારેય ક્યાંય હોય તો તે અહીં છે.

મને સમજાવવા દો. વિચાર કૃતિમાં પરિણમે છે. જો તમારો વિચાર સુમેળભર્યો અને વિધાયક છે તો પરિણામ સારું આવશે. જો તમારો વિચાર વિનાશક અને નકારાત્મક હશે, તો પરિણામ બૂરું આવશે.

તેથી કાયદો એક જ છે. એક જ સિદ્ધાંત, એક જ કારણ, શક્તિનો એક માત્ર સ્ત્રોત, સારું-માઠું એ તો આપણાં કર્મોનાં પરિણામ સૂચવવા માટેના શબ્દો માત્ર છે. અથવા તો કાનૂન સાથેની આપણી સંમતિ કે અસંમતિ માત્ર છે.

ઈમર્સન અને કાર્લાઈલના જીવનમાં આ નિયમનું મહત્ત્વ તરત ધ્યાનમાં આવે છે. ઈમર્સનને સારું ગમતું અને એનું જીવન શાંતિ અને સંવાદની મધુર ધૂન હતી. કાર્લાઈલ બૂરાઈને ઘિક્કારતો અને એના જીવનમાં નર્ચો વિસંવાદ અને વિષાદ જ પ્રગટ્યાં.

અહીં આપણી સમક્ષ બે મહાનુભાવોનાં દેષ્ટાંત છે. બંને સમાન

આદર્શને સિદ્ધ કરવા મથનારા પરંતુ એક વિધાયક વિચારનો આશરો લેનારા છે અને તેથી કુદરતના કાનૂન સાથે સુમેળ સાધે છે. જ્યારે બીજો વિનાશક વિચારનો આશરો લે છે પરિણામે એકેએક પ્રકારની પ્રતિકૂળતા અને વિસંવાદને નોતરે છે.

૧. વિચાર એ મુખ્ય સિદ્ધાંત છે, કારણ કે વિશ્વનો એ સૃજનશીલ સિદ્ધાંત છે અને એ સ્વાભાવિક રીતે જ બીજા સમાન વિચારો સાથે જોડાઈ જશે.
૨. વિકાસ એ જીવનનો એક હેતુ છે, એટલે બધાં સિદ્ધાંતો વિકાસ માટે અનુકૂળ હોવા જોઈએ. એટલે વિચાર પણ આકાર ધારણ કરે છે, અને વિકાસનો નિયમ એને પ્રત્યક્ષ કૃતિમાં રૂપાંતરિત કરે છે.
૩. શું વિચારવું તે નક્કી કરવા તમે મુક્ત છો, પરંતુ તમારા વિચારોનું પરિણામ તો કાયદેસર જે આવવાનું હશે તે જ આવશે. એમાં લવલેશ ફરક નહીં થાય એટલે જે લોકો હંમેશાં વિપરીત પરિણામો જ ભોગવતા હોય છે, તેવા લોકો માટે વિધાયક ચિંતનની ટેવો પડે એવી પદ્ધતિઓ અજમાવાય એ ખૂબ જરૂરી છે.
૪. આ કાંઈ સહેલું નથી એ આપણે સૌ જાણીએ છીએ. માનસિક આદતોને અંકુશમાં રાખવી મુશ્કેલ છે. પરંતુ એ કરી શકાય તેમ છે અને શરૂઆત કરવા માટે નકારાત્મક વિચારોને બદલે હકારાત્મક વિચારો શરૂ થાય એ જરૂરી છે. દરેક વિચારની છણાવટ કરવાની ટેવ પાડો. જો એના પરિણામે અનુકૂળ સંજોગો નિર્માણ થતાં લાગે તો આ પ્રક્રિયા ચાલુ રાખો. એ વિચારોને સાચવો, એ કીમતી છે. અનંતની સાથે એના તારેતાર મળેલા છે. એ વિચારો વિકસીને અનંતગણાં પરિણામો લાવશે. બીજી બાજુ જ્યોર્જ મેથ્યુઝ આદમનું આ કથન પણ તમે યાદ રાખો

કે, “મદદરૂપ થઈ શકે તેવું એક પણ પરિણામ ન આવે તેવી કોઈ પણ બાબત માટે તમારા મન-બુદ્ધિનાં અને ઘર-દફતરનાં એકેએક બંરણાં બંધ રાખો.”

૫. જો તમારો વિચાર નિષેધક અને વિનાશક હતો અને એનાં વિપરીત પરિણામો પણ સામે આવીને ઊભાં રહી ગયાં છે ત્યારે તમારે વિધાયક અને સર્જનાત્મક વિચારો સેવવાની આદત કેળવવી પડશે.
૬. આમાં કલ્પનાશક્તિ ખૂબ મદદરૂપ નીવડી શકે. કલ્પનાશક્તિને આધારે તમે તમારા ભવિષ્યની એક આદર્શ રૂપરેખા આંકી શકશો.
૭. કલ્પનાશક્તિ તમને તાણાવાણા માટે એવા તંતુ, એવા તાર લાવી આપે છે જેમાંથી તમારા ભવિષ્યનું કાપડ વણાશે.
૮. કલ્પનાશક્તિ એક એવો પ્રકાશ છે, જેના દ્વારા આપણે વિચાર અને અનુભવોના જગતને ભેદી શકીએ છીએ.
૯. એકેએક સંશોધક વૈજ્ઞાનિકે આ કલ્પનાશક્તિના પ્રબળ સાધન દ્વારા જ અત્યાર સુધી ન થયું હોય તેવી ચીજને પ્રત્યક્ષ અનુભવમાં પલટાવી. પરંપરા કહેતી, “આવું કદી ન થઈ શકે,” પ્રત્યક્ષ અનુભવે કહ્યું, “જો, આ થઈને રહ્યું.”
૧૦. કલ્પનાશક્તિમાં ઘાટઘૂટ કે આકાર આપવાની શક્તિ છે. એ કલ્પનોને નવાં નવાં રૂપ અને ઘાટ આપી શકે છે.
૧૧. કલ્પના એ વિચારનું વિધાયક રૂપ છે, જે પ્રત્યેક વિધાયક કૃતિ અમલમાં આવે તે પહેલાંનું કદમ છે.
૧૨. સ્થપતિ પાસેથી નકશો મેળવ્યા અગાઉ કોઈ કડિયો મકાન બાંધી ન શકે અને સ્થપતિએ એ નકશો પોતાની કલ્પના પાસેથી જ મેળવવો રહ્યો.

૧૩. કોઈ ઉદ્યોગપતિ, સૈંકડો શાખા-પ્રશાખાવાળા અને હજારો લોકોને કામ આપનારા અને જેમાં કરોડો રૂપિયાની મૂડી રોકવાની હોય તેવા તોર્ટિંગ ઉદ્યોગની સ્થાપના પોતાની પૂર્વ-વિચારણા વગર કદાપિ ન કરે. સર્વ પ્રથમ તો એના ચિત્તમાં સમગ્ર ઉદ્યોગ-સંકુલનો નકશો સ્પષ્ટ થઈ જાય. સ્થૂળ જગતની વિવિધ સામગ્રી તો કુંભારના હાથની માટી જેવી છે. કૃતિઓની રચના, એનું નિર્માણ તો ચિત્ત મહાશયમાં પહેલાં થાય છે. મગજની કલ્પનાશક્તિને આધારે ઘાટો ઘડાય છે. આ કલ્પનાશક્તિને વિકસાવવા એને વારંવાર અજમાવતાં રહેવું જોઈએ. શારીરિક બાંધાની જેમ જ આંતરિક શક્તિને પણ કેળવવા કસરતો, પ્રયત્નો જરૂરી છે. એને પણ પોષણ મળવું જોઈએ. તેના સિવાય એ વિકસી ન શકે.
૧૪. કલ્પનાને તરંગ સાથે અથવા તો શેખચલ્લીનાં દિવાસ્વપ્નો સાથે ભેળસેળ ન કરશો. દિવાસ્વપ્ન એ તો માનસિક પીડા પેદા કરી શકે તેવો એક માનસિક સ્વૈરાચાર છે.
૧૫. વિધાયક કલ્પનાશક્તિ તો માનસિક પરિશ્રમ માંગી લે છે. ઘણાને તો એ સૌથી કઠણ પરિશ્રમ લાગે છે, પરંતુ એવું હોય તો પણ એ બદલામાં તેવાં મોટાં પરિણામો પણ આપે છે. જગતમાં જે લોકોમાં વિચાર કરવાની, કલ્પના કરવાની ચિંતનશક્તિ હતી તેઓ જ જીવનમાં કશુંક નોંધનીય કરી શક્યા છે.
૧૬. જ્યારે તમને સંપૂર્ણ પ્રતીતિ થઈ જાય કે ચિત્ત એ જ એક સૃજનશીલ સિદ્ધાંત છે અને એ સર્વવ્યાપી, સર્વજ્ઞ અને સર્વત્ર છે અને વિચારની શક્તિ દ્વારા તમે એની સાથે એકરૂપ થઈ શકો, ત્યારે તમે સાચી દિશાની એક લાંબી છલાંગ ભરી લીધી હશે.
૧૭. આગળનું પગલું હશે, હવે એ શક્તિને પ્રાપ્ત કરવા આસનબદ્ધ થવાનું, એ સર્વવ્યાપી છે, એટલે તમારી અંદર તો એ હોય જ.

બધી શક્તિઓનું મૂળ અંદર છે તે આપણે જાણીએ છીએ, પરંતુ એ શક્તિ પ્રગટ થવી જોઈએ અને એ માટે આપણે ગ્રહણશીલ થવું જોઈએ. જેવી રીતે વ્યાયામ દ્વારા શારીરિક બળ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે, તેવી જ રીતે સાધના દ્વારા આ ગ્રહણશીલતા પણ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે.

૧૮. તમે હંમેશાં જે કાંઈ વિચારતા હશો, તમારાં નિત્યનાં જે સ્વાભાવિક મનોવલણો અને વૃત્તિઓ હશે તેને અનુકૂળ વાતાવરણ તરફ તમને અચૂક લઈ જવા આકર્ષણનો નિયમ કામ કરશે. ક્યારેક મંદિરમાં પણ, બે પણ માટે કરી લીધેલો વિચાર કે સારું પુસ્તક વાંચી ઝબૂકી ગયેલો વિચાર નહીં, પરંતુ તમારાં સર્વસામાન્ય વલણો અને વૃત્તિઓ પોતાનો ભાગ ભજવશે.
૧૯. દિવસના દસ દસ કલાક તમે નબળા, નુકસાનકારક અને નકારાત્મક વિચારો સેવો અને દશેક મિનિટ વિધાયક, સૃજનશીલ અને મજબૂત વિચારો સેવો અને અપેક્ષા રાખો કે બધું સમુંસુતરું, સુંદર અને સંવાદભર્યું નિર્માણ થઈ જાય એ શક્ય નથી.
૨૦. સાચું સામર્થ્ય અંદરથી પ્રગટ થાય છે. પહેલાં તો એની પ્રતીતિ થવી જોઈએ કે અંદર એ પડેલું જ છે. અને પછી એ શક્તિ પોતાની જ છે એવું નિર્ધારી એને પ્રગટ કરવા માટે મથવું જોઈએ.
૨૧. ઘણા માને છે કે નિત્ય કસરત કરવાથી અને પ્રાણાયામ કરવાથી, આહારવિહારના નિયમો પાળવાથી, દિવસના ગણતરીના અમુક પ્યાલા પાણી પી લેવાથી ધાર્યાં પરિણામ લાવી શકાશે. પરંતુ આ બધા બાહ્ય આચાર છે અને એનાં પરિણામ પણ સાધારણ જ આવે છે. મુખ્ય વસ્તુ છે : પરમશક્તિ સાથે પોતે એકરૂપ છે તેનું ભાન થવું તે. આ સભાનતા આવી જાય તો સમજી લો કે શક્તિનો અખૂટ ઝરો તમને મળી ગયો.

૨૨. બધાં પાપનું મૂળ છે અજ્ઞાન. જ્ઞાન જ વિકાસ અને ક્રાંતિ પ્રસવે છે. જ્ઞાન અમલમાં આવે છે, ત્યારે શક્તિસ્ફોટ થાય છે અને આ શક્તિ આધ્યાત્મિક છે, જે સર્વત્ર ફેલાયેલી છે. વિશ્વનો એ આત્મા છે.
૨૩. માણસની ચિંતનશક્તિને પરિણામે જ્ઞાન પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. એટલે જ વિચાર એ માણસની સભાન ઉત્ક્રાંતિનું વીર્ય જંતુ છે. માણસના વિચારો અને આદર્શો રુંધાઈ જાય તો તરત જ શક્તિઓ વિખેરાઈ જાય છે અને એનો ચહેરો પણ આ બધી બદલાતી પરિસ્થિતિને ઝીલે છે.
૨૪. સફળ માણસો પોતાને જે પ્રાપ્ત કરવું છે તેનું આદર્શ ચિત્ર નજર સન્મુખ રાખે છે એટલે તેમની સમક્ષ હરહંમેશ આગળનું પગલું નિશ્ચિત હોય છે. આમ વિચારો દ્વારા એ ભવિષ્યનું નિર્માણ કરે છે અને કલ્પનાશક્તિ એ તેમની કાર્યશાળા છે. મનને કામે લગાડી જરૂરી સાધનસામગ્રી તેઓ મેળવી લે છે અને કલ્પનાશક્તિ તેમને માટે બીજું છે, જેમાં બધું સાકાર થાય છે.
૨૫. જો તમે તમારા આદર્શ પ્રત્યે પ્રામાણિક હશો, તો જ્યારે પરિસ્થિતિ પાકશે અને તમે સ્વપ્નસિદ્ધિને આરે આવી પહોંચશો ત્યારે તમે એક સંકેત પામશો. દૃઢતાપૂર્વક આદર્શને વળગી રહેવાય તો તેની સિદ્ધિ માટેની જરૂરી બાબતો આપોઆપ ઊભી થઈ જાય છે.
૨૬. આ રીતે તમે તમારા જીવનમાં અધ્યાત્મ અને સામર્થ્યના તાણાવાણાનું વસ્ત્ર વણી શકો. આ રીતે તમે સુંદર જીવી શકો અને સઘળાં નુકસાનોથી દૂર રહી શકો. આ રીતે તમે એક એવા વિધાયક પરિબળ બની શકો, જે સિદ્ધિ અને સંવાદની ભૂમિકાને તમારા તરફ ખેંચી લાવી શકે.

૨૭. આ એક એવું મેળવણ છે, જે સમગ્ર વ્યાપક ચેતનાના દૂધને દહી બનાવી શકે. સર્વત્ર ફેલાયેલી અજંપાની પરિસ્થિતિ માટે પણ એ મહદંશે જવાબદાર હોય છે.
૨૮. છેલ્લી કસરતમાં તમે એક માનસિક ચિત્રને તાદેશ કર્યું. હવે તમે એક ચીજ લો અને એને નખશીખ સમજો. એ શેનું બનેલું છે વગેરે તમામ બાબતો આત્મસાત્ કરો. આમ કરવાથી તમારી કલ્પનાશક્તિ, જીવનદેષ્ટિ, પરીક્ષણબુદ્ધિ અને સૂક્ષ્મતા વિકસશે. આ કાંઈ ઉપર ઉપરના નિરીક્ષણથી નહીં થાય. પરંતુ વસ્તુના અર્થેતિ વિશ્લેષણાત્મક નિરીક્ષણ દ્વારા જ આ પ્રાપ્ત થઈ શકે.
૨૯. આપણે જે જોઈએ છીએ તે માત્ર પરિણામ છે અને કોઈ એવાં કારણો છે જેનું આ પરિણામ છે, આ બાબત ઘણા થોડા લોકો જાણે છે.
૩૦. આસન ગ્રહણ કરો અને એક વિશાળ યુદ્ધ-જહાજની કલ્પના કરો. સાગરની છાતી પર એ તરી રહ્યું છે. આસપાસ કોઈ જ સજીવ ચીજ દેખાતી નથી. સર્વત્ર ચૂપકીદી ફેલાયેલી છે. જહાજનો મોટો ભાગ પાણીમાં ડૂબેલો છે. કોઈ બાવીસ માળના મકાન જેટલું એ ઊંચું છે. પોતાની ફરજ તત્ક્ષણ બજાવવા ત્યાં ખડા સૈનિકો હાજર છે. ત્યાં નિષ્ણાત અને કુશળ અમલદારો પણ છે, જેમણે અપાર કાર્યસિદ્ધિ મેળવી આ સ્થાન પ્રાપ્ત કર્યું છે. દેખીતી રીતે, આપણને એમ લાગે કે જહાજ આપોઆપ આગળ વધી રહ્યું છે, પરંતુ હકીકતમાં ત્યાં એક ઝીણી દેષ્ટિ છે, જેની નજરમાંથી કશું જ અણદીઠું પસાર થઈ શકતું નથી. ઉપર-ઉપરથી એવું લાગે કે એ શાંત, નિરુપદ્રવી અને નિર્દોષ છે, પરંતુ કેટલેય દૂર આવી રહેલા દુશ્મનને ખાળવા ટનબંધી

વજનવાળાં શસ્ત્રો ઉગામવાં એ પ્રતિક્ષણ તૈયાર છે. આવું અને આના કરતાં ઘણું બધું વધારે તમે કલ્પી શકો. પરંતુ યુદ્ધની આ બધી સામગ્રી, સરંજામ ક્યાંથી આવ્યાં? વળી એ કેવી રીતે તૈયાર થયાં? તમે જો ઝીણું પારખનારા ઝવેરી હો તો આ બધું જાણવાની તમને ઈચ્છા થશે.

૩૧. લોખંડના વિશાળ કારખાનાની મોટી મોટી લોઢાની પાટો જુઓ. એના ઉત્પાદનમાં હજારો કારીગરો લાગ્યા છે. હજુ થોડા વધારે આગળ જાઓ અને ખાણમાંથી જે ખનીજ નીકળે છે તે જુઓ. ખટારામાં એ ટનબંધ ખડકાય છે, પછી એને સારી પેઠે ઓગાળી દેવાય છે. દરમ્યાન, કારીગરો બીબાં તૈયાર કરે છે. ઓગાળેલા રસને નાંખવાનાં વાસણ, બીબાં પણ કાંઈ આકાશમાંથી તો નથી ઊતરી આવ્યાં. એને પણ બનાવવા પડે છે. કારીગરના મનમાં પહેલાં એનો ઘાટ આકાર લે છે અને પછી તેનું નિર્માણ થાય છે. પરંતુ આ બીબાં કરાવવાનું સૂઝ્યું કોને? કદાચ લશ્કરના સેનાધિપતિને કે રાષ્ટ્રપતિને. કદાચ લડાઈ થતાં પહેલાં ઘણા સમય અગાઉ આ બીબાં તૈયાર થઈ ગયાં હશે. આ યુદ્ધ-જહાજનો ખર્ચ મંજૂર કરાવવા માટે સંસદમાં ખરડો પણ રજૂ કરવામાં આવ્યો હશે, કદાચ એનો વિરોધ પણ થયો હોય. એટલે ખરડાની તરફેણમાં તથા વિરોધમાં ભાષણો પણ થયાં હશે. આ બધા સંસદ-સદસ્યો કોનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે? તેઓ તમારા અને મારા જ પ્રતિનિધિ છે. આમ વિચારનો આરંભ યુદ્ધજહાજથી થાય છે અને છેવટે તે આપણા સુધી પહોંચી જાય છે. ત્યારે આપણને સમજાય છે કે આ કે બીજી ઘણી બાબતોમાં છેવટે તો આપણા વિચારો અને અભિપ્રાયો જ જવાબદાર હોય છે. જ્યારે એ બાબતોમાં આપણે ભાગ્યે જ ગંભીર હોઈએ છીએ. વિચારના તાંતણાને વળી થોડા વધારે

આગળ લઈ જઈએ તો આપણી સામે આ મુદ્દો પણ આવીને ઊભો રહેશે કે જો કોઈએ આ જહાજ પાણી પર તરી શકે એવા નિયમનું સંશોધન જ ના કર્યું હોત તો લડાઈનો પ્રશ્ન જ ઊભો ન થાત.

૩૨. આ નિયમ આ મુજબ છે : “કોઈ પણ પદાર્થનું વજન એ પદાર્થના ઘનત્વ બરાબર છે, જે એટલા જ કદના પાણીની બરાબર પણ છે.” આ નિયમ શોધાવાને લીધે સાગરયાત્રા, જળ વ્યવહાર અને સાગરયુદ્ધો શક્ય બન્યાં.

૩૩. આ પ્રકારની કસરતો તમને મહત્ત્વની થઈ પડશે. ખૂબ ઊંડાણમાં, સાવ તળિયે જઈને વિચારવાની તલસ્પર્શી આદત તમારી સમક્ષ સાવ જુદું જ ચિત્ર રજૂ કરશે અને નીરસ વસ્તુ રસિક થઈ પડશે અને જે વસ્તુ આપણને સાવ નકામી લાગતી હશે, તે જ સર્વોપરી મહત્ત્વની થઈ પડશે.

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ - ૮

૭૧. કલ્પના શું છે ?

વિધાયક વિચારનું એક રૂપ, એક એવો પ્રકાશ જેના દ્વારા આપણે વિચાર અને અનુભવના જગતને ભેદી શકીએ. એક સમર્થ માધ્યમ, જેના દ્વારા પ્રત્યેક સંશોધકો અને વૈજ્ઞાનિકોએ સંકેતોને સત્યમાં સાકાર કરવાનાં બારણાં ખોલી આપ્યાં.

૭૨. કલ્પનાશક્તિનું શું પરિણામ આવે છે ?

કલ્પનાશક્તિને કેળવવાથી તમારા ભવિષ્ય અંગેનો આદર્શ નિર્માણ થઈ શકે છે.

૭૩. એને કેવી રીતે કેળવી શકાય ?

સતત વ્યાયામ દ્વારા, એને પણ પોષણ જોઈએ, નહીં તો કરમાઈ જાય.

૭૪. કલ્પનાશક્તિ અને દિવાસ્વપ્ન વચ્ચે શો ફરક છે ?

દિવાસ્વપ્ન કે તરંગો એ આત્મવંચના છે, માનસિક ભ્રમણા છે, જ્યારે કલ્પનાશક્તિ એ પ્રત્યેક વિધાયક સર્જન અગાઉનો એક સક્રિય વિચાર છે.

૭૫. ભૂલો શું છે ?

અજ્ઞાનનાં પરિણામ.

૭૬. જ્ઞાન શું છે ?

માણસની ચિંતન કરવાની શક્તિનું પરિણામ.

૭૭. સફળ માનવી કઈ શક્તિના આધારે ઊભો થાય છે ?

પોતાનાં આયોજનો પાર પાડવા જરૂરી માણસો અને સંજોગો પ્રાપ્ત કરવા તેઓ સતત ગતિશીલ એવા ચિત્તને કામે લગાડે છે.

૭૮. પરિણામનો આધાર શેના પર છે ?

અંતઃચિત્તમાં આદર્શનું ચિત્ર પાકું થઈ જાય તે પછી એ જ પોતાની પૂર્તિ માટે આવશ્યક પરિસ્થિતિઓને ખેંચી લાવે છે.

૭૯. ઊંડા વિશ્લેષણાત્મક નિરીક્ષણનું શું પરિણામ આવે છે ?

કલ્પના, પરીક્ષણબુદ્ધિ અને સૂક્ષ્મતાનો વિકાસ થાય છે.

૮૦. આને પરિણામે શું થાય છે ?

સમૃદ્ધિની રેલમછેલ અને સુસંવાદિતતા.

એ દિવસની રાહ જુઓ
કારણ કે એ જીવન છે, જીવનનું પણ જીવન,
એની નાનકડી વાટમાં સત્ય જ સત્ય વેરાયું છે.
અને

તમારા અસ્તિત્વની વાસ્તવિકતાઓ;
વિકાસનો આનંદ;
કર્મનો કીર્તિકળશ;
સૌન્દર્યની મહાભવ્યતા;

કારણ કે ગઈ કાલ એ માત્ર સ્વપ્ન છે
અને આવતી કાલ એ માત્ર દર્શન;
પરંતુ આજનું સારું જીવાયલું જીવન
પ્રત્યેક ગઈ કાલને સુખસ્વપ્ન બનાવે છે
અને

પ્રત્યેક આવતી કાલને આશાનું ભવ્ય દર્શન,
એટલે જ, આ ભવ્ય દિનની વાટમાં રહો.

-સંસ્કૃત સુભાષિત

વિભાગ - ૯

આ પ્રકરણમાં જીવનના સામાજિક સંજોગો કે વ્યાવસાયિક સંબંધોના પાયામાં છુપાયેલા મહત્વના સિદ્ધાંતનું વર્ણન આવે છે. જે સિદ્ધાંત દ્વારા તમે અપરાજેય બની જાઓ અને જીવનની તમામ વિસંવાદિતતાઓને અને પ્રતિકૂળતાઓને તમે હણી શકો. પ્રત્યેક સમસ્યાના નિરાકરણની યાવી તમામ પ્રશ્નોનો ઉકેલ એ સૂચવે છે. સંપૂર્ણ સુખ તથા વિકાસ માટે જે ત્રણ ચીજની જરૂર છે, એ અંગે આ પ્રકરણમાં સમજાવ્યું છે.

આ વિભાગમાં તમે ઈચ્છો તેવું મકાન બાંધવા માટેનાં સાધન સૂચવાયાં છે. તમારે પરિસ્થિતિ બદલવી હોય તો તમારે પોતે બદલાવું જોઈએ. તમારી ઈચ્છાઓ, ધૂનો, આકાંક્ષાઓ, આ બધાંને ડગલે ને પગલે પડકારો મળશે, પરંતુ જે રીતે વાવેલું બી ફૂટ્યા વગર રહેતું નથી, એ રીતે તમારા અંતરતરના વિચારો સાકાર થયા સિવાય રહી ન શકે.

ધારો કે આપણે આપણી પરિસ્થિતિ બદલવા માગીએ છીએ તો એ કેવી રીતે બદલાશે? જવાબ સીધો-સાદો છે. વિકાસના નિયમને

આધારે કારણ અને કાર્ય જેમ ભૌતિક જગતમાં પરસ્પર સંકળાયેલાં છે, એ જ રીતે વિચારના પ્રગટ જગતમાં પરસ્પર સંકળાયેલાં છે, એ જ રીતે વિચારના અપ્રગટ જગતમાં પણ એટલાં જ અનિવાર્ય પણે જોડાયેલાં છે.

મનમાં મનોવાંછિત પરિસ્થિતિની કલ્પના કરો. જાણે એ વાસ્તવિકતા છે એ રીતે એને અનુભવો. આને લીધે દેહીકરણ થાય છે. વારંવાર પુનરાવર્તન દ્વારા એ આપણા જીવનનો એક ભાગ બની જાય છે. ધીરે ધીરે આપણે આપણી જાતને બદલાવીએ છીએ. આપણે જેવા થવા ઇચ્છીએ છીએ, તેવા આપણે બની રહ્યા છીએ.

ચારિત્ર્ય એ કોઈ તક સાધવાની ચીજ નથી. એ તો નિરંતર પુરુષાર્થનું પરિણામ છે, તમે જો બીકણ, ઢ્યુપચુ વલણ ધરાવનારા સ્વાર્થી કે વધુ પડતા ચિંતાગ્રસ્ત, કે ભયની ગ્રંથિથી પિડાતા હો તો યાદ રાખો કે એક તલવાર બે મ્યાનમાં કદી ય સમાઈ ન શકે. એટલે ઉપાય સાફ છે. પેલા નકારાત્મક વિચારોના સ્થાને હિંમત, આત્મબળ, આત્મવિશ્વાસ, જેવા વિધાયક વિચારોને સ્થાન આપો.

આવું કરવા માટે સહેલામાં સહેલો અને સૌથી સ્વાભાવિક ઉપાય એ છે કે તમને લાગુ પડી શકે તેવી કોઈ હકારાત્મક બાબત પસંદ કરો. જેવી રીતે પ્રકાશ જ અંધકારને દૂર કરે એટલી ખાતરીપૂર્વક વિધાયક વિચારો નકારાત્મક વિચારોને દૂર કરશે અને અનુકૂળ પરિણામ આવીને ઊભું રહેશે.

કૃતિ એ વિચારનું ફૂલ છે, જ્યારે પરિસ્થિતિ એ કૃતિનું પરિણામ છે. એના લીધે તમારી પાસે સદૈવ એવાં સાધન હાથવગાં છે, જેના દ્વારા તમે તમારી જાતને બનાવી પણ શકો અથવા મિટાવી પણ શકો. આનંદ કે દુઃખ એ તમે પોતે તમને બક્ષેલો બદલો હશે.

૧. બાહ્ય જગતમાં ફક્ત ત્રણ જ ચીજો એવી છે, જેની ઇચ્છા રાખી શકાય, અને આ ત્રણેય ચીજ અંતઃજગતમાં પણ પ્રાપ્ત થઈ શકે.

એને પ્રાપ્ત કરવાનો આ જ એક સીધોસાદો ઉપાય છે કે પ્રત્યેક વ્યક્તિ સમષ્ટિ સાથે જે તંતુએ જોડાયેલી છે એ અનુબંધની સંરચનાને કામે લગાડવી.

૨. આખી માનવજાતિ જે ત્રણ ચીજ ઝંખ્યા કરે છે અને પોતાના સંપૂર્ણ વિકાસ માટે અને પોતાની સંતુષ્ટિ માટે જે અત્યંત જરૂરી છે તે છે આરોગ્યસમૃદ્ધિ અને પ્રેમ. આરોગ્ય સારું હોય એ નિતાંત જરૂરી છે એ તો સૌ કોઈ સ્વીકારશે. શરીર રોગિષ્ઠ હોય તો કોઈ જ સુખી ના રહી શકે. પરંતુ પૈસા જરૂરી છે એ વાત સ્વીકારવા એકદમ બધા તૈયાર નહીં થાય, પરંતુ આટલી વાત તો બધા સ્વીકારશે કે પૂરતા પૈસા તો માણસ પાસે હોવા જોઈએ. હવે એક જણ માટેજ ‘પૂરતા’ હશે, તે બીજા માટે ‘સાવ ઓછા’ હોઈ શકે. પરંતુ કુદરત તો આપણને મોકળે હાથે પર્યાપ્ત જ નહીં, ભરપૂર આપતી રહે છે, પરંતુ આપણી વિતરણ-વ્યવસ્થા, વહેંચણી કાંઈક એવી છે, જે અછત, અભાવની વિષમતા ઊભી કરે છે.
૩. આપણે સૌ સ્વીકારીએ છીએ કે પ્રેમ એ માનવજાતના સુખ માટે ત્રીજી અથવા તો કેટલાકના મતે સૌથી પહેલી ચીજ છે. જે લોકોને સ્વાસ્થ્ય, સંપત્તિ અને પ્રેમ આ ત્રણેય સાંપડ્યાં છે તેમના સુખના પ્યાલાને છલકાવવા બીજું કશું ઉમેરી શકાય તેવી કોઈ ચીજ આ જગતમાં શેષ નથી.
૪. આપણે જોયું છે કે વિશ્વમાં સ્વાસ્થ્ય, સંપત્તિ અને પ્રેમ ભરપૂર પડ્યાં છે. આ અનંત પુરવઠા સાથે આપણે સભાનતાપૂર્વક જોડાઈ શકીએ તેવી ચીજ આપણી ચિંતનપદ્ધતિમાં છે. એટલા માટે સાચી રીતે વિચારવાનો અર્થ એ છે કે જે સર્વોચ્ચ છે તેના ગુપ્ત સૂક્ષ્મ સ્થાનમાં દાખલ થવું.
૫. આપણે શું વિચારીશું ? આ જો જાણી લઈએ તો મનોવાંછિત

કોઈ પણ ચીજ સાથેના જોડાણનું યોગ્ય સાધન આપણને મળી જશે. આ પદ્ધતિ હું તમને કહી દઉં તો તમને ખૂબ સીધી સાદી લાગશે. પરંતુ આગળ વધો. તમે જોશો કે છેવટે આ જ ગુરુચાવી છે, આ જ છે અલ્લાઉદ્દીનનો દીવો. તમને પ્રતીતિ થશે કે આ જ છે પાયો, જીવનના સમાધાનનો અફર અટલ નિયમ, સારાં કર્મો કરવાનો એટલે કે સારા હોવાનો એક માત્ર શાશ્વત નિયમ.

૬. સાચી રીતે અને સચોટપણે વિચારવા માટે આપણે 'સત્ય'ને પિછાણવું જોઈએ. પ્રત્યેક કાર્ય કે સંબંધમાં સત્ય એ નિહિત સિદ્ધાંત છે. પ્રત્યેક સાચા કર્મ માટેની એ પૂર્વ શરત છે. સત્ય જાણવું, તે અંગે નિઃશંક બનવું, એ અંગેનો વિશ્વાસ પ્રાપ્ત થવો - આ બધાંને પરિણામે એવો સંતોષ પ્રાપ્ત થાય છે, જેની તોલે બીજું કશું આવી ન શકે. શંકા, સંઘર્ષ અને ભયથી ભરેલા આ જગતમાં એ જ એક માત્ર નક્કર ભૂમિ છે.
૭. સત્ય જાણવું એટલે અનંત અને સર્વવ્યાપી સત્તા સાથે સંવાદ સાધવો. એટલા માટે, સત્ય જાણવું એટલે અવિરોધી શક્તિ સાથે સાયુજ્ય સાધવું, જેના પરિણામે તમામ પ્રકારના વિરોધો, વિસંવાદો, સંશયો અને ભૂલો ધોવાઈ જશે, કારણકે 'સત્ય પ્રબળ છે અને છેવટે એ જ પ્રવર્તશે.'
૮. વિનમ્ર બુદ્ધિ કોઈ પણ કૃતિનું પરિણામ શું આવશે તે એકદમ કહી શકશે, જો એ સત્ય પર મંડાયલી કૃતિ હશે તો. પરંતુ અસત્ય અને જૂઠાણાં પર સ્વપ્નો રચાયાં હશે તો ગમે તેવી પ્રખર બુદ્ધિ પણ એના પરિણામો વિષે કશું જ કહી નહીં શકે.
૯. સત્ય સાથે જે કૃતિનો સંબંધ નથી, પછી તે જાણે-અજાણે પણ થઈ કેમ ન હોય, તેમાંથી વિષમતા અને દુઃખ જ પેદા થશે.

૧૦. તો પછી પરમશક્તિ સાથે આપણને જોડી આપવાની પદ્ધતિને અનુસરવા સત્યને જાણવું કેવી રીતે ?
૧૧. સત્ય એ વિશ્વચેતનાનો એક મહત્ત્વનો સિદ્ધાંત છે અને એ સર્વવ્યાપી છે, આ વાત જો આપણને સમજાઈ જાય તો સત્ય વિષે આપણે કદીય ભૂલથાપ ખાઈ ન શકીએ, દાખલા તરીકે, તમારે તંદુરસ્તી જોઈએ છીએ, તો “તમારામાં રહેલો સાચો હું તે આધ્યાત્મિક છે અને સૌ આત્મા એક સમાન છે, જ્યાં અંશ છે ત્યાં પૂર્ણ હોવું જ જોઈએ”- આ બધાંની પ્રતીતિ થવી જોઈએ અને આ પ્રતીતિ સ્વાસ્થ્ય સુંદર બનાવશે, કારણ કે શરીરના અણુએ અણુએ, કોશે કોશે તમે અનુભવેલા સત્યને પ્રગટ કરવું જ પડે. ‘હું અનંત છું, અખંડ છું, પરિપૂર્ણ છું. મજબૂત અને શક્તિવાન છું, પ્રેમાળ, સંવાદી અને સુખી છું. આ વિશ્વાસ સુમેળભર્યા સંજોગો નિર્માણ કરશે. આનું કારણ એ છે કે વિશ્વાસ સત્યને સુસંગત છે અને જ્યારે સત્ય પ્રગટ થાય છે ત્યારે જે કાંઈ ક્ષતિ, ઊણપ હોય તેની પૂર્તિ થઈ જવી જોઈએ.
૧૨. તમે જોયું કે હું તો આત્મા છું. એટલે એ પરિપૂર્ણ જ હોવો જોઈએ. એટલે એમ કહેવું કે, “હું અખંડ છું, પરિપૂર્ણ છું, સમર્થ અને શક્તિવાન છું, પ્રેમાળ, સંવાદી અને સુખી છું” તે નિતાંત વૈજ્ઞાનિક કથન છે.
૧૩. વિચાર એ આધ્યાત્મિક પ્રવૃત્તિ છે અને આત્મા સર્જક છે એટલે ચિત્તમાં વિચાર પેદા થાય તો વિચારને અનુરૂપ પરિસ્થિતિ નિર્માણ થવી જ જોઈએ.
૧૪. જો તમારે ધનવૈભવ જોઈતાં હોય તો તમારી અંદર રહેલો ‘હું’ તે વિશ્વચેતનાનો એક અંશ છે, એ હકીકત પરસ્પર આકર્ષણના નિયમને આધારે સફળતા પેદા કરે તેવાં પરિબળો સાથે તમને સંપર્કમાં લાવી મૂકશે, જેને પરિણામે સત્તા, સંપત્તિ વગેરે તમારી

પ્રતીતિ જેટલી દેઢ હશે, તેના પ્રમાણમાં તમને આવી મળશે.

૧૫. સંપર્ક સાધવાની સંરચના માટે કલ્પનાશક્તિ જરૂરી છે. પરિસ્થિતિનું પૂર્વદર્શન થવું જોઈએ, માત્ર જોવું એના કરતા આ દર્શન જુદી ચીજ છે. જોવું તો શારીરિક ઘટના છે અને એટલે એનો સંબંધ બાહ્ય જગત સાથે છે. પરંતુ દર્શન એ કલ્પનાની નીપજ છે અને એટલે તે આંતરિક જગત સાથે જોડાયેલી ચીજ છે, એટલે એનામાં સત્ત્વ છે, એ વિકાસશીલ છે. જે ચીજનું દર્શન થયું હશે તે સાકાર રૂપે પ્રગટશે. આખી પદ્ધતિ, સંરચના પરિપૂર્ણ છે. વિશ્વકર્માએ એ રચી છે, જે તમામ ચીજ સુંદર રચે છે. કમભાગ્યે કેટલીક વાર કારીગરો કાચા, બિનઅનુભવી કે અકુશળ હોય છે. પરંતુ અભ્યાસ અને દેઢ નિશ્ચય આ ઊણપને પણ દૂર કરી લેશે.

૧૬. જો તમારે 'પ્રેમ' જોઈતો હોય તો પ્રતીતિ મેળવવા મથો કે પ્રેમ મેળવવાનો એકમાત્ર માર્ગ 'આપવાનો' છે. પછી તો જેટલું વધુ તમે આપશો, તેટલું વધુ તમે પામશો. આપવાનો એક જ માર્ગ છે અને તે કે પ્રેમથી તમારા હૃદયને છલોછલ છલકાવી દો. ત્યાં સુધી કે તમે પોતે લોહચુંબક બની જાઓ. બીજા ભાગમાં આ પદ્ધતિ સમજાવી છે.

૧૭. જીવનની પ્રમાણમાં ગૌણ તેવી બાબતો સાથે જીવનનાં મહાન આધ્યાત્મિક સત્યોને સંપર્કમાં લાવવાનું જેમણે શીખી લીધું છે, તેમને પોતાના પ્રશ્નોના નિરાકરણની ચાવી મળી ગઈ છે. મહાન વિચારો, મહાન ઘટનાઓ, મહાન મહાનુભાવોના સંસર્ગથી કાર્યમાં ઝડપ આવે છે, માણસ વધુ ચિંતનશીલ બને છે. લિન્કોલીનના કહેવા મુજબ એની પાસે જે લોકો આવ્યા તેમનામાં કોઈ પર્વત પાસે જતાં જે લાગણી થાય તેવી લાગણી અનુભવતાં જોયા. સત્યની પરમસત્તા જેવી શાશ્વત બાબતોની જ્યારે પ્રતીતિ

થાય છે ત્યારે તો આ અનુભવ વધારે પ્રતીતિકર થતો હોય છે.

૧૮. જે લોકોએ આ સિદ્ધાંતોને અમલમાં મૂકી નાણી જોયા છે, પોતાના જીવનમાં જેમણે પ્રયોગ કર્યા છે, તેમના અનુભવો સાંભળવા પ્રેરણાદાયી થઈ પડે છે. આજે જ શ્રી એન્ડ્રુજ દ્વારા મને એક પત્ર સાંપડ્યો છે, તેઓ લખે છે :

“પ્રિય મિત્ર, ‘નોશિલિયસ’ પત્રિકાના માર્ચ મહિનાના અંકમાં છવાયેલો મારો અનુભવ આ સાથે છે. તમને ઉપયોગી જણાય તો એમાંથી તમે છાપી શકો છો. તમારો વિશ્વાસુ, ફેડરીક એન્ડ્રુઝ, ઓડ ફેલોઝ બિલ્ડીંગ, ઈન્ડિયન પોલીસ, અમેરિકા.”

૧૯. હું તેર વર્ષનો હતો. ત્યારે ડૉ. માર્સીએ મારી માને કહ્યું કે, “શ્રીમતી એન્ડ્રુઝ, મને તો હવે કોઈ આશા નથી. આ જ રીતે મેં મારા નાના દીકરાને પણ ગુમાવ્યો છે. એને માટે શક્ય તમામ ઈલાજો મેં કર્યા. મેં આવા કિસ્સાઓનો વિશેષ અભ્યાસ કર્યો છે અને હું જાણું છું કે સાજા થવા માટેની એના માટે કોઈ તક નથી.”

૨૦. તે ડોક્ટર ભણી વળીને બોલેલી, “ડોક્ટર, જો તમારો પોતાનો દીકરો હોત તો તમે શું કરત ?” ત્યારે તેમણે કહ્યું, “જીવનના છેલ્લા શ્વાસ પર્યંત હું લડી લેત.”

૨૧. એક લાંબા સંઘર્ષની એક ચઢાવ-ઉતરાણ સાથેની લડાઈની એ શરૂઆત હતી. બધા ડોક્ટરોએ સાજા થવાની આશા છોડી દીધી હતી, છતાંય આનંદિત અને પ્રોત્સાહિત કરવા તેઓ તેમની રીતે મથ્યા કરતા હતા.

૨૨. પરંતુ છેવટે વિજય થયો અને હું લકવાથી માર્યા ગયેલા અંગોવાળો કઢંગો બેડોળ છોકરો જે ગોઠણભેર ચાલતો હતો તે હવે સીધોસડાક ચાલતો મજબૂત અને સુઘટિત

અંગોવાળો બની ગયો છું.”

૨૩. “હું જાણું છું કે તમે ઈલાજ પૂછો છો અને હું તમને શક્ય તેટલા સંક્ષેપમાં કહીશ.”
૨૪. “મેં મારા માટે મારે જોઈતા ગુણોની યાદી બનાવી. હું તેનું વારંવાર દેઢીકરણ કરતો : હું સંપૂર્ણ છું, અખંડ છું, મજબૂત છું, પ્રેમાળ છું, સતત રટણ ચાલતું ત્યાં સુધી કે ક્યારેક હું ઊંઘમાંથી ઝબકીને જાગી જતો ત્યારે પણ હું આની આ જ વાત રટતો હોઉં એવું જોતો. રાત્રે સૂવા જાઉં ત્યારે છેલ્લી અને સવારે ઊઠું ત્યારે સૌથી પહેલી વાત મારા હોઠો પર આ જ રહેતી.”
૨૫. “ફક્ત મારા માટે જ નહીં, જરૂરતમંદો એવા બીજા લોકો માટે પણ મેં આ પ્રક્રિયા અપનાવી. જે કાંઈ તમે તમારા માટે ઈચ્છો, તેને બીજા માટે પણ ઈચ્છો, તો તમને બંનેને એ ફાયદો કરશે. આપણે વાવીએ તેવું લણીએ. તમે પ્રેમ અને તંદુરસ્તી અંગે વિચારો તો તમને તે આવી મળશે. એના બદલે ભય, ચિંતા, નિરાશા, ઈર્ષ્યા અને ક્રોધને વાવીશું તો આપણને જ એના કાંટા ભોંકાશે.
૨૬. “એવું કહેવાય છે કે દર સાત વર્ષે માણસનું આખું દેહબંધારણ બદલાય છે, પરંતુ કેટલાક વૈજ્ઞાનિકો આજકાલ કહે છે કે દર અગિયાર મહિને આપણે આપણું માળખું નવેસરથી બાંધીએ છીએ. આપણે આપણી ખામીઓ અને ખોડોને સતત સાથે જ રાખ્યા કરીએ તો આપણે આપણી જાતને જ દોષ દેવો જોઈએ, બીજા કોઈને નહીં.
૨૭. “માણસ પોતાના વિચારોનું ફરજંદ છે. એટલે પ્રશ્ન એ જ છે કે ખરાબ વિચારોને નિવારી, ટાળીને સુવિચારોને કેવી રીતે નિમંત્રવા ? આરંભમાં ખરાબ વિચારો આવતા રહેશે, પરંતુ

આપણે તેમને નોતરશું તો નહીં જ. એમને ભૂલી જવા એ જ એકમાત્ર ઉપાય છે. એના સ્થાને કશુંક બીજું તૈયાર હોવું જોઈએ. અહીં તમારું પેલું રટેલું વિધાયક દેઢીકરણ કામ આવે છે.”

૨૮. “ક્રોધ, ઈર્ષ્યા, ભય કે ચિંતાના વિચારો સળવળવા લાગે કે તરત જ તમારું રટણ ચાલુ કરો. અંધારા સાથે ઝૂઝવા માટે પ્રકાશ, ઠંડી સામે ઝૂઝવા ગરમી જોઈએ, એ રીતે બૂરાઈને હણવા ભલાઈ જોઈએ. મારા માટે તો મને નિષેધ નકારમાંથી કશી જ મદદ મળી નથી. સારી વસ્તુને સ્વીકારો, ખરાબ વસ્તુ આપોઆપ નાશ પામશે.”

- ફેડરીક એન્ડ્રુઝ.”

૨૯. તમારે જીવનમાં કાંઈ મેળવવું હોય તો જીવનમાં સ્વીકારનો અભિગમ અપનાવો. મૌનપૂર્વક એને આત્મસાત્ કરો, તમારી અંતઃશ્ચેતના સાથે એ એકરૂપ થઈ જાય ત્યાં સુધી એને ગ્રહણ કરો. પછી તમે એનો ગમે ત્યાં ઉપયોગ કરી શકશો. વાહનમાં, દફતરમાં, ઘરે, ગમે ત્યાં આધ્યાત્મિક સાધનોની આ જ તો ખૂબી છે. એ હંમેશાં સાથે ને સાથે હાથવગાં રહી શકે. આત્મા જ જ્યારે સર્વત્ર હાજર છે, તો એનાં સાધનો રહેવાનાં જ. બસ, એની સાર્વત્રિક હાજરીની પ્રતીતિ અને એનાં સુપરિણામો ગ્રહણ કરવાની ઈચ્છા હોવી જોઈએ.

૩૦. આપણું માનસિક વલણ સામર્થ્ય, હિંમત, દયા, કરુણા અને સહાનુભૂતિભર્યું હોય તો આપણું આસપાસનું પર્યાવરણ આ વિચારોને અનુરૂપ તેવો સંદર્ભ રચશે ! પરંતુ જો તે નબળું, ટીકાખોર, ઈર્ષાળુ અને ખંડનાત્મક હશે તો આવા વિચારોને અનુરૂપ જ સંદર્ભ રચાશે.

૩૧. વિચારો તે કારણ છે અને પરિસ્થિતિ એ પરિણામ છે. સારાનરસાનું મૂળ અહીં સમજાય છે. વિચાર પોતે સર્જક છે એટલે પોતાના વિષયને અનુરૂપ તે સર્જન કરશે. આ એક વિશ્વવ્યાપી નિયમ છે, આકર્ષણનો નિયમ, કાર્ય-કારણનો કાનૂન. આ નિયમની સમજણ મુજબ આરંભ કે અંત નક્કી થશે. યુગયુગાંતરથી લોકો આ જ નિયમને અનુસરી પ્રાર્થના કરતાં રહ્યાં છે કે, “જેવી તારી શ્રદ્ધા, તેવું તને ફળશે.” ઉપરોક્ત બાબત કહેવાની આ ટૂંકી અને ટચ વાત છે.

૩૨. આગળની સાધના માટે, એ છોડવું મનોમન કલ્પનાચિત્ર જુઓ, તમને ખૂબ ગમતું હોય તેવું એક ફૂલ લો. એના બીને વાવો, એને પાણી પાઓ અને ઉછેરો, કાળજી રાખો, સવારનાં સૂર્યકિરણ એને મળે તે રીતે એને ગોઠવો. અંકુર ફૂટતાં જુઓ. હવે એક જીવંત ચીજ પ્રગટ થઈ !

જમીનને ભેદતાં મૂળને જુઓ, તેઓ ચારે તરફ ફેલાયલાં છે. એ કોશ જીવતાં છે અને એકમાંથી અનેક બનતાં બનતાં અસંખ્ય બની જશે. તેમનામાં બુદ્ધિ છે, પોતાને શું જોઈએ છે અને તે ક્યાંથી મળશે તેની તેમને ખબર છે. ઉપર આવતા થડને જુઓ અને જુદી જુદી ડાળીઓમાં એને ફૂટતું જુઓ. એકેએક ડાળી પોતે પોતાનામાં કેટલી પૂર્ણ છે તે નિહાળો. પાંદડાં બેસે છે અને પાછી નાજુક ડાળખી અને તેમાં ફૂટતી કળી ! ધીરે ધીરે એ કળી ખીલે છે અને ફૂલમાં રૂપાંતરિત થાય છે. હવે જો તમે અત્યંત ઉત્કટ ધ્યાન ધરશો તો તમને એ ફૂલની સુગંધ પણ આવશે. મંદ મંદ પવન વહેશે અને તમે મનોમન કલ્પેલા ફૂલની મીઠી સુગંધ ફેલાતી તમે અનુભવશો.

૩૩. તમે જ્યારે પરિપૂર્ણ અને સ્પષ્ટ દર્શન કરતાં શીખશો ત્યારે તમે જે - તે વસ્તુના આત્મામાં પહોંચશો. એકાગ્રતા, ધ્યાન તમે

શીખો છો. પછી એકાગ્રતાનું બિન્દુ કો ફૂલ હોય, પ્રેમ હોય કે બીજું ગમે તે, પ્રક્રિયા એકસરખી છે.

૩૪. નજર સમક્ષ જે ધ્યેય હોય તેના વિષેનું સતત ધ્યાન અને અખંડિત એકાગ્રતા દ્વારા પ્રત્યેક સફળતા સિદ્ધ થાય છે.

છેવટે તો વિચારો જ જગત પર શાસન કરે છે. વચ્ચે વચ્ચે વૃત્તિઓ અને વાસનાઓનું જોર ચાલે, પણ એ બધું તરત જ સમેટાઈ જાય છે; જ્યારે આ વૃત્તિઓ અને વાસનાઓની શક્તિ ખૂટી જાય ત્યારે તેમને દૂર ભગાડી કાર્ય કરવા માટે નિરંતર સક્રિય તેવું ચિત્ત ખડે પગે તૈયાર હોય છે.

-જે. મકોશ

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ - ૯

૮૧. સારા થવા માટે શું કરવું જોઈએ ?

સત્કર્મો.

૮૨. પ્રત્યેક સારા કર્મ પહેલાંની શરત શું છે ?

સારું ચિંતન, સદ્વિચાર.

૮૩. પ્રત્યેક વેપાર-ધંધા કે સામાજિક સંબંધમાં અંતર્ભૂત શરત શું છે ?

સત્યને જાણવું તે.

૮૪. સત્યને જાણવાથી શું થાય ?

સાચી હકીકત પર મંડાયેલાં કોઈ પણ કર્મના પરિણામ વિષે આપણે અગાઉથી જ તરત કહી શકીએ.

૮૫. ખોટી ધારણા પર ઊભી થયેલી કૃતિનું પરિણામ શું આવે ?
એનાં શું પરિણામો આવશે તેનો અંદાજ આપણે ન મેળવી શકીએ.
૮૬. સત્યને કેવી રીતે જાણી શકાય ?
સત્ય એ વિશ્વનો સમર્થ સિદ્ધાંત છે અને એ સર્વવ્યાપી છે- આ તથ્યની પ્રતીતિ મેળવીને.
૮૭. સત્યનું સ્વરૂપ કેવું છે ?
એ આધ્યાત્મિક છે.
૮૮. પ્રત્યેક સમસ્યાનું નિરાકરણ લાવવા માટેનું રહસ્ય શું છે ?
આધ્યાત્મિક સત્ય લાગુ પાડીને.
૮૯. આધ્યાત્મિક સાધનોનો લાભ શો છે ?
તેઓ હંમેશાં હાથવગાં હોય છે.
૯૦. એને માટે જરૂરી આવશ્યકતાઓ કઈ છે ?
આધ્યાત્મિક શક્તિ સર્વત્ર હાજરાહજૂર છે એ વાતની પિછાણ અને પ્રતીતિ, તથા તેનાં લાભદાયી પરિણામો પ્રાપ્ત કરવાની ઈચ્છા સેવવી તે.

વિચારો એટલે જ જીવન, કારણ કે જે હોકો વિચારતા નથી તે સાચા અર્થમાં જીવતાં જ નથી. વિચારો માણસને ધરે છે.

-એ. બી. આલ્કોટ

વિભાગ - ૧૦

આ વિભાગમાં સમૃદ્ધિના નિયમ અંગેની વાતો છે. એ કહે છે કે કુદરતે સકળ સૃષ્ટિ માટે વિપુલ માત્રામાં બધું આપ્યું છે, છતાંય શા માટે કેટલાક લોકો તેનાથી વંચિત રહી જાય છે. વ્યક્તિ અને આ પુરવઠા વિષે સમજાવીને એમાં 'આકર્ષણના નિયમ'ના આધારે તમારું સ્વત્વ તમે કેવી રીતે પામી શકો એ પણ સમજાવ્યું છે. જીવનનો પ્રત્યેક અનુભવ આ જ નિયમના આધારે થાય છે, અને તમે તમારા અસ્તિત્વને ઘાટ આપતી વસ્તુઓને તમારા પ્રત્યે કેવી રીતે અને શા માટે ખેંચો છો તે બધું કહ્યું છે. આ નિયમની સાથે તાલમેલ બેસાડી આરોગ્ય, સર્વ સામાન્ય પરિસ્થિતિ, રિદ્ધિસિદ્ધિ જેવી બાબતોમાં કેવી રીતે અનુકૂળતા પ્રાપ્ત કરી શકાય તે પણ આ ભાગમાં છે. આકર્ષણનો આ નિયમ પાયાનો અને શાશ્વત છે અને એની પકડમાંથી કોઈ છૂટી ન શકે. જે લોકો નિરંતર વિકાસ ઈચ્છતા હોય તેમને માટે આ નિયમ અંગે જાણી લેવું નિતાંત જરૂરી છે.

દશમા વિભાગની સામગ્રીને તમે સંપૂર્ણ પણે આત્મસાત્ કરી લો તો તમને સમજાશે કે જીવનમાં એક પણ બાબત કારણ વગર

ઘટતી નથી. આ એનું ચોક્કસ જ્ઞાન તમને મળી શકશે અને અનુકૂળ કારણો નિર્માણ કરનારી પરિસ્થિતિને પોતાના અંકુશમાં લાવવાનું શીખવશે. તમે તમારી ઈચ્છા મુજબની પરિસ્થિતિ નિર્માણ કરી શકશો.

સામાન્ય લોકોને કાર્ય-કારણ-સંબંધની ખબર નથી હોતી એટલે તેઓ પોતાની લાગણીના દોરવ્યા દોરવાય છે. એ પોતાના કાર્યને જ ન્યાયી સિદ્ધ કરવા મથે છે. એક વેપારી તરીકે એ નિષ્ફળ નીવડે, તો એ કહેશે કે મારા નસીબે મને સાથ ન દીધો. એને જો સંગીત નહીં ગમતું હોય તો એ કહેશે કે સંગીત એ ખર્યાળ શોખ છે. જો એ બિચારો ગરીબ કારકુન હશે તો કહેશે કે બીજા કોઈ કામમાં એને વધારે ફાવટ આવત. જો એને મિત્રો નહીં હોય, તો એ કહેશે કે કોઈને એની કદરદાની જ નથી.'

એને પ્રશ્નના મૂળમાં જતાં નથી આવડતું. ટૂંકમાં, એ જાણતો નથી કે પ્રત્યેક પરિણામ કોઈ ને કોઈ ચોક્કસ કારણને લીધે આવ્યું છે, બલ્કે એ તો કોઈ ને કોઈ બહાનાં અને અવાંતર કારણોના જ હવાલા આપ્યા કરશે. એને માત્ર પોતાનો બચાવ કરવાની જ પડી હોય છે.

એને બદલે, જે માણસને સમજાઈ ગયું છે કે દુનિયામાં કોઈ જ વસ્તુ કારણ વગર ઘટતી નથી, તે માણસ અવૈયક્રિતક રીતે વિચારી શકશે. પરિણામોનો વિચાર કર્યાવગર એ તથ્યોને તપાસશે. સત્ય જ્યાં લઈ જાય ત્યાં જવા માટે એ તૈયાર રહેશે. એ સમગ્ર ઘટનાનું અથેતિ તારણ કાઢશે. આને પરિણામે જગત એને આપવા જેવી તમામ ચીજો, મૈત્રી, સન્માન, પ્રેમ અને સંમતિથી નવાજશે.

૧. સમૃદ્ધિ એ વિશ્વનો એક કુદરતી કાનૂન છે. આપણે ડગલે ને પગલે આ કાનૂનને જીવતો અને જાગતો જોઈએ છીએ. પ્રકૃતિએ પોતાના વિશાળ બાહુ ફેલાવીને બધે છુટ્ટે હાથે ઉદારતાપૂર્વક વેર્યું છે. ત્યાં કોઈ બાબતમાં અછત, અભાવ કે કૃપણતા નથી. અગણિત વૃક્ષો, વનરાજિઓ અને જંગલો, અપાર પ્રાણીજગત,

અને ફરી સતત ચાલતી સર્જન પ્રક્રિયા વગેરે કુદરતની વિપુલતા, મબલખતા સૂચવે છે, જેનો ઉપયોગ માનવી કરી શકે. આમ સૌ કોઈ માટે અહીં છુટ્ટા હાથે વેરાયલું છે, તેમ છતાં ય કેટલાક લોકો આનાથી વંચિત રહી જાય છે તેવું પણ જોવા મળે છે. એ લોકોને સૃષ્ટિની આ વિપુલતાની કે આપણા ચિત્ત દ્વારા જગતની ઈચ્છીએ તે ચીજ પામી શકીએ એ બાબતની કશી ખબર જ નથી.

૨. ધનસંપત્તિ શક્તિમાંથી પેદા થાય છે. ભૌતિક સંપત્તિ મહત્ત્વની છે, કારણ કે તેના દ્વારા સત્તા અને શક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. શક્તિ અને સામર્થ્ય પ્રગટ કરતા બનાવોનું જ મહત્ત્વ હોય છે. પ્રત્યેક વસ્તુમાં આ સત્તાનું તત્ત્વ સમાયલું હોય છે.
૩. વિદ્યુતશાસ્ત્ર, રસાયણશાસ્ત્ર કે ગુરુત્વાકર્ષણના નિયમોને આધારે કાર્ય-કારણ અંગેની મળતી સમજ માણસને પોતાનું આયોજન પણ નિર્ભયતા અને હિંમતપૂર્વક કરવા પ્રેરે છે. આ કુદરતી કાનૂન છે કારણ કે તે ભૌતિક જગતમાં કામ કરે છે. પરંતુ બધી શક્તિ સ્થૂળ કે ભૌતિક નથી. આંતરિક શક્તિ, નૈતિક અને આધ્યાત્મિક શક્તિ જેવી ચીજ પણ છે.
૪. આધ્યાત્મિક શક્તિ એ ચઢિયાતી શક્તિ છે, કારણ કે એ ઉપરના સ્તરે કામ કરે છે. કુદરતનાં અદ્ભુત પરિબળોને કામે લગાડી અસંખ્ય લોકોને સહાયભૂત થવાનો કીમિયો આ શક્તિ દ્વારા માણસ મેળવી શકે છે. સમય અને સ્થળને આકાંતી પેલે પારનું જ્ઞાન પણ તેના દ્વારા પ્રાપ્ત કરી શકાય છે અને હવે તો ગુરુત્વાકર્ષણના નિયમને પણ પડકારવાની વાત હવામાં છે.
૫. હેનરી ડુમોન્ડે સુપેરે કહ્યું છે તે મુજબ આ નિયમને અમલમાં મૂકવાનો આધાર આધ્યાત્મિક સંપર્ક છે. “આપણે સૌ જાણીએ છીએ તે મુજબ આ ભૌતિક જગતમાં ચરાચર બંને ચીજો છે.

વનસ્પતિ કે પ્રાણીસૃષ્ટિ આ નિર્જીવ ખનીજસૃષ્ટિથી જુદા પડે છે અને ખનીજ સૃષ્ટિમાં પ્રાણ રેડી શકાય તેવી કોઈ શક્તિ કોઈ રસાયણશાસ્ત્ર દ્વારા કે વિદ્યુતશક્તિ દ્વારા માણસને મળી નથી.

૬. “આ જડ સૃષ્ટિ કોઈ પ્રાણવાન સજીવ ચેતનતત્ત્વ સાથે સંપર્કમાં આવે તો જ તેનામાં પ્રાણ ફૂંકાય. જ્યાં સુધી પ્રાણમય કોશ સાથે સંપર્ક ન થાય ત્યાં સુધી અચેતન સૃષ્ટિ જડ જ રહેવાની છે. હકસલે કહે છે કે શરીર વિજ્ઞાનનો નિયમ કહે છે કે જીવનમાંથી જ જીવન સંભવે છે એ જ વાત અંતિમ છે. ટિન્ડોલ પણ આ જ વાત કહે છે કે, “એવો કોઈ પુરાવો આ જગતમાં મળતો નથી કે જ્યાં અગાઉ કોઈ જીવન ના હોય, ત્યાં જીવન પ્રગટ થયું હોય.”
૭. “ભૌતિકશાસ્ત્ર જડસૃષ્ટિને સમજાવે, શરીરશાસ્ત્ર સચેતન તત્ત્વોના વિકાસને સમજાવે, પરંતુ જડ-ચેતનના પરસ્પર સંપર્ક બિન્દુ અંગે વિજ્ઞાન મૌન છે. આવું જ ભૌતિક જગત અને આધ્યાત્મિક જગત અંગે છે. બંને વચ્ચેનો સેતુ બંધ છે. કોઈ એને ખોલી શકતું નથી. ન આંતરિક કે નૈતિક શક્તિ કે ન બીજી કોઈ શક્તિ આ આધ્યાત્મિક જગતમાં દાખલ થવા માટે માણસને સફળતા આપે છે.”
૮. પરંતુ જે રીતે કોઈ છોડ જમીનમાં ઊંડે કોઈ ધાતુને જઈને સ્પર્શે, એ રીતે વૈશ્વિક ચેતના માણસના ચિત્તની ભીતર ઊંડી ઘૂસી અદ્ભુત પરિણામો લાવી શકે. દુનિયામાં જે લોકો પોતપોતાનાં ક્ષેત્રોમાં જે કાંઈ સફળતા કે યશ પામ્યા છે, તે આ જ પ્રક્રિયાને કારણે.
૯. અનંત અને સાંત, વૈશ્વિક અને વ્યક્તિગત ચેતના વચ્ચેનો સેતુ વિચાર છે. આપણે એ પણ જોઈ ગયા કે જડ અને ચેતન વચ્ચે કોઈ દુર્ગમ દીવાલ છે અને જડમાં પ્રાણ કેમ સિંચાય તે જોવાનું છે. જેવી રીતે કોઈ પણ બી ધરતીના પેટાળમાં ખનીજમાં ઘૂસી

જાય છે અને ત્યાં કાંઈક એવી પ્રક્રિયા થાય છે, જે નિર્જીવ ચીજને સજીવ બનાવીને અંકુરરૂપે બહાર પ્રગટાવે છે અને એ ફૂટી નીકળેલા અંકુરને આવકારવા હજારો મરુતૂગણ હવામાં હાથ ફરકાવે છે અને પછી તો વિકાસના નિયમને અનુસરી અંકુર કળીમાં અને અંતે એવાં પુષ્પ સુંદરતામાં પરિણમે છે, જેની હોડમાં કોઈ ઊતરી ન શકે.

૧૦. એ જ રીતે વિચારને પણ વૈશ્વિક ચેતનાના અગમ્ય પ્રદેશમાં ફેંકી દેવાય અને પછી એ પોતાનાં મૂળિયાં પેદા કરી વિકાસના નિયમાનુસાર આગળ વધે છે અને અંતે આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે પરિસ્થિતિ અને સંજોગો આપણા વિચારના જ સઘન આકારરૂપે પરિણમ્યા છે.
૧૧. કાનૂન આ છે કે વિચાર એ ગતિશીલ ઊર્જાનું એક સક્રિય સત્ત્વશીલ રૂપ છે, જેનામાં પોતાના વિષય સાથે સમરસ થઈ, જેમાંથી સકળ સૃષ્ટિ નિર્માણ થઈ છે તેના સત્ત્વને ખેંચી કાઢવાની શક્તિ છે. આ જ નિયમ દ્વારા, બધી ચીજો પ્રગટ થઈ આકાર ધારણ કરે છે. આ જ છે એ ગુરુચાવી, જેના દ્વારા તમે એ સર્વોચ્ચના છૂપા ભવનમાં પ્રવેશ કરી શકો છો. આ નિયમની સમજણ દ્વારા તમે, “હુકમ કરો અને એ ચીજ હાજર થશે.”
૧૨. આ સિવાય બીજું કાંઈ હોઈ જ ના શકે. જો વિશ્વનો આત્મા વૈશ્વિક ચેતના હોય તો આ વિશ્વ એ ચેતનામાંથી જ અંકુરિત થયું છે. આપણી વ્યક્તિગત ચેતના છે તો આપણે પણ આપણા વિશ્વને ઉપરોક્ત નિયમ મુજબ જ પ્રગટ કરી શકીએ.
૧૩. આ સર્જક શક્તિનો આધાર આપણે આ આત્મશક્તિને કેટલી યથાર્થરૂપે સમજીએ છીએ, તે પર નિર્ભર છે. એને ઉત્ક્રાંતિની પ્રક્રિયા સાથે ભેળવી ન દેવો જોઈએ. આ કાંઈક જુદી વસ્તુ છે, જે બાહ્ય દેશ્ય જગતમાં નથી. એને વિદ્યમાન કરવા માટેની આ

સર્જક શક્તિ છે. જ્યારે ઉત્ક્રાંતિ તો પદાર્થમાં પડેલી અપ્રગટ સંભાવનાઓને જ સાકાર કરે છે.

૧૪. આ નિયમને અનુસરી જે ભવ્ય સંભાવનાઓ આપણી સમક્ષ ઊભી છે તેનો લાભ ઉઠાવતી વખતે આપણે મનમાં યાદ રાખવું જોઈએ કે આમાં આપણી કોઈ વડાઈ નથી. ઈશુએ કહ્યા મુજબ, “હું કશું જ કરતો નથી. મારામાંથી જે કંઈ ઉત્તમ પ્રગટ થાય છે તે મારામાં રહેલા પરમપિતા કરે છે.” આપણી પણ આ જ ભૂમિકા હોવી જોઈએ. આપણે આ પ્રક્રિયામાં કશી જ મદદ પહોંચાડી શકીએ તેમ નથી. આપણે તો ફક્ત નિયમને અનુસરીએ છીએ અને સર્વ શક્તિમાન અંતઃચેતના દ્વારા જ બધું સાકાર થાય છે.

૧૫. વર્તમાનકાળની મોટામાં મોટી ભૂલ આ છે કે તે એમ માને છે કે માણસે એવી બુદ્ધિપ્રતિભા પેદા કરવાની છે, જે અનંત શક્તિને પોતાને ઈષ્ટ એવાં પરિણામો પ્રગટાવવા માટે ઉપયોગમાં લઈ શકે. આવું કશું કરવાની કાંઈ જ જરૂર નથી. આપણે જે કાંઈ પ્રગટ કરવું હોય તે સઘળું નિર્માણ કરવા માટે આપણે વૈશ્વિક ચેતના પર નિર્ભર રહી શકીએ. આપણે તો કેવળ આદર્શ હોવો જોઈએ અને તે આદર્શ એક સંપૂર્ણ આદર્શ હોવો જોઈએ.

૧૬. આપણે જાણીએ છીએ કે વિદ્યુત અંગેના નિયમો આ અદેશ્ય શક્તિને આપણા પોતાના લાભ તથા સગવડો ઊભી કરવાના કામમાં વપરાય એ રીતે ઘડાયલા છે. એના બળે આજે દુનિયાભરમાં સંદેશાઓની આપ-લે થાય છે. તોર્તિંગ યંત્રો આજે કામ લાગ્યાં છે, આખા જગતને એણે ઉજાળ્યું છે, પરંતુ જો આપણે ભૂલે-ચૂકે પણ નિયમનો ભંગ કરી વિદ્યુત-સંચારિત તારને અડી જઈએ તો ઘાતક પરિણામો વેઠવાં પડે. આ જ રીતે અદેશ્ય જગતના પણ પોતાના કાનૂન-કાયદા છે. તેમાં જો ગાફેલ રહે તો અનિષ્ટો જન્મે અને એ રીતે ઘણા લોકો એવા

દુષ્પરિણામ ભોગવે છે પણ ખરા.

૧૭. આપણે જોઈ ગયા છીએ કે કાર્ય-કારણના નિયમને ધ્રુવાકર્ષણ સાથે સંબંધ છે. એનો પ્રવાહમાર્ગ અંકિત થવો જોઈએ. જ્યાં સુધી આપણે કાયદાને પાળીએ નહીં ત્યાં સુધી આ ચક્ર પૂરું ન થાય. નિયમ જાણીએ નહીં ત્યાં સુધી નિયમને પાળી કેવી રીતે શકીએ ? નિયમને કેવી રીતે જાણી શકાય ? અલબત્ત, અભ્યાસ કરવાથી, નિરીક્ષણ કરવાથી.
૧૮. આપણને સર્વત્ર આ જ નિયમ કામે લગાડેલો જોવા મળે છે. પ્રકૃતિમાં સર્વત્ર આ જ નિયમ ચૂપચાપ ચાલતો રહે છે. જ્યાં વિકાસ છે, ત્યાં જીવન છે અને જ્યાં જીવન છે ત્યાં સંવાદ, સમરસતા અચૂકપણે હોવાં જ જોઈએ, જેથી પોતાના પરિપૂર્ણ પ્રાકટ્ય માટે આવશ્યક હોય તેવી તમામ પરિસ્થિતિઓને ચેતનતત્ત્વ પોતાના તરફ ખેંચી શકે.
૧૯. જો તમારો વિચાર કુદરતના આ સર્જકતાના સિદ્ધાંતને અનુસરે તો સમજવું કે એ વિશ્વચેતના સાથે અનુસંધાન કેળવી શકશે અને એ પોતાનો માર્ગ કંડારી શકશે અને તમને ખાલી હાથે પાછા નહીં મોકલે. પરંતુ અનંતતા સાથે વિસંગત હોય તેવા વિચાર પણ તમે સેવી શકો, તેમાં કોઈ ધ્રુવાકર્ષણ નહીં થાય, ન તો કોઈ માર્ગ કંડારી શકાશે. તો પછી એનું પરિણામ એ જ આવશે. કશું જ પ્રગટ નહીં થાય. ડાઘનેમો અટકી જશે.
૨૦. આપણે જો પરમતત્ત્વને અનુરૂપ વિચારવાને બદલે કશુંક વિસંગત વિચારવા માંડીશું તો આવું જ પરિણામ આવે. તમે ખિન્ન થઈ જશો. તમારા જ વિચારો તમને પીડશે, ચિંતા કરાવશે અને ઉદ્દેગો અને આવેગો શરીરમાં અનારોગ્ય પેદા કરશે, જે મોતમાં પણ પલટાઈ શકે. દાક્ટર તો એની સમજ મુજબ રોગનું નિદાન કરશે, પરંતુ હકીકતમાં સાચું નિદાન આ છે કે

ગલત વિચારોને કારણે જ આવી ભયંકર બીમારી પેદા થાય છે.

૨૧. વિધાયક વિચારો સુસંવાદ, સુમેળ રચે છે જેને લીધે તમામ વિધ્વંસક અને વિરોધી વિચારો શમી જાય છે.
૨૨. જ્ઞાન, સામર્થ્ય, સાહસ અને આવા અન્ય ગુણો આંતરિક શક્તિમાંથી પ્રગટે છે. એ જ રીતે, બધી જ અપૂર્ણતાઓ નબળાઈને લીધે જન્મે છે અને નબળાઈ એટલે શક્તિનો અભાવ. આ અભાવ બહારથી નથી આવતો. એનો ઉપાય આ જ છે કે શક્તિ સંચય કરવો. અને એ માટેનો ઉપાય એ જ છે જે બીજી શક્તિઓ મેળવવા માટે કામ લાગે છે. અને તે છે સાધના, વ્યાયામ.
૨૩. આ સાધનામાં તમારે તમારા જ્ઞાનને કામે લગાડવાનું છે. જ્ઞાન કાંઈ એની મેળે કામે નહીં લાગે. તમારે એને કામે લગાડવું પડશે. સમૃદ્ધિ કાંઈ આકાશમાંથી ટપકી નહીં પડે. એને માટે તો તમારે પ્રકૃતિના નિયમો આત્મસાત્ કરી ચોક્કસ દિશાના ભગીરથ પ્રયત્નો આદરવા પડશે. પરિણામ તો પ્રક્રિયા લાવશે. નિયમસર બધું ચાલ્યું હશે, તો તમે અચૂક શુભ ફળો મેળવશો.
૨૪. આગળની કસરત માટે તમે તમારી સામેની દીવાલ પર એક ખાલી જગ્યા પસંદ કરો અને એના પર મનોમન લગભગ છ ઈંચ લાંબી એક કાળી આડી લીટી દોરો. જાણે સામે સાચેજ એ લીટી દોરાયલી છે તેવું કલ્પો. હવે એ જ આડી લીટી પર એના બે છેડે બે ઊભી લીટી દોરો. પછી એ બે ઊભી લીટીને બે આડી લીટીથી જોડી દો. હવે તમારી સમક્ષ એક ચોરસ નિર્માણ થશે. એ ચોરસ બરાબર દેખાય એટલે તેમાં એક વર્તુળ દોરો. પછી એ વર્તુળનું કેન્દ્ર બિન્દુ ગાઢું કરો. પછી તમારા તરફ દશ ઈંચના અંતરે એક બિન્દુ કરી એક શંકુ આકૃતિ દોરો. પછી તેમાં સફેદ, લાલ, પીળા રંગ પૂરો.

૨૫. જો તમે આવું સફળતાપૂર્વક કરી શકો તો સમજો કે તમે સુંદર પ્રગતિ કરી રહ્યા છો અને તમારી કોઈ પણ સમસ્યા માટે તમારા ચિત્તને તમે જલ્દી એકાગ્ર કરી શકશો.

જ્યારે વિચારમાં કોઈ પણ વિષયને સ્પષ્ટ અને સુરેખપણે ધારણ કરવામાં આવે તો તેને સગુણ સાકારરૂપે અવતરવા માટે માત્ર સમયનો જ સવાલ ઉપસ્થિત રહે છે. માત્ર દર્શન જોઈએ, અને એ દર્શન જ સાક્ષાત્કારનું સ્વરૂપ નક્કી કરે છે.

-લિલિયન વ્હાર્ટીંગ

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ - ૧૦

૯૧. સંપત્તિ શું છે ?

સંપત્તિ એ શક્તિનું ફરજંદ છે.

૯૨. સંપત્તિનું શું મૂલ્ય ?

એ શક્તિ પ્રેરે એટલું જ એનું મૂલ્ય.

૯૩. કાર્ય-કારણ-અનુબંધનાં જ્ઞાનની શી કિંમત ?

એને લીધે માણસ પોતાનાં આયોજનો હિંમતપૂર્વક કરી નિર્ભયતાપૂર્વક અમલમાં મૂકી શકે છે.

૯૪. નિર્જીવ જગતમાં પ્રાણસંચાર કેવી રીતે સંભવી શકે ?

કશુંક સજીવ તત્ત્વ તેમાં દાખલ કરીને જ. આ સિવાય બીજો કોઈ માર્ગ નથી.

૯૫. અનંત અને સાંત વચ્ચેનો સેતુ કયો ?

વિચાર.

૯૬. એવું કેમ ?

કારણ કે પરમ તત્ત્વ વ્યક્તિ દ્વારા જ પ્રગટ થઈ શકે છે.

૯૭. કારણ શેના પર અવલંબે છે ?

ધ્રુવાકર્ષણ પર, એક નિશ્ચિત માર્ગ, સરકીટ નિર્માણ થવું જોઈએ. વિશ્વ એ જીવનની બેટરીનો ધન-પોઝિટિવ યાર્જ છે અને વ્યક્તિ એ ઋણ-નેગેટિવ. વિચાર આ બંનેને જોડી પ્રવાહ માર્ગ તૈયાર કરે છે.

૯૮. ઘણા લોકો અનુકૂળ સંજોગો નિર્માણ કરવામાં નિષ્ફળ કેમ જાય છે ?

તેઓ નિયમ જાણતા નથી. ત્યાં ધ્રુવાકર્ષણ નથી, કે નથી તો ત્યાં સરકીટ.

૯૯. આનો ઉપાય શો ?

કોઈ નિશ્ચિત હેતુને સાકાર કરવાની ઈચ્છા સાથે ધ્રુવાકર્ષણના નિયમનું જાગૃતપણે અમલીકરણ.

૧૦૦. પરિણામે શું થશે ?

વિચાર પોતાના વિષય સાથે સમરસ થઈ સાકાર થશે, કારણ કે વિચાર એ આધ્યાત્મિક માનવનું સંતાન છે અને આત્મા એ વિશ્વનો સર્જનાત્મક સિદ્ધાંત છે.

સ્પષ્ટ વિચાર એ વિચારમાં રંગ પૂરવાની શક્તિ પેદા કરે છે. એ વિચારની જેટલી ગહનતા હશે તેટલી જ માત્રામાં એ વિસ્તરી પણ શકશે.

-ઈમર્સન

વિભાગ - ૧૧

આ વિભાગમાં એવાં સાધનોની ચર્ચા છે, જેના દ્વારા આપણે શોધી શક્યા છીએ કે સાવ સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ ચીજ; કે વિરાટમાં વિરાટ વસ્તુ એ અંતિમ વિશ્લેષણમાં બળ, ગતિ, જીવન કે ચેતના સિવાય બીજું કશું નથી. એમાં એવી પ્રક્રિયાની વાત આવે છે જે આપણને એક વિશાળ આયોજનનો પરિચય કરાવી એ મહાન પ્રકૃતિ સાથે આપણે કેવી રીતે સંકળાયલા છીએ તે સૂચવે છે. મહાન સત્તા કે જે તમામ સર્જનોની સર્જક છે તેવી સર્જનાત્મક વૈશ્વિક સત્તાનો ઉપયોગ કરવાની રીતોનો આમાં નિર્દેશ છે. આ અદ્ભુત શક્તિનો ઉપયોગ કરી આપણા રોજ-બ-રોજના જીવનના પ્રશ્નોને કેવી રીતે ઉકેલી શકીએ તે પણ આમાં સમજાવ્યું છે.

તમારું જીવન એક અફર નિયમના આધારે ચાલે છે. આ કાનૂન સર્વ કાળે, સર્વ સ્થાને લાગુ પડે છે.

માણસનાં દરેક કર્મોમાં અમુક નિયમો તો કામ કરતાં જ હોય છે. આને જ કારણે, ગંજાવર ઉઘોગો ચલાવતા માણસો પહેલેથી અંદાજ કાઢી શકતા હોય છે કે તેમને હજારો લોકોના કેટલા ટકા

લોકોનો પ્રતિસાદ સાંપડશે.

પ્રત્યેક કાર્ય પાછળ કારણ હોય છે એ વાત યાદ રાખતાં પણ જાણવું જોઈએ કે પરિણામો પણ પાછાં કારણ બની જતાં હોય છે, જેને લીધે કાર્ય-પરિણામોની પરંપરા-સાંકળ ચાલતી રહે છે. એટલે જ્યારે તમે આકર્ષણના નિયમને અમલમાં મૂકો ત્યારે ધ્યાન રાખો કે તમે કોઈ સારા કે નરસા કાર્યની એક લાંબી શૃંખલા ઊભી કરો છો, જેમાં અનંત સંભાવનાઓ છુપાયેલી હોય છે.

આપણે ઘણી વાર સાંભળતાં હોઈએ છીએ કે, “મારા જીવનમાં એક ભારે વિચિત્ર પરિસ્થિતિ નિર્માઈ, જે કોઈ પણ સંજોગોમાં મારા વિચારોના પરિણામરૂપે તો ન જ આવી હોય, કારણ કે મેં કદી ય આવાં પરિણામ લાવે તેવા વિચારો સેવ્યા જ નથી, પરંતુ આપણે ભૂલી જઈએ છીએ કે હંમેશાં સમાન વસ્તુઓ પરસ્પર ખેંચાય છે અને આપણે જે વિચારો સેવીએ, તેને અનુરૂપ મિત્રો અને વાતાવરણ ખેંચાઈ આવે છે, જેના ફળરૂપે આપણે જેની ફરિયાદ કરીએ છીએ તે સંજોગો આવીને ઊભા રહે છે.

૧. બાહ્ય ચિત્ત સમીક્ષક બુદ્ધિ દ્વારા જુદી જુદી ઘટનાઓને સરખાવી તેમાં રહેલા સાધારણ તત્ત્વને શોધી કાઢે છે.
૨. હકીકતોની સરખામણી કરતાં કરતાં તારણ કાઢી શકાય. કુદરતનું આ રીતે નિરીક્ષણ કરતાં કરતાં અભ્યાસ દ્વારા માનવીય પ્રગતિમાં સીમાચિહ્ન બની શક્યું હોય તેવા એક કાનૂનનું સામ્રાજ્ય જડી આવ્યું.
૩. અંધશ્રદ્ધા અને તર્કયુક્ત બુદ્ધિ વચ્ચેની આ ભેદરેખા છે, માણસના જીવનમાંથી અનિશ્ચિતતા અને તરંગીપણાનાં તત્ત્વોને ભૂંસી કાઢી નિયમ, તર્ક અને નિશ્ચિતતા, અટલતાને પ્રસ્થાપિત કરી છે.

૪. આગળના વિભાગમાં કહેવાયા મુજબ આ “દરવાજે ઊભેલો ચોકીદાર છે.”
૫. આ સિદ્ધાંતને આધારે હવે અગાઉના વિચારોમાં ક્રાંતિ આવી છે. હવે સીધીસપાટ દેખાતી પૃથ્વી ગોળ બની છે અને તે હવે સૂર્યની આસપાસ ગોળ ગોળ ફરે છે. જડ દેખાતા પદાર્થનાં સક્રિય અણુઓ વિભાજિત થયા છે. અને દૂરબીન કે સૂક્ષ્મદર્શક યંત્ર દ્વારા વિશ્વ આપણી સન્મુખ છતું થાય છે, જે શક્તિ, ગતિ અને પ્રાણશક્તિથી છલોછલ છલકાય છે. આવા તબક્કે આપણને જાણવાનું મન થાય કે એવાં તે કયાં સાધન છે જેના દ્વારા આ વિરાટ વિશ્વરચનાનાં નાનાં નાનાં નાજુક સ્વરૂપો પણ સતત સંચાલિત અને સુવ્યવસ્થિત રખાય છે.
૬. સમાન ધ્રુવો અને સમાન પરિબળો પરસ્પર વિરુદ્ધ દિશામાં ખેંચાઈ એકબીજામાં સમાતાં અટકે છે. લાગે છે કે આ જ કારણે આકાશના તારા, પૃથ્વી, માણસો વગેરે વચ્ચે એક ચોક્કસ અંતર જળવાઈ રહે છે. જેવી રીતે જુદા જુદા ગુણોવાળા લોકો ધંધામાં ભાગીદારી કરે, એવી રીતે વિરોધી ધ્રુવ એકબીજાને ખેંચે છે. એસિડ અને ગેસ એકબીજામાં ભળી શકે.
૭. માણસ પોતાની જરૂરિયાત અને ઈચ્છા મુજબ એવા રંગોને પસંદ કરે છે, જે એની મનોવાંછિત ઘટના સર્જવા માટે પૂરક થાય.
૮. એક વખત સિદ્ધાંત સમજી લેવો તે આપણો અધિકાર છે. પછી એને અનુસરવું જોઈએ. કુવિચર કોઈ એક પ્રાણીનો દાંત જુએ છે. આ દાંત પોતાનું કાર્ય કરી શકે તે માટેનું અનુકૂળ શરીર શોધે છે અને એ પોતાના શરીરને એવી રીતે વર્ણવે છે કે જેથી કુવિચર આ પ્રાણીના શરીરના હાડપિંજરનું માળખું સર્જી આપે છે.

૯. આકાશનાં વિવિધ નક્ષત્રો વચ્ચે કાંઈક ખળભળાટ વર્તાય છે અને સૂર્યમાળાની ગતિને અનિરુદ્ધ રાખવા અમુક સ્થળે એક તારો હોય તે જરૂરી થઈ પડે છે અને નિશ્ચિત સ્થાને, નિશ્ચિત સમયે ગ્રહનાં દર્શન થાય છે.

૧૦. ઉપરના દાખલાઓ પરથી સમજાય છે કે પહેલાં ઈચ્છા ઉદ્ભવે છે અને પછી જે-તે ઈચ્છા મુજબનાં જે-તે આકારની ઈચ્છા અને તે પછી આકારનો આવિર્ભાવ. આના પરથી તારણ નીકળે છે કે પ્રકૃતિના સંકુલિત રૂપ પાછળ પણ કોઈક સુવ્યવસ્થિત ઈચ્છા છુપાયેલી છે.

૧૧. પ્રકૃતિનાં વિવિધ સ્વરૂપોનો અભ્યાસ કરી વિજ્ઞાનની મદદ દ્વારા પૃથ્વીને સંતુલિત રાખતી શક્તિ સાથે જ્યારે પરિચય કેળવીએ છીએ ત્યારે આપણને બહારના વિશ્વ સાથેના આપણા અત્યંત નિકટના અને ઊંડા અનુસંધાનનું ભાન થાય છે, અને વિશ્વની એક વિશાળ સંરચના સાથે આપણી ઈચ્છાઓ અને આશયો અત્યંત સુમેળભર્યો અનુભવાય છે. કોઈ પણ નાગરિકનું જીવન, સ્વાતંત્ર્ય અને સુખ એની શાસનસંસ્થા સાથે જેટલું જોડાયેલું છે, તેનાથી લગીરે ઓછું નહીં, એવું વ્યક્તિનું આ સમષ્ટિ સાથેનું અનુસંધાન છે.

૧૨. જેવી રીતે, રાષ્ટ્રની સેના દ્વારા નાગરિકના હક્કોનું સંરક્ષણ થાય છે અને એની માંગણી મુજબનું ઉત્પન્ન પણ થતું રહે છે જેથી એ સ્થિરતાપૂર્વક જીવી શકે, એ જ રીતે, પ્રકૃતિના સામ્રાજ્યમાં પણ કેટલાંક ગૌણ પરિબળો દ્વારા સમષ્ટિના નાગરિકનાં હિતો જ્યારે જોખમાય છે, ત્યારે ઉપરની વડી શક્તિની મદદ દ્વારા એ હિતોનું રક્ષણ થાય છે. યાંત્રિક કે રાસાયણિક દ્રવ્યોને લાગુ પડતા વિરોધ કે અનુમોદનના નિયમોને કુદરતમાં પણ લાગુ પાડીને આપણે શ્રમવિભાજન કરીએ છીએ અને વૈજ્ઞાનિક

સંશોધક તથા જે- તે શોધનાં ઉપભોક્તાને ફાયદો પહોંચાડીએ
છીએ.

૧૩. છબીકારની મદદ લઈને સૂર્ય જે ચિત્રો દોરે છે, તેનું દર્શન જો
પ્લેટો કરી શક્યો હોત, અથવા તો માણસ અનુમાન દ્વારા કેવાં
લાખો ચિત્રણો, કલ્પનો ધારે છે, તેની છબી એ જોઈ શક્યો
હોત તો એ જોઈને એને આપણા સર્જનહારની ભવ્ય
સૃજનશીલતાનો અંદાજ આવત અને એના પોતાના જ ચિત્તમાં
એક એવો વિશાળ પ્રદેશ રચાયો હોત, જેમાં પ્રકૃતિના વિશાળ
સામ્રાજ્યમાં વિવિધ કુદરતી શક્તિઓ કામ કરી રહી છે, જેના
દ્વારા માણસોની તમામ જરૂરિયાતો માત્ર માનસિક પ્રક્રિયાઓ
દ્વારા જ સંતોષાઈ રહી છે, તેવું અનુભવાત. માણસ બસ, સંકલ્પ
કરે, ઈચ્છા કરે, એ સંકલ્પ વહેતો થાય અને કુદરત દ્વારા એ
જ સંકલ્પને પરિણામે, માંગ મુજબની જરૂરિયાત પોષાય.
૧૪. એ ભૂમિ ગમે તેટલી દૂર દેખાતી હોય, પરંતુ અનુમાનોને આધારે
માણસ એ દિશામાં આગળ વધતો રહ્યો છે અને એને પરિણામે
એને એવા લાભો પણ થયા છે, જે એની ભૂતકાલીન
સંનિષ્ઠા, વફાદારીના બક્ષિસરૂપ છે, અને વધારે ખંતીલી ભક્તિ
માટે પ્રેરણારૂપ પણ છે.
૧૫. આપણી બાકીની યાત્રા આગળ ચલાવવા માટે જરૂરી શક્તિઓને
મજબૂત કરવા માટે પણ અનુમાન મદદરૂપ થઈ પડે છે, જેમાં
પરિશુદ્ધ ચેતના દ્વારા વ્યક્તિગત તેમ જ સામાજિક પ્રશ્નોનો
નિકાલ આવે છે.
૧૬. અહીં આપણને એક પદ્ધતિ મળે છે. સિદ્ધિ માટે જે કાંઈ શોધાયું
છે તે મળી ગયું છે એવું માનવું જોઈએ. જેવી રીતે, પ્લેટોએ
જો અનુમાન ન કર્યું હોત તો એ જે સત્ય શોધી શક્યો, તે ન
શોધી શક્યો હોત.

૧૭. સ્વીડનબર્ગના સમાનત્વના સિદ્ધાંતમાં આ જ સિદ્ધાંતને ખોલીને સમજાવ્યો છે. અને એનાથી ય મહાન એવા એક વૈજ્ઞાનિકે કહ્યું છે, “તમે જે કાંઈ ઈચ્છો, કે જ્યારે પ્રાર્થના કરો છો ત્યારે સમજી લો કે તમે તે મેળવી ચૂક્યા, અને તમે તે મેળવીને રહેશો.” (માર્ક ૧૧, ૨૪ R.V.) જુદા જુદા કાળનો ઉપયોગ કર્યો છે, તે સૂચક છે.
૧૮. આપણે પહેલાં માની લેવાનું છે કે આપણી ઈચ્છાઓ ફળી ચૂકી છે, પછી જ એ ફળશે. વિશ્વની અંતઃશ્ચેતના પર એક અસ્તિત્વ ધરાવતી ચીજની છાપ અંકિત કરવા માટે આવી પૂર્વધારણા જરૂરી બને છે.
૧૯. આ રીતે આપણે સૂક્ષ્મ જગતમાં નકારાત્મક વલણોને મિટાવી દઈ એક એવું બી વાવીએ છીએ, જેને બીજી કોઈ ડખલગીરી ન પહોંચાડાય તો તે ઊગીને મનોવાંછિત ફળ આપશે.
૨૦. ફરી સમજવા માટે, અનુમાન કરનારી બુદ્ધિ એ સ્થૂળ ચેતનાની પ્રક્રિયા છે, જેના દ્વારા આપણે અનેક જુદી જુદી ઘટનાઓને સરખાવી એમાંથી સામાન્ય તારણ કાઢીએ છીએ. આપણે દુનિયામાં ઠેર ઠેર એવા માણસો જોઈએ છીએ જેઓ પોતાને પણ ન સમજાય તેવી અગમ્ય પ્રક્રિયા દ્વારા કેટલાંક પરિણામો પ્રાપ્ત કરેછે, અને એને રહસ્યજગતમાં સમાવી લે છે. પરંતુ આ પરિણામોના ઉદ્ભવસ્થાનને પામવા માટે તો આપણને બુદ્ધિશક્તિ મળી છે.
૨૧. આ વિચાર-પ્રક્રિયાનો અમલ આપણને કેટલાક એવા સદ્ભાગી લોકોમાં જોવા મળે છે કે જે બીજાઓએ અથાગ પરિશ્રમ દ્વારા મેળવ્યું છે, તે બધું જ એમના માટે સહજ સુલભ છે. જેમને અંતરાત્મા સાથેપણ લડવું નથી પડતું, કારણ કે તેઓ હંમેશાં સાચી રીતે જ કામ કરે છે, કુશળતાપૂર્વક બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરી પોતાનો માર્ગ કાઢી લે છે.

બધું સહેલાઈથી શીખી લે છે, સહજ ગતિથી આરંભ કરી બધું સુંદર રીતે પાર પાડે છે અને પોતે જે કરે છે તેના અંગે ઝાઝી ભાંજગડ કર્યા વગર, કશી મુશ્કેલી કે અડચણ ભોગવ્યા વિના સુમેળમયું, સુસંવાદી જીવન જીવે છે.

૨૨. વિચારનું ફળ જાણે ઈશ્વરી વરદાન છે. પરંતુ બહુ ઓછા લોકો આ વરદાન પામે છે કે એની ખેવના કરે છે કે એને સમજે છે. ચિત્તની આ અદ્ભુત શક્તિની પિછાણ થાય અને આ શક્તિનો ઉપયોગ જીવનના દરેકે દરેક પ્રશ્નને ઉકેલવામાં થઈ શકે છે તે જાણવું એ અત્યંત મહત્ત્વનું છે.

૨૩. આધુનિક વૈજ્ઞાનિક પરિભાષામાં કહેવાયું હોય કે પુરાણ-કાળની પ્રાચીન પરિભાષામાં કહેવાયું હોય, સત્ય તે આખરે સત્ય છે અને એક સમાન છે. સત્યનાં અનેક પાસાં છે. તેને જુદી જુદી રીતે વર્ણવી શકાય. એકીસાથે અખંડિત સમગ્ર સત્યને કહી શકવું મુશ્કેલ છે આ વાત ઘણા છીછરા લોકો સ્વીકારી શકતા નથી.

૨૪. સત્ય અંગેની કથનશૈલીમાં વૈવિધ્ય, ભાર, નવી ભાષા, નવાં ભાષ્યો, અપરિચિત દૈષ્ટિકોણ એ કાંઈ સત્યથી વેગળા જવાપણું નથી. બલ્કે એથી ઊલટું, માનવીય જરૂરિયાત મુજબ સત્યનું નવા સંદર્ભમાં ભાષ્ય થાય છે અને એ વધારે સુગ્રાહ્ય બને છે.

૨૫. પ્રત્યેક પેઢીની એકેએક વ્યક્તિને સત્યને જુદી જુદી રીતે સમજાવતાં રહેવું જોઈએ, જેથી મહાન પુરુષોનાં આ વક્તવ્યો કે, "તમે મેળવ્યું છે અને મેળવતા રહેશો તેવી શ્રદ્ધા રાખો" કે, "નજરે દેખાય નહીં તેવી ચીજો માટે શ્રદ્ધા એ તેનો પ્રાણગર્ભ છે." અથવા તો આધુનિક વિજ્ઞાન મુજબ, "વિચાર પોતાના વિષય સાથે જોડાય છે એ પરસ્પર- આકર્ષણના નિયમના

આધારે થાય છે."- ની સમીક્ષા કરવામાં આવે તો તેમાં એ જ સત્ય છુપાયેલું છે.

૨૬. આપણે નવયુગના આરે આવીને ઊભા છીએ. આ અગાઉ કદી સ્વપ્ને પણ કલ્પી ન હોય તેવાં નવા સમાજરચના માટે કેડીઓ કંડારાઈ રહી છે. અને માણસે પરમસિદ્ધિ કેવી રીતે મેળવવી તેની ચાવી જાણે હાથમાં મેળવી લીધી છે. આધુનિક વિજ્ઞાનનો અધ્યાત્મશાસ્ત્ર સાથેનો સંઘર્ષ, સર્વ ધર્મોનો સમાંતર અભ્યાસ, નૂતન સામાજિક આંદોલનોની પ્રચંડ શક્તિ, આ બધું નૂતન રચના માટેના રસ્તાઓ જ છે, જે પરંપરાઓ જીર્ણશીર્ણ, પુરાણી અને નપુસંક બની ગઈ હોય તેને તેમણે ભલે તોડીફોડી નાંખી હોય, પરંતુ તેમાંથી કશું જ મૂલ્યવાન ખોવાયું નથી.
૨૭. એક નવો વિશ્વાસ પેદા થયો છે. એવો વિશ્વાસ કે જે નવી અભિવ્યક્તિ ઝંખે છે અને આ વિશ્વાસ શક્તિની એક એવી ગહન ચેતનામાં પોતાનાં મૂળિયાં નાંખી રહ્યો છે, જે પ્રત્યેક માણસની વર્તમાન આધ્યાત્મિક પ્રવૃત્તિમાં આવિર્ભાવ પામી પ્રગટ થાય છે.
૨૮. પદાર્થોમાં રહેલું સુષુપ્ત ચૈતન્ય, વનસ્પતિમાં શ્વસે છે, પશુપંખીમાં હલનચલન કરે છે અને મનુષ્યમાં એની ઉચ્ચતમ ઊંચાઈઓએ પહોંચે છે, તે ચૈતન્ય એ વિશ્વચૈતન્ય જ છે અને એ આપણને કથની અને કરણી, વિચાર અને આચાર, હોવા અને કરવા વચ્ચેની ખીણના ઊંડાણ ઓછા કરવા આપણને જે શક્તિ મળી છે તેનો ઉપયોગ કરવા પ્રેરે છે.
૨૯. યુગોની મહાનતમ શોધ કોઈ હોય તો તે વિચારની શક્તિ છે. સામાન્ય માનવીઓ સુધી હજુ આ શક્તિની મહત્તા પહોંચી નથી, પરંતુ સમાજના સંશોધનના પ્રત્યેક ક્ષેત્રમાં આ મહાન શોધનું મહત્ત્વ સમજાવાઈ રહ્યું છે.

૩૦. વિચારની સર્જકશક્તિ આખરે શેમાં સમાયેલી છે ? ચિંતન દ્વારા વિચારો સેવી એના પૃથક્કરણ, વિશ્લેષણ, સંશ્લેષણ, નિરીક્ષણ-પરીક્ષણ દ્વારા એને પ્રગટ સ્વરૂપ અપાય છે. આવું થઈ શકે છે, કારણ કે તે એક બુદ્ધિશાળી સર્જનશીલ શક્તિ છે.
૩૧. ચિંતનશક્તિ જ્યારે એનાં ગેબી ઊંડાણોમાં કૂદકો મારી ગહનતમને પાર કરે છે, પોતાના દેહના સીમિત દાયરાને છોડી શાશ્વત પ્રકાશના વ્યાપક પ્રદેશોના એક સત્યથી બીજા સત્ય સુધી યાત્રા કરતો રહે છે, જ્યાં ભૂત, ભાવિ અને વર્તમાન એક મહાન સંવાદિતામાં એકાકાર થઈ ઓગળી ગયો હોય છે.
૩૨. ધ્યાન, મનનની આત્મધ્યાસ આ પ્રક્રિયા દ્વારા એક એવી પ્રેરણા જાગૃત થાય છે, જે તમામ ચીજોમાં કે શક્તિઓમાં સર્વોપરી છે, સર્વોત્તમ છે કારણ કે પોતાના ઉદ્દેશોને સિદ્ધ કરવા એ આ બધાનો ઉપયોગ કરી સફળતા મેળવી શકે છે.
૩૩. બૌદ્ધિકતા એ શાણપણનું પરોઢ છે અને બૌદ્ધિકતા એ જ્ઞાન અને વિજ્ઞાન અંગેની સમજણ છે, જેના દ્વારા આપણે વસ્તુનો વાસ્તવિક યથાર્થ પામી શકીએ છીએ. એટલે શાણપણ એ પ્રકાશિત બુદ્ધિ છે, પ્રબુદ્ધ ચેતના છે, જે માણસને નમ્રતા તરફ દોરી જાય છે, કારણ કે નમ્રતા એ પ્રજ્ઞાબુદ્ધિનો, શાણપણનો સિંહભાગ છે.
૩૪. દેખીતું અશક્ય એવું જેમણે સિદ્ધ કર્યું છે, તેવા લોકોને, જેમણે પોતાનાથી માંડીને સમગ્ર જીવનને બદલી નાંખ્યું છે તેવા લોકોને આપણે જાણીએ છીએ. જેની સામે ઝૂઝવું એ અશક્યવત્ થઈ જાય તેવી પરિસ્થિતિઓ સાથે બાથ ભીડતા લોકોને જોઈ આપણે આશ્ચર્યમાં ડૂબી ગયા છીએ. પરંતુ હવે બધું એકદમ સાફ જણાય છે. કેટલાક પાયાના નિશ્ચિત સિદ્ધાંતો અને તેના અમલ વિષેની સમજણ પ્રાપ્ત કરી લેવી એ જ છે તરણોપાય.

૩૫. તમારી આગળની સાધના માટે, બાઈબલના આ કથન પર એકાગ્ર થાઓ કે, “જે કાંઈ તમે ઈચ્છો, તેના અંગે પ્રાર્થના કરો ત્યારે સમજી લો કે તમે તે મેળવી ચૂક્યા છો અને તમને તે પ્રાપ્ત થશે.” ‘જે કાંઈ’ નીચે લીટી દોરો. કોઈ મર્યાદા જ નથી. તમે ગમે તે ઈચ્છો. કોઈ એક માત્ર મર્યાદા હોય તો તે આપણા ચિંતનની મર્યાદા હોઈ શકે, જે પ્રસંગને અનુરૂપ ઊંચો કૂદકો ન લગાવી શકે. પરંતુ યાદ રાખો કે શ્રદ્ધા એ કોઈ પડછાયો નથી, ભ્રાંતિ નથી, એ સત્ય છે. આશા સેવી છે તેવી બાબતોનું સત્ત્વ, નજરે દેખાતી નથી તેવી બાબતોનું હાદ છે.

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ - ૧૧

૧૦૧ અનુમાન કરનાર આનુમાનિક તર્ક શું છે ?

આપણા જાગૃત મન દ્વારા વિશ્વમાં ઘટતી અનેક ઘટનાઓને આપણે એકબીજી સાથે સરખાવીએ છીએ અને છેવટે આ ઘટનાઓના મૂળ કારણરૂપે, ઉદ્ભવ બીજરૂપે આપણે કોઈક સર્વસામાન્ય પરિસ્થિતિ શોધી કાઢીએ છીએ.

૧૦૨ આવા અભ્યાસને પરિણામે શું પ્રાપ્ત થઈ શકે ?

આ પદ્ધતિ દ્વારા માનવીય વિકાસમાં યુગપ્રવર્તક સીમાચિહ્ન નિર્માણ કર્યા હોય તેવા નિયમનું સંશોધન કરી શકાય છે.

૧૦૩ પ્રત્યક્ષ કૃતિને દોરનારું નિર્ણાયક બળ કયું છે ?

કોઈ પણ કર્મને પ્રેરનારું, દોરનારું નિર્ણાયક બળ છે - ઈચ્છા, જરૂરિયાત, આકાંક્ષા.

૧૦૪ વ્યક્તિગત સમસ્યાના અચૂક નિરાકરણ માટેનું કોઈ સૂત્ર ખરું?

આપણે એમ માનવું કે આપણી ઈચ્છા પાર પડી જ ગઈ છે. એમાંથી જ ઈચ્છાપૂર્તિ પરિણમશે.

૧૦૫ કયા મહાનુભાવોએ આવું અનુમોદન કર્યું છે ?

ઈશુ, પ્લેટો, સ્વીડનબોર્ગ.

૧૦૬ આ વૈચારિક પ્રક્રિયાના અમલના પરિણામે શું થાય છે ?

આપણે શાશ્વતીના સ્તર પર એક વિચારબીજ વાવી દઈએ છીએ, પછી જો એને કશી ખલેલ નહીં પહોંચે તો તેમાંથી અંકુર ફૂટશે.

૧૦૭ એ વૈજ્ઞાનિક રીતે પણ બરાબર કેવી રીતે છે ?

કારણ કે એ પ્રાકૃતિક નિયમ છે.

૧૦૮ શ્રદ્ધા શું છે ?

“અપેક્ષિત બાબતોનું સત્ત્વ છે શ્રદ્ધા, અને અદેષ્ટ બાબતોનો પુરાવો પણ છે આ શ્રદ્ધા.”

૧૦૯ આકર્ષણનો નિયમ શો છે?

આ એ નિયમ છે, જેના બળે શ્રદ્ધા ફળે છે.

૧૧૦ આ નિયમને સમજવાનું મહત્ત્વ શું છે ?

એને લીધે માણસમાં રહેલી અનિશ્ચિતતા, સ્વચ્છંદતા અને તરંગીપણું નાશ પામે છે અને એના સ્થાને ચોકસાઈ, તર્કબદ્ધતા અને નિશ્ચિતતા પેદા થાય છે.

મૃત્યુ એ માત્ર એક એવી નૈસર્ગિક પ્રક્રિયા છે, જેના દ્વારા બધાં ભૌતિક રૂપો ફરી રૂપાંતર પામી નવાં નક્કોર બને તે માટે મૂસમાં, ભટ્ટીમાં નાંખવામાં આવે છે.

વિભાગ - ૧૨

આ વિભાગમાં એવી ગલત માન્યતાઓ અને વિકૃતિઓ અંગે સમજાવાયું છે જે માણસને કશું જ કર્યા વગર ફોગટમાં કાંઈક મેળવી લેવા અંગે વિચારવા પ્રેરે છે. સફળતા કાંઈ એવો રાજમાર્ગ નથી કે તે પર દોડી ગયા અને મેળવી લીધું. મેળવવા માટે આપવું પડે છે. ધન નહીં તો સેવા, સમય, ચિંતન. ગમે તે આપો. વાવો અને લણો. એ જ છે વળતરનો નિયમ. કુદરતના અખૂટ ભંડારમાંથી ભરપૂર પામવા માટે પ્રકૃતિના નિયમોને આપણે કેવી રીતે લાગુ પાડી શકીએ એ બધી વાતો આ વિભાગમાં સમાવાઈ છે.

ચોથા ફકરામાં તમે આ કથન વાંચશો : “પહેલાં તો તમને તમારી શક્તિનું ભાન હોવું જોઈએ. બીજું, સામનો કરવાની હિંમત અને ત્રીજું, એ કરવા અંગેનો આત્મવિશ્વાસ, શ્રદ્ધા.”

આ વિચારો પર જો તમે એકાગ્ર થઈને બરાબર ધ્યાન આપો તો પ્રત્યેક વાક્યમાં તમને સભર અર્થ ભરેલો મળશે અને એમાંથી તમને બીજા એને અનુરૂપ વિચારો સૂઝશે અને તમે જે વસ્તુ પર તમારું ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવા જઈ રહ્યા છો તેના ગર્ભિતાર્થો અને સંકેતો અંગેનું મહત્ત્વ સમજાશે.

જ્ઞાન આપોઆપ લાગુ ન થઈ જાય. આપણે આપણા જ્ઞાનને વાપરવું જોઈએ. અને જ્ઞાન વાપરવું એટલે જે વિચારો કર્યા તેને પ્રત્યક્ષ આચરણમાં રૂપાંતરિત કરવા.

મોટા ભાગના લોકો ધ્યેયવિહોણાં ફાંફાં મારવામાં સમય અને ચિંતનશક્તિ વેડફી નાંખે છે, એ જ લોકો જો કેટલીક બાબતો ધ્યાનમાં લે તો ચમત્કારો સર્જી શકે. આવું કરવા માટે, કોઈ એક ખાસ વિચાર પર તમારી માનસિક શક્તિને કેન્દ્રિત કરવી જરૂરી છે અને બીજા બધા વિચારોને બહાર હાંકી કાઢવા જોઈએ. કેમેરાના પડદા પર જેની છબી લેવાની છે, તે કેન્દ્રસ્થ કરીએ છીએ. તે ઝાંખું પણ ન હોવું જોઈએ. એ માટે આપણે ગોઠવી લઈએ છીએ. તમારે જે વિષે વિચારવાનું છે, તેના પર ધ્યાન કેન્દ્રિત ન કરો તો જે કાંઈ પ્રગટ થશે, તે અસ્પષ્ટ, ઝાંખું, ધૂંધળું, કાંઈક જુદું જ અને ડાઘાડૂઘીવાળું હશે. જેવું તમારું માનસિક કે વૈચારિક ચિત્ર હશે તેવું જ પ્રગટ રૂપ આવિર્ભાવ પામશે.

૧. વિચારની સર્જનશીલ શક્તિની વૈજ્ઞાનિક સમજણ દ્વારા સિદ્ધ ન થઈ શકે એવું કોઈ ધ્યેય જીવનમાં નથી.
૨. સૌ કોઈમાં આ ચિંતનશક્તિ છે. મનુષ્ય છે, કારણ તે મનન કરે છે. માણસની આ ચિંતન-મનનશક્તિ અનંત છે અને એટલે જ એની સર્જનશક્તિ પણ અસીમ છે.
- ૩ આપણે જાણીએ છીએ કે આપણે જે કાંઈ વિચારીએ તેને મૂર્ત સ્વરૂપ આપનાર વિચાર જ છે. જો કે ભય, ચિંતા કે હતાશાને પણ દૂર કરવા મુશ્કેલ છે. એ બધાં પણ શક્તિશાળી વિચારનાં જ પરિબલો છે, જે આપણને મનોવાંછિત ચીજોથી સતત દૂર ધકેલ્યે જાય છે, જેને પરિણામે એક ડગલું આગળ તો બે ડગલાં પાછળ જેવી સ્થિતિ થાય છે.
૪. પાછાં ન પડીએ એ માટે આગળ ધપ્યે જવાનું છે. સફળતા માટે

સતત સાવધાની એ જ ઉપાય છે. ત્રણ પગથિયાં છે અને એ દરેકેદરેક ખૂબ મહત્ત્વનાં છે. પહેલાં તો આત્મશક્તિનું ભાન હોવું જોઈએ, પછી સાહસ કરવાની હિંમત અને ત્રીજું એ કરવા માટેનો આત્મવિશ્વાસ.

૫. આટલો પાયો રચીને પછી તમે તમારું કાર્ય આરંભી શકો, પછી એ ઘર, ધંધો, મિત્રો કે ગમે તે અંગે હોય. તમને સામગ્રીની ખોટ નહીં પડે કે તમારે ચૂકવવાની કિંમતની ચિંતા પણ કરવી નહીં પડે. વિચાર સર્વ ત્રહાજર છે અને એને અનંતની બેકમાંથી જે કાંઈ જરૂર હોય તે બધું લેવાની સત્તા છે. એટલે પછી અનંત સ્રોતો તમારાં ચરણોમાં હાજર છે.
૬. પરંતુ તમારો આદર્શ સ્પષ્ટ, સુનિશ્ચિત અને અડગ, અફર હોવો જોઈએ. આજે મનમાં એક વાત હોય અને કાલે બીજી, વળી ત્રીજે દિવસે ત્રીજી, એવું ન ચાલે. એનાથી તો તમારી શક્તિઓ વેરવિખેર થઈ જશે અને તમારા હાથમાં કશુંય નહીં આવે. અને છેવટે સાવ નિરર્થક અને કચરાટોપલીમાં ફેંકવાલાયક નકામી વાતો જ પરિણામરૂપે તમે પામશો.
૭. કમભાગ્યે, ઘણા લોકો આ જ પરિણામે પહોંચે છે અને એનું કારણ સ્વયંસ્પષ્ટ છે. કોઈ શિલ્પકાર આરસનો પથ્થર અને ટાંકણું લઈને બેસે અને દર પા કલાકે પોતાના મનની મૂર્તિ બદલતો રહે, તો કેવા પરિણામની એ અપેક્ષા રાખી શકે? અને તો પછી જીવનની સર્વોત્તમ સામગ્રીમાંથી તમે જ્યારે કશુંક નિપજાવવાનું વિચારો છો ત્યારે તમે જુદા પરિણામની આશા કેવી રીતે રાખી શકો?
૮. આવા ઢીલાઢસ, નબળા, અને નકારાત્મક વિચારોનું પરિણામ ઘણી વાર આરોગ્ય કથળવામાં આવે છે. ઘણા પ્રયત્નો અને મથામણોને અંતે જે કહેવાતું સ્વાતંત્ર્ય મળેલું તે જાણે અચાનક

ઝૂંટવાઈ જતું હોય તેવું લાગે છે. ત્યારે ઘણી વાર લાગે છે કે પૈસો કે ધનવૈભવ એ સાચું સ્વાતંત્ર્ય જ નથી. એનાથી ઊલટું, વિચારની ક્રિયાત્મક શક્તિનો પ્રત્યક્ષ ઉપયોગ જ સાચા સ્વાતંત્ર્યના બારણે આપણને પહોંચાડી દે છે

૯. વ્યવહારમાં મૂકી શકાય એવી આ પદ્ધતિ તમે ત્યાં સુધી અપનાવી નહીં શકો, જ્યાં સુધી તમને પેલા દિવ્ય અને અફર એવા સનાતન સિદ્ધાંતો સાથે સુમેળ સાધવાની શક્તિ પ્રાપ્ત નહીં થઈ હોય. તમે કાંઈ અનંતતાને બદલી ન શકો, પરંતુ કુદરતના કાનૂનોની સમજણ તો તમે મેળવી શકો. આ સમજણને ચેતનાની સાથે સુમેળ સાધવાની શક્તિનું ભાન થઈ શકે. આ વિશ્વચેતના સાથે જેટલા પ્રમાણમાં સંવાદ સધાશે, તેટલા પ્રમાણમાં તમને સફળતા પ્રાપ્ત થશે.
૧૦. વિચારના અનેક પ્રકારનાં મુગ્ધ કરી દે તેવાં પરિણામો આવી શકે, પરંતુ ઘણી વાર લેતીને બદલે દેતી થઈ પડે, તેવાં દુષ્પરિણામો પણ આવી શકે છે.
૧૧. અલબત્ત ભય, ચિંતા, વ્યગ્રતા જેવાં નકારાત્મક વલણો નિષેધક પરિણામો જ લાવે. આમાં પણ 'વાવો તેવું લણો અને કરો તેવું પામો'નો જ સિદ્ધાંત લાગુ પડે છે.
૧૨. વળી, એવા પણ કેટલાક લોકો છે જેઓ મૃતાત્માને બોલાવવા માટેની સભા યોજી કહેવાતી સાબિતીઓ મેળવીને અંધારામાં અટવાયા કરે છે. મનોજગતના સૌથી વધારે વિષભર્યા પ્રવાહોમાં ગળચિયાં ખાતાં રહે છે. આવી નકારાત્મક નિષેધક બાબતોથી આપણને દૂર રાખવા એ પણ એક શક્તિ છે, એ વાત તેઓ જાણતા નથી, પરિણામે એક સત્ત્વશીલ શક્તિથી તેઓ વંચિત રહી જાય છે.

૧૩. હિંદુ ઉપાસકોમાં પણ કેટલાક એવા છે, જે લોકો તાંત્રિક પ્રયોગો કરીને આવી વિધ્વંસક શક્તિ મેળવે છે, પરંતુ તેઓ ભૂલી જાય છે કે સંકલ્પશક્તિ ખેચી લેવાતાં બધા આકારો પાછા ખેંચાઈ જાય છે, અદેશ્ય થાય છે.
૧૪. ટેલીપથી, વિચાર-સંક્રમણ કે વશીકરણવિદ્યાએ લોકોનું ધ્યાન સારી પેઠે ખેંચ્યું છે, પરંતુ એ કરવા માટે સામેના પક્ષ માટે નકારાત્મક વલણ જરૂરી હોવાને લીધે આ પ્રયોગ નુકસાનકર્તા છે. કોઈ સાંભળે એ દૃષ્ટિએ સંદેશો મોકલાવાયો હોય, પરંતુ એમાં સંકળાયેલા સિદ્ધાંતને ઉલટાવી દેવાથી થતાં નુકસાનની સજા ભોગવવાની રહે છે.
૧૫. આવી તંત્રવિદ્યા જેટલી સામા પક્ષે નુકસાનકારક છે, તેટલી જ પ્રયોગી માટે પણ છે. જે લોકો આંતર્જગતના નિયમોને જાણે-સમજે છે તે બીજાની ઈચ્છાશક્તિને પોતાના નિયંત્રણમાં લાવવાનો પ્રયાસ કદીય નહીં કરે કારણ કે એમ કરીને ભલે ધીરે ધીરે પરંતુ છેવટે તો એ પોતાની શક્તિનો જ ઢ્રાસ કરે છે.
૧૬. આ બધા વિકૃત પ્રયોગોના કેટલાંક તાત્કાલિક પરિણામો આવી શકે અને કેટલાકને તો એનું ઘેલું પણ લાગી શકે, પરંતુ આંતર્જગતની સાચી સમજણ દ્વારા વધારે મુગ્ધ થવાય તેવી એક સૃષ્ટિ છે, જેની શક્તિ એના પ્રયોગના પ્રમાણમાં વધતી જ રહે છે, એ ક્ષણજીવી નહીં, બલકે શાશ્વત છે; જે કેવળ ભૂતકાળની કોઈ ભૂલ કે ખોટા વિચારોને લીધે પ્રાપ્ત થયેલાં દુષ્પરિણામોને ટાળવાનો ઉપાય જ શોધી આપતી નથી, બલકે તમામ ભયથી બચાવી લેતું એક પ્રતિબંધક માધ્યમ છે. સરવાળે એ એક એવી સક્રિય શક્તિ છે, જેના દ્વારા આપણને નવા સંજોગો અને નવો સંદર્ભ રચી આપે છે.

૧૭. નિયમ આ છે કે વિચાર એના વિષય સાથે સંકળાઈ સાયુજ્ય સાધી બાહ્ય જગતમાં એને જ અનુરૂપ એવું નક્કર સ્વરૂપ આપશે. એમાં ધ્યાનમાં રાખવાની બાબત આટલી જ છે કે પ્રત્યેક વિચારમાં સત્યનું બીજા હોવું જોઈએ, જેને પરિણામે આપણે ઈષ્ટ અને ભલાઈ મેળવી શકીએ. છેવટે તો કેવળ ભલાઈને માટે જ શાશ્વત શક્તિ કામ કરી શકે.

૧૮. પોતાના વિષય સાથે સાયુજ્ય સાધવાની વિચારની ગતિશીલ શક્તિનો અને તે દ્વારા પ્રત્યેક અનુકૂળ-પ્રતિકૂળ સંજોગો પર કાબૂ મેળવવાની શક્તિનો સિદ્ધાંત પરસ્પર-આકર્ષણનો સિદ્ધાંત છે, જે પ્રેમનું જ બીજું નામ છે. પ્રત્યેક તત્ત્વજ્ઞાનમાં, ધર્મ વિચારમાં અને પ્રત્યેક જ્ઞાન-વિજ્ઞાનમાં આ જ એક સનાતન અને મૂળભૂત સિદ્ધાંત છે. પ્રેમના કાનૂનને ટાળીને કોઈ કશું સિદ્ધ ન કરી શકે. ભાવના જ વિચારને સત્ત્વશીલતા સીંચે છે. ભાવના એ ઈચ્છા છે, અને ઈચ્છા એ પ્રેમ છે. પ્રેમમાં તરબોળ વિચાર અજેય બની જાય છે.

૧૯. જ્યારે જ્યારે વિચારનો સિદ્ધાંત સમજાવાય છે, ત્યારે પાયાના આ સત્ય પર ભાર મુકાતો રહે છે. વિશ્વચેતના એ કાંઈ કેવળ નરી બૌદ્ધિકતા નથી, એ એક નક્કર ચીજ છે, જે આકર્ષણના નિયમને આધારે એકઠા થયેલા વીજાણુ છે, જેમાંથી અણુ સર્જાય છે. આ જ નિયમ આગળ વધીને અણુમાંથી પરમાણુ બનાવે છે. અને આ પરમાણુ પદાર્થ રૂપે પ્રગટ થાય છે. એટલે વિશ્વના તમામ સર્જનના મૂળમાં પ્રેમનો સિદ્ધાંત એ જ એક ક્રિયાત્મક પરિબળ છે, અને આ ફક્ત અણુ-પરમાણુને જ લાગુ નથી પડતું. કલ્પનાજગતમાં જે જે કાંઈ આવી શકે, તે તમામે તમામ બાબતોને આ જ નિયમ લાગુ પડે છે.

૨૦. વિચાર અને પ્રેમના યોગ દ્વારા એવી અજેય શક્તિ નિર્માણ થાય છે, જેને 'આકર્ષણનો સિદ્ધાંત' કહેવાય છે. ગુરુત્વાકર્ષણ કે વિદ્યુત કે ગણિતશાસ્ત્રના કોઈ પણ નિયમની જેમ પ્રત્યેક પ્રાકૃતિક નિયમ પણ અફર છે. તેમાં કોઈ અપવાદ ન રહી શકે. હા, માધ્યમ અપૂર્ણ કે ખામીવાળું હોઈ શકે. વચ્ચેનો પુલ જ તૂટી જાય તો તેમાં ગુરુત્વાકર્ષણના સિદ્ધાંતનો વાંક નથી. વીજળી કામ ન કરે તો વિદ્યુતશાસ્ત્રના નિયમોને દોષ ન દઈ શકાય. કોઈ અજ્ઞાન, બિનઅનુભવી કે અધકચરો, કાચો અર્ધદગ્ધ માણસ પરસ્પર આકર્ષણના નિયમને લાગુ પાડી અધૂરાં પરિણામો મેળવે તો મૂળ સિદ્ધાંત જ ખોટો છે તેવા તારણ પર ન પહોંચાય. બલ્કે એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચવું જોઈએ કે આ કાનૂનની વધારે સમજણ મેળવવી જરૂરી છે, કારણ કે ગણિતમાં કોઈ અઘરો દાખલો પુછાયો હોય તો તરત જ જવાબ મળી જાય તેવું ન પણ થઈ શકે.
૨૧. કોઈ પણ પદાર્થ કે બનાવ કે ઘટના સ્થૂળ રૂપે પ્રગટ થાય તે અગાઉ માનસિક જગતમાં એ પ્રગટ થાય છે. આજે આપણા વિચારોને કાબૂમાં લઈને આપણે આપણી આવતી કાલને સર્જી શકીએ, ભવિષ્યની ઘટનાનાં બી વાવી શકીએ. પરસ્પર-આકર્ષણના નિયમને અમલમાં લાવવા માટે પ્રશિક્ષિત કે કેળવાયેલી ઈચ્છા એ અત્યંત મહત્ત્વનું સાધન છે.
૨૨. માણસ એવો ટેવાઈ ગયો છે કે વિચારવાની શક્તિ મેળવવા માટે એને પહેલાં કાંઈક સર્જન કરવું પડે. એકદમ નવા વિચારને સમજવા માટે જ્ઞાનતંતુ કામ નથી કરતા. એટલે આપણે થોડા પાછા પડીએ છીએ અને આ સિદ્ધાંતને માનતા નથી.
૨૩. એટલે જો તમે આ પરસ્પર આકર્ષણના સર્વવ્યાપી નિયમને, એને પ્રત્યક્ષ અમલમાં મૂકવાની વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિને જાણતા ન

હો, અથવા તો એના દ્વારા તમારી સમક્ષ અનંત સંભાવનાઓનું જે વિશાળ વિશ્વ પ્રગટ થાય છે તેનો ખ્યાલ ન હોય તો તમારા જ્ઞાનતંતુઓને આ નવી બાબતની જાણકારી મેળવવા કેળવો, જે તમને આ નૈસર્ગિક નિયમથી પરિચિત કરાવી શકે. ધ્યાન અને એકાગ્રતા દ્વારા આ સિદ્ધ કરી શકાય.

૨૪. મૌનમાં તમે અંતઃશ્ચેતનાની વિશ્વવ્યાપક શક્તિનો સંસ્પર્શ પામી શકો.

૨૫. જેમને જ્ઞાન કે શાશ્વત સફળતાની શક્તિની ઈચ્છા છે, તે ફક્ત આંતર્જગતમાંથી જ મેળવી શકાશે. એ ધીરે ધીરે ખૂલશે. કોઈ અવિચારી માણસ કહી દે છે કે મૌન તો સાવ સાદી બાબત છે અને સહેલાઈથી સાધી શકાય, પરંતુ યાદ રહે કે અગાધ મૌનમાં જ આપણે પરમ શક્તિનો સંસ્પર્શ પામી શકીએ, એક એવા અફર નિયમને જાણી શકીએ, જેથી પૂર્ણતા તરફ દોરી જતી એકાગ્રતા અને સતત અભ્યાસનાં બારણાં ખૂલી શકે.

૨૬. હવે હંમેશની જેમ સ્થિર આસન મેળવી એકાગ્ર થાઓ. મનનાં તમામ દબાણો દૂર કરો, તાણ કે તંગદિલીને હટાવી દો, એકદમ અનુકૂળ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરી લઈ વિશ્વનિયંતા સાથે ઐક્ય સ્થાપિત કરો, પરમ સાથે સંસ્પર્શ મેળવો. વિચાર દ્વારા તમે વૈશ્વિક સત્તા સુધી પહોંચી એને કામે લગાડી શકશો તેવા વિશ્વાસ સાથે પ્રતીતિ મેળવો કે તમારી મનોવાંછિત ચીજ પ્રગટ થઈને રહેશે. કોઈ પણ વ્યક્તિમાં હોઈ શકે, તે તમામ શક્તિ તમારાંમાં પણ છે જ તે ધ્યાનમાં રાખો, કારણ કે એક અને અખંડિત પરમ તત્ત્વનાં જ આપણે સૌ વિભિન્ન પ્રગટ આવિર્ભાવો છીએ, જેમાં પ્રમાણભેદ હોઈ શકે, પ્રકારભેદ તો હરગિજ નથી જ નથી.

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ - ૧૨

૧૧૧ જીવનમાં કોઈ પણ ઉદ્દેશ સર્વોત્તમ રીતે કેવી રીતે પાર પાડી શકાય ?

વિચારના આધ્યાત્મિક સ્વરૂપની વૈજ્ઞાનિક સમજણ દ્વારા.

૧૧૨ કયાં ત્રણ પગથિયાં નિતાંત જરૂરી છે ?

આપણી આત્મશક્તિનું ભાન, સાહસ કરવાની હિંમત, અને તે કરી શકીશું તેવી શ્રદ્ધા.

૧૧૩ એ માટેનું વ્યવહારુ જ્ઞાન કેવી રીતે મેળવાય ?

કુદરતી કાનૂનોને સમજવાથી.

૧૧૪ આ કાનૂનોને સમજવાથી શું થાય?

અપરિવર્તનશીલ એવા દિવ્ય સિદ્ધાંતની સાથે અનુકૂળ થઈને ગોઠવાઈ જવાની આપણી શક્તિની જાગૃત સભાનતાપૂર્વકની પ્રતીતિ.

૧૧૫ આપણને સાંપડતી સફળતાનો આંક શું ?

જેટલા પ્રમાણમાં આપણે સમજતા થઈએ કે આપણે વિશ્વને બદલી ન શકીએ, આપણે તો કેવળ એને અનુકૂળ થઈ સહયોગ આપીએ.

૧૧૬ વિચારને ગતિશીલ બનાવનારો સિદ્ધાંત કયો છે ?

પરસ્પર આકર્ષણનો નિયમ, જે પ્રેમના નિયમને અનુસરતી હલચલ પર આધાર રાખે છે. પ્રેમથી વીટળાયેલો વિચાર અજેય બની જાય છે.

૧૧૭ આ કાનૂનો વિરોધ કેમ નથી થઈ શકતો ?

કારણ કે એ કુદરતી છે. બધા જ કુદરતી કાનૂન એવા છે, જેનો

વિરોધ ન થઈ શકે, જેને પડકારી ન શકાય. વળી એ ગણિતના ધારાધોરણો જ ચાલે. એમાં ન કોઈ રચિતિ, ન કોઈ આમતેમ, બધું જ નિયમસર ગણતરીપૂર્વક.

૧૧૮ તો પછી જીવનમાં કેટલીક વાર આપણને આપણી સમસ્યાનો ઉકેલ મેળવવામાં મુશ્કેલી કેમ પડે છે?

આ જ કારણે કે ગણિતમાં પણ આપણને કોઈ અઘરો દાખલો પુછાઈ જાય છે અને આપણને જવાબ મેળવવામાં મુશ્કેલી થાય છે. સ્પષ્ટ જ છે કે આપણું એટલું જ્ઞાન ઓછું છે, અથવા તો આપણો અનુભવ ટાંચો પડે છે.

૧૧૯ સાવ જ નવા વિચારને ગળે ઉતારવાનું મન માટે કેમ અશક્ય થઈ પડે છે ?

આપણી પાસે વિચારોને સ્વીકારી શકે તેવું, પ્રતિસાદના પડઘા પાડે તેવું મગજ નથી એટલે.

૧૨૦ જ્ઞાન કેવી રીતે સાંપડે ?

એકાગ્રતા દ્વારા, એને ખૂલવા અને ખીલવા દેવું પડે છે. એ અંદરથી આવે છે.

પ્રત્યક્ષ આચરણમાં ન આવી શકે તેવું કશું વિચાર વિચારી જ ના શકે. એને ઉચ્ચારનાર માત્ર નિર્દેશક હોઈ શકે, પરંતુ એને આચરણમાં મૂકનાર તો પ્રત્યક્ષ દેખાશે.

-વિલ્સન

વિભાગ - ૧૩

આ વિભાગમાં, કેટલાક વિચારો આફતમાં પરિણમી, જિંદગી આખીની મથામણોને ધૂળમાં મેળવી દે છે, તેના અંગે સમજાવે છે. વિચાર કરવાની આધુનિક પદ્ધતિ અંગે સમજાવી કેવી રીતે વાસ્તવિક પ્રત્યક્ષ પરિણામો મેળવી શકાય તથા ચેતનાનું પરિવર્તન ત્વરિત રીતે કેવી રીતે લાવી શકાય એ અંગેની ચર્ચા પણ આ પ્રકરણમાં છે.

આપણે વર્તમાનમાં વૈજ્ઞાનિક સંશોધનોના જે અદ્ભુત કાળમાં જીવી રહ્યા છીએ તે ભૌતિક વિજ્ઞાનને આભારી છે, પરંતુ અધ્યાત્મ-વિજ્ઞાન હવે એવી દિશામાં આગળ ધપી રહ્યું છે જેની સંભાવનાઓ વિષે કોઈ કશું ભાખી શકે તેમ નથી.

અત્યાર સુધી આ આધ્યાત્મિક વિજ્ઞાન અશિક્ષિત અંધ-શ્રદ્ધાળુ અને વહેમી તથા તાંત્રિક લોકોનો વિષય રહ્યું હતું પરંતુ હવે માણસોને ફક્ત સુનિશ્ચિત પ્રક્રિયાઓ અને વાસ્તવિક તથ્યોમાં જ રસ રહ્યો છે.

આપણે જોઈ ગયા છીએ કે ચિંતન એ આધ્યાત્મિક પ્રક્રિયા છે અને કોઈ પણ ક્રિયા કે ઘટના આકાર લે તે અગાઉ દર્શન અને કલ્પન જરૂરી છે અને હવે સ્વપ્નદ્રષ્ટાઓ માટે સોનાનો દિવસ ઊગી રહ્યો છે.

શ્રી હર્બર્ટ કોફમેન સ્વપ્નદ્રષ્ટાઓની સિદ્ધિ અંગે શું કહે છે તે જાણવા જેવું છે. “તેઓ મહાનતાના શિલ્પકારો છે. તેમના આત્મામાં જ ભવ્ય દર્શન છુપાયેલું છે. શંકા-આશંકા અને સંદેહોના પડદા તથા ધુમ્મસને એ વિખેરી નાંખે છે અને અતીતની દીવાલોને તોડી પાડે છે. દિવ્ય સાધનો દ્વારા તેઓ તેમની જાદુઈ ચાદર વણે છે, સિંહાસનો કરતાં ઊંચાં આસનો તેમણે સિદ્ધ કર્યાં છે. ઈશ્વરનું વરદાન પામેલા થોડા લોકો છે, જેઓ પથદર્શક છે, દીવાલો તૂટી પડે છે અને સામ્રાજ્યો ભાંગી પડે છે, સાગરમાંથી ઊઠેલું ભરતીનું એક મોજું ખડકો પર ઊભેલા કિલ્લાને જમીનદોસ્ત કરે છે. મોટાં મોટાં રાષ્ટ્રો પણ સમયની ડાળી પરથી તૂટી પડે છે અને કેવળ સ્વપ્નદ્રષ્ટાઓનાં સ્વપ્ન જ પાણી પર તરતાં જોવા મળે છે.”

આ તેરમો ભાગ કહે છે કે શા માટે ફક્ત સ્વપ્નદ્રષ્ટાઓનાં સ્વપ્ન જ સાચાં પડે છે. સ્વપ્નસિદ્ધો, વૈજ્ઞાનિકો, સાહિત્યકારો, સંગઠકો પોતાની ઈચ્છાઓ કેવી રીતે પાર પાડે છે એના અંગેના કાર્ય-કારણના કાનૂનને એ સમજાવે છે. આપણું ચિત્ત જે ચિત્રને ઝીલે છે તે કેવી રીતે આપણું પોતાનું થઈ જાય છે તેના વિષે એ કહે છે :

૧. આજકાલ એવું એક વલણ, અથવા તો કહો, એવી જરૂરિયાત થઈ પડી છે કે વિજ્ઞાને રોજ-બ-રોજની હકીકતોનું વિશ્લેષણ કરી એના વિષેની સમજણ અને ખુલાસા પ્રાપ્ત કરવાં જોઈએ. એના અપવાદો અંગે પણ સ્પષ્ટતા મેળવવી જોઈએ. જેવી રીતે ધરતીના પેટાળમાં સતત ભભૂકતો અગ્નિ બહાર જ્વાળામુખી રૂપે પ્રગટ થાય છે અને પૃથ્વી પરના આકારોમાં પણ આને લીધે જે ફેરફારો થાય છે તે વિષે સમજવું જોઈએ.
૨. આકાશની વીજળી પણ આ જ રીતે અદેષ્ટ જગતમાં પરિવર્તન લાવતાં પરિબળોનું ક્ષણિક પ્રદર્શન કરે છે. એક જમાનામાં ધરણીને ધ્રુજાવતી કોઈ વાણી આજે મૌન બની ગઈ છે, અથવા

તો ધરતીના પેટાળનો કોઈ પથ્થર બની ગયેલો અવશેષ કાળની ઉત્ક્રાંતિ સમજાવી, -આપણી સમક્ષ આપણે આજે જે પહાડો કે ખીણોમાં વસી રહ્યા છીએ તેનો ભૂતકાળ ખોલી બતાવે છે.

૩. આ જ રીતે, જે હકીકતો અસામાન્ય, વિચિત્ર કે અપવાદસ્વરૂપ હોય તે આજના વિજ્ઞાનના નવા સંશોધન માટે લોહચુંબકચંત્રની સોય જેવાં સૂચક થઈ પડ્યાં છે.
૪. આ પદ્ધતિ, બૌદ્ધિકતા, તાર્કિકતા અને અનુભવના આધાર પર મંડાયેલી છે અને તેથી એ વહેમો, રૂઢિઓ કે પરંપરાઓને ખતમ કરે છે.
૫. બસો વર્ષ થઈ ગયાં, જ્યારે બેકને અભ્યાસ માટે આ પદ્ધતિ સૂચવી, જેને માટે સભ્ય રાષ્ટ્રો એમની સમૃદ્ધિ તથા જ્ઞાનવિજ્ઞાનના ક્ષેત્ર અંગે આભારી છે. સંકુચિત પૂર્વગ્રહોમાંથી મનને મુક્ત કરીને, જડ સિદ્ધાંતોનો છેદ ઉડાડી દઈને કેવળ વ્યંગો દ્વારા નહીં, પણ વધુ પ્રભાવક રીતે, આશ્ચર્ય પમાડે તેવા પ્રયોગો દ્વારા તમામ લોકોનું ધ્યાન ખેંચીને, ચેતનાના નિયમોને માત્ર વાણીથી સમજાવવાને બદલે બધામાં રહેલી આંતરિક શક્તિનું ભાન કરાવવું જરૂરી છે.
૬. બેકનની પદ્ધતિએ ગ્રીસના મહાન તત્ત્વજ્ઞાનીઓના હાર્દને પકડ્યું છે અને ત્યાર પછીના યુગે જે ‘પરીક્ષણ’ નામનું તત્ત્વ આવ્યું તે દ્વારા એને અમલી બનાવ્યું છે. આમ, ખગોળશાસ્ત્રના અનંત અવકાશનું ક્ષેત્ર ખોલી આપીને સૂક્ષ્મદર્શક યંત્રો દ્વારા સૂક્ષ્મ જગતના જીવાણુંનું ક્ષેત્ર ખેડીને અને એરિસ્ટોટલ કદીય ન ખોલી શક્યો હોય તેવાં રહસ્યો ખોલી આપ્યાં છે, અને ભૂતકાળનો કોઈ પંડિત એની મીમાંસા દ્વારા જે અજ્ઞાત તત્ત્વોનું પૃથક્કરણ ન કરી આપી શક્યો હોત તે વિશ્લેષણ હવે શક્ય બન્યું છે.

૭. તેણે આયુષ્ય વધાર્યું છે. દુઃખોને ઘટાડ્યા છે. રોગોને નાશ કર્યા છે. જમીનની ફળદ્રુપતા વધારી છે. ખલાસીઓને નવા સંરક્ષણ પૂરાં પાડ્યાં છે. આપણા પૂર્વજો માટે અજાયબરૂપ એવા વિશાળ પુલો-નદીઓ પર બાંધ્યા છે. આકાશમાંથી પડતી વીજળીમાંથી બચાવ શોધ્યો છે. દિવસના અજવાળા સમી ઉજ્જવળ રાત બનાવી દીધી છે. માણસના દર્શનને વ્યાપક બનાવ્યું છે. માણસની શારીરિક શક્તિ વધારી છે. ગતિમાં વધારો કરી અંતર ઘટાડી દીધાં છે. પરસ્પરના સંપર્કસૂત્રો, દફતરો અને ધંધાના પરસ્પર આદાનપ્રદાનને વધુ સુગમતા કરી આપી છે. દરિયામાં માણસ વધારે ઊંડાણમાં જઈ શકે, આકાશમાં વધારે ઊંચે અને પેટાળમાં માણસ ઠેઠ તળિયા સુધી સુરક્ષિતપણે જઈ શકે તેવી શોધો આ વિજ્ઞાન દ્વારા થઈ છે.
૮. અનુમાનોનું આ જ સાચું સ્વરૂપ અને તેની અપાર સંભાવના તથા અવકાશ છે. પરંતુ આનુમાનિક વિજ્ઞાનમાં માણસે જેટલી ભવ્ય સિદ્ધિઓ હાંસલ કરી છે, તેને લીધે કાર્ય-કારણમાં ઊંડા જવાની વધારે જરૂરિયાત માણસ અનુભવે છે. કોઈ પણ કથનને નિયમ બનાવતાં પહેલાં એને સૂક્ષ્મતાપૂર્વક, ઝીણવટથી, ધીરજપૂર્વક તપાસી લેવું જરૂરી લાગે છે.
૯. આ પદ્ધતિને આધારે, વીજળીના યંત્રમાંથી ઉદ્ભવતા તણખા અંગેનાં કારણો જાણી શકીએ, આકાશની વીજળી અંગે પણ વધારે જ્ઞાન પામી શકીએ. ગેલિલિયોના જેટલી જ ચોકસાઈપૂર્વક શરીરની ધરતી પર પડવા અંગેની રીતો અંગે કહી શકીએ, ન્યૂટનની જેમ આપણે પણ હવે ચંદ્રને ધરતી આસપાસના એના પરિભ્રમણ અંગે પૂછી શકીએ.
૧૦. ટૂંકમાં, મૂલ્યો જીવીનેસત્યપથ પર સ્થિર પગલે આગળ વધીએ. કોઈ પણ અક્કડ કે હઠીલા પૂર્વગ્રહોને સ્થાન આપ્યા વગર, દેઠ

પગલે આગળ વધવાની આશા સાથે, અનિચ્છનીય બાબતોની ઉપેક્ષા કરીને, વ્યાપક અને અપરિવર્તનીય ભૂમિકા પર વિજ્ઞાનનું સુંદર માળખું રચીએ. જીવનની આ સર્વાધિક મહત્ત્વની ઘટનાને આકાર લેવા દઈએ.

૧૧. પરીક્ષણ દ્વારા સતત વધ્યે જતી સામગ્રીને તો એકઠી કરતાં જ રહીએ, પરંતુ કુદરત અંગેની સમજણ પ્રાપ્ત કરવામાં આ બધી સામગ્રીનું મૂલ્ય જુદું પડી શકે. જેવી રીતે માણસોમાં દુર્લભ એવા ગુણોને આપણે ખૂબ આદર પૂર્વક નિહાળીએ છીએ, એ જ રીતે કુદરતમાં પણ સર્વસામાન્ય અને રોજિંદા જીવનનાં પરીક્ષણો કરતાં, એકદમ ધ્યાન ખેંચે અને અસાધારણ એવી હકીકતો વધારે અગત્યની થઈ પડે.
૧૨. તો પછી, આપણે જોઈએ છીએ કે કેટલાક લોકો અસાધારણ શક્તિ ધરાવે છે તો તેનું શું ? પહેલાં તો આપણે એમ કહીએ કે આપણને શક્તિની ખબર નહોતી એટલે આમ બન્યું. વિશ્વમાં એવી કેટલીય અસાધારણ અને અગમ્ય ઘટનાઓ બનતી રહે છે. પરંતુ એક વાર વિચારની મહાન સૃજકતાનો ખ્યાલ આવી જાય છે, તો કોઈ પણ ઘટના અગમ્ય નહીં રહે.
૧૩. બીજું, આપણે એમ પણ કહી શકીએ કે કોઈ અદૃષ્ટ, અતિમાનવીય પરમશક્તિ દ્વારા આવું બન્યું. પરંતુ પ્રકૃતિના નિયમોની વૈજ્ઞાનિક સમજણ આપણને વિશ્વાસ આપે છે કે કશું જ અતિપ્રાકૃત કે દૈવી નથી. પ્રત્યેક ઘટના એ કોઈ નિશ્ચિત કારણનું જ પરિણામ છે, અને આ કારણ એ જ એ પરિવર્તનીય કાનૂન છે, જે ચોક્કસ રીતે જ કામ કરે છે, પછી ભલે એ કારણ જાણ્યે-અજાણ્યે પેદા થયું હોય.
૧૪. ત્રીજું, આપણે એમ પણ કહી શકીએ કે કેટલીક ચીજો એવી પણ હોય, જે આપણા માટે વર્જ્ય હોય, જે આપણે જાણવી ન જોઈએ.

માણસની જ્ઞાન-વિજ્ઞાનની ક્ષિતિજો વિસ્તારવામાં આ વાડ ઘણી વાર આડે આવીને ઊભી રહી છે. કોલંબસ, ડાર્વિન, ગેલિલિયો, વોટ, ફ્લટન, સ્ટેફેન્શન, ફેરેડી કે ઈમર્સન જેવા લોકો જ્યારે નવા વિચારમાં પદાર્પણ કરવા ગયા ત્યારે લોકોએ અંતરાયો ઊભા કરી તેમને હાસ્યાસ્પદ ઠેરવવા પ્રયત્ન કર્યા છે એટલે આવા વાંધાને તો ધ્યાનમાં જ ન લેવા જોઈએ. ઊલટું, આપણા ધ્યાનમાં આવતા પ્રત્યેક મુદ્દાને તપાસી લેવા જોઈએ, જેથી એના મૂળભૂત કારણ અંગેનો ખુલાસો આપણે જલ્દી મેળવી શકીએ.

૧૫. વિચારની સર્જકશક્તિ કોઈ પણ પ્રકારના શારીરિક, માનસિક કે આધ્યાત્મિક અનુભવોની કોઈ પણ વિશિષ્ટ પરિસ્થિતિને સમજાવી શકે છે, તે ધ્યાનમાં આવશે.
૧૬. આપણા માનસિક વલણને અનુકૂળ પરિસ્થિતિ વિચાર દ્વારા નિર્માણ થશે. ભય એ વિચારનું એક શક્તિશાળી રૂપ છે અને જો આપણે આફતના ભયે ડરતાં હઈશું, તો આફત અચૂક આવવાની. આપણા જ વિચારો આપણી વર્ષોની મહેનતને ધૂળમાં મેળવે છે.
૧૭. આપણે કોઈ સ્થૂળ સંપત્તિ અંગે વિચારીએ તો તે આપણે મેળવી શકીએ. એકાગ્ર વિચાર દ્વારા જરૂરી પરિસ્થિતિનિર્માણ કરી યોગ્ય પરિણામ લાવી શકાય, જેના અંતે આપણી ઈચ્છા મુજબના સંજોગો પેદા થઈ શકે. પરંતુ ઘણી વખત ધારેલું પરિણામ નથી આવતું, અથવા તો તાત્કાલિક પરિણામ આવે છે અને ક્યારેક તો આપણે ધારેલા કરતાં સાવ વિરોધી પરિણામ આવે છે.
૧૮. તો પછી સાચી પ્રક્રિયા કઈ છે ? આપણા ધાર્યા મુજબની સિદ્ધિ મેળવવા આપણે શું વિચારવાનું છે ? શું તમે કે હું, માણસ માત્ર

સુખ અને સંવાદની શોધમાં છે ? આપણને જો સાચું સમાધાન પ્રાપ્ત થઈ જાય તો આખી દુનિયા હાથમાં આવી ગયા બરાબર છે. આપણે જો અંતરથી સુખી હોઈએ તો બીજાને પણ સુખ-સમાધાન આપી શકીએ.

૧૯. પરંતુ ત્યાં સુધી તંદુરસ્તી, શક્તિ, અંતરંગ મિત્રો, અનુકૂળ વાતાવરણ, પોતાની જરૂરિયાતો જ પૂરી પડે એટલી નહીં, બલ્કે આપણને અધિકાર છે એટલી સમૃદ્ધિ, સુખસગવડ ન મળે ત્યાં સુધી આપણે સુખી થઈ શકીએ નહીં.
૨૦. જૂનવાણી વિચાર મુજબ તો આપણે કીડામંકોડા જેવા હતા, જેમને પોતાના ભાગનું થોડુંઘણું મળી જાય એટલે એકદમ સંતોષ થઈ જાય. પરંતુ આધુનિક વિચારસરણી મુજબ તો માણસને સર્વોત્તમ સુખસગવડ મળવાં જોઈએ, અને 'હું ને મારા પિતા એક સમાન છીએ,' તેથી જગતના સર્જનહાર પાસે જેટલું છે, તે તમામ ચીજ મને પણ મળવી જોઈએ.
૨૧. હવે સિદ્ધાંતરૂપે આ વાત સાચી છે એમ સ્વીકારી લઈએ તો તેને વ્યવહારમાં કેવી રીતે લાવવું ? પ્રત્યક્ષ પરિણામ આપણા હાથમાં અત્યારે જ આવે તે માટે શું કરવું ?
૨૨. સૌ પહેલાં તો જ્ઞાનને અમલમાં મૂકવું જોઈએ. બીજી કોઈ પણ રીતે પ્રાપ્તિ થઈ ન શકે. કોઈ ખેલાડી આખી જિંદગી શારીરિક કવાયતનાં પુસ્તકો વાંચ્યા કરે, પરંતુ જ્યાં સુધી એ તેનો પ્રત્યક્ષ અમલ ન કરે, ત્યાં સુધી એ શક્તિ મેળવી ન શકે. એ જેટલું કરશે તેટલું જ એ પામશે. પણ તેને પહેલાં કરવું પડશે. આવું જ સૌ કોઈ માટે છે. આપણે જેટલું આપીશું, તેટલું જ આપણે પામવાનાં. પરંતુ પહેલાં આપવું પડશે. પછી એક હાથે આપેલું આપણે હજાર હાથે પાછું મેળવીશું. વળી, આ આપવું તે પણ માનસિક છે, કારણ કે વિચારો જ કારણ છે અને સંજોગો એ તો પરિણામ

છે. એટલે હિંમત, સાહસ, સ્વાસ્થ્ય કે બીજા કોઈ પણ પ્રકારના વિચારો સેવીને આપણે તે મુજબની અનુકૂળ પરિસ્થિતિ નિર્માણ કરી શકીએ છીએ.

૨૩. વિચાર એ આધ્યાત્મિક પ્રવૃત્તિ છે અને એટલે જ સર્જનશીલ છે. પરંતુ ભૂલતાં નહીં કે જ્યાં સુધી તમે વિચારને સુવ્યવસ્થિતપણે, સજાગપણે અને રચનાત્મક રીતે દોરવશો નહીં, ત્યાં સુધી વિચાર કશું જ સર્જન નહીં કરે. અહીં જ વ્યર્થ તરંગો અને વિધાયક ચિંતન વચ્ચે ફરક છે. પહેલામાં મહેનત માથે પડે છે, જ્યારે ચિંતન દ્વારા અસાધારણ સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત થાય છે.
૨૪. પરસ્પર-આકર્ષણના નિયમને આધારે આપણી પાસે ચીજો આવે છે. દુઃખી મનઃસ્થિતિમાં સુખનો વિચાર સંભવી શકે નહીં. એટલે ચેતના મનઃસ્થિતિ બદલાવવી જોઈએ. જેવું માનસિક વલણ બદલાય કે તરત જ નવા સંજોગો નિર્માણ કરનારી જરૂરિયાતોને પહોંચી વળાય તેવી પરિસ્થિતિ નિર્માણ થાય છે.
૨૫. માનસિક કલ્પનાચિત્ર ખડું કરવા, આપણે વિશ્વ તરફ આપણી નજર દોડાવીએ છીએ. આ વિશ્વચેતના સર્વશક્તિમાન, સર્વજ્ઞ અને સર્વત્ર હાજરાહજૂર છે. આપણી માંગણીને પૂરી કરવા કયો રસ્તો લેવો તે સર્વજ્ઞને કહેવાની જરૂર છે ? શું સીમિત અસીમને સલાહ આપી શકશે? નિષ્ફળતાનું આ જ કારણ છે, પ્રત્યેક નિષ્ફળતાનું. આપણે વિશ્વચેતનાની હાજરી સર્વત્ર અનુભવી શકીએ છીએ, પરંતુ આપણે ભૂલી જઈએ છીએ કે જગન્નિયંતા સર્વજ્ઞ પણ છે અને તેથી આપણે જે બાબતમાં ઘોર અજ્ઞાની છીએ, તેવી બાબતોમાં પણ એ જે કાંઈ કરવું ઘટિત હશે તે કરી લેશે.

૨૬. વિશ્વચેતના કે પરમેશ્વરની અનંત શક્તિ અને અસીમ જ્ઞાન અંગેની પ્રતીતિ મેળવીને આપણે આપણું હિત સાધી શકીએ. આ રીતે આપણે એક સેતુ બની જઈએ છીએ, જેના દ્વારા અનંત શક્તિ આપણી ઈચ્છાઓને મૂર્ત સ્વરૂપ આપી શકે. એટલે આગળની સાધના માટે આ સિદ્ધાંતનો ઉપયોગ કરી, આ તથ્યને સમજો કે તમે સમગ્રતાના એક ભાગ છો, અને તેથી ગુણ અને પ્રકારમાં તમે એ પૂર્ણ જેવા જ છો, જે કાંઈ ભેદ છે તે કેવળ આકારનો અને માત્રાનો જ છે.
૨૭. જ્યારે તમને આ મહાન તથ્યનું ભાન થશે, જ્યારે તમને પ્રતીતિ થશે કે તમારી અંતઃચેતનાનો 'હું' એ વૈશ્વિક ચેતનાનો એક અંશ છે અને ગુણ પ્રકારમાં એ એના જેવો જ છે, અને પરમેશ્વર પોતાનાથી ભિન્ન એવું કશું સર્જી શકે ના શકે, ત્યારે તમે પણ કહી શકશો કે "હું અને મારો પરમપિતા એક છીએ." અને ત્યારે ભવ્યતા, સુંદરતા તમારે આંગણે આવીને ઊભી રહેલી સૂક્ષ્મ તકોનો તમને ખ્યાલ આવશે.

મારી ભીતર એવું જ્ઞાન ઉગાડો

કે જેમારા યથાર્થ હિતને શોધે,

મારા નિશ્ચયને મજબૂત કરે એવો કે

જ્ઞાનની આજ્ઞા હું પાળી શકું.

- ફેકલીન

પુરાણા વિચારો કદી નાશ પામતા નથી. સ્વપ્નદ્રષ્ટાઓ મૃત્યુ પામે છે, પણ સ્વપ્નો કદી મરતાં નથી, તે આપણાં થઈ જાય છે. સેવેલો કોઈ પણ વિચાર કદીય મરતો નથી.

-મેકે

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ - ૧૩

૧૨૧ તત્ત્વજ્ઞાનીઓ, ફિલસૂફો જ્ઞાનપ્રાપ્તિ કેવી રીતે કરે છે અને એનો અમલ કેવી રીતે કરે છે ?

પોતાની પાસે હોય તેવાં તમામ સાધનોને ઉપયોગમાં લઈ વ્યક્તિગત હકીકતોને કાળજીપૂર્વક, ધીરજ તથા ઝીણવટપૂર્વક તપાસી લે છે, ત્યાર પછી જ તેઓ સર્વસાધારણ નિયમરૂપે કશું કથન કરે છે.

૧૨૨ આ પદ્ધતિ સાચી છે એવું આપણે શી રીતે કહી શકીએ ?

આપણને અણગમતી હકીકતોની ઉપેક્ષા કે અવગણના ન કરવી જોઈએ, કે ન કોઈ પ્રકારનો પૂર્વગ્રહ દાખવવો જોઈએ.

૧૨૩ કઈ હકીકતોને સૌથી વધારે મહત્ત્વની ગણાય છે ?

જે જીવનના સર્વસાધારણ રોજિંદા નિરીક્ષણ-પરીક્ષણ દ્વારા મૂલવી ન શકાય તે.

૧૨૪ આ સિદ્ધાંત શેના પર આધારિત છે ?

તર્ક અને અનુભવ પર.

૧૨૫ એ શેનો નાશ કરે છે ?

વહેમ, રૂઢિ અને પરંપરાઓનો.

૧૨૬ આ નિયમો કેવી રીતે શોધાયા ?

અસાધારણ, અપવાદસ્વરૂપ, વિચિત્ર અને દુર્લભ લાગતી હકીકતોને સર્વસામાન્ય બનાવીને.

૧૨૭ સતત સર્જાતી વિચિત્ર અને અગમ્ય ઘટના કે ઘટમાળને આપણે કેવી રીતે સમજાવી શકીએ ?

વિચારની સર્જનાત્મક શક્તિ દ્વારા.

૧૨૮ આવું શા માટે ?

કારણ કે કોઈ પણ ઘટનાના કારણને સમજી લઈએ, તો તે કારણ પાછળ કાર્ય અચૂક રીતે આવે જ.

૧૨૯ આ જ્ઞાનનું પરિણામ શું છે ?

શારીરિક, માનસિક કે આધ્યાત્મિક એવી કોઈ પણ પરિસ્થિતિના કારણને એ સમજાવશે.

૧૩૦ આપણું સર્વોત્તમ હિત કેવી રીતે સધાય?

વિચારના સૃજનશીલ સ્વરૂપનું જ્ઞાન તમને અનંત શક્તિના સંપર્કમાં લઈ જશે.

વિભાગ - ૧૪

આ પ્રકરણમાં તમામ શક્તિ, જ્ઞાન અને બુદ્ધિનો મૂળ સ્ત્રોત સમજાવી આપણા વ્યવહારમાં આ બધાં સાધનોને કેવી રીતે સંવાદભર્યા સંબંધોમાં લાવી શકીએ તેના પર પ્રકાશ પાડ્યો છે. જે લોકો આ સિદ્ધાંતને સમજી લે છે તેઓ પરિણામ મેળવી લે છે. નહીં ધારેલી શક્યતાઓ ફક્ત નિયમબદ્ધ રીતે અનુસરવાથી ખૂલી જાય છે. બધી જ ઊર્જાઓ અને પદાર્થોના મૂળને સમજાવી વિશ્વવ્યાપી સત્ત્વને કેવી રીતે જુદા જુદા ઘાટમાં આકારાય છે તે અને સ્વાસ્થ્ય અને જિંદગી જેના પર આધાર રાખે છે તે ઈલેક્ટ્રોન અને જીવકોશો વિષે પણ આ વિભાગમાં કહેવાયું છે. આપણા જીવનમાં આપણે ધરમૂળ પલટો કેવી રીતે લાવી શકીએ અને આ પરિવર્તનને પરિણામે છેવટે શી સિદ્ધિ મેળવી શકાય, આ બધું આ પ્રકરણમાં સમજાવવામાં આવ્યું છે.

આગળના અભ્યાસ પરથી તમે હવે આટલુંતો સમજી જ ચૂક્યા છો કે વિચાર એ એક આધ્યાત્મિક પ્રવૃત્તિ છે અને તેથી તેનામાં સર્જનાત્મક શક્તિ છે. આનો અર્થ એવો નથી કે માત્ર કેટલાક

વિચારો જ સર્જનાત્મક છે. વિચાર માત્ર સર્જક છે, અને નકારાત્મક વલણ ધરાવીને આ વિચારોને નિષેધક રીતે પણ પ્રયોજી શકાય.

ચેતનાના બે પ્રકાર છે : જાગ્રત અને સુષુપ્ત, અથવા તો કહો, બાહ્ય અને આંતરિક. આ બંને ચેતના વચ્ચેનો સંબંધ હવામાન અને પવનની દિશા બતાવનારા યંત્ર જેવો છે. સહેજ પણ હવામાન બદલાય, તો તેનો નિર્દેશ યંત્ર કરી આપે છે, એ જ રીતે જાગ્રત મનમાં સહેજ પણ વિચારનો આવિર્ભાવ થાય છે તો તેના પરિમાણમાં અંદરના સુષુપ્ત મનમાં તેનો પડઘો પડે છે.

એના ઉપરથી તારવી શકાય છે કે જો તમે અનિચ્છનીય સંજોગોને નકારતા હો તો તમારા સર્જનાત્મક વિચારને તેમાંથી ખસેડી લો, તો તેનાં મૂળિયાં કપાઈ જાય છે. તેમનું સત્ત્વ જ તમે હણી લો છો.

વિકાસનો નિયમ દેશ્ય જગતના તમામ આવિર્ભાવોમાં કામ કરે છે, એટલે અણગમતા સંજોગોનો ઈન્કાર એકદમ પરિણામ નહીં લાવે. મૂળ-વિચ્છેદ થયા પછી પણ ઝાડવું થોડો વખત તો જીવી જાય છે. ધીરે ધીરે એનું કરમાવાનું શરૂ થાય છે. એટલે તમે વિચારના સ્રોતને અટકાવી દેશો તો એનો પ્રભાવ ધીરે ધીરે પણ અવશ્ય પડશે.

આના ઉપરથી તમે સમજી શકશો કે હકીકતમાં આપણે લોકો સાવ વિરોધી પ્રક્રિયા અપનાવીએ છીએ. એટલે પરિણામો પણ ઊલટાં જ આવે છે. મોટા ભાગના લોકો હંમેશાં દુઃસ્વપ્નો જ જોયા કરે છે. તેમના વિચારો અણગમતી પરિસ્થિતિ પર જ કેન્દ્રિત થયેલા હોય છે, પરિણામે એવા વિપરીત સંજોગોને ફૂલવા-ફાલવા પૂરતાં પાણી-પોષણ મળી જાય છે.

૧. તમામ ગતિ, પ્રકાશ, ગરમી અને રંગોનાં મૂળ જે વૈશ્વિક ઊર્જામાં છુપાયેલાં છે, તે ઊર્જામાં એ મર્યાદાઓ નથી, જે

મર્યાદાઓ એ પરિણામોમાં દેખાય છે. જેનું કારણ એ પોતે છે. બલ્કે એ પોતે તો એ સૌમાં સર્વોપરી જ રહે છે. આ વૈશ્વિક સત્ત્વ એ સઘળી શક્તિ, સત્તા, જ્ઞાન અને પ્રજ્ઞાનો મૂળ સ્ત્રોત છે.

૨. આ પ્રજ્ઞાને ઓળખવા માટે તમારે ચેતનાના જ્ઞાનપ્રદેશને સમજવો પડશે. અને એના દ્વારા વૈશ્વિક સત્ત્વ સુધી પહોંચી તમારા જીવનની ઘટનાઓ સાથે એને સંવાદિત સંબંધોમાં લાવવું પડશે.
૩. મોટાભાગના વિદ્વાન વૈજ્ઞાનિકો આ વાત ચૂકી જાય છે. તેઓ હજી અદેશ્ય જગતના પ્રદેશમાં દાખલ જ થયા નથી. પરંતુ તેમાંના કેટલાક ભૌતિકશાસ્ત્રીઓએ પ્રકાશનું પ્રથમ કિરણ પ્રાપ્ત કર્યું છે. એટલે તેઓ જ્ઞાનની એ ક્ષિતિજો સર નથી કરી શક્યા, જે વાસ્તવમાં પ્રત્યેક પદાર્થ અને સત્ત્વની જેમ સર્વત્ર હાજર છે.
૪. કોઈ કહેશે કે જો આ સિદ્ધાંતો સાચા હોય તો પછી આપણે એ સિદ્ધાંતો અમલમાં કેમ નથી મૂકતાં ? જો પાયાનો સિદ્ધાંત સાચો હોય તો આપણે એને અનુરૂપ પરિણામો કેમ નથી મેળવતા ? પરંતુ એવું નથી. આપણે આ સિદ્ધાંત મુજબ જ વર્તીએ છીએ. આપણે આ નિયમને આપણી સમજણની મર્યાદામાં જ અનુસરીએ છીએ અને આપણી શક્તિ મુજબનાં જ પરિણામો હાસિલ કરીએ છીએ. વિદ્યુતના નિયમો જાણી લેવાથી વીજળી પ્રકાશ ન આપે. પ્રકાશ લાવવા માટે પ્રત્યક્ષ પ્રયોગ કરનાર કોઈ જોઈએ.
૫. આ સિદ્ધાંત આપણને આપણા જીવનના એક નવા જ પ્રવેશદ્વાર તરફ દોરી જાય છે ને આપણી સમક્ષ સ્વપ્ને પણ ન ધારેલી હોય તેવી સંભાવનાઓને ખોલી આપે છે. અને આ બધું

સહજ રીતે આપણી અંદર કામ કરે છે તેવા નિયમને અનુસરવાથી શક્ય બને છે.

૬. ચેતના સર્જનાત્મક છે અને જે સિદ્ધાંત ઉપર આ નિયમ કામ કરે છે તે મજબૂત કાયદેસર છે, અને પ્રકૃતિગત છે. પરંતુ આ સર્જનાત્મક શક્તિનાં મૂળ વ્યક્તિમાં નથી. વિશ્વમાં છે, જે પ્રાણીમાત્રનો મૂળ સ્ત્રોત છે. વ્યક્તિ એ તો માત્ર પેલી ચેતનાનું સંવાહક પરિબળ છે. વ્યક્તિરૂપી નહેરમાંથી પેલી ચેતના વહે છે, જેના દ્વારા પરમતત્ત્વ એવા વિવિધ ઘટકોનું જોડાણ કરે છે જેના પરિણામે ઘટના સર્જાય છે.
૭. વૈજ્ઞાનિકોએ પદાર્થને અગણિત અણુ-પરમાણુમાં વિભાજિત કર્યો છે. એ આપણે જાણીએ છીએ. આ અણુ અને પરમાણુમાં અને પરમાણુને વીજાણુમાં વિભાજિત કર્યો છે. આ વીજાણુ બધે જ વ્યાપેલા છે. એવું પ્રયોગોને આધારે ઠર્યું છે. એ સર્વવ્યાપ્ત છે. જડ-ચેતન અને અવકાશમાં યણ એ ફેલાયેલાં છે. એનો અર્થ એ કે આ એક એવું વૈશ્વિક સત્ત્વ છે, જેમાંથી પ્રત્યેક ચીજ સર્જાય છે.
૮. વીજાણુને જ્યાં સુધી અણુ-પરમાણુમાં ભળવા માટે સૂચના ન આપાય ત્યાં સુધી એ વીજાણુરૂપે જ રહેશે. આ નિર્દેશક છે ચેતના. કોઈપણ પરિબળના કેન્દ્રની આસપાસ ચોમેર વીજાણુઓ ઘેરી વળીને પરમાણુ નિર્માણ કરે છે. ગણિતના નિશ્ચિત પરિમાણમાં આ પરમાણુઓ એકત્ર થઈને અણુ સર્જે છે અને આ બધાં અણુ વિવિધ દ્રવ્યોનાં એવાં મિશ્રણ તૈયાર કરે છે, જે પરસ્પર જોડાઈને સૃષ્ટિ રચે છે.
૯. વજનમાં સૌથી હળવો પરમાણુ હાઈડ્રોજન છે. અને આ પરમાણુ વીજાણુ કરતાં ૧૭૦૦ ગણો ભારે છે. પારાનો અણુ વીજાણુ કરતાં ૩૦૦,૦૦૦ ગણો ભારે છે. વીજાણુ એ

શુદ્ધ નકારાત્મક વિદ્યુત છે અને ગરમી, પ્રકાશ, વીજળી અને વિચાર જેટલી જ તેનામાં ગતિ છે. એક સેકન્ડમાં લગભગ ૧,૮૬,૦૦૦ માઈલની એની ઝડપ છે. પ્રકાશની ગતિ જે પ્રક્રિયા દ્વારા નક્કી કરાઈ તે રસપ્રદ છે.

૧૦. ઈ. ૧૬૭૬માં ડેન્માર્કના રોમર નામના ખગોળશાસ્ત્રીએ પ્રકાશની ગતિ શોધી. એણે ગુરુના ચંદ્રગ્રહણનું નિરીક્ષણ કરીને આ જ્ઞાન મેળવ્યું. જ્યારે પૃથ્વી ગુરુની સૌથી વધારે નજીક હતી, ત્યારે ગ્રહણ ગણતરી કરતાં સાડા આઠ મિનિટ વહેલું દેખાયું, અને પૃથ્વી જ્યારે ગુરુથી સૌથી વધારે દૂર હતી ત્યારે ગણતરી કરતાં બરાબર સાડા આઠ મિનિટ મોડું દેખાયું. રોમરે આનું કારણ તપાસતાં તારવ્યું કે પ્રકાશને ગ્રહમાંથી પૃથ્વીની કક્ષાના વ્યાસને ભેદવા જતાં સત્તર મિનિટ લાગે છે, જે ગુરુથી પૃથ્વી સુધીના અંતરનો તફાવત સૂચવે છે. આ તારણો ત્યાર પછી વખતોવખત મૂલવાયાં છે અને સિદ્ધ થયું છે કે પ્રકાશની ગતિ એક સેકન્ડે લગભગ ૧,૮૬,૦૦૦ માઈલની છે.

૧૧. આપણા શરીરમાં વીજાણુઓ કોશરૂપે પ્રવર્તે છે, અને માનવીની શારીરિક રચનાનાં તમામ કાર્યો સંભાળવા પૂરતા કોશ મળી રહે છે. શરીરનું પ્રત્યેક અંગ કોશથી બનેલું છે, જેમાંનાં કેટલાક સ્વતંત્રપણે અને કેટલાંક જૂથમાં કામ કરે છે. કેટલાક સ્નાયુ રચવામાં તો કેટલાક શરીર માટે જરૂરી રસ્તે નિર્માણ કરવામાં વ્યસ્ત રહે છે, કેટલાક સંવાહક છે, તો કેટલાક ક્ષતિપૂર્તિનું કામ કરે છે, કેટલાક કચરાને વાળનાર મહેતરનું કામ પણ કરે છે, તો કેટલાક વળી દુશ્મન જંતુઓના આક્રમણને ખાળવા હરહંમેશ કટિબદ્ધ રહે છે.

૧૨. આ બધા કોશ એક સર્વસામાન્ય હેતુ માટે કાર્યરત છે અને

તેમાંના દરેક કોશ માત્ર જીવતા છે એટલું જ નહીં, પોતપોતાની ફરજો નિપુણતાથી બજાવવા જેટલા દક્ષ પણ છે. પોતાની શક્તિને બચાવી રાખી જિન્દગીને લંબાવવા જેટલી પર્યાપ્ત બુદ્ધિ તેમનામાં છે. એટલે આવા કોશોને પૂરતું પોષણ મળવું જોઈએ અને એવું જોવા મળ્યું છે કે આવા પોષણમાં એ પોતાની પસંદગી પણ કરે છે.

૧૩. દરેક કોશ જન્મે છે, બીજા કોશને પેદા કરે છે, મરી જાય છે અને વિલોપાય છે. આ કોશોનાં સતત પુનર્નિર્માણ ઉપર જ તંદુરસ્તી અને આયુષ્ય અવલંબે છે.

૧૪. એટલે એવું દેખાય છે કે શરીરના કોશકોશમાં ચેતના છે. એ ચેતના પોતે નિષ્ક્રિય છે અને માણસની ચિંતનશક્તિ માણસને સક્રિય કરે છે, જેથી એ નિષ્ક્રિય ચેતનાને કાબૂમાં રાખી શકે. આધ્યાત્મિક ચિકિત્સાની આ જ વૈજ્ઞાનિક યોજવટ છે અને કોઈને પણ આ સિદ્ધાંત સમજાવી શકશે, જેના પર આ સુંદર ઘટના સર્જાય છે.

૧૫. આ નકારાત્મક નિષ્ક્રિય ચેતના જ અજ્ઞાત મન તરીકે ઓળખાય છે, કારણ કે આપણી જાણમાં સભાનતાપૂર્વક એ કાર્ય કરતું નથી. આપણે જોઈ ગયા કે આ અજ્ઞાત મન જાગૃત મનની ઈચ્છાઓને જવાબદાર રહી કાર્ય કરે છે.

૧૬. બધી ચીજોનું મૂળ આ ચેતનામાં છે, દેખીતી રીતે વિચારના પરિપાકરૂપે એ ચીજો છે. આ ઉપરથી તારણ નીકળે છે કે વસ્તુઓને પોતાને પોતાનું કોઈ મૂળ, લાંબું ટકવાપણું કે યથાર્થતા નથી. એ તો વિચારની જ નીપજ માત્ર છે. ધારીએ ત્યારે એને સર્જી શકાય, ધારીએ ત્યારે એને મિટાવી દઈ શકાય.

૧૭. પ્રાકૃતિક વિજ્ઞાનની જેમ મનોવિજ્ઞાનમાં પ્રયોગો થઈ રહ્યા છે અને પ્રત્યેક તારણ માણસને એના વિધાયક ઉદ્દેશ તરફ એકએક ડગલું આગળ લઈ જનારું છે. આપણને સમજાય છે કે દરેક માણસ પોતાની જિન્દગીમાં એણે જેવા વિચારો સેવ્યા, તે મુજબનો જ એ થયો. આ હકીકત એના ચહેરા પર, એના રૂપ પર, એના ચારિત્ર્ય પર અને એના જીવન પર મહોરની જેમ લાગેલી છે.
૧૮. દરેક કાર્યની પાછળ કારણ છે અને પૂંછડું શોધતાં શોધતાં મૂળ સુધી પહોંચીએ તો આ જ સર્જનાત્મક સિદ્ધાંત જોવા મળે છે. હવે તો એટલી બધી સાબિતીઓ મળી છે કે આ સત્ય હવે સર્વસ્વીકાર્ય થઈ પડ્યું છે.
૧૯. દેશ્યમાન જગત કોઈક અદ્દેષ્ટ અને એથી જ અગમ્ય શક્તિ દ્વારા અંકુશિત છે. એટલે જ આપણે આ શક્તિને વ્યક્તિત્વનું આરોપણ કરી 'પરમેશ્વર' કહ્યો છે. હવે આપણે એને સર્વવ્યાપ્ત તત્ત્વ અથવા તો ચરાચર, સર્વસ્વની 'પરમશક્તિ' કહીએ છીએ.
૨૦. પરમ ચેતના અનંત અને સર્વસ્થિત હોવાને લીધે પોતાના અંકુશમાં અસીમ શક્તિ ધરાવે છે. અને વળી જ્યારે એ સર્વત્ર છવાયેલી છે એમ જાણીએ છીએ ત્યારે તો એ તારણ ઉપર આવવું જ પડે છે કે આપણે પણ એ પરમચેતનાના જ આવિર્ભાવ હોવા જોઈએ.
૨૧. આપણી અંતઃચેતનાના મૂળને અને શક્તિને સમજવાનો પ્રયાસ કરીએ તો સમજાશે કે તેનામાં અને વિશ્વચેતનામાં માત્ર માત્રાનો ફેર છે. સાગરનું બિન્દુ સાગરથી જે રીતે જુદું પડે તે રીતે જ આ તફાવત પડે છે. ગુણ અને પ્રકારમાં બંને એકરૂપ, ફરક માત્ર માત્રાનો, પ્રમાણનો.

૨૨. આ બધી મહત્ત્વની હકીકતોનું મૂલ્ય તમને સમજાય છે ? આ પ્રચંડ હકીકતની પિછાણ તમને સર્વશક્તિમાનના સંસ્પર્શમાં લાવી મૂકે છે, એનું ભાન તમને થાય છે ? આપણી અંતઃશ્ચેતના જાગ્રત અને વૈશ્વિક ચેતના વચ્ચેનું સેતુકાર્ય કરે છે, એ હકીકત સિદ્ધ નથી કરતું કે જાગ્રત ચેતનાએ અવધારેલા વિચારોને અંતઃશ્ચેતના સાકાર કરશે અને અંતઃશ્ચેતનાનો સંબંધ વિશ્વની સાથે હોવાને લીધે અનંત શક્તિઓ કામે લાગી શકશે ?
૨૩. આસિદ્ધાંતની વૈજ્ઞાનિક સમજ પ્રાર્થનાની શક્તિ દ્વારા લવાતાં અદ્ભુત પરિણામોને સ્પષ્ટ કરશે. આ રીતે લવાતાં પરિણામો એ પરમાત્માની કોઈક વિશિષ્ટ કૃપાથી મેળવેલાં વરદાન નથી, એ તો નિતાંત નૈસર્ગિક નિયમને અનુસરીને પ્રાપ્ત કરેલાં પરિણામો છે, એટલે આમાં કશું જ ગૂઢ, રહસ્યમય કે ધાર્મિક નથી.
૨૪. આમ છતાંય, ગલત ચિંતન કે ખોટા વિચારો દુષ્પરિણામ લાવે છે એ હકીકત સિદ્ધ થયા પછી પણ ઘણા લોકો સાચી રીતે વિચારવા તૈયાર નથી થતા.
૨૫. વિચાર જ એકમાત્ર વાસ્તવિકતા છે, હકીકત છે. પરિસ્થિતિ એ તો માત્ર બાહ્ય પ્રગટીકરણ, આવિર્ભાવ છે. વિચારો બદલાય તો પોતાના મૂળભૂત સ્ત્રોતને અનુરૂપ થવા પરિસ્થિતિના બાહ્ય માળખાને બદલાવું અનિવાર્ય થઈ પડે છે.
૨૬. પરંતુ વિચારો સુસ્પષ્ટ, સ્થિર, દૃઢ, નિશ્ચિત, સુરેખ અને અડગ હોવા જોઈએ. એક ડગલું આગળ ચાલીએ અને બે ડગલાં પાછળ, એવી અવઢવ ન ચાલે. અને નકારાત્મક વલણો અને વિચારોને લીધે જે વિપરીત પરિસ્થિતિઓ તમે ઊભી કરી દીધી તે વિષમ સંજોગોની ઈમારતને માત્ર પંદર-વીસ

મિનિટના સાચા ચિંતનના પરિણામસ્વરૂપે એકદમ જમીનદોસ્ત ના કરી શકો.

૨૭. તમારા જીવનમાં ક્રાંતિકારી પરિણામ લાવવા માટે જો તમે અનુશાસન જાળવવા તૈયાર હો તો તમારે તે બરાબર વિચારી લઈ સત્વરે કરવું જોઈએ અને ત્યાર પછી તમારા નિશ્ચય આડે કશું જ આવવા દેવું ન જોઈએ.
૨૮. આ અનુશાસન, આ શિસ્ત, વિચારનું આ પરિવર્તન, આ માનસિક વલણ તમારા સર્વોત્તમ હિતને પોષનારી ભૌતિક ચીજો જ નહીં આપે, બલકે એના દ્વારા સ્વાસ્થ્ય, અને સંવાદમય સંજોગો પણ નિર્માશે.
૨૯. તમારા જીવનમાં જો તમે સુસંવાદિતા ઈચ્છતા હો તો તમારે સંવાદી માનસિક વલણ વિકસાવવું પડશે.
૩૦. તમારું બાહ્ય જગત એ આંતર્જગતનું પ્રતિબિંબ બની જશે.
૩૧. આગળની સાધનારૂપે હવે સંવાદિતા ઉપર એકાગ્ર થાઓ અને જ્યારે હું એકાગ્ર થવાનું કહું ત્યારે સમગ્રપણે એકાગ્રતાની વાત કરતો હોઉં છું. એટલા ઊંડા ઊતરી જાઓ, એટલા ઉત્કટપણે એકાગ્ર થાઓ કે સંવાદિતા સિવાય બીજા કશાયનું તમને ભાન ન રહે. યાદ રાખો કે કૃતિ દ્વારા જ આપણે શીખી શકીએ છીએ. માત્ર વાંચન તમને ક્યાંય નહીં પહોંચાડે. પ્રત્યક્ષ આચરણમાં જ મહત્ત્વ ધુપાયેલું છે.

બારણાં બંધ રાખતાં શીખો. દેખીતી રીતે જ તમને કોઈ વિશિષ્ટ રીતે મદદરૂપ થઈ ના શકે તેવી એકેએક ચીજને તમારા જગતમાંથી, તમારા મનમાંથી દૂર હાંકી કાઢો.

-જ્યોર્જ મેથ્યુ આદમ્સ

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ - ૧૪

૧૩૧. તમામ જ્ઞાન, સામર્થ્ય અને બુદ્ધિનો સ્ત્રોત કયો છે?
વૈશ્વિક પરમચેતના.

૧૩૨. તમામ ગતિ, પ્રકાશ, ગરમી અને રંગનો મૂળ સ્ત્રોત કયો છે ?
વૈશ્વિક પરમચેતનાના એક આવિર્ભાવ સમી વૈશ્વિક ઊર્જામાં.

૧૩૩. વિચારની સર્જનાત્મક શક્તિ શેમાંથી ઉદ્ભવે છે ?
વૈશ્વિક પરમચેતનામાંથી.

૧૩૪. વિચાર શું છે ?
વહેતી ગતિશીલ ચેતના.

૧૩૫. વિશ્વ વિવિધ રૂપ-આકારોમાં કેવી રીતે દેખાય છે ?
વ્યક્તિના માધ્યમ દ્વારા વિશ્વ વિવિધ જોડાણો પેદા કરે છે, જે વિવિધ ઘાટ દ્વારા આકાર પામે છે.

૧૩૬. આ કેવી રીતે થાય છે ?

વ્યક્તિની વિચાર કરવાની શક્તિ દ્વારા. તે વિશ્વ પર પ્રભાવ પાડે છે અને વિચારને અનુરૂપ વિશ્વના ઘાટ ઘડાય છે.

૧૩૭. આપણી જાણ મુજબનો વિશ્વનો સૌથી પહેલો આવિર્ભાવ કયો ?

સર્વત્ર સ્થિત વીજાણુ.

૧૩૮. બધા પદાર્થોનું મૂળ કયું ?
અંતઃશ્વેતનામાં.

૧૩૯. વિચાર-પરિવર્તનનું શું પરિણામ આવે ?
બાહ્ય પરિસ્થિતિ બદલાય.

૧૪૦. સંવાદી માનસિક વલણનું શું પરિણામ આવે ?
અનુકૂળ સંજોગો નિર્માણ થાય.

વિચાર ભલે દેખાતો ન હોય તો પણ એ જીવનની
ચાદર વણે છે. આ ફળદ્રુપ સદીમાં અનેક ક્ષેત્રોમાં બુદ્ધિએ
ખેડાણ કર્યું છે, પરંતુ ચિંતનશક્તિને આકાર આપનારા
વિજ્ઞાન તરફ આપણે નજર દોડાવવી જોઈએ.

- સંચિત

વિભાગ - ૧૫

આ વિભાગમાં વિકાસનો નિયમ બતાવી એ સમજાવ્યું છે. કે આપણે કોઈક ચીજને હઠપૂર્વક વળગી રહીએ તો આપણને નવું કશું મળી ન શકે. મુશ્કેલીઓ, આફતો અને પ્રતિકૂળતાઓ પોતે જ સૂચવે છે કે કાં તો આપણે આપણને જે ચીજોની જરૂર નથી, તેને છોડી દેવા તૈયાર નથી. કાં તો આપણે પોતે નકામી, જર્જર વસ્તુઓને વળગી રહ્યા છીએ અથવા તો આપણે જ આપણા વિકાસને રૂંધી રહ્યા છીએ, કારણ કે વિકાસ માટે જરૂરી સામગ્રી મેળવતાં નથી. આપણા વિકાસ માટે જરૂરી સામગ્રી કેવી રીતે મેળવાય એ પણ આ પ્રકરણમાં સમજાવ્યું છે. વિચાર માટે પોષણ કેટલું જરૂરી છે અને જે શબ્દોના વહાણમાં બેસીને વિચારો ફેલાય છે તેના મહત્ત્વ વિષે પણ કહેવાયું છે. સમૃદ્ધિ મેળવવા અંગે, પ્રત્યેક વિચાર તથા કૃતિ અંગેની આપણી જવાબદારી વિષે, સૂક્ષ્મ અંતઃદેષ્ટિ અંગે તથા લાંબા ગાળાની હકીકતો તથા તથ્યો તપાસવા માટેના એના મહત્ત્વ વિષે અને છેવટે નાહકની વ્યર્થ બાબતોમાં સમય વેડફવાને બદલે જીવનોપયોગી ચીજોમાં ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવા અંગે ખુલાસાઓ કર્યાં છે.

ઝાડ-છોડ ઉપર ઊગતા પરોપજીવી છોડવાઓ પરના પ્રયોગો સૂચવે છે કે તદ્દન નિમ્ન પ્રકારના જંતુઓને પણ નૈસર્ગિક નિયમોનો ફાયદો કેવી રીતે પહોંચાડી શકાય છે.

રોકફેલર ઈન્સ્ટિટ્યૂટના સભ્ય શ્રી જોયેસે (M.D., Ph.D.) આ પ્રયોગ કર્યો હતો.

“એક કૂંડામાં ગુલાબના છોડ લાવી એમને એક બંધ બારી સામે મૂકવામાં આવે. આ છોડને જો પાણી પાવામાં ન આવે, અને સૂકવી દેવામાં આવે, તો છોડ પરના પાંખ વગરના જંતુને પાંખો ફૂટે છે. રૂપાંતર થયા બાદ જંતુ છોડવાને છોડી બારી તરફ ઊડી કાચ પર ઉપર ચઢે છે.”

સ્પષ્ટ જ છે કે આ નાનકડા જંતુને સમજાઈ ગયું છે કે જે છોડવા પર તેઓ ટકેલા હતા, તે કરમાઈ ગયા હતા અને હવે પોતાના પોષણ માટે તેમને બીજે વ્યવસ્થા કરવી પડશે. ટકવા માટે પોતાને પાંખો ફૂટે એ જ તરણોપાય હતો એ તેમને સમજાઈ ગયું અને તે મુજબ કરીને એ ઊડી ગયું.

આવા પ્રયોગો દ્વારા સમજાય છે કે સર્વજ્ઞ અને સર્વશક્તિમાન સર્વવ્યાપી પણ છે અને સાવ ઝીણામાં ઝીણું જંતુ પણ કટોકટીમાં તેની મદદ લઈ શકે છે.

જે કાયદાઓ નીચે આપણે જીવીએ છીએ તે કાયદાઓ કેવી રીતે આપણા લાભાર્થે કામ કરે છે, અને આપણી સમક્ષ જે કાંઈ સંજોગો ઊભા થાય છે તે આપણા ભલા માટે છે તે હકીકત આ પંદરમું પ્રકરણ સમજાવે છે. આપણા પ્રયત્નો મુજબ આપણને ફળ મળે છે એટલે કુદરતના નિયમોને અનુકૂળ થવામાં જ આપણને વધુમાં વધુ સુખ સાંપડે છે.

૧. જે નિયમો મુજબ આપણે જીવી રહ્યા છીએ તે ફક્ત આપણા ફાયદા માટે જ ઘડાયા છે. આ નિયમો અફર છે અને આપણે

એમાંથી છૂટી શકીએ નહીં.

૨. તમામ મહાન અને શાશ્વત પરિબળો નિતાંત મૌનમાં જ, અબોલ રહીને કામ કરે છે પરંતુ આપણી જાતને એની સાથે એકસૂર, એકતાલ કરી લેવી આપણા હાથમાં છે. અને આ રીતે આપણે આપણું જીવન શાંતિ અને સુખમાં વિતાવી શકીએ છીએ.
૩. મુશ્કેલીઓ, પ્રતિકૂળતાઓ અને વિધનો સૂચવે છે કે કાં તો આપણે બિનજરૂરી ચીજો છોડવા તૈયાર નથી, કાં તો જરૂરી ચીજોને સ્વીકારવાની ના પાડીએ છીએ.
૪. જૂનાને સ્થાને નવાને, અનિષ્ટની સામે ઈષ્ટને સ્થાપીને જ વિકાસ પામી શકાય. અન્યોન્ય પ્રક્રિયાની આ શરત છે અને આપણે વિચારમય પ્રાણી છીએ એટલે આપણે આપીએ તો જ પામી શકીએ અને તો જ પૂર્ણતા પામી શકીએ.
૫. આપણી પાસે જે કાંઈ છે તેને વળગી રહીને આપણામાં ખૂટતી ચીજને પામી ન શકીએ. આપણે જેવા સંજોગો ઝંખતા હોઈએ છીએ તેનો અણસાર પામી આપણે આપણી આવશ્યકતાઓને પણ સમજી શકીએ છીએ. અને આપણા વિકાસ માટે જરૂરી બાબતોને પ્રાપ્ત પણ કરી શકીએ છીએ. સવાલ 'કરવાનો' છે. જો આપણામાં એ શક્તિ હોય તો આપણી તે શક્તિ અનુસાર સુખ-સંવાદ આપણને અવશ્ય પ્રાપ્ત થઈ શકે છે.
૬. આપણા વિકાસ માટે જરૂરી સામર્થ્યનું અનુમાન કરવાની શક્તિ ઉત્તરોત્તર વધતી જાય છે. જેમ જેમ આપણે ઊંચી કક્ષાએ પહોંચી વ્યાપક દૈષ્ટિ પામતાં જઈએ છીએ તેમ તેમ આપણી જરૂરિયાતો વિષેનું આપણું આકલન વધતું જાય

છે અને એ બાબતોને પારખી પ્રાપ્ત કરવાની ચોક્કસાઈ પણ વધતી જાય છે, આપણા વિકાસ માટે અનિવાર્ય હોય તેવાં તત્ત્વો સિવાય બીજું કશું આપણી સામે આવીને ઊભું ન રહી શકે.

૭. આપણી સમક્ષ ઉપસ્થિત થતા તમામ સંજોગો અને પરિસ્થિતિઓ આપણા હિતાર્થે છે. જ્યાં સુધી આપણે વિષમ પરિસ્થિતિના હાઈમાં જે જ્ઞાન પડ્યું છે તેને આત્મસાત્ કરી આપણા આગળના વિકાસ માટેનાં જરૂરી તત્ત્વોને ગ્રહણ ન કરી લઈએ, ત્યાં સુધી એ મુશ્કેલીઓ રહેવાની.
૮. આપણે વાવીએ તેવું લણીએ- આ વાત એક ને એક બે જેવી સાચી છે. મુશ્કેલીઓને નિવારવા માટે થયેલા પ્રયાસોના પરિમાણમાં જ આપણને કાયમ ટકી રહેતું બળ મળે છે.
૯. વિકાસની કપરી, કઠોર જરૂરિયાતો આ બાબત પર ભાર મૂકે છે કે આપણને જે અનુરૂપ છે તેવી જ બાબતો પર આપણે એકાગ્ર થઈએ. નૈસર્ગિક નિયમોની સમજણ અને એની સાથેનો સજાગ સહકાર જ આપણને સર્વોચ્ચ સુખ મેળવી આપવા સમર્થ બનાવશે.
૧૦. પુષ્ટિ પામવા માટે આપણે વિચારને પ્રેમથી ભરી દેવો પડશે. પ્રેમ એ ભાવનાનું સંતાન છે. એટલે ભાવનાઓને બુદ્ધિ અને તર્કના અંકુશ હેઠળ લાવવી જરૂરી છે.
૧૧. પ્રેમ જ વિચારને પુષ્ટ કરે છે અને એમ કરીને સર્જનશીલ બનાવે છે. પરસ્પર-ખેંચાણનો અને પ્રેમનો નિયમ એકસરખો જ હોવાને લીધે વિકાસ અને પુખ્તતા માટેની જરૂરી સામગ્રી એ જ ઘરઆંગણે ખડી કરી દેશે.
૧૨. વિચારનું પહેલું સાકાર સ્વરૂપ છે ભાષા અને શબ્દો. અહીં

શબ્દોનું મહત્ત્વ નક્કી થાય છે. વિચારના એ જ પ્રાથમિક સંવાહકો છે, એવાં વહાણ, જેમાં વિચારોનું સંવહન થાય છે. શબ્દો હવામાં ફેલાય છે, અને હવામાં સ્પંદનો જગવી ધ્વનિરૂપે બીજામાં સંક્રાંત થાય છે.

૧૩. વિચાર કૃતિમાં પલટાય છે એનો અર્થ એટલો જ છે કે એ પોતાને કશાક દેશ્ય આકારમાં અભિવ્યક્ત કરવા ઈચ્છે છે. આ ઉપરથી એવો સહજ નિષ્કર્ષ નીકળે છે કે જો આપણે અનુકૂળ પરિસ્થિતિ નિર્માણ કરવા માંગતા હોઈએ તો આપણે તદનુરૂપ વિચારો જ સેવવા જોઈએ.
૧૪. આ ઉપરથી એ તારણ પણ સ્પષ્ટ થાય છે કે જીવનમાં જો આપણે રિદ્ધિસિદ્ધિ મેળવવા માંગતાં હોઈએ તો આપણે એ રીતે જ વિચારતાં થવું પડે. શબ્દો જ વિચારોના વાહક હોઈ આપણી ભાષા પણ વિધાયક, સંવાદિત અને અનુકૂળ હોવી જોઈએ, જે અંતે પ્રત્યક્ષ સ્થૂળ આકારોમાં પરિવર્તિત થવાની છે.
૧૫. આપણા ચિત્તમાં જે ચિત્રો અંકિત થાય છે, તેની અસરોમાંથી આપણે છટકી ના શકીએ. એટલે આપણા માટે અમંગળ વાણી વાપરીને આપણે ગલત બાબતોની છાયાઓ જ અંતઃપટ પર ઉપસાવીએ છીએ.
૧૬. જેમ જેમ વિચારો વધુ ને વધુ સ્પષ્ટ તથા ઉન્નત થતા જાય છે, તેમ તેમ આપણું જીવન વધુ ને વધુ સમૃદ્ધ થતું જાય છે. એટલે જ સુસ્પષ્ટ શબ્દો દ્વારા જ આપણે આ મંઝિલે પહોંચી શકીએ. વિચારના નિમ્ન સ્તર પર જે માન્યતાઓ વળગેલી હોય તેમાંથી શબ્દોને મુક્ત કરવા જોઈએ.
૧૭. શબ્દો દ્વારા જ વિચારો પ્રગટ થવાના છે, એટલે જો આપણે સત્યનાં ઉન્નત સ્વરૂપોને પામવા ઈચ્છતાં હોઈએ તો એમને

જ નજરમાં રાખી ઝીણવટ તથા કૌશલ્યપૂર્વક શબ્દોનું ચયન થવું જોઈએ.

૧૮. વિચારોને શબ્દોના વાઘા પહેરાવીને જ માનવજાત પશુપંખીથી જુદી પડે છે. શબ્દોને લખીને તો તે ભૂતકાળના પેટાળમાં જઈ હૈયું હલાવી દે તેવી ઘટનાઓ જોવાનું તેણે શક્ય બનાવ્યું છે, જેમાંથી પસાર થઈને એ વર્તમાનમાં પહોંચ્યો છે.
૧૯. ભૂતકાળના તમામ મહાન ચિંતકો અને લેખકોના સંપર્કમાં એ આવી શકે છે અને આજે આપણે એ તમામ લોકોના સરવાળારૂપ જે ભવ્ય વારસો સંભાળીએ છીએ તે સમગ્ર વિશ્વના કુલ વિચારોની જ અભિવ્યક્તિ છે, કારણ કે તે માનવના ચિત્તમાં પ્રગટ થઈ છે.
૨૦. વૈશ્વિક વિચાર પ્રગટ સ્વરૂપ ઈચ્છે છે અને આવું જ છે વ્યક્તિનું. શબ્દ એ વિચારનું પ્રગટ સ્વરૂપ છે, જ્યારેભાષા એ કડીબદ્ધ વિચારોનું પ્રગટ સ્વરૂપ છે એટલે જો આપણે આપણા આદર્શને સુંદર અને સુદૃઢ કરવા માંગતાં હોઈએ તો જે શબ્દો દ્વારા આ મંદિર ચણાવાનું છે તે ચોકકસ હોવા જોઈએ અને કાળજીપૂર્વક તે વપરાવા જોઈએ, કારણ કે સંસ્કૃતિમાં શબ્દો અને ભાષાની ઝીણવટભરી ચોકસાઈ એ જ સર્વોત્તમ કળાકૃતિ છે અને સફળતા માટેનો એ જ પરવાનો છે, પાસપોર્ટ છે.
૨૧. શબ્દો જ વિચારો છે અને એટલે જ એક એવી અદૃષ્ટ અને અજેય શક્તિ છે, જેના આધારે બાહ્ય સ્વરૂપ પ્રગટ થવાનું છે.
૨૨. શબ્દો એ આપણા એવા આંતરિક રાજપ્રસાદો બની શકે, જે કાયમ ટકવાના છે, અથવા તો પવન ભણી જાય એવી

ઝૂંપડીઓ પણ બની શકે. એ નયનાભિરામ અને શ્રવણમધુર પણ બની શકે, એ પરિપૂર્ણ જ્ઞાની પણ બની શકે અને એમાં આપણે ભૂતકાળનો ઈતિહાસ તથા ભવિષ્યની આશા પણ છુપાયેલી ભાળી શકીએ. શબ્દો એના જીવંત પયગંબરો છે, જેમાંથી પ્રત્યેક માનવીય, તેમજ અતિમાનવીય પ્રવૃત્તિ જન્મે છે.

૨૩. શબ્દોનું સૌંદર્ય વિચારના સૌંદર્યમાં સમાયેલું છે. શબ્દોનું સામર્થ્ય વિચારના સામર્થ્યમાં સમાયેલું છે. અને વિચારનું સામર્થ્ય એના સત્ત્વમાં સમાયેલું છે. સત્ત્વશીલ વિચારની પરખ કેવી રીતે કરીશું ? એનાં વિશિષ્ટ લક્ષણો કયાં ? એનો પણ કોઈ સિદ્ધાંત હોવો જોઈએ. એ સિદ્ધાંતને કેવી રીતે જાણી શકાય ?
૨૪. ગણિતશાસ્ત્રનો સિદ્ધાંત હોય તો એમાં કોઈ ભૂલચૂક ન હોય. એ અચૂક હોય. આરોગ્યનો સિદ્ધાંત હોય તો એમાં રોગને અવકાશ કેવો ? સત્યનો સિદ્ધાંત હોય તો અપ્રામાણિકતાનો કોઈ પ્રશ્ન જ ના હોય. પ્રકાશનો નિયમ હોય તો અંધકારનો સવાલ જ નહીં. સમૃદ્ધિનો સિદ્ધાંત હોય ત્યાં દારિદ્ર્ય કેવું ?
૨૫. પરંતુ આ સાચું છે એ આપણે કેવી રીતે જાણી શકીએ? ગણિતના સિદ્ધાંતમાં તો દાખલો સાચો હશે તો જવાબ સાચો આવશે. આરોગ્યશાસ્ત્રમાં રોગ નહીં આવે. સાચું જાણતાં હોઈએ તો ખોટું આપણે ભેળવી ન શકીએ. પ્રકાશમાં અંધકાર ન હોય અને એ જ રીતે સમૃદ્ધિમાં દળદર ન હોય.
૨૬. આ બધી સ્વયં સ્પષ્ટ અને ઉઘાડી હકીકતો છે, પરંતુ જે વિચારમાં સત્ય હશે તે સત્ત્વશીલ હશે અને તેથી પ્રાણવાન હશે, પરિણામે તે ફળશે અને નકારાત્મક વિચારોને ઉચ્છેદી નાંખશે, જે મૂળમાં જ સત્ત્વવિહોણા છે.

૨૭. તમામ પ્રકારની પ્રતિકૂળતા, ક્ષતિ અને મર્યાદાઓને હટાવવા માટે તમને સમર્થ બનાવવા માટેની આ એક હકીકત છે.
૨૮. જે લોકો જાણવા-સમજવા જેટલા શાણા છે તેઓ તરત આ બાબતને પકડી પાડશે કે વિચારની ફળદ્રુપ શક્તિ, સર્જકતા એના હાથમાં એવું સાધન હાવી મૂકે છે જે એને પોતાને ભાગ્યવિધાતા બનાવી શકે છે.
૨૯. ભૌતિક જગતમાં પરસ્પર-પૂર્તિનો એક નિયમ છે. જે કહે છે કે ક્યાંક ટેકરો થાય તો ક્યાંક ખાડો અવશ્ય થવાનો. ક્યાંક શક્તિ મળી, તો ક્યાંક તે જરૂર ખર્ચાઈ એટલે આપણે મેળવવું હોય તો આપણે આપવું જ રહ્યું. આપણે કોઈ પરિણામ માંગતા હોઈએ તો એ માટેની જવાબદારી આપણે નિભાવવી જોઈએ. આપણી અંતઃચેતના તો કશી દલીલ કરવાની નથી. એ તો આપણા શબ્દોને અનુસરશે. આપણને કશુંક જોઈએ છીએ. હવે તે આપણે મેળવવાનું છે. સૂવા માટે પથારી તૈયાર છે, આપણે હવે તે પર સૂવું જોઈએ, કાપડ પર ભાત પાડવાનું ચોકઠું તૈયાર છે, ભાત છાપીને હવે દોરા ભરવાની જ વાર છે.
૩૦. આ જ કારણે આપણામાં એવી સૂક્ષ્મ અંતઃદેષ્ટિ કેળવાયેલી હોવી જોઈએ, જેથી આપણા વિચારોમાં એવા કોઈ માનસિક, નૈતિક કે ભૌતિક જંતુઓ ન હોય, જે આપણા જીવનમાં પ્રગટે તેવું આપણે ન ઈચ્છતાં હોઈએ.
૩૧. સૂક્ષ્મ અંતઃદેષ્ટિ એ ચેતનાની એવી શક્તિ છે, જેના દ્વારા આપણે દૂરનું ભાળી શકીએ છીએ. તે એક પ્રકારનું માનવીય દૂરબીન છે. કોઈ પણ બાબતની સંભાવનાઓ અને મુશ્કેલીઓને એ અગાઉથી પારખી શકે છે.

૩૨. સૂક્ષ્મ દેષ્ટિ આપણને આવનારી મુસીબતો માટે તૈયાર રાખે છે, જેથી આપણને તકલીફમાં મૂકી દે તે પહેલાં આપણે સુસજ્જ થઈ જઈએ.
૩૩. આ સૂક્ષ્મ અંતઃદેષ્ટિ દ્વારા આપણા લાભમાં હોય તેવું આયોજન કરીને આમતેમ ભટકવાને બદલે વિચાર અને ધ્યાનને આપણે સાચી દિશામાં પ્રયોજી શકીએ છીએ.
૩૪. એટલે કોઈ પણ મહાન સિદ્ધિ માટે સૂક્ષ્મ અંતઃદેષ્ટિ હોવી અત્યંત જરૂરી છે. એના દ્વારા આપણે કોઈ પણ માનસિક ક્ષેત્રમાં દાખલ થઈ સફળતા મેળવી શકીએ.
૩૫. આવી સૂક્ષ્મ દેષ્ટિ એ આંતર્જગતની પેદાશ છે અને એકાગ્રતા દ્વારા મૌન- ધ્યાનમાં એને વિકસાવી શકાય છે.
૩૬. તમારી આગળની કસરત માટે સૂક્ષ્મ અંતઃદેષ્ટિ કેળવવા એકાગ્ર થાઓ. તમારું કાયમી આસન જમાવી, સ્થિર થઈ વિચારને આ બાબત પર એકાગ્ર કરો કે વિચારની સર્જકશક્તિનું જ્ઞાન મેળવવાનો અર્થ એ નથી કે વિચાર કરવાની કળા હસ્તગત કરવી. વિચાર સ્થિર કરો કે જ્ઞાન આપોઆપ ફળતું નથી. આપણી કૃતિઓ કેવળ જ્ઞાન દ્વારા નહીં બલકે રિવાજો, આદતો અને પરંપરાઓ દ્વારા ઘડાય છે. આપણો પોતાનો સુનિશ્ચિત નિર્ધાર હોય તો જ જ્ઞાનનો ઉપયોગ કરી શકાય છે. મનને સમજાવો કે વણવપરાયેલું જ્ઞાન આમ ને આમ પસાર થઈ જાય છે. જ્ઞાનને અમલમાં મૂકો તો જ તેનું મહત્ત્વ છે. આ વિચારધારાને મનોમન વાગોળતા રહી પાકી કરો અને તમારી પોતાની કોઈ વિશિષ્ટ સમસ્યાને લાગુ પાડનારો કોઈ કાર્યક્રમ તમારી અંતઃદેષ્ટિ રજૂ ન કરે ત્યાં સુધી આ સાધનાને વળગી રહો.

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ - ૧૫

- ૧૪૧ આપણે કેટલો સંવાદ સાધી શક્યા છીએ તે નક્કી કેવી રીતે કરાય ?
પ્રત્યેક અનુભવમાંથી આપણા વિકાસ માટે જે જરૂરી હોય તેને અનુમાનવાની શક્તિ.
- ૧૪૨ મુશ્કેલીઓ અને વિઘ્નો શું સૂચવે છે ?
આપણા જ્ઞાન અને આધ્યાત્મિક વિકાસ માટે એ જરૂરી છે તે.
- ૧૪૩ આ વિઘ્નોને દૂર કરી શકાય ?
કુદરતના નિયમોની સભાન સમજણ કેળવીને તેને સહકાર આપીને.
- ૧૪૪ વિચાર આકારમાં પલટાય તે માટેનો સિદ્ધાંત કયો છે ?
આકર્ષણનો નિયમ.
- ૧૪૫ વિચારનો વિકાસ થાય અને તેમાં પુખ્તતા આવે તે માટેનાં સાધનો કયાં ?
વિશ્વનો સર્જનાત્મક સિદ્ધાંત, પ્રેમનો નિયમ વિચારને સત્ત્વશીલતા પ્રેરે છે અને આકર્ષણનો નિયમ વિકાસના નિયમ દ્વારા જરૂરી સામગ્રી ખેંચી લાવે છે.
૧૪૬. ઈચ્છિત સંજોગો કેવી રીતે લાવી શકાય ?
માત્ર ઈચ્છતા હોઈએ તેવા વિચારો દ્વારા જ.
૧૪૭. અનિચ્છનીય સંજોગો કેવી રીતે લવાય છે ?
અભાવના, મર્યાદાના, માંદગીના અને દરેક પ્રકારના અનિષ્ટ વિચારોનું ચિંતન, ચર્ચા અને મનન વિપરીત સંજોગો પેદા કરે છે. આવા ભૂલભરેલા વિચારોની છબી અજ્ઞાત ચેતના ઝીલી લે છે અને આકર્ષણનો નિયમ એવા ઘટકોને ખેંચી

વિચારોના જેવું જ સાકાર રૂપ ધારણ કરે છે. વાવો તેવું લણો આ એક વૈજ્ઞાનિક સૂત્ર છે.

૧૪૮. દરેક પ્રકારના ભય, ખામી, મર્યાદા, દરિદ્રતા કે પ્રતિકૂળતા પર વિજય કેવી રીતે મેળવી શકાય ?
ભૂલ માટેના સિદ્ધાંતને સ્થાને બીજો યોગ્ય સિદ્ધાંત સાધીને.
૧૪૯. આ સિદ્ધાંતને કેવી રીતે પિછાણવો ?

સત્ય અસત્યને અચૂક હણે છે - આ હકીકતની સભાન પ્રતીતિ મેળવીને. અંધારાને ઉલેચવા માટે આપણે વૈતરું કરવાની જરૂર નથી. ફક્ત દીવાને પેટાવવાની જરૂર છે. એકેએક અસત્ય વિચારને દૂર કરવા આ જ સિદ્ધાંત લાગુ પાડી શકાય.

૧૫૦. સૂક્ષ્મદૃષ્ટિનું શું મૂલ્ય છે ?

આપણે જે જ્ઞાન મેળવીએ તેને અમલમાં મૂકવાની કિમત એ સમજાવે છે. ઘણા એવું વિચારતાં લાગે છે કે જ્ઞાન પોતાની મેળે જ કામ કરશે, પરંતુ આ વાત સદંતર સાચી નથી.

સાચી રીતે વિચારો, અને તમારા એ વિચારો

જગતના દુકાળનું ભોજન બનશે.

સાચું બોલો, અને તમારો પ્રત્યેક શબ્દ

ફળનારું બી બની જશે.

સાચી રીતે જીવો, અને તમારું જીવન એક

મહાન અને ઉદાત્ત પંથ બની જશે.

- હોરેશિયો બોનાર

વિભાગ - ૧૬

આ વિભાગ નીચેની બાબતો ચર્ચે છે.

સંપત્તિનું સ્વરૂપ, એને પેદા કરવાની રીત તથા એના આધારો. માત્ર ભૌતિક સમૃદ્ધિ કરતાં વધારે ઊંચા આદર્શ પર જીવનની સફળતા મંડાયેલી છે. આ પ્રકરણ સૂચવે છે કે સફળતાનો આધાર સૃજનશીલતા પર છે. એ મેળવવાની પ્રક્રિયા પણ બતાવાઈ છે. અપરિપકવ અને અનધિકૃત ધનસંપત્તિ એ દુઃખ અને આફતને પણ નોતરી શકે. આપણા નસીબને કેવળ તકોના હાથનું રમકડું ન રાખી આપણી મનોવાંછિત પરિસ્થિતિ નિર્માણ કરી શકે તેવી વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિઓનો આશરો લેવાનું સૂચવે છે. જે રીતે આપણે સાનુકૂળ સંજોગો નિર્માણ કરી શકીએ, એ જ રીતે વિપરીત સંજોગો પણ ઊભા કરી શકીએ. અને કમભાગ્યે, નિયમોના અજ્ઞાનને લીધે મોટા ભાગના લોકો આવું જ આચરી બેસતા હોય છે, આ વાત આ વિભાગમાં સમજાવી છે.

તારા-નક્ષત્રો સમેતના સમૂહા વિશ્વની સ્પંદનાત્મક પ્રવૃત્તિઓ નિયતકાલિકતાના નિયમને આધારે ચાલે છે. પ્રત્યેક જીવંત ચીજને જન્મ, વિકાસ, ફૂલવું-ફાલવું તથા અંતે ક્ષીણ થવાની એક નિશ્ચિત મુદત હોય છે. આ મુદતોનો આધાર સપ્તવાર્ષિક કાનૂન પર છે.

સપ્તાંકનો નિયમ સપ્તાહના દિવસો, ચંદ્રની ગતિ, ધ્વનિ, પ્રકાશ, ગરમી, વિદ્યુત તથા લોહચુંબકના સંવાદ અંકુશિત કરે છે. વ્યક્તિ તેમજ રાષ્ટ્રનાં જીવન એ ચલાવે છે અને વ્યાપારિક જગતની પ્રવૃત્તિઓ પર પણ તેનું જ શાસન ચાલે છે.

જીવન વિકાસ છે અને વિકાસ એ પરિવર્તન છે. પ્રત્યેક સાત વર્ષ જીવને એક નવા વર્તુળમાં, નવા ચક્રમાં લઈ જાય છે. પહેલાં સાત વર્ષ શૈશવાસ્થાનાં વર્ષો છે. ત્યાર પછીનાં સાત વર્ષ બાલ્યાવસ્થાનાં છે, જેમાં વ્યક્તિગત જવાબદારીનો પ્રારંભ થાય છે. ત્યાર પછીનાં સાત વર્ષ કિશોરાવસ્થાનાં અને ચોથા તબક્કે પૂર્ણ વિકાસની મંજીલે પહોંચી જવાય છે. પાંચમો તબક્કો એ રચનાત્મક ગાળો છે જેમાં માણસ સંપત્તિ, જમીન, જાગીર, ઘર તથા કુટુંબ વસાવવામાં પડે છે. ત્યાર પછી, પાંચીસથી બેતાળીસનો ગાળો પ્રતિક્રિયા અને પરિવર્તનનો ગાળો છે અને ત્યાર પછી ફરી પાછો પુનઃરચનાનો ગાળો આવે છે, જે એકાવનમા વર્ષે માણસને જીવનના નવા સપ્તાંક ચક્રમાં પહોંચાડી દે છે.

ઘણા લોકો એમ માને છે કે જગત છટ્ટો તબક્કો પૂરો કરવામાં જ છે અને હવે તરતમાં જ એ સાતમા તબક્કામાં પ્રવેશ પામશે, જેમાં પુનઃરચના અને સુખસંવાદ તથા અનુકૂળતાઓ સર્જાશે. આ ગાળાને લોકો અવારનવાર સુવર્ણકાળ કે નવયુગ તરીકે ઓળખતા હોય છે.

જે લોકોને આ ચક્રોનો ખ્યાલ હશે તેઓ વિષમ

કાળમાં ધીરજ નહીં ગુમાવે અને ગુરુચાવીમાં નિર્દેશેલી સાધનાને અપનાવી પરમશક્તિ બાકીની તમામ પરિસ્થિતિઓને અંકુશમાં લાવશે તેવી શ્રદ્ધા સાથે પ્રયત્નમગ્ન રહેશે. એને વિશ્વાસ હશે કે આધ્યાત્મિક નિયમોને સમજી-જાણી જીવનમાં આચરણમાં મૂકવાથી આપણે જીવનની પ્રત્યેક આફતને અવસરમાં પલટી શકીએ છીએ.

૧. ધનસંપત્તિ એ શ્રમની નીપજ છે. મૂડી એ પરિણામ છે, કારણ નથી; સેવક છે, માલિક નથી; સાધન છે, સાધ્ય નથી.
૨. ધનસંપત્તિ અંગેની સર્વસ્વીકાર્ય અને સર્વસાધારણ માન્યતા એ છે કે એમાં જીવનની તમામ ઉપયોગી અને જરૂરી ચીજો સમાય છે, જેનો અદલોબદલો થઈ શકે છે, જેનું ખરીદ-વેચાણ થઈ શકે છે. આ ખરીદ-વેચાણની શક્યતા જ ધનસંપત્તિની પ્રમુખ લાક્ષણિકતા છે.
- ૩ ધનસંપત્તિને લીધે માણસને સુખ અને આનંદની લાગણીમાં જે જૂજ વધારો અનુભવાતો જોવા મળે છે, તે હકીકતે ચીજ-વસ્તુના ઉપભોગમાં નહીં, બલકે એની આર્થિક બાબતનો છે.
૪. આ ખરીદ-વેચાણની શક્યતા સંપત્તિને આપણા આદર્શો મૂર્તિમંત કરવાનાં સાચાં મૂલ્યો પ્રાપ્ત કરવા માટેનાં માધ્યમ રૂપે સ્થાપી દે છે.
૫. એટલા જ માટે ધનસંપત્તિએ કદી સાધ્ય ન સમજતાં હમેશાં આદર્શ પ્રાપ્તિના સાધનરૂપે જોવી જોઈએ. માત્ર ધનસંપત્તિ ભેગાં કરવા કરતાં કોઈ ઊંચા આદર્શને સિદ્ધ કરવામાં જીવન-સાફલ્ય છે અને જે લોકો આ જીવનસાફલ્યને વરેલા છે, તેઓએ પોતાના જીવનનો એક આદર્શ નક્કી કરી લેવો જોઈએ, જેને માટે તેઓ પુરુષાર્થ કરવા તત્પર રહી શકે.

૬. મનમાં આવો આદર્શ સેવાશે તો એને સિદ્ધ કરવાના ઉપાયો અને માર્ગો અવશ્ય જડી શકે, અને જડે જ; પરંતુ સાધનને સાધ્ય માનવાની ભૂલ કદી ય ન થવી જોઈએ. જીવનનો કોઈ ચોક્કસ ઉદાત્ત હેતુ, આદર્શ હોવો જ જોઈએ.
૭. પ્રેન્ટાઈસ મુલફોર્ડ કહે છે : “સફળતાને વરેલો માણસ ઉન્નત આધ્યાત્મિક સમજણ ધરાવે છે અને ઉજ્જવળ ભાવિનો આધાર ઉચ્ચ અને સાચા આધ્યાત્મિક શક્તિસંચયમાં જ છુપાયેલો છે.” કમભાગ્યે, જે લોકો આ શક્તિને પિછાણી શકતા નથી, તેઓ ભૂલી જાય છે કે એન્ડ્ર્યુ કોર્નગીની માને, તેઓ જ્યારે અમેરિકા ગયા ત્યારે કુટુંબને પોષવા રળવું પડતું હતું અને હેરીમાનના પિતાને વર્ષના માત્ર ચાળીસ પાઉન્ડના પગારે એક પાદરી તરીકે કામ કરવું પડ્યું હતું અને સર થોમસ લિપ્ટને તો માત્ર એક શિલિંગથી આરંભ કર્યો હતો. આ લોકો પાસે આધાર રાખવા માટે બીજું કોઈ સાધન નહોતું, પરંતુ એથી કાંઈ તેઓ હાર્યા નહીં.
૮. કોઈ પણ સર્જનનો આધાર આધ્યાત્મિક શક્તિ પર અવલંબે છે. ત્રણ પગથિયાં છે : આદર્શીકરણ, તેનું સ્પષ્ટ દર્શન અને છેવટે તેનું સિદ્ધિકર પ્રત્યેક ઉદ્યોગપતિ આ જ શક્તિ પર આધાર રાખે છે. ‘એક્સીબીડીઝ મેગેઝિનમાં હેનરી નામના એક કરોડપતિ ઉદ્યોગપતિએ સ્વીકાર્યું હતું કે એની સફળતાનું રહસ્ય આદર્શની પરિપૂર્ણતાનું પૂર્વદર્શન છે. નીચેના સંવાદમાંથી ઉપરોક્ત ત્રણેય પગથિયાંનું વિશદ વિતરણ જોવા મળે છે.
૯. “શું તમારા ચિત્તમાં સાચે જ સમગ્ર પરિસ્થિતિનું પરિપૂર્ણ આકલન થઈ ગયું હતું? તમે રેલવેના પાટા જોવા, એન્જિનની

સિસોટી સાંભળવી, આ બધાંમાંથી પસાર થયા હતા? આટલી બધી હદે તમે સમગ્ર ચિત્રનું તમારા ચિત્તમાં પૂર્વાલેખન સિદ્ધ કર્યું હતું?" જવાબ : "હા, હા, હા ! એમાં બધું સાવ સાફ હતું, "એકદમ સ્પષ્ટ !"

૧૦. અહીં આપણને નિયમનું મહત્ત્વ સમજાય છે. આપણે કાર્ય અને કારણ, કૃતિ અગાઉના વિચારનું મહત્ત્વ ધ્યાનમાં આવે છે. આપણે જો સમજુ હોઈએ તો આ હકીકતને ગાંઠે જ બાંધી લઈએ કે સ્વચ્છંદી અને સ્વૈર પરિસ્થિતિ ક્ષણભર પણ ટકી શકે નહીં અને સુવ્યવસ્થિત, સુસંવાદી પ્રયત્નોની હારમાળાથી જ અનુકૂળ સંજોગો નિર્માણ થઈ શકે છે.
૧૧. સફળ વેપારી ક્યારેક કોઈક આદર્શ વાદી કરતાં પણ આગળ વધુ આગળ વધી જાય છે અને નિરંતર વધુ ને વધુ આગળ વધવા માટે પ્રયત્નશીલ રહે છે. આપણા રોજિંદા મનોવ્યાપારમાં ઝબૂકી જતા વિચારના સૌમ્ય ઝબકારા તો જિંદગીને ઘાટઘૂટ આપે છે.
૧૨. જીવન અંગેની આપણી સમજનું પોત આ વિચારની સામગ્રી દ્વારા જ વણાય છે. એના ઉપયોગ દ્વારા આપણને એના અસ્તિત્વનું ભાન થાય છે. બીજી ચીજોની જેમ આમાં પણ, આપણે એને વધુ ને વધુ પિછાણી, સમજીને વાપરતાં રહીએ એ જ એને મેળવવા માટેની આવશ્યક શર્ત છે.
૧૩. વણહક્કની આવી મળેલી સંપત્તિ તો દુઃખ અને આફત આણનારી મુસીબત જ છે, કારણ કે જે ચીજ માટેની આપણે યોગ્યતા નથી મેળવી, અથવા તો જે ચીજ આપણી પોતાની કમાણીની નથી, તેને કાયમ માટે આપણી પાસે રાખી ન શકીએ.
૧૪. જે બાબતો બાહ્ય જગતને લાગુ પડે છે, એ જ બાબતો આંતરિક

જગતને પણ લાગુ પડે છે. આકર્ષણના નિયમને આધારે આ બધું થાય છે. તો પછી આપણા અંદરના જગતમાં કઈ વસ્તુને ખેંચીને દાખલ કરવાની છે એ આપણે કેવી રીતે નક્કી કરીશું ?

૧૫. ઈન્દ્રિયો કે બાહ્ય ચેતના દ્વારા મન-બુદ્ધિમાં જે પ્રવેશ કરે છે તેની છાપ સૂક્ષ્મ ચિત્ત પર પડી જાય છે અને એના પરથી જ સર્જનાત્મક શક્તિઓના ઘાટ-રૂપ પકડાય છે. મોટે ભાગે આસપાસનું વાતાવરણ, સામે આવીને ઊભી રહેલી તકો, ભૂતકાલીન ચિંતન વગેરેના પરિણામસ્વરૂપે આપણને અનુભવો થતા હોય છે. બીજી બાજુ, આપણે પોતે જ આપણા પોતાના એક ચોક્કસ વિચારને આવકારીએ, એને બીજા લોકોના વિચારો સાથે કે બાહ્ય પરિસ્થિતિ સાથે કશો જ સંબંધ ન હોય. એ આપણો જ વિચાર હોય આ રીતે આપણા ભાવિ, મન, બુદ્ધિ અને શરીર પર કાબૂ ધરાવી શકે તેવી શક્તિને આપણે અજમાવી શકીએ છીએ.
૧૬. આ શક્તિને આધારે જ આપણે આપણા નસીબને તકોના સંક્રમણમાંથી છોડી આપણા પોતાના હાથમાં લઈએ છીએ અને આપણે પોતે જ આપણા ભાગ્યવિધાતા બની જે ઈચ્છીએ તેવા સંજોગો નિર્માણ કરીએ છીએ, કારણ કે જ્યારે આપણે સંપ્રજ્ઞતાપૂર્વક જાણી-સમજીને કોઈ પરિસ્થિતિ કલ્પીએ છીએ ત્યારે તે પરિસ્થિતિ આપણા જીવનમાં સાકાર થઈને જ રહે છે. એટલે છેવટે સૌ વાતોની સર્વોપરી વાત કોઈ હોય તો તે આ જ છે કે ચિંતનશક્તિ, વિચાર એ જીવનનું એક મહાન પરિમેય છે.
૧૭. એટલે જ વિચારો પર અંકુશ એ જિન્દગીના સંજોગો, પરિસ્થિતિ, ભવિષ્ય અને વિધાતા પરનો અંકુશ છે.

૧૮. તો પછી આ વિચારો કેવી રીતે કાબૂમાં લાવવા ? એની પ્રક્રિયા કઈ ? વિચારવું એ તો વિચારને પેદા કરવા માટેનું સાધન, પરંતુ છેવટે બધો આધાર તો વિચારના સ્વરૂપ, તેની ગુણવત્તા અને સત્ત્વશીલતા પર છે.
૧૯. આકાર પકડાય છે એની માનસિક પ્રતિમા દ્વારા. આપણું બાહ્ય મન અસરોને કેટલી સઘનતાપૂર્વક ઝીલે છે, વિચારોને કેટલી સુરેખતાપૂર્વક સ્પષ્ટ કરી શકે છે તેના પર નિર્ભર છે.
૨૦. ગુણવત્તાનો આધાર એની સામગ્રી પર છે. જો વિચારો હિંમત, સામર્થ્ય, મનોબળ, નિશ્ચય વગેરે બાબતો પર આધારિત હશે તો આ બધું પ્રતિબિંબિત થયા વગર નહીં રહે.
૨૧. અને છેવટે, સત્ત્વશીલતાનો આધાર આપણી ભાવના પર પણ રહેશે. જો વિચારો રચનાત્મક હશે, તો તેમાં સામર્થ્ય રહેવાનું જ અને તે વિચારોનો વિકાસ થઈને જ રહેવાનો. એ વિચાર સાકાર થઈને પરિપૂર્ણતા પામે એ માટે જરૂરી બાબતોને એ પોતાના તરફ ખેંચી લાવ્યા સિવાય રહી જ ના શકે.
૨૨. પરંતુ વિચાર જો નકારાત્મક હશે, તો એ ચીજ પોતે જ પોતાનામાં આત્મઘાતક વિષાણુ ધરાવે છે. એને મર્યે જ છૂટકો, પરંતુ મરતાં મરતાં પણ માણસને રોગ, માંદગી અને બીજા તમામ પ્રકારની વિષમતામાંથી ગુજરવું પડવાનું.
૨૩. આને જ આપણે કમભાગ્ય કહીએ છીએ અને જ્યારે આપણે પોતે જ એને આપણા જીવનમાં આંગણે નોતરીએ છીએ ત્યારે આપણામાંના કેટલાક લોકો એનો બોજો ભગવાન

પર નાંખી ભગવાનને ભાંડે છે. પરંતુ આ ભગવાન, પરમશક્તિ એ છેવટે તો છે - સમત્વ-યુક્ત ચિત્ત.

૨૪. તે સારી પણ નથી કે નરસી પણ નથી, એ કેવળ છે.
૨૫. એને કોઈ આકારમાં પ્રત્યક્ષ ઉતારવાની આપણી ક્ષમતા જ સારું કે નરસું પેદા કરે છે.
૨૬. એટલે સારું-નરસું કે ઈષ્ટ-અનિષ્ટનું કોઈ અસ્તિત્વ જ નથી. એ તો કેવળ શબ્દો છે, જેના દ્વારા આપણે આપણી ક્રિયાઓનાં પરિણામોને સૂચવીએ છીએ અને એ ક્રિયાઓ પણ આપણા વિચારોને પરિણામે જ પરિણામેલી છે.
૨૭. જો આપણા વિચારો વિધાયક અને સુમેળભર્યા સૂરીલા હશે તો આપણે ઈષ્ટ પામીએ છીએ : જો એ નકારાત્મક અને બેસૂરા હોય છે તો આપણે અનિષ્ટને પામીએ છીએ.
૨૮. જો તમે સંજોગો બદલવા માંગતા હો, તો પ્રક્રિયા સીધી સાદી છે કે ઈચ્છિત સંજોગોની મનોમન કલ્પના કરો અને જ્યાં સુધી એ સાકાર ન થાય ત્યાં સુધી તેને ધારણ કરવાનું ચાલુ રાખો. આમાં કોઈ વ્યક્તિ, સ્થાન કે વસ્તુઓને વચ્ચે લાવવાની જરૂર નથી. સૂક્ષ્મ જગતમાં એનું કોઈ સ્થાન નથી. તમે જે ભવિષ્ય ઈચ્છો છો તેમાં જ જરૂરી તમામ ચીજો તમને મળી રહેશે. સુયોગ્ય માણસો અને જરૂરી ચીજો એના યોગ્ય ટાણે અને યોગ્ય સમયે આવીને ઊભી રહેશે.
૨૯. માત્ર વિચાર દ્વારા મનોમન કલ્પના કરીને શક્તિ, સામર્થ્ય, સિદ્ધિ અને ભાગ્ય કેવી રીતે પ્રાપ્ત કરી શકાય એ ઘણી વાર સ્પષ્ટ નથી થતું, પરંતુ વાસ્તવમાં આ જ એક વૈજ્ઞાનિક તથ્ય છે.
૩૦. તમે તરત જ સમજી શકશો કે આપણે જે કાંઈ વિચારીએ

છીએ તે દ્વારા આપણું મન ઘડાય છે અને જે રીતે મનનું ઘડતર થાય છે, એ જ રીતે આપણી માનસિક ક્ષમતા અને શક્તિ નિર્માય છે અને જેમ જેમ આપણી શક્તિ-ક્ષમતા વધશે તેમ તેમ સ્વાભાવિક રીતે જ આપણો આપણા સંજોગો પરનો કાબૂ વધતો જશે.

૩૧. આ રીતે જોવા મળે છે કે કુદરતી કાનૂનો સાવ કુદરતી રીતે સંવાદિતાપૂર્વક કામ કરતાં રહે છે અને બધું જ જાણે આપોઆપ આપમેળે થતું આવતું હોય એવું અનુભવાય છે. આ હકીકતની તમારે કોઈ સાબિતી જોઈતી હોય તો તમે તમારા જીવનમાં જ ડોકિયું કરો અને જુઓ કે જ્યારે કોઈ ઊંચા આદર્શોથી પ્રેરાઈ તમે કોઈ કાર્યો કર્યા તેનાં પરિણામો અને સ્વાર્થી કે હીણા હેતુપૂર્વક કોઈ કાર્યો કર્યા તેનાં પરિણામો વચ્ચે કેવો તફાવત છે ? આથી વધારે સાબિતીની તમારે જરૂર જ નહીં પડે.

૩૨. કોઈ ઈચ્છા તમે પૂરી કરવા માંગતા હો તો તમારા ચિત્તમાં સફળતાનું એક ચિત્ર મનોમન ધારણ કરો અને પેલી ઈચ્છાને વધુ ને વધુ સ્પષ્ટ-સાફ કરતા રહો. આ રીતે તમે સફળતાને ફરજ પાડશો અને તમારા જીવનમાં વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિ દ્વારા જ એને સાકાર કરશો.

૩૩. બાહ્ય જગતમાં તો જે કાંઈ હોય તેને જ આપણે જોઈ શકીએ, પરંતુ આધ્યાત્મિક જગતમાં તો આપણે જે કાંઈ મનોમન કલ્પીએ તેની હસ્તિ હોવાની જ અને એક ને એક દિવસે આ માનસિક કલ્પના પ્રત્યક્ષ રૂપે સાકાર થઈને જ રહેવાની, જો આપણે આપણા આદર્શને સંનિષ્ઠાપૂર્વક વળગ્યા રહ્યા હોઈશું તો. આનું કારણ સમજવું દુષ્કર નથી. મનોમન જોવું તે પરિકલ્પનાનું એક રૂપ છે. ચિંતનપ્રક્રિયા

દ્વારા ચિત્ત પર છાપ અંકિત થાય છે અને આ છાપો જ અંતે આદર્શો અને સિદ્ધાંતોમાં પરિણમે છે, જેને યોજનાનું સ્વરૂપ આપીને વિશ્વકર્મા ભવિષ્યના પોતને વણે છે.

૩૪. મનોવૈજ્ઞાનિકો એક તારણ પર આવ્યા છે કે આખરે તો લાગણીઓની ભાવનાની એક જ ઈન્દ્રિય સર્વોપરી રીતે કામ કરે છે, બાકીની બધી ઈન્દ્રિયો આ ઈન્દ્રિયનાં જ વિવિધ રૂપ છે. આ વાતમાં તથ્ય હોવાને લીધે આપણે જાણીએ છીએ કે ભાવના એ શક્તિનો મૂળ સ્ત્રોત છે અને એ કેવી રીતે બુદ્ધિને પણ પોતાના નિયંત્રણમાં લાવે છે અને એટલે જ આપણે જો ધાર્યાં પરિણામ લાવવા માંગતા હોઈએ તો આપણા વિચારોમાં પણ ભાવનાના સંપુટ ચઢાવવા જોઈએ. વિચાર અને ભાવનાનું અતૂટ જોડાણ છે, જેનો પ્રતિકાર અશક્યવત્ છે.

૩૫. અલબત્ત, પરિકલ્પના સંકલ્પ, ઈચ્છાશક્તિ દ્વારા દોરાવી જોઈએ. આપણે આપણી ઈચ્છા વિષે અત્યંત સ્પષ્ટ હોવા જોઈએ. આપણી કલ્પના ધૂંધળી ન રહેવી જોઈએ. કલ્પના એ સેવક તરીકે સારી છે, પણ માલિક તરીકે દુર્બળ છે. જો એના પર કાબૂ ન રખાય તો તે આપણને શોખચલ્લી બનાવીને પાયા વગરની તરંગી દુનિયામાં ધકેલી દઈ શકે. દરેક વિચારને વિશ્લેષણપૂર્વક ઝીણવટથી તપાસી લેવો જોઈએ, તેવું ન થાય તો મૌનસિક અંધાધૂંધી અને અરાજકતા સિવાય બીજું કાંઈ ન ઊપજે.

૩૬. એટલે વૈજ્ઞાનિક રીતે તથ્યોવાળી હોય તેવી જ કલ્પનાઓ આપણે ધારવી જોઈએ. પ્રત્યેક આદર્શને આ ત્રાજવાં પર તોળી લેવો જોઈએ. આવી વૈજ્ઞાનિક સમીક્ષા થઈ હશે તો તમે જરૂર સફળતાને વરશો. આને જ વેપારીઓ દીર્ઘ દૃષ્ટિ

કહેતા હોય છે. આ જ અંતઃદેષ્ટિ કે કોઠાસૂઝ છે અને બધાં જ મહત્ત્વનાં જવાબદારીભર્યાં સાહસોમાં સફળતા મેળવવાનું મહાન રહસ્ય પણ છે.

૩૭. તમારી આગળની સાધના માટે, મનમાં પ્રતીતિ પેદા કરવાનો પ્રયાસ કરો કે સુખ, સંવાદ અને આનંદ એ ચેતનાની અવસ્થા છે અને એને સુખોપભોગની ચીજો પર કોઈ આધાર નથી. એ ચીજવસ્તુઓ તો પરિણામો છે અને તમારી સમ્યક્ મનોધારણાને પરિણામે પ્રાપ્ત થતી પરિસ્થિતિ નિર્માણ કરવામાં આપણી માનસિક શક્તિ લાગવી જોઈએ. આ માનસિક વલણનો આધાર આપણી આધ્યાત્મિક ભૂમિકા અંગેની તેમ જ વિશ્વની પરમચેતના સાથેની આપણી એકતાની પ્રતીતિ પર છે, જે હસ્તિમાત્રનું સારતત્ત્વરૂપ છે. આ પ્રતીતિ જ આપણા પરિપૂર્ણ આનંદ માટે જે કાંઈ જરૂરી છે તે બધું આપણી સમક્ષ ધરી દેશે. આ વૈજ્ઞાનિક અને યથાર્થ ચિંતન છે. આપણું આવું માનસ ઘડી શકીએ તો આપણે આપણી ઈચ્છાને સાકાર કરવામાં સહેલાઈથી સફળતા મેળવી શકીએ. જ્યારે આપણે આ કરી શકીશું ત્યારે આપણને એવું 'સત્ય' લાઘશે કે જે આપણને કોઈ પણ પ્રકારની ક્ષતિ કે મર્યાદામાંથી 'મુક્ત' કરી શકશે.

“દરેકને માટે પંથ ખુલ્લો છે. ઉચ્ચાત્મા ઉન્નત પંથે, હીનાત્મા પાતાળ પંથે વળે છે અને વચ્ચેના અવકાશમાં ત્રિશંકુ આત્મા આમતેમ ઝૂલ્યા કરે છે.”

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ - ૧૬

૧૫૧. સંપત્તિ શેના પર આધારિત છે ?
વિચારના સર્જનાત્મક સ્વરૂપ અંગેની સમજણ પર.
૧૫૨. એની સાચી મહત્તા શેમાં સમાયેલી છે ?
એની આપ-લેની શક્તિ પર.
૧૫૩. સફળતા શા પર અવલંબે છે ?
આધ્યાત્મિક શક્તિ પર.
૧૫૪. આ શક્તિ શેના પર આધારિત છે ?
ઉપયોગ પર. ઉપયોગિતા પોતાની હસ્તિને નિર્ધારે છે.
૧૫૫. તકોના હાથમાંથી નસીબને કેવી રીતે આપણા હાથમાં લઈ શકીએ ?
આપણા જીવનમાં જે સંજોગોની ઝંખના આપણે કરતાં હોઈએ તેનું સ્પષ્ટ-સુરેખ સુદર્શન.
૧૫૬. તો જીવનનો સૌથી મહાન ઉદ્દમ કર્યો ?
વિચારવું તે.
૧૫૭. આવું કેવી રીતે ?
કારણ કે વિચાર એ આધ્યાત્મિક અને તેથી સર્જનાત્મક છે. સમજણપૂર્વક વિચારને નિયંત્રણ હેઠળ લાવવો એટલે સંજોગોને, પરિસ્થિતિઓને અને ભવિષ્યને કાબૂ હેઠળ લાવવાં.
૧૫૮. સર્વ હિતનો સ્ત્રોત કયો છે ? વૈજ્ઞાનિક સમ્યક્ ચિંતન.
૧૫૯. સર્વ અહિતનું મૂળ ? વિનાશક-નકારાત્મક ચિંતન.
૧૬૦. વૈજ્ઞાનિક ચિંતન એટલે ? આધ્યાત્મિક શક્તિના વિધાયક સ્વરૂપની અને તેના પરની આપણી નિયંત્રણશક્તિની પિછાણ.

વિભાગ - ૧૭

આ પ્રકરણ ગતિ અને આંદોલનનો નિયમ સમજાવે છે. આવા સર્વોચ્ચ સિદ્ધાંતો પ્રત્યેક વસ્તુના સંપર્કમાં આવતા સંજોગો, પાસાંઓ અને સંબંધો શા માટે નક્કી કરે છે અને આનાં મહાન પરિબળોનું જ્ઞાન તમામ ભૌતિક પરિબળોને ગૌણ કરી નાંખે છે તે અંગે સ્પષ્ટતા કરે છે : ધ્યાન અને એકાગ્રતાનું સ્વરૂપ, તેનો અભ્યાસ અને તેનાં પરિણામો વિષે કહે છે. માણસ ઈચ્છે તેવી પરિસ્થિતિ નિર્માણ કરવા ચિત્ત કેવી રીતે કામ કરે છે તે અંગે તથા કશુંક 'મેળવવા' માટે કશુંક 'થવું' પડે છે. એ વાત સમજાવે છે. નિર્બળતા, કાયરતા કે લઘુતાગ્રંથિની સાંકળોને તોડીફોડી વિઘ્નોને પાર કરી જવાનો આનંદ અનુભવવા અંગે અને આ અંતઃપ્રેરણાના નિયમને અનુસરી સફળતા મેળવવાની રીત બતાવે છે. સાચી શક્તિ અને શક્તિના પ્રતીકો વચ્ચેનો તફાવત સમજાવી એ પ્રતીકોને કેવી રીતે નામશેષ કરાય છે તેનું કારણ આ પ્રકરણમાં સમજાવ્યું છે.

જાણ્યે કે અજાણ્યે માણસ જે દેવતાની ઉપાસના કરે છે, તે ઉપાસકની બૌદ્ધિક કક્ષા સૂચવે છે.

કોઈ પણ ભારતીયને ભગવાન વિષે પૂછો તો, એ એક અત્યંત સામર્થ્યશીલ અને ભવ્ય મહિમાવાન કીર્તિવંત પ્રતીક રજૂ કરશે. કોઈ મૂર્તિપૂજકને ઈશ્વર વિષે પૂછો તો એ અગ્નિ, જળ કે એવા જ કોઈ તત્ત્વના ભગવાન વિષે કહેશે.

ઈઝરાઈલવાસીઓને ભગવાન વિષે પૂછીએ તો તે મોઝીજજના ઈશ્વર વિષે કહેશે, જે બળજબરીથી રાજ્ય ચલાવવામાં માનતો હતો. એટલે જ દશ આજ્ઞાઓ અપાઈ છે. અથવા તો એ જોશુહા વિષે કહેશે, જેણે ઈઝરાઈલીઓને યુદ્ધમાં જોતર્યા, સમૃદ્ધિનો નાશ કર્યો, કેદીઓની હત્યા કરી અને નગરોનો ખાત્મો બોલાવ્યો.

જંગલવાસીઓની કોતરેલી મૂર્તિઓમાં એ લોકોની આંતરિક આકાંક્ષાઓ જ પ્રગટ થતી જોવા મળે છે. પોતાની આકાંક્ષાઓ પ્રગટ થાય એટલે જે-તે ગુણો પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવા પ્રતીકરૂપ ભગવાનને તેઓ પૂજે છે.

વીસમી સદીના આપણે લોકો સિદ્ધાંતમાં પ્રેમના ભગવાનને માનીએ છીએ, પરંતુ વ્યવહારમાં પૈસા, સત્તા, મોજશોખ, રીતરિવાજ કે પરંપરાને જ આપણે ભગવાન માનીએ છીએ અને માથું નમાવીએ છીએ. આપણું સમગ્ર ધ્યાન આ બધી ચીજોમાં રોકાયેલું રહે છે. અને એટલે પછી આપણા જીવનમાં પણ આ બધી વસ્તુઓ જ પ્રગટ થાય છે.

સત્તરમા ભાગને બરાબર સમજનાર વ્યક્તિ કદી ય આ પ્રતીકોને વાસ્તવિક રૂપે નહીં સ્વીકારી લે.

એને પરિણામોને બદલે કારણોમાં વધારે રસ પડશે. જીવનની વાસ્તવિકતાઓને સમજી પરિણામો અંગે એ નિરાશ નહીં થાય.

૧. એવું કહેવાય છે કે માણસ યોતે જ પોતાનો ભાગ્યવિધાતા છે અને પોતાની ચેતના દ્વારા એ આ ભાગ્યનિર્માણ કરી શકે છે. આ અંગેના તમામ સિદ્ધાંતોનું નિયંત્રણ વિચાર પાસે છે. વિચાર જ એના સંપર્કમાં આવનારા સંજોગો, પાસાંઓ અને પ્રત્યેક ચીજ અંગે નિર્ધાર કરે છે.
૨. આંતરિક માનસિક શક્તિઓનાં આંદોલનો અત્યંત સૂક્ષ્મ અને એટલે જ સૌથી વધારે શક્તિશાળી છે. જે લોકો આંતરિક શક્તિના સ્વરૂપ તથા અનુભવાતીત ગૂઢતાને પિછાણે છે, તેમને માટે સ્થૂળ ભૌતિક શક્તિઓની કાંઈ જ કિંમત નથી.
૩. આપણે જગતને પંચેન્દ્રિયના કાય દ્વારા જોઈએ છીએ અને આ અનુભવો દ્વારા માનવના ગુણોનું આરોપણ કરનારા આપણા સિદ્ધાંતો ઉદ્ભવે છે. પરંતુ સાચા સિદ્ધાંતો તો આધ્યાત્મિક અંતઃદેષ્ટિ દ્વારા જ સંભવી શકે છે. આ અંતઃદેષ્ટિને અંતઃશ્ચેતનાનાં સ્પંદનોને ઝડપી બનાવે તે જરૂરી છે અને ચીંધેલી દિશામાં મન સાતત્યપૂર્વક એકાગ્ર થાય ત્યારે જ આ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે.
૪. સાતત્યપૂર્ણ અખંડ ધ્યાન એટલે એકધારી, અતૂટ વિચારધારા, જે ઘૈર્ય, ખંત અને સુવ્યવસ્થિત પ્રયત્નો દ્વારા જ સિદ્ધ થઈ શકે છે.
૫. દીર્ઘકાળ સુધીની મથામણોને અંતે જ મહાન શોધો થતી હોય છે. ગણિતશાસ્ત્રના નિષ્ણાત થવું હોય તો વર્ષોની એકાગ્રતા અને મહેનત જોઈએ, જ્યારે આ ચેતનાનું વિજ્ઞાન એ તો સર્વોચ્ચ વિજ્ઞાન છે, એ તો સઘન પ્રયત્નોની પરાકાષ્ટા દ્વારા જ સિદ્ધ થઈ શકે.
૬. પરંતુ ધ્યાન અંગે ઘણી ગેરસમજણો ફેલાયેલી છે. ધ્યાન

કરવું એટલે જાણે ભારે મોટી પ્રવૃત્તિ કરવી એવી ભ્રમણા ફેલાયેલી છે, જ્યારે હકીકતે ઊલટું જ છે. કોઈ પણ અભિનેતાની મહાનતા એમાં છે કે એ પોતે અભિનય કરે છે એ વાત જ ભૂલી જાય અને પોતાની ભૂમિકા સાથે એટલો તદ્દૂપ થઈ જાય કે પ્રેક્ષકગણ એની અદા પર ઝૂમી ઊઠે. સાચી એકાગ્રતા કોને કહેવાય એ આ ઉપરથી તમને સમજાશે. તમને તમારા ચિંતનમાં એટલો બધો રસ પડવો જોઈએ કે તમને એના સિવાય બીજા કશાનું ય સાનભાન ન રહે. આવી એકાગ્રતા તમારામાં અંતઃપ્રેરિત દર્શન ઊભું કરી તમારી એકાગ્રતાના વિષયના સ્વરૂપની ત્વરિત ઝાંખી કરાવશે.

૭. આ પ્રકારની એકાગ્રતા દ્વારા જ તમામ પ્રકારનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. આ રીતે જ આપણું ચિત્ત લોહચુંબક બનીને જ્ઞાતવ્ય ચીજોને ખેંચી આણી તમારામાં આત્મસાત્ કરાવે છે.
૮. ઈચ્છાઓ મોટે ભાગે આંતરમનમાં પડેલી હોય છે. જાગૃત ઈચ્છાઓ અંતઃચેતનાના સહયોગ વગર ભાગ્યે જ ફળીભૂત થતી હોય છે. અંતર્મનમાં પડેલી ઈચ્છાઓ ચેતનાની સુષુપ્ત શક્તિઓને જગાડે છે અને મુશ્કેલ સમસ્યાઓ આપોઆપ ઉકેલાય છે.
૯. અંતઃચેતનાને જાગૃત કરી કોઈ પણ દિશામાં સક્રિય કરી શકાય છે અને એકાગ્રતા દ્વારા કોઈ પણ હેતુ સિદ્ધ કરી શકાય છે. એકાગ્રતાના અભ્યાસ માટે શારીરિક, માનસિક અને મનોવૈજ્ઞાનિક ચેતના પર કાબૂ હોવો જરૂરી છે.
૧૦. એટલા માટે આધ્યાત્મિક સત્ય એ નિયંત્રક બાબત છે. આ જ તથ્ય તમને સીમિત સિદ્ધિમાંથી બહાર કાઢી એવા બિન્દુએ

પહોંચાડી શકશે કે જ્યાં તમે વિચારને મૂર્ત સ્વરૂપમાં જ રૂપાંતરિત કરી શકશો.

૧૧. એકાગ્રતા કે ધ્યાન એટલે માત્ર વિચારો કરવા એટલું જ નથી, પરંતુ આ વિચારોને પ્રત્યક્ષ આચરણમાં મૂર્ત કરવાના છે. સાધારણ માણસને આ ધ્યાન અંગેનો કશો ખ્યાલ જ નથી. લોકો હંમેશાં 'મેળવવા' પાછળ પડ્યા છે, ક્યારેય માત્ર હોવા અંગે કોઈ કશું વિચારતું જ નથી. પરંતુ આ બંને હોય તો જ કામ થાય એ લોકો જાણતા નથી, પહેલાં તો મૂળ સામ્રાજ્યને શોધી કાઢવું જોઈએ, જેમાંથી તેઓ કાંઈક મેળવી શકે. ક્ષણિક આવેગનું કાંઈ જ મહત્ત્વ નથી. અપાર આત્મવિશ્વાસ દ્વારા જ ધ્યેયને પ્રાપ્ત કરી શકાય.
૧૨. ચિત્ત આ દર્શને થોડો વધારે પડતો ઊંચો રાખે અને પાંખોને ઊંચે ઊડવાની ટેવ ન હોવાને લીધે પંખી જમીન પર આવી શકે, પણ તેથી કાંઈ બીજા પ્રયત્નને અવકાશ નથી એવું થોડું જ છે ?
૧૩. માનસિક સિદ્ધિ માટે નબળાઈ એ જ અંતરાયરૂપ બની શકે. એટલે કમજોરી હટાવી ફરી મથો. પુનરાવૃત્તિ દ્વારા ધીરે ધીરે વધારે પૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરી શકાશે.
૧૪. બગોળશાસ્ત્રી તારા-નક્ષત્ર પર પોતાનું ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે અને એ બધાં પોતાનાં રહસ્યો ખોલી આપે છે. ભૂગોળશાસ્ત્રી પૃથ્વીની રચના પર એકાગ્ર થાય છે અને આપણને ભૂગોળ પ્રાપ્ત થાય છે. આજ રીતે, માણસ જીવનની સમસ્યાઓ પર પોતાનું ધ્યાન એકાગ્ર કરે તો એનું પણ પરિણામ હાથ આવે જ.

૧૫. બધાં મનોવૈજ્ઞાનિક સંશોધનો ઈચ્છા અને એકાગ્રતાનું પરિણામ છે. ઈચ્છા એ સૌથી વધુ ગતિશીલ પ્રેરકતત્ત્વ છે. ઈચ્છાશક્તિ જેટલી વધારે પ્રબળ અને ખંતીલી હશે, તેટલી વધારે સિદ્ધિ. તેમાં ય જો ઈચ્છા સાથે એકાગ્રતા ભળે તો કુદરતનું કોઈ પણ રહસ્ય હાથમાં આવી શકે.
૧૬. મહાન વિચારોને સાકાર કરવા અને એ મહાન વિચારોને અનુરૂપ ભાવનાઓને અનુભવવા આ ચેતના જ એક એવી ચીજ છે, જે આવી મહાન બાબતોની કદર કરી શકે.
૧૭. એક જ ઘડી માટેનાં ઉત્કટ ધ્યાનની સઘનતા અને તીવ્ર લગન એ તમને વર્ષોના મંદ પ્રયત્નો કરતાં આગળ લઈ જઈ શકે. એ તમને નાસ્તિકતા, નબળાઈ, કાયરતા કે લઘુતાગ્રંથિની જેલના સળિયામાંથી મુક્ત કરશે અને એ વિજયના આનંદની અનુભૂતિ કરાવશે.
૧૮. અભિક્રમ, પહેલ કરવાની શક્તિ અને મૌલિકતા મેળવવા માટે ખંત તથા પ્રયાસોનું સાતત્ય જોઈએ. વેપાર એકાગ્રતાનું મહત્ત્વ શીખવે છે અને એમાં લેવાના નિર્ણયોનું ધોરણ સુધારવા પ્રોત્સાહિત કરે છે. એ વ્યવહારુ દૃષ્ટિ અને ઝડપી તારણ ઉપર આવવાની શક્તિનો વિકાસ કરે છે. પ્રત્યેક ધંધાકીય પ્રવૃત્તિમાં માનસિક કાબૂ ધરાવનાર તત્ત્વ તરીકે માનસિક સજ્જતા કામ કરે છે અને મહત્ત્વાકાંક્ષા એ પૂર્વાધિકારી પરિબળ તરીકેની ભૂમિકા ભજવે છે. તમામ ધંધાકીય સંબંધો એ આંતરિક ઈચ્છાનાં બાહ્ય પ્રગટ સ્વરૂપો છે.
૧૯. વેપાર-વાણિજ્યમાં અનેક મજબૂત અને પાયાના ગુણો વિકસે છે. મગજ એકદમ સ્થિર અને ચોક્કસ દિશામાં વળેલું રહે

છે, તે કાર્યકુશળ પણ બની જાય છે, એટલે મહત્ત્વની જરૂરિયાત એ જ છે કે ચિત્તને મજબૂત અને સ્થિર કરવું, જેથી એ આમતેમ ભટકવાનું છોડે અને ખોટી રઝળપાટોથી દૂર રહે, ક્ષણિક આવેગોને વશ ન થાય અને આ રીતે પોતાની અંદરનાં જ શુભાશુભ તત્ત્વો વચ્ચેના સંઘર્ષમાં શુભમાં સ્થિર રહેવામાં સફળતા મેળવે.

૨૦. આપણે સૌ ડાયનેમો જેવા છીએ. પરંતુ ડાયનેમો પોતે પોતાનામાં કશું જ નથી. એ ડાયનામા પાસે કામ લેનારું કોઈ ચિત્ત કે મગજ જોઈએ. તો જ એનો ઉપયોગ છે અને તો જ એની શક્તિને ચોક્કસ દિશામાં એકાગ્ર કરી શકાય. આ ચિત્ત જ મુખ્ય કર્તાહતાર્તા છે, જેની શક્તિને આધારે જીવન ઘાટ પકડે છે. વિચારની સર્વવ્યાપી શક્તિના મુકાબલે શારીરિક શક્તિ તો કાંઈ જ નથી, કારણ કે વિચાર દ્વારા આપણે કુદરતી તમામ શક્તિઓને કામે લગાડી શકીએ છીએ.

૨૧. વિચારને પરિણામે આંદોલન, સ્પંદન જાગે છે અને ગતિ પકડાય છે. આ સ્પંદન, આ તરંગ, આ ગતિ જ કશુંક નિર્માણ કરવા માટેની જરૂરી સામગ્રીઓને પોતાના ભણી ખેંચી લાવે છે. વિચારની આ શક્તિમાં કશું જ ગૂઢ કે રહસ્યવાદ જેવું નથી એક ને એક બે જેવી બાબત છે કે એકાગ્રતાને પરિણામે કોઈ બિન્દુ પરધ્યાન એટલું કેન્દ્રસ્થ થાય છે કે તેની સાથેની અભિન્નતા સર્જાય છે. જેવી રીતે શરીરમાં ખોરાક પચી જઈને શરીરનો એક ભાગ બને છે, એ જ રીતે ચેતના પોતાના ધ્યાનબિંદુ સાથે તદાકાર થઈ તેને જીવન અને ઘાટ આપે છે.

૨૨. તમે કોઈ મહત્ત્વની બાબત પર એકાગ્ર થાઓ તો તમારી અભિકમની શક્તિ, આરંભ અને પહેલ કરવાની તાકાત

કામે લાગશે અને માહિતી સ્વરૂપે મદદ વહારે થઈને તમને સફળતા તરફ દોરી જશે.

૨૩. અનુભવ કે પૂર્વસ્મરણની મદદ વગર તમારી પોતાની અંતઃપ્રેરણા જ તમને નિષ્કર્ષો પર પહોંચાડી દે છે. ઘણીવાર બુદ્ધિને ન સમજાય એ રીતે આ અંતઃપ્રેરણા સમસ્યાઓને ઉકેલી લેતી હોય છે. આપણને અવાક કરી દે એ રીતે અચાનક એકાએક અંતઃસ્ફુરણા થતી હોય છે. આપણે જે સત્યની શોધમાં હોઈએ છીએ, એ સત્ય આપણી સમક્ષ એવું ખૂલી જાય છે કે આપણને લાગે છે કે જાણે પરમ શક્તિ પાસેથી એ સીધું આપણી પાસે આવી પહોંચ્યું. અંતઃપ્રેરણાને કેળવીને વિકસાવી શકાય. તે માટે એને ઓળખવી જોઈએ અને એનું મહત્ત્વ મનમાં બેસવું જોઈએ, જ્યારે આ અંતઃપ્રેરણા જાગે, સ્ફુરે ત્યારે એનું બાદશાહી સ્વાગત થાય તો એ ફરી ફરી આવતી રહેવાની. જેટલા ઉમળકાભેર આવકાર એ પામશે, તેટલી એની મુલાકાતો વધવાની પરંતુ જો એની ઉપેક્ષા કે અવહેલના થશે તો એ ભાગ્યે જ આવતી રહેશે.

૨૪. સામાન્ય રીતે આ અંતઃપ્રેરણા મૌન અને ધ્યાનાવસ્થામાં સ્ફુરે છે. મહાન માણસો અવારનવાર એકાંતમાં ચાલ્યા જાય છે. એકાંતમાં જ જીવનના ગહનતમ પ્રશ્નોના જવાબ સાંપડે છે. એટલે જ શ્રીમંત વેપારીઓ પોતાના માટે અંગત અલાયદી કેબિન રાખે છે, જ્યાં એમને કોઈ ડખલ ન કરી શકે. તમને ભલે એવી સ્વતંત્ર ખાનગી, અંગત ઓરડી ન મળી શકે તેમ હોય તો રોજ થોડી પળો માટે પણ તમે સાવ એકાંતમાં રહી શકો તેવી જગ્યા શોધી લો જ્યાં તમે વિચારને ચોક્કસ પાટા પર ચાલવા

કેળવી શકો, જ્યાંથી તમે પેલી અજેય શક્તિનો વિકાસ કરી શકો, જે મેળવવી તમારા માટે નિતાંત જરૂરી છે.

૨૫. યાદ રાખો કે મૂળભૂત રીતે અંતઃચેતના સર્વવ્યાપી છે. એને જ્યારે કામ કરવા દેવાની શક્તિ આપવામાં આવે છે પછી એની શક્તિની કોઈ મર્યાદા નથી. પછી તો તમારી ઈચ્છાશક્તિ કેટલી કુદરતને અનુરૂપ અને સમર્થ છે તે જ જોવાનું રહે છે. વૈશ્વિક ચેતના સાથે સુમેળ સાધનારી ઈચ્છા હશે તો એ ચેતનાને જાગ્રત કરી તમને અપાર હિંમત પ્રેરશે.
૨૬. એકે એક વિદ્યોને પાર કરી, તબક્કાવાર સફળતા મેળવતા જવાથી તમને તમારી શક્તિમાં વધારે વિશ્વાસ બેસશે અને પછી જીતવા માટેનું મહાન સામર્થ્ય પણ સાંપડશે. તમારી શક્તિનો નિર્ણય તમારું માનસિક વલણ કરશે. જો તમે સફળતા માટેનું વિધાયક વલણ ધરાવતા હશો તો તમે જે મનોમન ઝંખો છો, તે ચીજો તમે અગમ્ય પ્રદેશોમાંથી તમારા તરફ ખેંચી લાવશો.
૨૭. ચિત્તમાં સતત વિચાર રાખવાથી, એ ધીરે ધીરે આકાર પકડશે. ચોક્કસ હેતુ કારણોને વહેતાં કરી આપે છે, જે અદૃષ્ટ જગતમાં જઈને તમારા હેતુને પાર પાડી શકે તેવી સામગ્રી શોધી કાઢે છે.
૨૮. કદાચ તમે પ્રત્યક્ષ શક્તિને બદલે એના કોઈ પડછાયા અનુસરતા હો તેવું પણ બને. આત્મસન્માનને બદલે કીર્તિ, શ્રી-સંપત્તિને સ્થાને ધનવૈભવ, સેવાને બદલે મોભો - આવા પડછાયાઓને અનુસરશો તો આ બધું તમે મેળવી તો શકશો, પરંતુ આ બધું ક્ષણજીવી છે અને ઘડીકમાં ભોં ભેળું થઈ જશે.

૨૯. અપરિપકવ ધનપ્રાપ્તિ કે પદપ્રાપ્તિ ટકી નહીં શકે, કારણ કે એ સ્વોપાર્જિત કમાણી નથી. આપણે પોતે આપીએ તેટલું જ આપણે મેળવી શકીએ. જે લોકો આપ્યા સિવાય મેળવવાના ફાંફાં મારે છે તેઓના ધ્યાનમાં આવશે કે વળતરની બાબતમાં કુદરત અદ્ભુત સંતુલન જાળવે છે.
૩૦. પૈસા, પ્રતિષ્ઠા, પાછળ લોકો આંધળી દોટ મૂકે છે, પરંતુ શક્તિના સાચા સ્રોતની સમજણ ઊગે, પછી આપણે પડછાયા પાછળ દોડવાનું બંધ કરી શકીએ. બેન્કમાં જે લોકોનાં ખાતાં ખૂલી ગયાં હોય, તેમણે ગજવામાં સોનું ઘાલીને બોજો ઉપાડવાની જરૂર રહેતી નથી. એ જ રીતે જેમને શક્તિનો મૂળ સ્રોત સાંપડી ગયો છે તેમને ખોટા દંભ-દેખાડામાં કશો જ રસ પડતો નથી.
૩૧. સામાન્યતઃ વિચાર બાહ્ય અને સ્થૂળ દિશાઓમાં ગતિ કરે છે. પરંતુ જો એને અંદર ભણી લઈ જવાય તો તે દરેક બાબતોના પાયાના સિદ્ધાંતોને પકડી શકશે, એના હાર્દમાં પ્રવેશ પામી શકશે, એના મૂળને પામી શકશે. એકવાર કોઈ પણ ચીજના અંતરતર મૂળ સુધી પહોંચી જાઓ પછી એને પ્રાપ્ત કરવું સરળ થઈ પડે છે.
૩૨. આનું કારણ આ છે કે વસ્તુનું હાર્દ એ જ સાચી વસ્તુ છે. બહારનો આકાર તો અંદરના સત્ત્વને પ્રગટાવનારું એક પ્રકાશન માત્ર છે.
૩૩. એટલે તમારી આગળની સાધના માટે, આ વિભાગમાં સૂચવ્યા મુજબ એકાગ્રતા સિદ્ધ કરો. અંગોને ઢીલા છોડી સુખાસનમાં સ્થિર થાઓ. પરિણામ અંગેની ચિંતાના કોઈ પણ વિચારને હડસેલી મૂકો. નિશ્ચિંતતામાંથી જ શક્તિ આવે છે તે યાદ રાખો. તમારા ધ્યેય પર તમારા વિચારને

ત્યાં સુધી સ્થિર કરો કે જ્યાં સુધી તમે તેની સાથે તદ્દુપ થઈ બીજું બધું ભૂલી જાઓ.

૩૪. ભયને મટાડવો હોય તો હિંમત પર એકાગ્રતા સાધો.
૩૫. રોગ નિવારવો હોય તો સ્વાસ્થ્ય પર કેન્દ્રિત થાઓ.
૩૬. અભાવોને દૂર કરવા હોય તો ઐશ્વર્ય પર એકાગ્ર થાઓ.
૩૭. તમારું ધ્યેય એક પ્રત્યક્ષ, વાસ્તવિક હકીકત છે એમ માની, એ રૂપે જ હંમેશાં તેના પર એકાગ્ર થાઓ. આ જ મૂળભૂત ચીજ છે, જે આગળ વધી, વિકસીને એવાં કારણોને ગતિશીલ કરશે, જે છેવટે તમારા વિચારોને સાકાર કરવા યોગ્ય દોરવણી અને આવશ્યક શર્તો પૂરી પાડશે.

વિચારો એ એવા લોકોની જ સંપત્તિ છે જેઓ એને ઉમળકાભેર આવકારી શકે છે.

-ઈમર્સન

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ ૧૭

૧૬૧. એકાગ્રતા કે ધ્યાનની સાચી રીત કઈ છે ?
તમે તમારા વિચારના ધ્યેય સાથે એટલા એકરૂપ થઈ જાઓ કે તમને બીજા કશાયનું ભાન જ ન રહે.
૧૬૨. ધ્યાનની આ પદ્ધતિનું પરિણામ શું આવે છે ?
તમારા વિચારને અનુરૂપ એવી પરિસ્થિતિ સર્જવા માટે અદેશ્ય પરિબળો કામ કરવા વહેતાં કરી મૂકે છે.
૧૬૩. વિચારની આ પદ્ધતિમાં નિયંત્રણશક્તિ કઈ છે ?
આધ્યાત્મિક સત્ય.
૧૬૪. આવું શા માટે ?
કારણકે આપણી ઈચ્છા કુદરતી કાનૂનને અવિરોધી, અનુરૂપ હોવી જોઈએ.
૧૬૫. ધ્યાનની આ પદ્ધતિનું વ્યવહારુ મૂલ્ય કાંઈ ખરું ?
વિચાર ચારિત્ર્યનિર્માણ કરે છે, અને ચારિત્ર્ય એક એવું લોહચુંબક છે, જે વ્યક્તિની આત્મા-પ્રતિભા સર્જે છે.
૧૬૬. પ્રત્યેક વેપારી સાહસમાં કાબૂ ધરાવનારુ તત્ત્વ કયું છે ?
માનસિક તત્ત્વ.
૧૬૭. આવું કેવી રીતે ?
કારણ કે ચેતના એ જ પ્રત્યેક પ્રત્યક્ષ સાકાર ચીજની સર્જનહાર અને શાસનકર્તા છે.
૧૬૮. એકાગ્રતા કેવી રીતે કામ કરે છે ?

નિરીક્ષણ-પરીક્ષણ, જ્ઞાનની અંતઃપ્રેરણા અને વિચક્ષણતાની શક્તિઓના વિકાસ દ્વારા.

૧૬૯. બુદ્ધિ કરતાં ય અંતઃપ્રેરણા કેવી રીતે ચઢિયાતી છે ?
કારણ કે એ અનુભવ કે સ્મૃતિ પર આધારિત નથી. આપણે જેના વિષે કશું જ ન જાણતાં હોઈએ તેવી રીતે પણ એ ઘણી વાર આપણા પ્રશ્નો ઉકેલી દેતી હોય છે.

૧૭૦. હકીકતોને બદલે એનાં પ્રતીકોની પાછળ પડવાથી શું પરિણામ આવે ?

પ્રતીકો હાથમાં આવતાંવેત ભસ્મીભૂત થઈ જાય છે, કારણ કે પ્રતીકો એ તો આંતર્જગતમાં ચાલતી આધ્યાત્મિક ગતિવિધિઓના કેવળ બાહ્ય આકારો જ છે, એટલે જો આપણે મૂળભૂત આધ્યાત્મિક ચીજોને પ્રાપ્ત ન કરીએ તો આ આભાસો તો પળવારમાં વિલોપાઈ જશે.

કોઈ પણ યુગની મહાન ઘટનાઓ એ તેના સર્વોત્તમ વિચારો છે. વિચારો કેવા છે, એના આધારે જ ઘટના એના ઘાટઘૂટ ઘડે છે.

-બોવી

વિભાગ - ૧૮

આ વિભાગમાં માણસના વિચારમાં આવતું પરિવર્તન, વિશ્વના ઈતિહાસમાં અજોડ એવું એ પરિવર્તન જે આપણી ભીતર નીરવતાપૂર્વક કામ કરતું રહે છે તેના વિષે સમજાવે છે. માનવજાતિની પરંપરાઓ નાશ પામી છેવટે સત્યનો સૂરજ જ ઝળહળી ઊઠે છે. વ્યક્તિ બુદ્ધિમત્તા તથા સર્જકતાના મૂળ સુધી કેવી રીતે પહોંચી શકે છે, અને કોઈ ચોક્કસ ઘટનાના વિવિધ ઘટકોને વિશ્વ કેવી રીતે સંયોજી આપે છે તે વાત પણ સમજાવે છે. માણસની સંપત્તિના સારસ્રોત વિષે સમજાવી એકાગ્રતા તથા ધ્યાનની પદ્ધતિ પણ નિર્દેશ છે અને પ્રત્યેક સમર્થ વ્યક્તિનું વિશિષ્ટ લક્ષણ એ તેની એકાગ્ર થવાની શક્તિ શા માટે છે, તે પણ કહે છે.

વિકસવા માટે જરૂરી ચીજો આપણે મેળવવી જોઈએ. આકર્ષણના નિયમને આધારે આ ચીજોને મેળવી શકાય. આ એક જ સિદ્ધાંતને આધારે વ્યક્તિને સમષ્ટિથી અલગ પાડી શકાય છે.

પળભર વિચારો કે માણસ જો પતિ, પિતા, બંધુ ન હોત, જો એ સામાજિક, આર્થિક, રાજકીય કે આર્થિક દુનિયામાં રસ ન લેતા હોત તો એ શું હોત ? એ કેવળ સૈદ્ધાન્તિક અહંરૂપે હોત. એટલે માણસ સમષ્ટિ સાથેના એના સંબંધમાં સમાજ અને અન્ય વ્યક્તિઓ સાથેના સંબંધમાં માણસ અસ્તિત્વ ધરાવે છે. આ સંબંધને પરિણામે વાતાવરણ અને સંજોગો સર્જાય છે. એટલે જ એ વાતાવરણના સંજોગોના સદર્ભમાં હસ્તિ ધરાવે છે, બીજી કોઈ પણ રીતે નહીં.

એટલે એ સ્પષ્ટ છે કે પ્રાણીમાત્રમાં વિલસતી વૈશ્વિક

ચેતનાથી આ વ્યક્તિ એ જ બાબતમાં જુદી પડે છે કે એ સમષ્ટિ સાથે પોતાના કેવા સંબંધ ધરાવે છે.

૧. વિશ્વના વિચારમાં પરિવર્તન થયું છે. આ પરિવર્તન આપણી ભીતર પણ મૂંગુંમૂંગું કામ કરતું રહે છે અને આદિકાળથી સૌથી અગત્યની બાબત કોઈ હોય તો તે આ છે.

૨. વર્તમાનકાળનું ઊંચ-નીચ વર્ગો સમેતના તમામ લોકોના વિચારોનું આ પરિવર્તન, આ વિચારક્રાંતિ એ જગતના ઈતિહાસમાં એક અભૂતપૂર્વ ઘટના છે.

૩. વિજ્ઞાને છેલ્લે છેલ્લે ભારે મોટી શોધો કરી છે, સ્ત્રોતોના અનંત ભંડારો તેણે ખુલ્લા કરી આપ્યા છે, અગણિત સંભાવનાઓનાં રહસ્યોને તેણે ઉદ્ઘાટિત કર્યાં છે અને એવા નિઃસંદેહ પરિબળોને હાથવગાં કરી આપ્યાં છે કે વૈજ્ઞાનિક લોકો હવે કેટલાક સિદ્ધાંતોને કાયમી કે નિર્વિવાદ કહેવા કે નકામા કે નિરર્થક કહેવા તે વિષે વધુ ને વધુ અચકાય છે.

૪. હવે એક નવી સભ્યતા, નવી સંસ્કૃતિ ઊપસી રહી છે. રિવાજો, પરંપરાઓ, પુરાણા પંથો અને પૂર્વવાયકાઓ હવે ઘસાઈ ગયાં છે, એના સ્થાને નવું દર્શન, વિશ્વાસ અને સેવા આવી રહ્યાં છે. માનવસમાજમાંથી પરંપરાના પહાડો ઓગળી રહ્યા છે અને ભૌતિકતાવાદનો કચરો ફેંકાઈ ગયો છે ત્યારે વિચાર મુક્ત થયો છે અને આશ્ચર્યચકિત જનસમૂહ સમક્ષ સત્યનો ઝળહળતો સૂર્ય ઝગમગી રહ્યો છે.

૫. સમસ્ત વિશ્વ પોતાની અંદર જ નવી ચેતના, નવી શક્તિ અને નવા સાક્ષાત્કારના ઉષ્કાળમાંથી પસાર થઈ રહ્યું છે.

૬. ભૌતિક વિજ્ઞાન પદાર્થને અણુ, પરમાણુમાં વિભાજિત કરે છે, અને તેમનું ઊર્જામાં રૂપાંતરિત કરતાં ફ્લેમીંગ એમ્બ્રોજ ડૂલીમંગ જેવા વૈજ્ઞાનિક આ ઊર્જાને ચેતનામાં રૂપાંતરિત કરતાં કહે છે, “એના અંતિમ ઘટકરૂપે આ ઊર્જા આપણા માટે અકળ અને અગમ્ય છે, સિવાય કે આપણે જેને ચેતના કે ઈચ્છાશક્તિ કહીએ છીએ તેના પ્રગટ સ્વરૂપે જે જોવા મળે તે.”
૭. અને આ ચેતના માણસની ભીતર છે અને અંતિમ છે. તે પદાર્થમાં આત્માની જેમ અંતર્ભૂત છે. એ વિશ્વનું સર્વવ્યાપી આત્મતત્ત્વ છે, અને સમર્થ સત્ત્વશાળી છે.
૮. પ્રત્યેક જીવંત ચીજને વિશ્વચેતનાનો આધાર મળવો જોઈએ અને વિવિધ વ્યક્તિઓના જીવનમાં જે તફાવત દેખાય છે તે આ અંતઃચેતનાના પ્રગટીકરણ બાબતમાં હોય છે. વનસ્પતિ કરતાં પ્રાણીઓમાં અને પશુ-પંખી કે પ્રાણીઓ કરતાં મનુષ્યમાં આ ચેતનાનો વધુ આવિર્ભાવ પ્રગટ રૂપે દેખાય છે. આપણે એ પણ જોઈએ છીએ કે આ વિકસિત ચેતનાનો આવિર્ભાવ માણસના સંજોગો પરની નિયંત્રણ-શક્તિમાં અને સંજોગો સાથે અનુકૂલન સાધવાની શક્તિમાં પણ દેખાય છે.
૯. તમારે સમાધાન તો કરવું જ પડે છે. વિશ્વની મહાન વિભૂતિઓ આ જ વાત ધ્યાનમાં રાખે છે અને આ સમાધાન એટલે બીજું કશું નહીં પરંતુ વૈશ્વિક પરમ ચેતનાની જે વ્યવસ્થા છે તેને પિછાણીને વર્તવું આપણને આધીન થશે.
૧૦. કુદરતના કાનૂનોને આધારે આપણે સમય અને સ્થળના તાગ પામી શક્યા છીએ. આકાશ અને જળસાગરમાં પ્રવેશી શક્યાં છીએ. આપણી બુદ્ધિ જેટલી વધુ પ્રખર થશે તેટલા

વધારે આપણે આ કુદરતી કાનૂનોને સમજતાં થઈશું અને એના જ પરિમાણમાં આપણે શક્તિસંચય પણ કરી શકીશું.

૧૧. આ વૈશ્વિક ચેતનાનું વૈયક્તિકરણ એ જ આપણું મૂળ સ્વરૂપ છે. આ બાબતની પ્રતીતિ દ્વારા જ વ્યક્તિમાં એવી શક્તિ આવે છે, જેના દ્વારા એ બીજા લોકો પર કાબૂ ધરાવી શકે છે. બીજા એવા લોકો પર કે જેમને પોતાના મૂળ સ્વરૂપની ઝાંખી નથી થઈ. એમને બિચારાને એ ખબર નથી કે આ વિશ્વની તમામ ચીજોમાં પેલી વૈશ્વિક ચેતના અંતર્ભૂત છે, અને માણસ ધારે તો તે તમામ બાબતોને કામે લગાડી શકે છે, માણસને એ આધીન છે, આ વાત તેઓ જાણતા નથી એટલે તેઓ પોતાનાં જ બંધનમાં ફસાયેલા રહે છે.

૧૨. વિચાર સર્જનશીલ છે અને જે સિદ્ધાંત પર વિચારનો કાનૂન રચાયો છે તે નક્કર અને કાયદેસર છે અને વળી કુદરતી પણ છે, પરંતુ આ સૃજનશક્તિનું મૂળ વ્યક્તિમાં નથી, બલકે તમામ શક્તિ અને પદાર્થોના મૂળ સમું જે વિશ્વ છે, તેમાં એનો મૂળ સ્ત્રોત છે. વ્યક્તિ તો માત્ર અ ઊર્જાને સર્વત્ર પહોંચાડનારું એક સંવાહક પરિબળ માત્ર છે.

૧૩. વ્યક્તિ એ તો માત્ર એવું સાધન છે, જેના દ્વારા વિશ્વ કોઈ ઘટના સર્જવાનાં જુદાં જુદાં પરિબળોને, ઘટકોને એકઠા કરે છે. આંદોલન કે ગતિના નિયમને આધારે આ થાય છે. ચોક્કસ પરિમાણ અને નિશ્ચિત ગતિએ જ ઘટના સ્વરૂપ પકડે છે.

૧૪. વિચાર એક એવી અદેશ્ય કડી છે, જેના દ્વારા વ્યક્તિ વિશ્વ સાથે, સાંત અનંત સાથે અને દેશ્ય અદેશ્ય સાથે જોડાય છે. વિચાર એ એક એવો ચમત્કાર છે જેના દ્વારા માણસ

એક વિચારવંત જ્ઞાતિ, લાગણીશીલ અને સક્રિય પ્રાણી બની શકે છે.

૧૫. જેવી રીતે દૂરબીન જેવું યોગ્ય સાધન મળ્યું તો આંખો એના દ્વારા જોજનો દૂરનાં અસંખ્ય જગતોને શોધવા સમર્થ બની શકી, એ જ રીતે સુયોગ્ય સમજણ દ્વારા માણસ સર્વ શક્તિઓના મૂળ સમી વિશ્વચેતના સાથે સાયુજ્ય સાધવા શક્તિમાન બની શક્યો છે.
૧૬. કોઈ પણ દોરડા કે તાર વગરના ટેલિફોન જેવું આ વિચારનું સામર્થ્ય છે. આમ જુઓ તો હકીકતે એ માન્યતા કે શ્રદ્ધા કરતાં કશું જ વિશેષ નથી. એનાથી કશું જ સાબિત ન થઈ શકે.
૧૭. પરંતુ માન્યતા જ્યારે કસોટીએ ચડે અને તે હકીકતરૂપે સિદ્ધ થાય ત્યારે તેનું મૂલ્ય વધી જાય છે. પછી એ માન્યતા નથી રહેતી, એ એક જવલંત શ્રદ્ધા અથવા તો મૂર્ત સત્ય બની જાય છે.
૧૮. અને આ સત્ય હજારો-લાખો લોકોએ અજમાવી જોયું છે અને એની યથાર્થતા સિદ્ધ થઈ છે.
૧૯. સારા દૂરબીન વગર કરોડો માઈલ દૂર વસેલા તારાઓને જોવાની કોઈ અપેક્ષા ન રાખી શકે અને એટલે જ વિજ્ઞાન ઉત્તરોત્તર વધારે ને વધારે શક્તિશાળી દૂરબીનો શોધ્યા કરે છે અને પરિણામે આકાશી જગતની વધારે ને વધારે જાણકારી મેળવતો રહે છે.
૨૦. એ જ રીતે માણસ પણ વિચારો દ્વારા પાકી સમજ મેળવીને વિશ્વચેતના અને તેની અનંત સંભાવનાઓ સાથે સતત સંપર્કમાં રહેવા મથતો રહે છે.

૨૧. અણુમાત્ર બીજા અણુને પોતાની તરફ ખેંચે છે અને આ ખેંચાણની તીવ્રતા અનંત હોય છે. આ સિદ્ધાંત દ્વારા વિશ્વચેતના દેશ્ય જગતમાં પોતાને પ્રગટ કરે છે.
૨૨. આ સાયુજ્ય અને ખેંચાણના નિયમ દ્વારા ચીજવસ્તુઓ, પદાર્થો નજીક આવે છે. આખા જગતમાં આ સિદ્ધાંત કામે લગાડાય છે અને આ જ એક એવું એકમાત્ર સાધન છે, જેના દ્વારા હસ્તિમાત્રનો હેતુ સિદ્ધ કરી શકાય છે.
૨૩. આ વૈશ્વિક સિદ્ધાંત દ્વારા જ વિકાસ અત્યંત સુંદર રીતે સાદેશ બની સમજાવી શકાય છે.
૨૪. વિકાસ પામવા માટે જરૂરી ચીજો જોઈએ, પરંતુ આપણે તો સદૈવ માત્ર વૈચારિક હસ્તિ જ છીએ. એટલે આપણે જો કાંઈ આપીએ તો જ કશુંક મેળવીને પૂર્ણ બનવા તરફ આગળ ધપી શકીએ. એટલા જ માટે વિકાસ એ સામેથી બદલામાં મળતી કોઈ ચીજ છે અને આપણે માનસિક સ્તર પર જોઈએ છીએ કે સમાન તત્ત્વોને સમાન તત્ત્વો ગમે છે અને પોતાને અનુરૂપ એવાં તત્ત્વો સાથે જ માનસિક વલણો સાયુજ્ય સાધે છે.
૨૫. એટલે સ્પષ્ટ છે કે વિપુલતાના, સુખસમૃદ્ધિના વિચારો સમૃદ્ધિને આકર્ષશે. માણસની ભીંતર જેટલી સમૃદ્ધિ હશે, તેટલી સમૃદ્ધિ એ ખેંચી લાવશે. ભીંતર જેટલો પ્રેમ પડ્યો હશે, તેટલો જ પ્રેમ એ બાહ્ય જગતમાંથી પોતાના તરફ ખેંચી લાવશે. એટલે જ જે માણસ દિલ લગાડીને કામ કરે છે, તે અસાધારણ પરિણામો પ્રાપ્ત કરે છે. એ સતત કાંઈ ને કાંઈ આપતો જ રહે છે અને એટલે જ વધુ ને વધુ મેળવતો જ રહે છે.

૨૬. નગરોના મોટા ઉદ્યોગપતિઓ, વ્યવસ્થાપકો, રાજદ્વારી પુરુષો, બેરિસ્ટરો, વૈજ્ઞાનિકો, દાક્તરો, સાહિત્યકારો વગેરે લોકો પોતાના વિચારો સિવાય જગતને બીજું શું આપે છે ?
૨૭. વિચાર એક એવી ઊર્જા છે જેના દ્વારા પરસ્પર ખેંચાણનો નિયમ અમલમાં મુકાય છે અને જે પરિણામરૂપે સમૃદ્ધિ નિપજાવે છે.
૨૮. વિશ્વચેતના એ સ્થિર ચેતના છે, અથવા તો સંતુલિત પરિબળ છે. આપણી વિચારવાની શક્તિ દ્વારા એ જુદા જુદા સ્વરૂપે અંશમાં પ્રગટ થાય છે. વિચાર એ ચેતનાનું ગતિશીલ રૂપ છે.
૨૯. શક્તિને જાણીએ નહીં ત્યાં સુધી શક્તિ શી કામની ? આપણે શક્તિને વાપરીએ નહીં, તો તે કાટ ખાવાની એટલે શક્તિને જાણીને વાપરવી જોઈએ.
૩૦. શક્તિનો આ વપરાશ તમારી સાવધાની પર નિર્ભર છે. તમે જેટલા વધુ સાવધાન અને સતર્ક હશો, તેટલું વધારે જાણી-સમજી શકશો. આ જાણવું-સમજવું એ જ શક્તિ છે.
૩૧. આ સાવધાની, સતર્કતા એ જ પ્રતિભાવના વ્યક્તિઓની વિશિષ્ટતા છે. અભ્યાસ દ્વારા આ સાવધાનીને કેળવી શકાય છે.
૩૨. સાવધાની કેળવવા માટે મૂળમાં રસ જોઈએ. જેટલો ઊંડો રસ, તેટલું ધ્યાન વધારે. સઘન નક્કર બને. જેમ જેમ વધારે ને વધારે ધ્યાન આપશો તેમ વધુ ને વધુ રસ પડતો જશે. પરસ્પર છે. પણ પહેલાં રસ પેદા થવો જોઈએ, પછી એ રસ પોતે જ વધારે સાવધાની, વધારે કાળજી

અને એકાગ્રતાને પોતાના તરફ ખેંચી લાવશે. આમ કરતાં કરતાં તમે સાવધાનીની શક્તિ મેળવતા જશો.

૩૩. એટલે હવે તમારી સર્જકશક્તિ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરો. આંતરૂપરીક્ષણ કરો અને તમારામાં જે શ્રદ્ધાતત્ત્વ હોય તેનું બૌદ્ધિક અધિષ્ઠાન શોધવા મથો. પહેલાં તો આ વિચાર પર મનને સ્થિર કરો કે જીવતો-જાગતો માણસ હાલે છે, ચાલે છે, તે બધાંનો આધાર સૃષ્ટિમાં છે. સૃષ્ટિમાં હવા છે તો એ શ્વાસ લઈ શકે છે. એજ રીતે માણસની ભીતરનું જે આધ્યાત્મિક વ્યક્તિત્વ છે તે પણ આવી જ કોઈ બાહ્ય વૈશ્વિક સૃષ્ટિ પર આધાર રાખે છે. જેવી રીતે કોઈ બી વગર અંકુર ફૂટી ન શકે, એ જ રીતે આધ્યાત્મિક જગતમાં પણ કોઈક મૂળ બીજ સિવાય ફળ પરિણામી ન શકે અને જેવું બી તેવાં ફળ, આ ન્યાયે વસ્તુસ્થિતિનું જેટલું સાચું અને સમ્યક્ જ્ઞાન થશે; જેટલી સાચી સમજણ કેળવાશે તેટલું જ ઊંચું પરિણામ લાવી શકાશે. માનવીય ચેતનાની સર્વોચ્ચ ઉત્ક્રાંતિનું આ જ પાયાનું જ્ઞાન છે.

વિચાર વિચારને પેદા કરે છે. કાગળ ઉપર કોઈ વિચારને ટાંકો, તો બીજો વિચાર એને અનુસરશે. આમ આખું પાનું ભરાઈ જશે. મગજનો કોઈ તાગ કાઢી ન શકાય. ચિત્ત એ જાણે અતળ કૂવો છે. જેટલું પાણી ખેંચો, એટલું અંદરથી વધુ જળ ફૂટતું રહેશે. પરંતુ જો તમે પોતે વિચારતા નહીં થાઓ અને ઉધાર વિચારો પર જીવશો તો તમને તમારા સામર્થ્યનો કદી ય ખ્યાલ નહીં આવે.

- જી. એ. સલા

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ - ૧૮

૧૭૧. જુદા જુદા માણસોની ભિન્નતા કેવી રીતે મપાય ?

એમની બુદ્ધિ દ્વારા.

૧૭૨. બુદ્ધિનાં બીજાં રૂપોને માણસ કેવી રીતે કાબૂમાં લાવી શકે ?

પોતે સમસ્ત વિશ્વચેતનાનો એક અંશ છે, આ તથ્યને આત્મસાત્ કરીને.

૧૭૩. સૃજનશીલ શક્તિનો સ્રોત શેમાં છે ?

વૈશ્વિકતામાં.

૧૭૪. આ વૈશ્વિકતાના આકારો કેવી રીતે સર્જાય છે ?

વ્યક્તિ દ્વારા.

૧૭૫. વ્યક્તિ અને વિશ્વ, સમષ્ટિ વચ્ચે જોડનારી કડી કઈ છે?

વિચાર.

૧૭૬. એવો કયો સિદ્ધાંત છે, જેના આધારે અસ્તિત્વ સાર્થક થાય છે ?

પ્રેમનો સિદ્ધાંત.

૧૭૭. આ સિદ્ધાંતને અમલમાં કેવી રીતે લવાય ?

વિકાસના કાનૂનને આધારે.

૧૭૮. આ વિકાસનો કાનૂન કયા સંજોગો પર આધાર રાખે છે?

પરસ્પરની આપ-લે પર. માણસ હરહંમેશ સંપૂર્ણ જ છે

અને એ આપે છે ત્યારે જ મેળવી શકે છે.

૧૭૯. આપણે શું આપી શકીએ ?

વિચાર.

૧૮૦. બદલામાં આપણે શું મેળવીએ ?

વિચાર એવો વિચાર કે જે સંતુલન રચવામાં મહત્ત્વનો ભાગ ભજવે છે અને આપણે જે કાંઈ વિચારતાં હોઈએ છીએ તેનું સાકાર સ્વરૂપ ઘડતો જાય છે.

જેવા તમારા વિચારો હશે, તેવું સુખ તમે જીવનમાં પામશો, એટલે જ કાળજી રાખો અને તમને નુકસાન કરી મૂકે તેવા વિધ્વંસક વિચારો ધૂસી ન જાય તેનું ધ્યાન રાખો.

-માર્કસ એ-ટોનિયસ

વિભાગ - ૧૯

આ પ્રકરણમાં જીવનનું ચરમ ધ્યેય એવા સત્ય વિષેની સમજણ છે. જો આપણે સત્યને શોધી શકીએ, તો પ્રત્યેક ઘટનાના કારણને પામી, પછી ઘટના પર કાબૂ ધરાવી શકીએ. છેવટે બધી જ વસ્તુઓ એકમેકમાં ઓગળી જઈ શકે એટલે એ કદી પરસ્પર-વિરોધી ન હોઈ શકે, આ વાતને સમજવી કાર્ય-કારણનું જ્ઞાન એજ શક્તિ છે, સત્તા, સંપત્તિ વગેરે આ જ શક્તિનાં ફરજંદો છે અને પ્રત્યેક વસ્તુમાં આ શક્તિ વત્તેઓછે અંશે રહેલી હોય છે. આ શક્તિના મુખ્ય-ગૌણ સ્વરૂપ વિષેની સમજણ પણ આ વિભાગમાં આપી છે.

ભય એ વિચારનું શક્તિશાળી સ્વરૂપ છે. એ જ્ઞાનતંતુઓને પાંગળા કરી મૂકી, લોહી-ભ્રમણ પર અસર જન્માવે છે. એને લીધે શરીર પર પણ અસરો દેખાય છે. આમ ભય દ્વારા, શરીર, મગજ, સ્નાયુ, જ્ઞાનતંતુ એમ આખા દેહ પર દુષ્પરિણામ લાવી શકાય છે.

અલબત્ત, આ ભયને જીતવા માટે આત્મશક્તિના ભાનની જરૂર છે. જેને આપણે આત્મશક્તિ કહીએ છીએ તે ચીજ આખરે છે શું ? આપણને ખબર નથી. વીજળી શું છે તે પણ આપણે જાણતા નથી. પરંતુ જે નિયમોને આધારે વીજળી પેદા થાય છે, તેની શરતો પૂરી પાડવાથી વીજળી આપણી સેવા કરી શકશે. એ આપણા ઘરને, નગરને, ઉદ્યોગોને સેવા આપી અનેક રૂપે ઉપયોગી નીવડી શકશે.

આવું જ આપણી આંતરિક શક્તિનું છે, એના સ્વરૂપ વિષે કદાચ આપણે કદી ય જાણી ન શકીએ, પરંતુ આપણે આટલું જરૂર જાણીએ છીએ કે જીવંત વ્યક્તિઓમાં આવિર્ભાવ પામતી એક પ્રાથમિક શક્તિ છે, અને જે નિયમો દ્વારા એનું સંચાલન થાય છે તે નિયમોને આપણે અનુસરીએ તો આજ સત્ત્વશીલ શક્તિના વધારે સમૃદ્ધ આંતરપ્રવાહ સુધી આપણે પહોંચી શકીએ અને માનસિક, નૈતિક કે આધ્યાત્મિક ક્ષમતાના ઉચ્ચતમ આંકને આપણ જીવનમાં પ્રગટાવી શકીએ.

ઓગણીસમું પ્રકરણ, આ આંતરશક્તિને વિકસાવવાની રીત સૂચવે છે, આ વિભાગમાં નિર્દેશેલી જાણકારીને અમલમાં મૂકશો તો તમારામાં પણ એ શક્તિ ફૂટશે જે પ્રતિભાશાળી વ્યક્તિઓની વિશિષ્ટતા ગણાઈ છે.

- ૧ સત્યની શોધ એ કાંઈ આડેઘડ કરાતું સાહસ નથી. એ તો એક સુવ્યવસ્થિત પ્રક્રિયા છે, જે અત્યંત તાર્કિક અને બુદ્ધિસંગત છે, સત્ય અંગેનો નિર્ણય કરતાં અગાઉ પ્રત્યેક અનુભવને નાણી લેવાય છે.
- ૨ સત્યનું શોધન એટલે પરમધ્યેયનું, પરમ કારણનું સંશોધન. આપણે જાણીએ છીએ કે પ્રત્યેક માનવીય અનુભવ એપોતે એક પરિણામ છે. તો જો આપણે એ પરિણામના મૂળ

કારણને શોધી શકીએ અને એ કારણને કાબૂમાં રાખી શકવાની રીત જાણી શકીએ તો પછી એના પરિણામ કે અનુભવોને પણ આપણા કાબૂમાં રાખી શકીએ.

૩. પછી માનવીય અનુભવો એ મેદાનની રમતનો દડો નહીં રહે. માણસ એ વિધાતાનું રમકડું રહેવાને બદલે પોતે જ પોતાનો ભાગ્યવિધાતા બનશે અને જે રીતે કપ્તાન પોતાના જ હાજને પોતાના નિયંત્રણમાં રાખે છે તે રીતે પોતાના ભાવિને પોતાના અંકુશમાં રાખી શકશે.
૪. છેવટે તો તમામ વસ્તુઓ એક જ તત્ત્વમાં ઓગળીને વિલીન થઈ જાય છે અને આ રીતે એકબીજામાં ઓગળી શકે છે એટલે તેઓ અન્યોન્ય અનુરૂપ, અને અવિરોધી જ હોઈ શકે છે.
૫. પરંતુ ભૌતિક જગતમાં તો અગ્નિત વિરોધાભાસો છે, અને સગવડ માટે એનાં વિવિધ નામો પણ છે. દરેક ચીજને પોતપોતાનાં રૂપ, રંગ, આકાર અને કાર્ય છે. દરેકને દક્ષિણ ધ્રુવ- ઉત્તર ધ્રુવ, અંદર-બહાર, દેશ્ય- અદેશ્ય સ્વરૂપ હોય છે, પરંતુ આ તમામ પ્રતીકો આત્યંતિક વિરોધાભાસો દેખાડવા માટે છે.
૬. એક જ વસ્તુનાં બે વિભિન્ન પાસાંને આ નામો અપાયાં છે. બેઉ પરસ્પર જોડાયેલાં છે. એ કાંઈ જુદી હસ્તિ નથી, બલકે એક અખંડિત હસ્તિનાં બે જુદાં પાસાં છે.
૭. આવું જ આંતર્જગતમાં છે. આપણે કહીએ છીએ - જ્ઞાન અને અજ્ઞાન, પણ અજ્ઞાન એટલે જ્ઞાનનો અભાવ. એટલે જ્ઞાનની ગેરહાજરીને વર્ણવવા માટેનો એક શબ્દ માત્ર, એને એની પોતાની કોઈ વિચારધારા નથી.

૮. આવું જ નૈતિક જગતમાં જોવા મળે છે. આપણે કહીએ છીએ- સારું અને નરસું. પરંતુ સારાંશ એ એક હકીકત છે, વાસ્તવિકતા છે, પરંતુ ખરાબ એટલે શું ? સારાપણાનો અભાવ એ જ બૂરાઈ છે. ઘણી વાર બૂરાઈને વાસ્તવિક નક્કર હકીકત તરીકે જોવામાં આવે છે, પરંતુ એને કોઈ આધાર નથી કે નથી કોઈ એનું સત્ત્વ કે પ્રાણ, કારણ કે ભલાઈ દ્વારા આપણે એને ખતમ કરી શકીએ તેમ છીએ. જેવી રીતે સત્ય અસત્યને, પ્રકાશ અંધકારને હટાવી શકે છે, એ જ રીતે સારું પ્રગટ થાય કે તરત જ નરસું ખતમ થાય છે. એટલે નૈતિક જગતમાં પણ આ જ એક સિદ્ધાંત કામ કરે છે.

૯. આધ્યાત્મિક જગતમાં પણ આ જ નિયમ કામ કરતો જોવા મળે છે. આપણે ચૈતન્ય અને જડ પદાર્થ- એમ બે જુદી હસ્તિઓ છે એમ કહીએ છીએ, પરંતુ સ્પષ્ટ અંતર્દૃષ્ટિ દ્વારા સમજાય છે કે અંતે તો ચૈતન્ય જ અંતિમ સિદ્ધાંત છે.

૧૦. ચૈતન્ય જ વાસ્તવિક અને શાશ્વત છે. પદાર્થ તો હરહંમેશ બદલાતો રહેવાનો. આપણે જાણીએ છીએ કે અનંતકાળ પ્રવાહમાં સો વર્ષ તો એક દિવસ જેવા છે. કોઈ મહાનગરમાં જઈએ અને ગગનચુંબી ઈમારતો, રેલવે, ટ્રામ, ટેલિફોન જેવી આધુનિક સભ્યતાની અનેક વિવિધ સગવડો જોઈએ તો આપણને ખ્યાલ આવે કે સો વર્ષ અગાઉ આમાંની એક પણ સગવડ નહોતી. ત્યારે રડચાંખડચાં મકાનો હતાં, અને આ જ સ્થળે જો આપણે સો વર્ષ પછી પાછાં આવીએ તો સંભવ છે કે આપણને રડચાંખડચાં મકાનો જ પૂર્વવત્ જોવા મળે.

૧૧. પ્રાણીજગતમાં પણ આવાં પરિવર્તનો જોવા મળે છે. લાખો-

કરોડો પ્રાણીઓ આવે છે અને થોડાંક વર્ષો જીવી પાછાં મરી જાય છે. વનસ્પતિ-જગતમાં તો આયુષું વળી આથી પણ ટૂંકું ઘાસફૂસનું આવરદા તો માંડ વર્ષે કનું. આપણે સ્થૂળ, જડ પદાર્થો તરફ જોઈએ ત્યારે આપણને લાગે કે ત્યાં યથાવત્ પરિસ્થિતિ થોડી વધારે મળે. પરંતુ નક્કર સ્થૂળ ચીજોમાં પણ કહેવાય છે કે ફલાણો પહાડ તો દરિયામાંથી નીકળ્યો, અત્યારે જ્યાં પહાડ છે ત્યાં પહેલાં વિશાળ તળાવ હતું. આમ સ્થળને સ્થાને જળ અને જળના સ્થાને સ્થળ એમ પરિવર્તનો આવ્યાં જ કરે છે.

૧૨. આવા સતત પરિવર્તન વચ્ચે આપણે છીએ અને આપણે જાણીએ છીએ કે આ પરિવર્તન એ તો વિશ્વચેતનાની એક ઉત્ક્રાંતિ માત્ર છે, એક એવી ભવ્ય પ્રક્રિયા જેના દ્વારા તમામ ચીજોનું પદાર્થ એ તો ચૈતન્યનું એક પ્રગટ રૂપ છે અને તેથી કેવળ પરિણામ છે, વાસ્તવમાં એની પોતાની કોઈ હસ્તિ નથી. મુખ્ય ચીજ છે, ચેતના.
૧૩. ચેતના એ જ એક એવો સિદ્ધાંત, એવી હસ્તિ છે જે ભૌતિક, માનસિક, નૈતિક અને આધ્યાત્મિક જગતમાં લાગુ પડે છે.
૧૪. આ વિશ્વચેતના એ સ્થિર છે, અથવા તો કહો વિરામની ભૂમિકામાં છે. વ્યક્તિની વિચારવાની શક્તિ દ્વારા વિશ્વચેતના પર કામ કરી એને ગતિશીલ ચેતનામાં પરિવર્તિત કરવાની તાકાત છે એ આપણે જોઈ ગયા છીએ.
૧૫. વીજળીના તારના બે છેડાને ભેગા કરી તેમાંથી ગતિશીલ શક્તિ નિર્માણ કરવા શક્તિની જરૂર પડે છે. છોડને વિકસવા માટે સૂર્યની ઊર્જા જોઈએ, એ જ રીતે માણસને વિચાર કરવા અને વિચારીને વિશ્વચેતના પર કામ કરવા આહારરૂપી શક્તિ જોઈએ.

૧૭. તમે જાણતાં હશો કે વિચાર પ્રતિક્ષણ સતત આકાર પકડતો રહે છે, એ હંમેશાં સાકાર થવા માટે આવિર્ભાવ ઝંખે છે, અને જો તમારો વિચાર શક્તિશાળી, રચનાત્મક અને વિધાયક હશે તો તે તમારો તંદુરસ્તીમાં, તમારા વ્યવસાયમાં અને તમારા જીવનમાં સ્પષ્ટપણે પ્રગટ થશે. જો તમારા વિચારો નબળા, ટીકાખોર, ખંડનાત્મક અને નકારાત્મક હશે તો તો તમારા શરીરમાં ભય, ચિંતા, વ્યગ્રતા રૂપે, તમારા વ્યવસાયમાં ખોટ અને મર્યાદાઓ રૂપે, અને તમારા જીવનમાં વિપરીત સંજોગો રૂપે પ્રગટ થશે.
૧૮. તમામ સમૃદ્ધિ એ આ વિચાર શક્તિનું ફરજંદ છે. આ શક્તિને લીધે જ સમૃદ્ધિનું મહત્ત્વ છે. ઘટનાઓ પણ આ શક્તિના પરિણામે સૂચક છે. તમામ વસ્તુઓમાં આ શક્તિના આકારો અને અંશો જ પ્રતિનિધિત્વ પામે છે.
૧૯. વરાળ, વીજળી, રસાયણશાસ્ત્ર કે ગુરુત્વાકર્ષણને લગતા નિયમોમાં કાર્ય-કારણને લગતું જ્ઞાન માણસને હિંમતપૂર્વક અને નિર્ભયતાપૂર્વક આયોજન કરવા સમર્થ બનાવે છે. આ કાનૂન કુદરતી કાનૂન કહેવાય છે, કારણ કે એ ભૌતિક જગત પર શાસન કરે છે. પરંતુ આ શક્તિ ઉપરાંત, માનસિક, નૈતિક અને આધ્યાત્મિક શક્તિ પણ છે.
૨૦. આપણી શાળાઓ, મહાવિદ્યાલયો વગેરે માનસિક વિદ્યુતકેન્દ્રો નથી તો બીજું શું છે, જ્યાં માનસિક શક્તિ સર્જાય છે ?
૨૧. જેવી રીતે કેટલાંય એવાં કારખાનાં હોય છે, જ્યાં કાચા માલનો પુરવઠો પૂરો પાડવામાં આવે જેમાંથી જરૂરી, સગવડ પૂરી પાડે તેવો પાકો માલ તૈયાર થાય છે, એ જ રીતે માણસની અંદર પણ એક વીજળી-ઘર છે, ઊર્જા-કેન્દ્ર છે, જ્યાં

કાચામાંથી એવો પાકો માલ શક્તિરૂપે તૈયાર થાય છે, જે કુદરતની તમામ શક્તિઓથી સર્વોત્તમ શક્તિ સિદ્ધ થઈ શકે છે.

૨૨. આ કાચો માલ કયો છે ? એના સ્થિર રૂપમાં એ ચેતના છે અને ગતિશીલ રૂપમાં એ વિચાર છે.

૨૩. આ શક્તિ સર્વોપરી છે, કારણ કે તે ઉચ્ચ કોટિની છે, વળી તેણે માણસને એવો નિયમ શોધી કાઢવા સમર્થ બનાવ્યો છે, જે લાખો-કરોડો માનવોના ભલા માટે કામ કરી શકે તે માટે કુદરતની અદ્ભુત શક્તિઓ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. તેણે માણસને એવા કાનૂનો શોધી કાઢવા શક્તિ પ્રેરી છે, જે દ્વારા કાળ અને સ્થળનાં અંતર વિલોપાયાં છે અને હવે એવું લાગે છે કે ગુરુત્વાકર્ષણના નિયમને પણ જીતી લઈ શકાશે.

૨૪. વિચાર એ એક એવી પ્રબળ શક્તિ છે, જેણે વિકસિત થઈને છેલ્લાં પચાસ વર્ષોમાં એવાં અદ્ભુત, રોમહર્ષક પરિણામો સર્જ્યાં છે કે પચીસ કે પચાસ વર્ષ પહેલાં જીવતો કોઈ માણસ જુએ તો એ સાચું જ ન માની શકે. આવાં આધ્યાત્મિક પ્રેરણા-કેન્દ્રો, શક્તિધામો પચાસ વર્ષોમાં આવું અદ્ભુત કામ કરી શક્યાં તો આગામી પચાસ વર્ષોમાં એ બીજું શું શું નહીં કરી શકે ?

૨૫. પ્રત્યેક ચીજનું સર્જન જેમાંથી થયું છે, તે જથ્થામાં અનંત છે. આપણે જાણીએ છીએ કે પ્રકાશ સેકન્ડે ૧,૮૬,૦૦૦ માઈલની ઝડપે ગતિ કરે છે, અને આપણે એ પણ જાણીએ છીએ કે આકાશમાં એવા તારા પણ છે, જેને આપણી પાસે પહોંચતાં બે હજાર વર્ષ લાગી શકે. આ પ્રકાશ મોજારૂપે

આવે છે, એટલે જે ઈથર પર એ તરતા આવે છે. એ જો સતત ન વહે તો પ્રકાશ આપણા સુધી પહોંચી ન શકે. એટલે આપણે એવા તારણ પર પહોંચી શકીએ કે આ ઈથર કે કાચો માલ એ સદૈવ સર્વત્ર હાજર હોય છે.

૨૬. તો પછી એનું સ્થૂળ રૂપ કેવી રીતે પ્રગટ થાય છે? વિદ્યુતશાસ્ત્રમાં જસત અને ઘાતુના વિરોધી ધ્રુવોને જોડીને બેટરી નિર્માણ કરવામાં આવે છે, જે એકમાંથી બીજામાં વહેતો પ્રવાહ નિર્માણ કરે છે અને તેમાંથી ઊર્જા પેદા થાય છે.

દરેક ધ્રુવીકરણમાં આ જ પ્રક્રિયા લાગુ પાડવામાં આવે છે. બધા આકારો ગતિના પ્રમાણમાં અને અણુના પરસ્પર સંબંધ પર આધાર રાખે છે. એટલે આપણે જે કાંઈ પ્રગટ થાય છે તેમાં ફેરફાર ઈચ્છતાં હોઈએ તો આપણે ધ્રુવોને બદલી નાંખવાં જોઈએ. આ કાર્યકારણનો સિદ્ધાંત છે.

૨૭. આગળની સાધના માટે, તેના પૂરા અર્થસમેત ગંભીરતાપૂર્વક ધ્યાનમાં બેસો. તમારા વિચારબિન્દુમાં એવા ડૂબી જાઓ કે બીજા કશાયનું તમને ભાન ન રહે, અને આવું રોજ થોડા સમય માટે કરતાં જ રહો. શરીરને પોષણ આપવા માટે રોજેરોજ તમે જમવા માટે સમય કાઢો જ છો, તો એ જ રીતે માનસિક ખોરાકને પચાવવા માટે સમય શા માટે ન કાઢવો ?

૨૮. જે કાંઈ દેખાય છે તે ભ્રામક છે એવા વિચાર પર એકાગ્ર થાઓ, પૃથ્વી સપાટ નથી, કે નથી તો એ સ્થિર; આકાશ એ કાંઈ ઘુમ્મટ નથી. સૂર્ય ઘૂમતો નથી, તારા એ પ્રકાશના નાના પુંજ નથી અને પદાર્થ જે એક વખતે નક્કર મનાયો હતો, તે હવે અખંડ પ્રવાહી રૂપે જોવા મળે છે.

૨૯. જ્યારે શાશ્વત સિદ્ધાંતોને અમલમાં મૂકવાનાં ઝડપથી વધ્યે જતાં જ્ઞાન સાથે સુમેળ સાધવા આચાર-વિચારનાં સ્વરૂપોને પણ સુમેળમાં લાવવા પડશે.

સક્રિય અને પ્રવર્તક વિચારના આનંદ સાથે સરખાવી શકાય તેવું બીજું કશું નથી. વિષય અંગેની મુશ્કેલીઓ અને દુર્ગંધના પર વિજય મેળવી શકે એવી નવી નવી શોધોથી આત્માને ભરી દે અને એ રીતે જ્ઞાન તથા આકલનની સરહદોને વિસ્તારી જાણે બૌદ્ધિકતા, જ્ઞાનના પ્રદેશને વિસ્તારતો હોય તેવો અનુભવ કરાવે છે.

- સાઉથ

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ - ૧૯

૧૮૧. અંતિમ છેડાઓ, આત્યંતિકતાઓનો વિરોધાભાસ કેવી રીતે પરખાય ?
 એનાં જુદાં જુદાં નામ છે - જેમ કે, અંદર-બહાર, ઉપર-નીચે, પ્રકાશ-અંધકાર, સારું-નરસું. આ વિરોધાભાસી શબ્દોનાં જોડકાં છે.
૧૮૨. આ બધા જુદાં-જુદાં ઘટકો છે ?
 ના, કોઈ એક અખંડ, આખી ચીજનાં જ આ બે વિભાગ કે બે વિભિન્ન પાસાં છે.
૧૮૩. ભૌતિક, માનસિક કે આધ્યાત્મિક જગતમાં કોઈ એક સક્રિયાત્મક સિદ્ધાંત કયો ?
 વૈશ્વિક પરમચેતના અથવા તો શાશ્વત પરમશક્તિ જેમાંથી સર્વસ્વ સર્જાયું છે.
૧૮૪. આ સૃજનશીલ સિદ્ધાંત સાથે આપણે કેવી રીતે જોડાયેલા છીએ ?
 વિચારવાની આપણી શક્તિ દ્વારા.
૧૮૫. આ પ્રમુખ સિદ્ધાંત અમલમાં કેવી રીતે મૂકી શકાય ?
 વિચાર એક એવું બીજ છે, જે કૃતિમાં પરિણમે છે અને કૃતિ આકારમાં પરિણમે છે.
૧૮૬. આકાર શેના પર અવલંબિત છે ?
 આંદોલનની માત્રા પર.
૧૮૭. આ માત્રાને કેવી રીતે બદલી શકાય ?
 માનસિક ક્રિયા દ્વારા.
૧૮૮. માનસિક ક્રિયાનો આધાર શો છે ?
 વ્યક્તિ અને સમષ્ટિના ધ્રુવીકરણ, ક્રિયા-પ્રતિક્રિયા ઉપર.

૧૮૯. આ સર્જનશક્તિનો સ્ત્રોત વ્યક્તિમાં છે કે વિશ્વમાં છે ?
વિશ્વમાં છે. પરંતુ આ વૈશ્વિક ચેતનાનું પ્રાકૃત્ય વ્યક્તિ
દ્વારા જ થઈ શકે.

૧૯૦. તો પછી વ્યક્તિની ઉપયોગિતા શા માટે છે ?
કારણ કે વિશ્વ પોતે સ્થિત છે, સ્થિર છે, એને ગતિમાં
આવવા માટે કોઈ શક્તિ જોઈએ. ખોરાક દ્વારા માણસમાં
આ શક્તિ પેદા થાય છે, જે માણસને વિચારવા માટે શક્તિમાન
બનાવે છે. માણસ ખાતો અટકી જાય તો તેનું વિચારવાનું
પણ બંધ થઈ જશે. પછી એ સમષ્ટિ પર પણ કોઈ પ્રભાવ
પાડી નહીં શકે. પછી ક્રિયા-પ્રતિક્રિયાની કોઈ લેવડદેવડ
નહીં થાય. પછી તો વિશ્વ અથવા સમષ્ટિ એ માત્ર શુદ્ધ
ચેતનાસ્વરૂપે સ્થિતરૂપમાં રહે.

ઘડી પહેલાં મારા મગજમાં કોઈ વિચાર નથી, પરંતુ
અચાનક એ સ્ફુરે છે અને એક પ્રચંડ શક્તિ બનીને મહાન
પરિણામો લાવનારું વિશાળ સાધન બની જાય છે.

- ઈમર્સન

વિભાગ - ૨૦

આ પ્રકરણ આપણને જીવનના સાચા કાર્ય અને તેના પરિણામ અંગે કહે છે. જ્યાં સુધી આપણે જે એક માત્ર શક્તિ વિદ્યમાન છે, તેના અંગે તથા સિદ્ધાંતો, પરિબળો, પદ્ધતિઓ અને ચેતનાનાં પરસ્પર જોડાણો તથા વિશ્વચેતના સાથેના એના સંબંધ અંગેની સમજ કેળવીએ નહીં ત્યાં સુધી આપણે કોઈ પરિણામ મેળવી ના શકીએ. પરમ તત્ત્વ વ્યક્તિ દ્વારા કેવી રીતે કામ લે છે એ અંગે આ પ્રકરણ સમજાવે છે. પરમસત્તાની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓનાં આપણે માધ્યમ છીએ અને એ આપણી ભીતર છે, આપણે જ છીએ તે. અલબત્ત એને પારખવામાં આપણે સફળતા ન મેળવી શકીએ અને એટલે પરમતત્ત્વના સ્પર્શથી વંચિત રહી જઈએ. પણ તેમ છતાંય એ આપણા અસ્તિત્વની પાયાની હકીકત રહેવાની જ. તે આપણને પ્રેરણા, વૈયક્તિક ચેતનાના વૈશ્વિક ચેતનાના અનુસંધાનની કળા, અને અનંત જ્ઞાનના પ્રવાહને વહેવડાવવા માટેની નહેર બનાવવાની કળા સમજાવે છે.

હજારો વર્ષોથી બૂરાઈનાં મૂળ અંગેની અનંત ચર્ચાઓ ચાલ્યા

કરે છે. અધ્યાત્મને જાણનારાઓ કહે છે કે ઈશ્વર પ્રેમ છે અને એ સર્વત્ર છે, જો આ સારું હોય તો ઈશ્વર સિવાયનું કોઈ કામ જ ના હોઈ શકે. તો પછી આ બૂરાઈ, શેતાન, નરક વગેરે શું છે ? ચાલો, આપણે સમજીએ.

પરમેશ્વર પરમ આત્મા છે.

પરમાત્મા એ વિશ્વનો સર્જક સિદ્ધાંત છે.

ઈશ્વરની પ્રતિકૃતિ અને એને મળતો આવે તેવો માણસ છે.

એટલા માટે માણસ આધ્યાત્મિક હસ્તિ છે.

આત્માનું એકમાત્ર સામર્થ્ય વિચારશક્તિ છે.

એટલા માટે ચિંતન એ સર્જનાત્મક પ્રક્રિયા છે.

અને તેથી પ્રત્યેક આકાર એ વિચારનું પરિણામ છે.

આકારનું વિરમવું એ પણ વૈચારિક પ્રક્રિયાનું જ પરિણામ હોવું જોઈએ.

વશીકરણ વિદ્યાની જેમ, આકારોના કાલ્પનિક આત્માસો એ વિચારની સર્જનાત્મક શક્તિ છે.

અધ્યાત્મની જેમ, આકારોનાં પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપો એ વિચારની સર્જનાત્મક શક્તિનું પરિણામ છે.

એકાગ્રતાની જેમ, સંશોધન, સંગઠન અને રચનાત્મક કાર્ય એ પણ વિચારની સર્જનાત્મકશક્તિનું પરિણામ છે.

જ્યારે વિચારની સર્જકશક્તિનો ઉપયોગ માનવતાના હિતમાં થાય છે, ત્યારે આપણે એને સારું પરિણામ કહીએ છીએ.

જ્યારે વિચારની સર્જનશક્તિનો ઉપયોગ વિનાશક કામમાં

થાય છે, ત્યારે આપણે એને દુષ્પરિણામ કહીએ છીએ.

આ ઉપરથી ભલાઈ અને બૂરાઈના મૂળનો ખ્યાલ આવે છે. વિચારની પ્રક્રિયાના પરિણામના સ્વરૂપને આલેખવા માટેના આ શબ્દો માત્ર છે.

કોઈ પણ કૃતિ એ પૂર્વવિચારનું પરિણામ છે. એ કૃતિમાંથી જ પરિસ્થિતિઓ નિર્માતી હોય છે. વીસમો ભાગ આ મહત્વના વિષય પર પ્રકાશ નાંખે છે.

૧. કોઈ પણ વસ્તુની વસ્તુતા એ એનો આત્મા છે, એનું સત્ત્વ છે, એનું હાઈ છે. એ નિશ્ચિત છે, અપરિવર્તનીય છે અને શાશ્વત છે. તમારો આત્મા એ જ તમે છો. આત્મા વગર તમારી કોઈ હસ્તિ જ નથી. આ બાબતની પ્રતીતિ થાય ત્યારે જ તે સક્રિય બને છે.
૨. તમારી પાસે અઢળક નાણું હોય, પણ તમે એ વિષે જાણો નહીં કે એને વાપરો નહીં ત્યાં સુધી એની કાંઈ કિંમત નથી. આવું જ છે તમારી આધ્યાત્મિક સંપત્તિનું. તમે એને જાણો, વાપરો નહીં ત્યાં સુધી એનું કોઈ મૂલ્ય નથી. આધ્યાત્મિક શક્તિની એક અને કેવળ એકમાત્ર શરત કોઈ હોય તો તે છે તેની પ્રતીતિ અને ઉપયોગ.
૩. પ્રત્યેક મહાન બાબતો જ્ઞાન દ્વારા પ્રાપ્ત થાય છે. શક્તિનું મૂળ છે ચેતના, અને વિચાર તેનું સંવાહક છે, અને આ સંદેશવાહક આંતરિક જગતની વાસ્તવિકતાઓને તમારા બાહ્ય જગતની પરિસ્થિતિ અને વાતાવરણમાં પ્રતિક્ષણ પલટાવતો રહે છે.
૪. વિચારપ્રક્રિયા એ જ જીવનનું કાર્ય છે. તેના પરિણામે

શક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. વિચાર અને ચેતનાની આ ભવ્ય શક્તિ સાથે તમે સતત અનુબંધમાં રહો છો. તમારી જ ભીતર, તમારા જ કાબૂમાં કોઈ શક્તિ હોય, પરંતુ તેને તમે કામે ન લગાડો ત્યાં સુધી તમે કોઈ પરિણામની અપેક્ષા કેવી રીતે રાખી શકો ?

૫. જ્યાં સુધી તમે તમારું વલણ આ મુજબનું નિષ્ક્રિય રાખો ત્યાં સુધી તમે વિચારનારા લોકો માટે બોજો બનીને રહો છો અને તમારી જાતને ઉપરછલ્લી બાબતોમાં ડૂબેલી રાખો છો. વિચાર કરનારા સારી પેઠે જાણે છે કે જ્યાં સુધી વિચારપૂર્વક નહીં વર્તીએ ત્યાં સુધી ખોટી વેઠ કર્યે રાખવી પડશે, જેનો બદલો પણ નજીવો હશે.

૬. શક્તિનું રહસ્ય સિદ્ધાંતોને, શક્તિઓને, પ્રક્રિયાઓ અને ચિત્તના બંધારણને સમજી લેવામાં છુપાયેલું છે. વૈશ્વિક ચેતના સાથેના આપણા સંબંધ અંગેની પણ સંપૂર્ણ સમજ આપણામાં હોવી જરૂરી છે. આ સિદ્ધાંતમાં ફેરફારને કોઈ અવકાશ નથી. આવું ન હોત તો એના પર વિશ્વાસ ન રાખી શકાત. સિદ્ધાંત એને જ કહેવાય, જે અપરિવર્તનીય છે, અફર છે.

૭. સિદ્ધાંતની આ અટલતા-અફરતા એ જ તમારી તક છે. તમે એના અધિકૃત માધ્યમ છો, એની પ્રવૃત્તિના સેતરૂપ છો. પરમ સત્તા વ્યક્તિના માધ્યમ દ્વારા જ કાર્ય કરી શકે છે.

૮. જ્યારે તમને સમજાવા લાગે છે કે, વિશ્વનું સત્ત્વ તો તમારી ભીતર છે, તમે પોતે છો, ત્યારે તમે કામે લાગો છો, તમારી શક્તિને તમે અનુભવવા માંડો છો. આ એક એવો અગ્નિ

છે, જેના દ્વારા કલ્પના પ્રગટે છે, જે પ્રેરણાને પ્રકાશિત કરે છે, જે વિચારને પોષણ આપે છે, જે વિશ્વની તમામ અદેશ્ય શક્તિઓ સાથે તમને જોડે છે. આ એ જ શક્તિ છે, જેના દ્વારા તમે નિર્ભયતાપૂર્વક આયોજન કરી શકશો અને તેને સફળતાપૂર્વક પાર પણ પાડી શકશો.

૯. પરંતુ ધ્યાન અને મૌન દ્વારા જ પ્રતીતિ જન્મશે. પ્રત્યેક ઉદાત્ત હેતુઓ માટે આ જ એકમાત્ર સાધન હોય તેવું લાગે છે. તમે એક દર્શક છો. દ્રષ્ટાની તમારી ભૂમિકા છે. કલ્પના તમારી કાર્યશાળા છે. ત્યાં જ તમારા આદર્શો ચરિતાર્થ થવાના છે.

૧૦. આ શક્તિના સ્વરૂપને બરાબર સમજી લેવાય, તો જ એ પ્રગટે. આખી પ્રક્રિયાને ફરી-ફરી સમજી લેવી જોઈએ, જેથી જરૂર પડ્યે એને અમલમાં મૂકી શકાય. સદા હાજર એવી વૈશ્વિક ચેતનાની આપણને જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે તે આપણા માટે હાથવગી રહે એવો કીમિયો મેળવી લેવામાં પણ મહા ઉહાપણ છે.

૧૧. પરંતુ આપણે ભીતરના આ જગતને જાણતા નથી અને એટલે એને આપણા મગજમાંથી બાકાત રાખીએ છીએ, તેમ છતાંય એ તો અસ્તિત્વ માત્રની પાર્શ્વ પીઠિકા રહેવાનું જ અને જ્યારે આપણને એના અસ્તિત્વનું ભાન માત્ર આપણામાં જ નહીં, દરેકેદરેક વ્યક્તિમાં, બનાવોમાં, ઘટનાઓમાં અને પરિસ્થિતિઓમાં પણ એ જ દેખાશે ત્યારે 'આપણી અંદર' 'ઈશ્વરનું સામ્રાજ્ય' વસે છે, એવું જે કહેવામાં આવ્યું છે, તેની પ્રતીતિ થશે.

૧૨. આ જ સિદ્ધાંતના આધારે આપણને નિષ્ફળતાઓ પણ

મળે છે. સિદ્ધાંત અફર છે. એનો અમલ પરિપૂર્ણ છે, એમાં કાંઈ ઘાલમેલની શક્યતા નથી, કે નથી કોઈ ક્ષતિ. આપણે અભાવો, મર્યાદાઓ અને વિસંવાદવિષે જ વિચારતાં રહીશું તો ડગલે ને પગલે એવાં જ ફળ પામીશું. દરિદ્રતા, દુઃખ અને માંદગીની ભૂતાવળ જોઈશું તો સંદેશવાહકો તો એ સંદેશા લઈ જવા માટે પણ તત્પર ખડા જ છે, અને એનાં નિશ્ચિત પરિણામો તમને પહોંચાડશે. આવનારી આફત અંગે આપણે ગભરાતાં રહીએ તો આપણા નસીબમાં આ જ કહેવાનું રહેશે કે 'મને જેનો ભય હતો તે થઈને રહ્યું.' અજાણતાં પણ આપણે કાંઈક અઘાટેત વિચારતાં રહીશું, તો પણ વિપરીત પરિણામો ખેંચાઈને આવવાનાં જ.

૧૩. વિચારની આ શક્તિ જો સાચી રીતે સમજાય અને અમલમાં મુકાય તો સ્વપ્ને પણ ન ધાર્યા હોય તેવા લાભ મળે. પરંતુ જો સરખી રીતે સમજાઈ ન હોય કે અમલમાં ન મુકાય તો દુઃખના પહાડો પણ ઊતરી શકે. આ શક્તિની મદદ લઈને અશક્ય લાગતી ચીજોને પણ તમે હાથમાં લઈ શકો, કારણ કે આ શક્તિ જ તમામ પ્રેરણા અને પ્રતિભાઓનું રહસ્ય છે.
૧૪. પ્રેરણા પ્રાપ્ત થઈ એનો અર્થ એ છે કે તમે તમારા અત્યાર સુધીની ઘરેડમાંથી બહાર આવો છો, કારણ કે અસાધારણ પરિણામો માટે માધ્યમો પણ અસાધારણ જ જોઈએ. પ્રાણીમાત્રની એકતા અને તમામ શક્તિઓનું મૂળ ભીતરમાં છે, આવાતની જ્યારે પ્રતીતિ થાય છે ત્યારે આપણે પ્રેરણાના મૂળ સ્રોત સુધી પહોંચીએ છીએ.
૧૫. પ્રેરણા એ આત્મસાત્ કરવાની કળા છે, આત્મપ્રતીતિ,

આત્મ-સાક્ષાત્કારની કળા છે, વૈયક્તિક ચેતનાનો વૈશ્વિક ચેતના સાથે સુમેળ સાધવાની કળા છે. સર્વશક્તિઓનાં મૂળ સાથે યોગ્ય સંરચના સાધવાની કળા છે. અરૂપને મૂર્ત કરવાની, અનંત જ્ઞાનના પ્રવાહને વહેવડાવવા માટે નહેર બનવાની, પરિપૂર્ણતાને જોવાની, સર્વશક્તિમાન પરમાત્માને સર્વત્ર અનુભવવાની કળા છે.

૧૬. અનંત શક્તિ સર્વત્ર હાજર છે અને તેથી સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ અણુથી માંડીને અતિ વિરાટ ચીજોમાં એ સમાન રૂપે મોજૂદ છે. આ તથ્યની સમજણ અને ભાન આપણને એનું સત્ત્વ આત્મસાત્ કરાવવા સમર્થ બનાવશે. આ શક્તિ એ આત્મા છે, અને અવિભાજ્ય છે. આ હકીકતનું ભાન આપણને એક જ સમયે સર્વત્ર વસેલા પરમતત્ત્વનું ભાન કરાવશે.
૧૭. આ હકીકતોની પહેલાં બૌદ્ધિક અને ત્યાર બાદ આંતરિક સમજણ અનંત શક્તિના મહાસાગરના અતળ ઊંડાણમાંથી આપણી તરસ છિપાવશે. કેવળ બૌદ્ધિક સમજણથી કામ નહીં વળે. ભાવનાને કર્મમાં પલોટવું પડશે. ભાવનાવગરનો વિચાર ઠંડોગાર, ટાઢોબોળ છે. વિચાર અને લાગણીઓનું સંયોજન થવું જોઈએ.
૧૮. પ્રેરણા અંદરથી મળે છે. મૌન જરૂરી છે, વૃત્તિઓને શાંત કરવી પડશે. સ્નાયુઓ ઢીલા પાડી સ્વસ્થતા મેળવવી પડશે. આ રીતે જ્યારે તમે સંતુલિત અવસ્થા પ્રાપ્ત કરશો ત્યારે તમારા ઉદ્દેશને પાર પાડી શકે એવી જાણકારી, પ્રેરણા કે જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા તમે તૈયાર હશો.
૧૯. આ બધી રીતોને તાંત્રિકતા કે ભેદી વિદ્યા સાથે ભેળવશો નહીં. આ બંનેમાં બહુ ફરક છે. પ્રેરણા એ પ્રાપ્ત કરવાની

કળા છે અને જીવનમાં જે કાંઈ સર્વોત્તમ છે તે માટે મદદ કરે છે. આ બધાં અદેશ્ય પરિબળોને સમજવાં અને પોતાના કાબૂમાં લેવાં એ છે જીવનધર્મ. એ આપણા પર કાબૂ મેળવી લે તે ન ચાલે. શક્તિમાં સેવા નિહિત છે, પ્રેરણામાં શક્તિ નિહિત છે. પ્રેરણાની પદ્ધતિને સમજવી અને અપનાવવી એનો અર્થ છે કે અતિમાનવ બનવું.

૨૦. પ્રત્યેક શ્વાસ સાથે આપણે વધુ સારી રીતે જીવી શકીએ. પરંતુ તેવા હેતુ સાથે જો આપણે જીવીએ તો. આ બાબતમાં આ 'જો' ખૂબ મહત્ત્વનો છે, કારણ કે ઈચ્છા દ્વારા જ એકાગ્રતા લાવી શકાશે. એકાગ્રતા વગર તો સર્વ સાધારણ પરિણામો આવશે. જેવી માંગણી, તેવો પુરવઠો.
૨૧. વધારે મેળવવાની ઈચ્છા હોય તો તમારી માંગણી વધવી જોઈએ. સભાનતાપૂર્વક તમારી માંગોને વધાર્યે જશો, તો તે મુજબનો પુરવઠો પણ વધતો જશે અને તમે જોશો કે તમે વધુ ને વધુ શક્તિ, પોષણ અને જીવંતતા પ્રાપ્ત કરો છો.
૨૨. આનું કારણ સમજવાનું અઘરું નથી, પરંતુ જીવનનું આ એક બીજું એવું રહસ્ય છે, જે અસાધારણપણે કોઈ સમજતું નથી. તમે પોતે એને અપનાવશો તો તમે જીવનની એક મહાન યથાર્થતારૂપે પામશો.
૨૩. આપણને કહેવાયું છે કે "પ્રભુમાં જ આપણે વસીએ છીએ, હાલીએ-ચાલીએ છીએ. પ્રભુ જ સર્વ કાંઈ છે, એ પ્રેમ છે એટલે આપણા પ્રત્યેક શ્વાસમાં આપણે પ્રેમ, પરમાત્મા અને ચૈતન્યનો અનુભવ કરીએ છીએ. આ પ્રાણશક્તિ છે. તેના વગર આપણે ઘડીકે જીવી શકીએ નહીં." આ બ્રહ્માંડની

શક્તિ છે. એ સૂર્યમાળાનો પ્રાણાધાર છે.

૨૪. જેટલી વાર આપણે શ્વાસ લઈએ છીએ ત્યારે આપણાં ફેફસાંમાં આપણે હવા ભરીએ છીએ અને અનુભવીએ છીએ કે આપણે જીવતાં છીએ. આ પ્રાણશક્તિ એ જ જીવન છે, જેને લીધે આપણે તમામ પદાર્થ પ્રાણી અને ચૈતન્ય સાથે અનુસંધાન કેળવી શકીએ છીએ.
૨૫. વિશ્વચેતનાની સાથે તમારા ઐક્ય સંબંધનું જ્ઞાન અને એની સાથેની તદ્રૂપતા સમજવા માટેની એક સાદી રીત દ્વારા તમે એવા કાનૂનની વૈજ્ઞાનિક સમજણ કેળવી શકો, જેને પરિણામે તમામ પ્રકારના અભાવ, મર્યાદાઓને તમે બાંધી શકો. હકીકતમાં, એને લીધે તમે તમારી પોતાની મેળે શ્વાસોશ્વાસ લઈ શકશો.
૨૬. જીવનનો આ શ્વાસ એ એક ઊર્ધ્વચેતનાની વાસ્તવિકતા છે. માનવની હસ્તિનો એ અર્ક છે. એ શુદ્ધ 'હોવાપણું' અથવા તો વૈશ્વિક સારસર્વસ્વ છે અને એની સાથેની આપણી અભિન્નતા દ્વારા આપણે તેને શોધી શકીએ છીએ અને આ વિધાયક ઊર્જાની શક્તિઓને વાપરી શકીએ છીએ.
૨૭. વિચાર એ સર્જનાત્મક સ્પંદન છે, આંદોલન છે, અને જે કાંઈ પરિસ્થિતિ નિર્માશે તેનો આધાર આ વિચારોની ગુણવત્તા પર રહેશે, કારણ કે આપણી પાસે જે ન હોય તેને પ્રગટ ન કરી શકીએ. કાંઈક કરવા માટે પહેલાં આપણે 'થવું' પડે. આપણે જેવા હઈશું તેવું જ આપણે કરી શકવાના એટલે આપણી તમામ કૃતિઓનો આધાર આપણા હોવાપણા પર છે. અને આપણું આ હોવાપણું આપણે જે વિચારીએ તે પર નિર્ભર છે.

૨૮. જેટલી વાર તમે વિચારો તેટલી વાર તમારા વિચાર મુજબની ઘટના ઘટશે. વિશ્વચેતના સાથે સંકળાઈને આવેલો વિચાર એ પ્રકારની ઘટના નિર્માણ કરશે. વિધ્વંસક વિચાર હશે તો તેવા સંજોગો નિર્માણ થશે. પરંતુ તમે વિધાયક કે નિષેધક ગમે તે વિચારો, નિયમ એક જ રહેશે. વાવશો તેવું લણશો. તમારા પર બધું આધાર રાખે છે. પૂરી આઝાદી છે, પરંતુ પરિણામ પણ તમારે જ ભોગવવાનાં રહેશે.
૨૯. ઈચ્છાશક્તિ કે સંકલ્પશક્તિનું આ જ જોખમ છે. ઘણા એમ માને છે કે, ઈચ્છાશક્તિના જોરે આપણે વાવીએ એક અને લણીએ બીજું, એવું કરી શકીએ. પરંતુ આ વૈશ્વિક કાનૂન છે. એમાં ક્યારેક ઘડી ભર આપણને સફળતા મળતી હોય તેમ લાગે, પરંતુ અંતે તો સત્યનો જ જય થાય છે, કારણ કે એ જે શક્તિને વાપરવા માંગે છે તેનો જ વિરોધ કરે છે.
૩૦. કોઈ વ્યક્તિ આ વિશ્વચેતનાને પડકારવાનો પ્રયત્ન કરે, સીમિત અસીમની સાથે સંઘર્ષમાં ઊતરે, તો તેના કેવા હાલ હવાલ થાય ? જે મહાન અખંડિતતા છે, જે સર્વોપરી છે, તેની સાથે આપણું સામંજસ્ય સ્થપાય એમાં જ આપણું કાયમી ભલું છે.
૩૧. આગળના અભ્યાસ માટે, મૌનમાં બેસો અને 'પરમેશ્વરમાં જ અમે વસીએ છીએ' એ અક્ષરશઃ સાચું છે તે પામવા મથો. પ્રભુ છે, ત્યારે તમે છો. એ સર્વત્ર છે એટલે તમારામાં પણ છે. એ સર્વે સર્વા છે, એટલે તમે પણ એનામાં હશો. એનો અંશ તમારામાં છે, તમે એના જેવા છો. ફેર કેવળ માત્રામાં છે. બિન્દુ અને સિંધુનો ફેરક માત્ર છે. તમને જ્યારે

આ રહસ્ય આત્મસાત્ થઈ જશે ત્યારે તમને વિચારની સર્જનાત્મક શક્તિ સમજાશે. ભલા-બૂરાના મૂળનો પત્તો લાગશે. ધ્યાનની અદ્ભુત શક્તિનું રહસ્ય પકડાશે ત્યારે તમે જોશો કે શારીરિક, આર્થિક કે સામાજિક કે બીજી કોઈ પણ સમસ્યાને ઉકેલવાની ચાવી તમને જડી ગઈ છે. વિચાર કર્યા સિવાય કશું શીખવું એ વ્યર્થ મહેનત છે, આચરણ વગરનો વિચાર જોખમકારક છે.

વિચારકો સુવર્ણસમા દુર્લભ છે. પરંતુ જે પોતાના વિચારોને પરિણામોની દરકાર કર્યા વગર અમલમાં મૂકે છે તે તો ઝળહળતા હીરારત્ન સમા છે.

- લેવેટર

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ - ૨૦

૧૯૧. શક્તિનો આધાર શો છે ?
શક્તિનું ભાન હોવું તે અને તેનો ઉપયોગ કરવો.
૧૯૨. સભાનતા શું છે ?
આત્મશક્તિનું ભાન.
૧૯૩. એ કેવી રીતે થાય ?
ચિંતનશક્તિ દ્વારા.
૧૯૪. તો પછી જીવનનો મૂળ ઉદ્દેશ શો ?
સમ્યક્ વૈજ્ઞાનિક ચિંતન.
૧૯૫. સમ્યક્ વૈજ્ઞાનિક ચિંતન શું છે ?
વૈશ્વિક સંકલ્પ સાથે આપણી ચિંતનપ્રક્રિયાને અનુરૂપ કરી લેવાની શક્તિ. બીજા શબ્દોમાં, કુદરતના નિયમોને સહકાર આપવો.
૧૯૬. આ કેવી રીતે સિદ્ધ કરી શકાય ?
ચેતના અંગેના સિદ્ધાંતો, પરિબળો, પદ્ધતિઓ અને જોડાણો અંગેની પરિપૂર્ણ સમજણ પ્રાપ્ત કરીને.
૧૯૭. આ વિશ્વચેતના શું છે ?
તમામ અસ્તિત્વોની પાયાની હકીકત.
૧૯૮. બધી ઊણપો, મર્યાદાઓ, અનારોગ્ય અને વિસંવાદિતતાનું કારણ શું છે ?
આમાં પણ એ જ નિયમ લાગુ પડે છે. કાયદો તો નિષ્કૃરતાપૂર્વક કાયદાનું કામ કરે જ. વિચારો દ્વારા જેવી સૃષ્ટિ રચાય તેને પ્રત્યક્ષ કરવાનું કામ એ કર્યા સિવાય રહે નહીં.

૧૯૯. પ્રેરણા શું છે ?

સર્વજ્ઞની સર્વત્ર હોવા અંગેની પ્રતીતિ પ્રાપ્ત કરવાની કળા.

૨૦૦. આપણી સમક્ષ જે સંજોગો ઊભા થાય છે તે શેના પર નિર્ભર છે ?

આપણા વિચારની ગુણવત્તા પર, કારણ કે આપણાં કાર્યો આપણે જે છીએ તે પર આધાર રાખે છે અને આપણે પોતે, આપણે જે વિચારીએ છીએ તે પર નિર્ભર છે જેવા વિચાર કરીએ તેવા આપણે થવાના.

આમ તો તમામ સાચા અને શાણા વિચારો આપણે હજારો વખત કરી ચૂક્યા હોઈએ છીએ, પરંતુ તેમને વાસ્તવમાં આત્મસાત્ કરવા માટે આપણે જ્યાં સુધી એનો અંગત અનુભવ ન થાય ત્યાં સુધી એને પ્રામાણિકતાપૂર્વક ફરી-ફરી વાગોળતાં રહેવું જોઈએ.

- ગેટ્ટે

વિભાગ - ૨૧

આ પ્રકરણમાં, જીવનમાં જે કાંઈ પરિસ્થિતિ સામે આવીને ઊભી રહે તેનો સામનો કરવા માટે પૂરતી શક્તિ કેવી રીતે મેળવી શકાય એ અંગે નિર્દેશ કર્યો છે. સંજોગોની કઠણાઈને દૂર કરવાની શક્તિ માનસિક પ્રવૃત્તિ પર આધાર રાખે છે. મહાન વિચારોમાં સામાન્ય વિચારોને ઓગાળી નાંખવાની તાકાત હોય છે એટલે તમામ અનિચ્છનીય બાબતોને દૂર કરવા માટે હંમેશાં ઉદાત્ત વિચારો સેવવા ઈચ્છનીય છે. સફળતાની આ એક ચાવી છે. આપણી અંતઃશક્તિના આધિપત્ય સ્થાપવા માટેનું આ એક રહસ્ય છે. સક્રિય શક્તિને નાના-મોટાનો કાંઈ ફરક પડતો નથી. અગાઉથી વિચારો સેવ્યા બાદ અનુકૂળ સંજોગો નિર્માણ કરી શકાય છે. તમે કાંઈક એવું ગતિમાં લાવી દો જેથી રસ્તાના તમામ અવરોધોને દૂર કરી અનુકૂળ પરિસ્થિતિ નિર્માણ કરી આપે. જૂની તથા નવી વિચારસરણી વિષે, સામાજિક સમસ્યાના પ્રાણપ્રશ્ન વિષે તથા સ્વાસ્થ્ય, સંપત્તિ અને શક્તિ પામવાના રહસ્ય વિષેની વાતો આ પ્રકરણમાં સમજાવાઈ છે.

૧. શક્તિનું સાચું રહસ્ય એ શક્તિની સભાનતામાં છે. વૈશ્વિક ચેતના બિનશરતી છે એટલે તમે એ ચેતના સાથે ઐક્યની જેટલી વધારે સભાનતા સાધી શકો, તેટલા આપણે આપણી મર્યાદાઓ અને પરિસ્થિતિઓના દબાણની સભાનતા ઓછી કરી શકીશું. અને જેટલા પરિસ્થિતિના દબાણમાંથી મુક્ત થઈશું તેટલા આપણે વધુ આઝાદ, વધુ નિરપેક્ષ બની શકીશું. પછી આપણે મુક્ત જ છીએ.
૨. અંદર પડેલી અખૂટ શક્તિનું જેવું આપણને ભાન થાય કે તરત જ આપણામાં શક્તિસંચાર થાય છે અને આપણી વિવેકશક્તિએ અનુભવેલી વિશાળ શક્યતાઓને કામે લગાડીશું, કારણ કે આપણને જેની પ્રતીતિ થાય છે, તેવી તમામ બાબતો આ દેશ્ય જગતમાં વાસ્તવિક રૂપે વિદ્યમાન છે જ.
૩. આનું કારણ એ છે કે અનંત સત્તા કે જેમાંથી જગત સર્જાયું છે, તેની સભાનતા દ્વારા આપણે શક્તિ અનુભવીએ છીએ અને પરિણામે વધારે સંભાવનાઓ ઊભી થઈ શકે છે, કારણ કે આપણને જેનું ભાન થાય છે તે આપણા બાહ્ય વાસ્તવિક જગતમાં નક્કરપણે પ્રગટ થાય છે.
૪. આનું અદ્ભુત પરિણામ આવે છે. એના પરિણામે તારણ નીકળે છે કે ચેતના એ ગુણવત્તામાં અસાધારણ છે, અસીમ માત્રામાં છે અને પોતાનામાં અગણિત સંભાવનાઓ ધરાવે છે. આ શક્તિની પ્રતીતિ મેળવવી એટલે વિદ્યુતસંચારિત તાર બનવું. કોઈ સામાન્ય તારને વીજળીના પ્રવાહ-વાળા તાર સાથે જોડવા જેવી આ બાબત છે. વૈશ્વિક ચેતના એ પ્રવાહિત તાર છે. જિંદગીમાં ગમે તેવા સંજોગો ઊભા થાય તેને પહોંચી વળવાનું સામર્થ્ય આ તારમાં છે. જ્યારે

વ્યક્તિગત ચેતના આ વિશ્વચેતનાના સંપર્કમાં આવે છે, ત્યારે જરૂરી તમામ શક્તિ એ પ્રાપ્ત કરે છે. આ આંતરિક જગત છે. તમામ વિજ્ઞાનો આ અંતર્જગતની વાસ્તવિકતાને સ્વીકારે છે અને આ જગતના હોવાપણાના જ્ઞાન ઉપર જ તમામ શક્તિ આધારિત છે.

૫. વિપરીત સંજોગોને અનુકૂળ કરવાની શક્તિ અંદરથી મેળવી શકાય છે. આ આંતરિક શક્તિનો આધાર એની સભાનતા પર છે. જેટલા વધુ આપણે આપણી મૂળ શક્તિ અંગેની સભાનતા કેળવી શકીએ, તેટલા વધુ આપણે આપણા સંજોગોને કાબૂમાં રાખી શકીએ.
૬. મહાન વિચારોમાં ક્ષુદ્ર વિચારોને દૂર કરવાની શક્તિ હોય છે. એટલે તમામ અનિચ્છનીય બાબતોને દૂર કરવા હંમેશાં ઉદાત્ત વિચારો સેવવા હિતકર છે. આને લીધે તમારા જીવનપંથમાંથી અનેક વણજોઈતા અવરોધો નાશ પામશે. વિચારોના બૃહદ્ જગત અંગેનું તમારું જ્ઞાન પણ વધશે અને તેના પરિણામે તમારી માનસિક ક્ષમતા વધશે અને તમે કશુંક મૂલ્યવાન સિદ્ધ કરવા માટે સમર્થ બની શકશો.
૭. સફળતાનું આ એક રહસ્ય છે, વિજય સિદ્ધ કરવાની ઓ એક પદ્ધતિ છે, મહાન ચેતનાની આ એક સિદ્ધિ છે. તે મહાન વિચારો સેવે છે. ચેતનાની ક્રિયાત્મક શક્તિઓને નાનાને બદલે મહાન વિચારો સાથે કામ લેવામાં કશો પ્રશ્ન ઊભો નથી થતો. સંજોગો નાના હોય કે મહાન, ચેતના તો આખેઆખી હાજર રહી એનું કામ કરે જ છે.
૮. જ્યારે આપણને ચેતના અંગેની આ બધી હકીકતો ધ્યાનમાં આવે છે ત્યારે આપણને સમજાય છે કે આપણી ચેતનામાં અનુકૂળ પરિસ્થિતિઓનું ચિંતન કરી આપણે બાહ્ય અનુકૂળ

સંજોગો નિર્માણ કરી શકીએ છીએ, કારણ કે પ્રગટ મનમાં જે કાંઈ વિચારાયું હશે, તે આંતરમન ઝીલી લેશે અને પછી પાછું એનું એ જ બધું બાહ્ય જગતમાં પ્રગટ થવાનું છે.

૯. આ રીતે ભવિષ્ય ઘડાય છે અને આપણે જોઈએ છીએ કે આપણું જીવન એ તો આપણા જ વિચારોનું, આપણી પોતાની જ માનસિકતાનું પ્રતિબિંબ છે, અને સમ્યક્ ચિંતનનું વિજ્ઞાન એ એક એવું વિજ્ઞાન છે, જેના પેટમાં બાકીનાં તમામ વિજ્ઞાન સમાઈ જાય છે.
૧૦. આ વિજ્ઞાન પરથી આપણે તારવીએ છીએ કે પ્રત્યેક વિચાર મગજમાં એક છાપ ઉપસાવે છે અને આ છાપો માનસિક વલણો નિપજાવે છે, જેમાંથી ચારિત્ર્ય, સામર્થ્ય અને ઉદ્દેશો નિર્માણ થાય છે અને આ ત્રણેયની સંયુક્ત કૃતિથી આપણા જીવનમાં ઊભા થનારા સંજોગો નિર્માય છે.
૧૧. પરસ્પર આકર્ષણના નિયમને આધારે આ અનુભવો આવે છે. અંદરના જગતમાં જે અનુભવ આવે છે, તે જ અનુભવ બાહ્ય જગતમાં આવે છે.
૧૨. પૂર્વધારણા કે માનસિક વલણ એ લોહચુંબકનું કામ કરે છે. નિયમ છે કે સમાન ચીજ સમાનને ખેંચે, એટલે માનસિક વલણ એવી જ પરિસ્થિતિઓને ખેંચી લાવશે, જે પોતાને અનુકૂળ હશે.
૧૩. આ માનસિક વલણો એ જ આપણું વ્યક્તિત્વ છે અને આપણી ચેતનામાં જે વિચારો સેવીએ છીએ તેના આધારે એ ઘડાય છે, એટલે જો આપણે આપણા સંજોગો બદલવા માગતા હોઈએ તો આપણા વિચારોને બદલવા જરૂરી છે. પછી એ આપણા માનસિક વલણને બદલશે, જેના પરિણામે આપણા જીવનમાં ઊભા થતા સંજોગો, વસ્તુઓ અને વ્યક્તિઓ પણ બદલાઈ

જશે.

૧૪. તેમ છતાંય, માનસિક વલણ બદલવું એ કાંઈ સહેલી બાબત નથી. પરંતુ સતત પ્રયત્નથી એ સાધી શકાય. આપણા મગજ પર જે અસરો અંકિત થાય છે, તેના આધારે માનસિકતા ઘડાય છે. જો આપણને અંકિત થયેલાં આ ચિત્રો ન ગમતાં હોય તો ઉપાય એ છે કે એનો નાશ કરો અને નવાં ચિત્રો દોરો. દર્શનની આ કળા છે.
૧૫. જેવું તમે આટલું કરશો, તમે નવીન બાબતોને ખેંચશો અને એ બધી બાબતો તમારાં નવાં ચિત્રોને અનુરૂપ હોય તે મુજબના વિચારોનું એક પરિપૂર્ણ ચિત્ર મન પર અંકિત કરો અને પરિણામ આવે ત્યાં સુધી સતત એ કલ્પનાચિત્રનું અભિધ્યાન કરો.
૧૬. તમારી ઈચ્છાપૂર્તિ માટે નિશ્ચય, સામર્થ્ય, બુદ્ધિકૌશલ્ય, હિંમત, શક્તિ કે બીજી કોઈ પણ આધ્યાત્મિક શક્તિની જરૂર લાગતી હોય તો તમારા કલ્પનાચિત્રમાં આ બધાંને ધારણ કરો, એ તમારા ચિત્રના પ્રમુખ અંશ છે. વિચારો સાથે જોડાઈ જતી આ બધી ભાવનાઓ અસાધારણ ચુંબકીય શક્તિ નિર્માણ કરે છે, જે તમને જોઈતી ચીજો તમારી પાસે લાવી મૂકે છે. એ તમારા કલ્પનાચિત્રને સાકાર કરે છે, જીવંત બનાવે છે. જીવનમાં વિકાસ છે એટલે જેવો એનો વિકાસ શરૂ થાય છે કે તરત જ પરિણામ સિદ્ધ થાય છે.
૧૭. તમે જે કાંઈ કામ ઉપાડો, તેમાં સિદ્ધિનાં ઉન્નત શિખરોની આકાંક્ષા રાખવામાં અચકાશો નહીં, કારણ કે આંતરિક પરિબળો તો ગમે તેટલી ઉન્નત આંકાંક્ષાઓ હશે તેને પણ પાર પાડવા, તેનેય પ્રત્યક્ષ કરવા, સાકાર બનાવવા સદૈવ તત્પર રહેશે.

૧૮. આ માનસિક પરિબળો કેવી રીતે કામ કરે છે તે સમજાવવા આપણી ટેવો કેવી રીતે પડે છે તેનું ઉદાહરણ લઈ શકાય. આપણે કોઈ વસ્તુ કરીએ, તેને ફરી કરીએ અને વળી પાછું એને ફરી ફરી કરતાં જ રહીએ તો છેવટે એ આપણા માટે સાવ સહજ અને સ્વાભાવિક બની જાય છે. આ જ નિયમ કોઈ પણ ખરાબ આદતને દૂર કરવા માટે પણ લાગુ પાડી શકાય. આપણે કોઈ કામ કરતાં અટકી જઈએ, એને સદંતર છોડી દઈએ, તો છેવટે આપણે એમાંથી સાવ મુક્ત થઈ જઈએ. અને જો આપણે અવારનવાર આવું ન કરી શકીએ તો પણ આશા છોડ્યા વગર ફરી ને ફરી કરતાં જ રહીએ કારણ કે આ અટલ અને અફર નિયમ છે અને આપણા પ્રયત્નો નિઃશંક ફળશે અને પરિણામ લાવશે, પછી ભલેને આપણા પ્રયત્નો અને આપણી સફળતાઓ કદાચ ત્રુટક ત્રુટક હોય, એકધારા ન પણ હોય.
૧૯. આ નિયમ તમારા માટે શું કરી શકે એની કોઈ મર્યાદા જ નથી. તમે તમારા આદર્શને સેવવાની હિંમત કરો. યાદ રાખો કે કુદરત તમારા આદર્શને ઘડશે. આદર્શ મૂર્તિમંત થઈ જ ગયો છે એમ ધારીને જ આદર્શને મનોમન ધારો.
૨૦. જીવનમાં સાચો સંઘર્ષ તો વિચારોનો હોય છે. ઝાઝાની સામે જૂજ લોકોનો આ સંઘર્ષ લડાતો હોય છે. એક બાજુ રચનાત્મક અને ક્રિયાત્મક વિચાર હોય છે અને બીજી બાજુ વિનાશક અને નકારાત્મક. રચનાત્મક વિચાર પર આદર્શનું પ્રભુત્વ હોય છે, જ્યારે વિનાશક વિચાર પર ભ્રમણાનું. બેઉ પક્ષે વિજ્ઞાન, સાહિત્ય અને વ્યવહારના ક્ષેત્રના લોકો હોય છે.
૨૧. વિધાયક પક્ષમાં એવા લોકો હોય છે, જેમનો સમય

પ્રયોગશાળાઓમાં, દૂરબીનો કે સૂક્ષ્મદર્શક યંત્રો સાથે વીતતો હોય છે, અથવા તો વેપાર, રાજકીય કે વૈજ્ઞાનિક ક્ષેત્રને ખેડતા લોકો હોય છે. નકારાત્મક પક્ષમાં એવા લોકો છે જે કાયદા કાનૂનનાં સંશોધનમાં લાગ્યા છે, અથવા તો એવા લોકો કે અધ્યાત્મને બદલે સંપ્રદાયને, સત્યને સ્થાને બળને અપનાવતા હોય છે અને એવા લાખો લોકો કે જે પ્રગતિને સ્થાને પરંપરાને વળગી રહેતા હોય છે, જેઓ કેવળ બાહ્ય સ્થૂળ- જગતને જ જોઈ શકે છે, આંતરિક જગતનો ક,ખ,ગ પણ જેઓ જાણતા નથી.

૨૨. છેવટના વિશ્લેષણમાં માત્ર બે વર્ગ રહી જાય છે. બેમાંથી એક પક્ષ દરેકે ચૂંટવો પડશે. કાં તો આગળ જવાનું છે, કાં પાછળ. જ્યાં બધું જ ગતિશીલ હોય ત્યાં સ્થિર ઊભા રહેવાની વાત કેવી? આ રીતે જડ થઈને ઊભા રહેવાથી તો સ્વચ્છંદ અને આપખુદ વલણોને પોષણ મળે છે.
૨૩. એકેએક ક્ષેત્રમાં પ્રવર્તતો અજંપો સૂચવે છે કે વર્તમાનમાં આપણે સૌ વચગાળાની, સાંધ્યકાળની પરિસ્થિતિમાં છીએ. માનવજાતની ફરિયાદનો આ પોકાર એ ઈશ્વરની સેનાના તોપખાનાનો પ્રચંડ અવાજ છે, જે એક વાદળેથી બીજે વાદળે વહેતો જશે અને હવા તથા ધરતીને ભેદતી વીજળી બનીને ત્રાટકશે.
૨૪. ઔદ્યોગિક, રાજનૈતિક અને સાંપ્રદાયિક જગતનાં સૌથી આધુનિક મથકોને સંભાળતા સંરક્ષકો આજે એકમકને પડકારી રહ્યા છે. અને ઘનઘોર રાતનું તો પૂછવું જ શું? પ્રત્યેક ક્ષણે ભય અને અસુરક્ષિતતા વધતી જ જાય છે. નવા યુગનું ફૂટતું પરોઢ ચીંધી રહ્યું છે કે હવે વર્તમાન માળખું ઝાઝી સમય ટકી શકે તેમ નથી.

૨૫. પુરાણા અને નવા યુગ વચ્ચેનું જે સંઘર્ષબિંદુ છે તે વિશ્વના સ્વરૂપ અંગેની માનવોની માન્યતા અંગેનું છે. જ્યારે માણસને સમજાશે કે પરમાત્માનાં પારલૌકિક પરિબળો અથવા તો વિશ્વચેતના પ્રત્યેક વ્યક્તિમાં પડઘાય છે ત્યારે થોડા લોકોના એકાધિકારવાદને સ્થાને સ્વતંત્રતાને અને અધિકારોને સ્વીકારવાનું માનસ ઘડાશે.

૨૬. જ્યાં સુધી વૈશ્વિક શક્તિને અતિમાનવીય અને માનવાતીત માનવાનું વલણ રહેશે ત્યાં સુધી વિશિષ્ટ અધિકારો ભોગવતા વર્ગોને દિવ્ય અધિકારોને નામે પોતાનું આધિપત્ય ચલાવવાનું સહેલું પડશે; પછી ભલેને, સર્વ સામાન્ય લોકોની લાગણી હરપળ પોતાનો વિરોધ નોંધાવતી રહેતી હોય. એટલા માટે માનવજાતની ભલાઈ એમાં છે કે મનુષ્યમાં છુપાયેલી દિવ્યતાને એ પ્રગટ કરે અને પિછાણે. શક્તિનું મૂળ માણસના અંતરાત્મામાં છે એની પ્રતીતિ થાય એ જરૂરી છે. કોઈ એક માણસ કરતાં બીજો કોઈ માણસ ચઢિયાતો કે ઊતરતો નથી અને કોઈની પાસે વધારે શક્તિ કે સત્તા નથી એ સમજાવું જોઈએ. સિવાય કે એને સત્તા આપવામાં આવી હોય. પુરાણી વિચારસરણીમાં કાનૂન બનાવનારા કરતાં કાનૂન ચઢિયાતો હતો. અહીં જ વિશેષાધિકાર તથા અસમાનતાના પ્રત્યેક અપરાધનું કારણ છુપાયેલું છે અને એને લીધે કેટલાક લોકો પર ઈશ્વરી કૃપા હોવાવાળો વિઘાતક સિદ્ધાંત સંસ્થા સ્વરૂપ પકડે છે.

૨૭. હકીકતમાં દિવ્ય ચેતના એ વૈશ્વિક ચેતના છે. નરી ઘૃણા, ક્રોધ, આવેશ કે ઈર્ષ્યાથી પ્રેરાઈ એ કામ નથી કરતી કે નથી ત્યાં કોઈ પક્ષપાત, ચમચાગીરી કે લાંચિયાવૃત્તિ. દિવ્યચેતનામાં પક્ષપાત નથી. એ કોઈને ય અપવાદસ્વરૂપ

ગણતી નથી કે નથી કોઈના ઉપર વિશિષ્ટ કૃપા કરતી. જે વ્યક્તિ વિશ્વચેતના સાથેની પોતાની એકતાને પિછાણે છે તેના પર કૃપા થતી દેખાશે, કારણ કે તમામ સુખ, શાંતિ, સ્વાસ્થ્ય અને સંપત્તિનું મૂળ એને જડી ગયું છે.

૨૮. આગળના અભ્યાસ માટે સત્ય પર કેન્દ્રિત થાઓ. સત્ય જ તમને મુક્ત કરશે એવી પ્રતીતિ પ્રાપ્ત કરો. તમારી સંપૂર્ણ સફળતાને આડે કશુંયે કાયમ માટે ઊભું રહી ન શકે, જો તમે વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિએ આંતરિક સાધનાને અનુસર્યા હો. તમારી શાશ્વતતા તથા અપ્રગટ આત્મશક્તિને અનુભવવાનો પ્રયત્ન કરો. સત્યના સર્વોપરી સિદ્ધાંતોને ખોલવા માટે મૌન અને ધ્યાન એક અણમોલ અને અનંત શક્તિવાળો આયામ ખોલી આપે છે, તે સમજો. એ પણ સમજવા મથો કે સર્વશક્તિમાન પરમાત્મા પોતે નિતાંત મૌન છે, બાકીનું બીજું પરિવર્તનીય, સીમિત અને હલચલવાળું છે. મૌન વિચારો, ધ્યાન એ આંતર્જગતની અદ્ભુત શક્તિઓને પિછાણવાનું, જગાડવાનું અને પ્રગટ કરવાનું એક સાચું સાધન છે.

વૈચારિક શિક્ષણની સંભાવનાઓ અનંત છે, એનાં પરિણામો શાશ્વત છે, તેમ છતાંય બહુ જૂજ લોકો પોતાનું ભલું કરે તેવા વિચારોનો આશરો લે છે, એને બદલે તેઓ પોતાના ભવિષ્યને નસીબ પર છોડી દે છે.

-માઈન

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ - ૨૧

૨૦૧ શક્તિનું સાચું રહસ્ય શું છે ?

શક્તિનું ભાન હોવું તે, કારણ કે આપણી આ સભાનતા જ બાહ્ય જગતમાં પ્રગટ સ્વરૂપે પ્રત્યક્ષ થાય છે.

૨૦૨ આ શક્તિનો મૂળ સ્રોત કયો છે ?

વિશ્વચેતના, જેમાંથી પ્રત્યેક ચીજ નિર્માણ થાય છે અને જે એક અને અવિભાજ્ય છે.

૨૦૩ આ શક્તિ કેવી રીતે પ્રગટ થાય છે?

વ્યક્તિ દ્વારા. પ્રત્યેક વ્યક્તિ એક નહેર છે, જેના દ્વારા આ શક્તિ વિવિધ રૂપે સાકાર થાય છે.

૨૦૪. આપણે આ વિશ્વવ્યાપકતા સાથે કેવી રીતે જોડાઈ શકીએ?

વિચાર કરવાની આપણી ક્ષમતા એ જ આ વૈશ્વિક ઊર્જા પર અસર પાડવાની આપણી શક્તિ બની જાય છે. આપણે જે કાંઈ વિચારીએ છીએ તે જ આ બાહ્ય જગતમાં પ્રત્યક્ષ રૂપે પ્રગટ થાય છે.

૨૦૫ આ શોધનું પરિણામ શું છે ?

ભવ્ય પરિણામ છે. એ આપણી સમક્ષ અપૂર્વ અને અપાર તકો ઊભી કરી દે છે.

૨૦૬ તો પછી આપણે આપણી અપૂર્ણ પરિસ્થિતિઓને કેવી રીતે દૂર કરી શકીએ ?

સર્વશક્તિનું જે મૂળ છે તેની સાથેના આપણા ઐક્યની સભાનતા કેળવીને.

૨૦૭ વિશ્વચેતનાની કોઈ એક વિશિષ્ટ લાક્ષણિકતા કઈ છે ?
એના વિચારો મહાન છે. બધાં જ ક્ષુદ્ર, ક્ષુલ્લક અને વિધ્વંસક વિધ્નોનો નાશ કરી શકે તેવા શક્તિશાળી વિચારો એ ધરાવે છે.

૨૦૮ આપણને અનુભૂતિ કઈ રીતે થઈ શકે ?

પરસ્પર-આકર્ષણના નિયમ દ્વારા.

૨૦૯ આ નિયમને અમલમાં કેવી રીતે મૂકી શકાય ?

આપણી માનસિક અવધારણા દ્વારા.

૨૧૦ પુરાણી વિચારસરણી અને નવી વિચારસરણી વચ્ચેનો પ્રશ્ન કયો છે ?

વિશ્વના સ્વરૂપ વિષેનો. પુરાણી વિચારસરણી એવી છે કે દિવ્ય એવી પસંદગીના ઘાતક વિચારને વળગી રહેવા મથે છે, જ્યારે નવી વિચારધારા વ્યક્તિ માત્રના તેમ જ માનવતાના દિવ્યત્વને સ્વીકારે છે.

સતત, અખંડિત, ઊંડાણ તેમ જ સ્પષ્ટતાપૂર્વક વિચારવાની શક્તિ એ વહેમો, ક્ષતિઓ, અવૈજ્ઞાનિક સિદ્ધાંતો, અતાર્કિક માન્યતાઓ, ઉત્સાહ તથા તરંગી ધૂનીપણા સામે ભયંકર શત્રુની ગરજ સારે છે.

-હેડોક

વિભાગ - ૨૨

આ વિભાગમાં નીચેની બાબતો સમજાવી છે.

ચારિત્ર્ય, વાતાવરણ, યોગ્યતા તથા શારીરિક બાબતો અંગેની આપણી વર્તમાન અવસ્થાનાં કારણો અને આપણે આપણું ભાવિ કેવી રીતે ઘડી શકીએ, તે અંગે.

કુદરતના વિશાળ પટ કેવળ ગતિનો આંક થોડો વધારી દેવાથી કેવી રીતે પલટાતો રહે છે તે વિષે.

આપણા શરીરમાં પણ સામાન્યપણે અજ્ઞાતપણે અને અત્યંત પીડાદાયક તથા નુકસાન કરે એ રીતે પરિણામો લાવવા સાથે ગતિના આંક બદલાતા રહે છે, તે અંગે.

આપણે સ્વૈચ્છિક રીતે જાણી-સમજીને કેવળ સુમેળભર્યા અને અનુકૂળ સંજોગો પેદા કરી શકી પલટો લાવી શકીએ, એ વિષે.

તંદુરસ્તીનો નિયમ ગતિના નિયમ પર આધારિત છે અને એ નિયમનું જ્ઞાન મેળવી આપણે સ્વાસ્થ્યને સુધારી શકીએ. આ નિયમને કેવી રીતે પાળવો અને આજકાલ એ વધારે પ્રમાણમાં

આત્મસાત્ થઈ રહ્યો છે અને કેટલા વૈદ્યો, હકીમો આ બાબતને તીવ્રતાપૂર્વક ધ્યાનમાં લઈ રહ્યા છે, એ અંગે.

એકવીસમા ભાગમાં તમે જોશો કે વિચારો એ આધ્યાત્મિક બિચારણ છે અને જ્યારે તેમને અજ્ઞાત ચેતનામાં વાવવામાં આવે છે ત્યારે તેના અંકુર ફૂટી ઊંડ ઊગવાનો પ્રયત્ન કરે છે, પરંતુ દુર્ભાગ્યે મોટે ભાગે આપણને મનગમતાં ફળ મળતાં નથી.

વિવિધ પ્રકારની બળતરા, લકવો, ગભરાટ જેવી રોગિષ્ઠ અવસ્થા એ મોટે ભાગે ભય, ચિંતા, ઉપાધિ, અદેખાઈ, વ્યગ્રતા, ઘૃણા જેવા વિચારો સેવવાનાં પરિણામ છે.

જીવનમાં બે પ્રક્રિયાઓ ચાલતી હોય છે : પહેલી, આપણા શરીરના કોશો રચવા માટે જરૂરી પોષક તત્ત્વો લેવાં. બીજું, શરીરના નકામા પદાર્થોને બહાર ફેંકવા.

આખું જીવન આવા બે પ્રકારનાં વિધાયક અને નિષેધક પાસાં પર ખડું થયેલું છે. કોશોના નિર્માણ માટે, ખોરાક, પાણી અને હવાની જરૂર રહેતી હોવાને લીધે એવું લાગી શકે કે લાંબા કાળ સુધીનું દીર્ઘાયુ ભોગવવું કાંઈ મુશ્કેલ નથી.

ગમે તેટલું વિચિત્ર ભાસે, પરંતુ જે બીજા પ્રકારની પ્રક્રિયા છે તે જ મોટા ભાગના રોગોનું કારણ બની જાય છે. નકામો પદાર્થ શરીરમાં જમા થતો રહી કોશોને આવરી લે છે, જેને પરિણામે આપોઆપ આથો થતો રહે છે. આ શરીરના કોઈ એક ભાગમાં પણ થઈ શકે, અથવા તો આખા શરીરમાં પહેલાં કોઈ ખાસ અંગમાં રોગ દેખા દે, પછી ધીરે ધીરે એ આખી સંરચનામાં ફેલાય.

તો પછી આપણી સમક્ષ પ્રશ્ન એ ઊભો થાય છે કે રોગને દૂર કરવા માટે આખા શરીરમાં પહોંચે એ રીતે શક્તિની વહેંચણી કરવી. અને આ ચીજ ભય, ચિંતા, ગ્લાનિ, વ્યગ્રતા, ઈર્ષ્યા, ઘૃણા

જેવા નકારાત્મક વિચારોને હાંકી કાઢીને જ થઈ શકે, કારણ કે શરીરમાંથી નકામાં અને ઝેરી તત્ત્વોને બહાર ફેંકતા અવયવોને નુકસાન પહોંચાડનાર તત્ત્વ એ જ છે.

પોષાક આહાર અને શક્તિ પ્રેરતા ટોનિકો કાંઈ જીવન સીંચી ન શકે, કારણ કે આ તો જીવનનાં ગૌણ સાધન છે. મુખ્ય સાધન અંગેની વાત આ પ્રકરણમાં સમજાવાઈ છે.

૧. જ્ઞાન અમૂલ્ય છે, કારણ કે જ્ઞાન દ્વારા આપણને અનુકૂળ એવું ભવિષ્ય આપણે પોતે ઘડી શકીએ છીએ. જ્યારે આપણને સમજાય છે કે આપણા વર્તમાન સંજોગો, પાત્રતા, ચારિત્ર્ય, શારીરિક આરોગ્ય વગેરે બધું એ ભૂતકાળના ચિંતનની નીપજ છે, ત્યારે આપણને જ્ઞાનના મહત્ત્વનો ખ્યાલ આવવા લાગે છે.
૨. જો આપણું સ્વાસ્થ્ય જોઈએ તેવું ન હોય તો ચાલો, આપણે આપણી ચિંતન પ્રક્રિયાને તપાસીએ. આપણે યાદ રાખીએ કે પ્રત્યેક વિચાર ચિત્ત પર એક છાપ મૂકી જાય છે. પ્રત્યેક છાપ અંતઃચેતનાના પેટાળમાં બી બનીને ડટાઈ એક વલણ નિર્માણ કરશે. એ વલણ પોતાના સમાનધર્મી વિચારોને ખેંચી લાવી આપણે કાંઈ જાણીએ-સમજીએ તે પહેલાં લણવા માટેનો પાક ખડો કરી દેશે.
૩. જો આ વિચારોમાં રોગનાં જંતુ હશે, તો રોગ, નબળાઈ, ક્ષીણતાનો પાક ઊગવાનો. પ્રશ્ન એ છે કે આપણે શું વિચારીએ છીએ, આપણે શું વાલીએ છીએ અને કેવો પાક આપણે ઉતારવાના છીએ.
૪. જો શારીરિક સ્થિતિમાં કાંઈ ફેરફાર કરવાનો હોય તો મનોમન કલ્પના કરવાનો નિયમ કામમાં લાગશે. શારીરિક તંદુરસ્તીનું આદર્શ રેખાચિત્ર મન સમક્ષ કલ્પો. ચેતનામાં

એ ઊંડું ઊતરી જાય ત્યાં સુધી કલ્પનામાં એને ધારણ કરો. આ પદ્ધતિ દ્વારા ઘણાએ થોડાં જ અઠવાડિયાંમાં પોતાની વર્ષો જૂની લાંબી માંદગીના સંક્રમણમાંથી મુક્તિ મેળવી છે. અને હજારો લોકોએ આ પદ્ધતિ દ્વારા થોડા જ દિવસોમાં, ક્યારેક તો થોડી પળોમાં પોતાના શરીરની સામાન્ય ફરિયાદો દૂર કરી છે.

૫. આંદોલનના તથા ગતિના નિયમ દ્વારા ચેતના શરીર પર પોતાનો કાબૂ મેળવે છે. આપણે જાણીએ છીએ કે પ્રત્યેક માનસિક કર્મ એ એક આંદોલન છે, હલનચલન છે અને આપણે એ પણ જાણીએ છીએ કે પ્રત્યેક પદાર્થ એ ગતિનો જથ્થો છે, એટલે અપાયલી કોઈ પણ ગતિ શરીરના પ્રત્યેક કોશને અસર પહોંચાડી અણુએ અણુને સુધારે છે અને પ્રત્યેક કોશમાંડળમાં એક પરિપૂર્ણ રાસાયણિક ફેરફાર સર્જાય છે.

૬. વિશ્વમાં જે કાંઈ છે તે બધું જ ગતિના પરિણામે છે. આ ગતિનો આંક બદલો અને તમે સ્વરૂપ, ગુણવત્તા અને આકારને બદલી નાંખો. દેશ્ય, અદેશ્ય બંને પ્રકારની કુદરતનો વિશાળ દેશ્યપટ કેવળ ગતિના ફેરફારને લીધે સતત પલટાતો રહે છે અને વિચાર પોતે પણ એક આંદોલન હોવાને કારણે આ શક્તિનો ઉપયોગ પણ આપણે કરી શકીએ. આંદોલનની ગતિ બદલો અને શરીરમાં જે પ્રકારના ફેરફાર જોઈતા હોય તે લાવો.

૭. આપણે સૌ હરપળે આ શક્તિને વાપરતાં હોઈએ છીએ. મુશ્કેલી એ છે કે મોટાભાગના લોકો આ જાણતા નથી અને પરિણામે માઠાં પરિણામો ભોગવે છે. બુદ્ધિપૂર્વક એને વાપરી અનુકૂળ પરિણામો લાવવાં એ જ પ્રશ્ન છે. આ

કાંઈ મુશ્કેલ નીવડવું ન જોઈએ કારણ કે આપણને સૌને શરીરમાં મનગમતાં સ્પંદનો અને પ્રતિકૂળ લાગણીઓ કેવી રીતે જાગે છે તેની ખબર છે.

૮. આપણા પોતાના અનુભવને જ અનુસરવું જરૂરી છે. જ્યારે આપણે ઉદાત્ત, રચનાત્મક, પ્રગતિશીલ, સાહસભર્યા, ઉમદા અને કરુણાવાન વિચારો સેવીએ છીએ ત્યારે અમુક પ્રકારનાં પરિણામો આવે એવાં સ્પંદનો જાગે છે. પરંતુ જ્યારે આપણા વિચારો ઈર્ષ્યા, વેર, ઝેર, અદેખાઈ, ટીકા કે એવા કોઈ દુષ્ટતાભર્યા હોય છે, ત્યારે બીજાં પ્રકારનાં સ્પંદનો જાગે છે જે બીજાં પ્રકારનાં પરિણામો લાવે છે. પહેલી બાબતમાં શારીરિક, માનસિક અને નૈતિક સ્વાસ્થ્ય પ્રગટાવે તેવાં પરિણામ હોય છે, જ્યારે બીજી બાબતમાં પ્રતિકૂળતા, વિસંવાદ અને રોગનાં લક્ષણ પ્રગટ થાય છે.
૯. આ ઉપરથી ચિત્તનો આ શરીર પર કેટલો કાબૂ છે તેનો આપણને અંદાજ આવે છે.
૧૦. બાહ્ય ચેતનાની તરત પરખાઈ જાય તેવી કેટલીક શારીરિક અસરો હોય છે. તમને કાંઈક રમૂજી વાત કહે તો તમે ખડખડાટ, આખું શરીર હચમચી જાય તેટલું હસી પડો છો, જે બતાવે છે કે વિચારનો તમારા શરીરના સ્નાયુ પર પણ કાબૂ છે. કોઈ તમારી સહાનુભૂતિ જાગી ઊઠે તેવું કાંઈક કહે છે અને તમારી આંખોમાં આંસુ છલકાઈ ઊઠે છે, જે બતાવે છે કે વિચારોનો તમારા શરીરની એ ગ્રંથિ પર પણ પોતાનો કાબૂ છે. કોઈ તમને ઉશ્કેરે છે તો તમારા ગાલ પર લોહી ધસી આવે છે, જે બતાવે છે કે વિચારનો તમારા રક્તાભિસરણ પર પણ કાબૂ છે. પરંતુ બાહ્ય ચેતનાની શરીર પરની ક્રિયાઓનાં આ બધાં પરિણામ

છે તેથી તાત્કાલિક છે; ઘડીવારમાં એ જતાં રહે છે અને તમે પાછાં મૂળ સ્થિતિમાં આવી જાઓ છો.

૧૧. ચાલો હવે આપણે શરીર પર અંતઃશ્ચેતનાનાં કેવાં પરિણામ આવે છે તે તપાસીએ. તમારા શરીર પર કાંઈ આઘાત થાય છે, ઘા વાગે છે તો તરત જ હજારો કોશો ઘાને રૂઝવવા દોડી આવે છે અને થોડા દિવસોમાં કામ પૂરું થાય છે. તમારું હાડકું તૂટી ગયું હોય, તો કોઈ હાડવૈદ તૂટેલા ભાગને સાંધી શકે. એ મૂળ સ્થિતિમાં ગોઠવી આપે, પરંતુ સૂક્ષ્મ ચિત્ત તરત જ પોતાનું કામ શરૂ કરી દઈ છૂટા પડેલા ભાગોને સાંધવાની પ્રક્રિયા આરંભી દઈ, થોડા જ વખતમાં હાડકું પહેલાંના જેવું કરી આપશે. તમે ઝેર ગળી ગયા છો તો સૂક્ષ્મ ચિત્ત તરત જ જોખમને માપી લઈ એને દૂર કરવાનો પ્રયત્ન પ્રયત્ન આદરશે. તમને કોઈ ભયંકર જંતુનો ચેપ લાગી ગયો, તો સૂક્ષ્મ ચિત્ત તરત જ ચેપગ્રસ્ત અંગોમાં એક મજબૂત કિલ્લો રચી દેશે અને ચેપનાં જીવાણુને સફેદ રક્તકણોમાં ઓગાળી દેવા મથશે.

૧૨. આપણી અંતઃશ્ચેતનાનાં આ બધાં કામો આપણા ધ્યાનમાં કે આપણા માર્ગદર્શન હેઠળ થતાં નથી અને જ્યાં સુધી આપણે તેમાં ડખલગીરી નથી કરતાં, ત્યાં સુધી પરિણામો સરસ આવે છે. પરંતુ આ બધાં સાજા કરનારા કોશો બુદ્ધિશાળી છે અને આપણા વિચારોને તે ઝીલે છે એટલે ક્યારેક આપણા ભય, શંકા, ચિંતા જેવા વિચારો પરિણામે નબળા પડી જાય છે. એ તો સૈનિક કે કામદાર જેવા છે, કોઈ પણ કામ સોંપો તે કરવા ખડે પગે તૈયાર. પરંતુ એ કોઈ જવાબદારી ઉઠાવે છે ત્યાં કાં તો હડતાલ પડી જાય છે, કાં આયોજન બદલાઈ જાય છે, એટલે અંતે એ હિંમત હારી જઈ, હતોત્સાહ થઈ કામ છોડી દે છે.

૧૩. આરોગ્યપ્રાપ્તિની પદ્ધતિ આ આંદોલનના નિયમ પર આધાર રાખે છે, જે બધાં જ વિજ્ઞાનોનો પાયો છે અને આંતર્જગતની ચેતના દ્વારા એ અમલમાં મૂકી શકાય છે. વ્યક્તિગત પ્રયાસ અને અભ્યાસનો આ વિષય છે. અંદર શક્તિનો એક દરિયો ભર્યો પડ્યો છે. આપણે જો ડહાપણ ધરાવતાં હોઈએ તો બહારની દુનિયાનાં ઈલાજો અજમાવવામાં આપણે ક્ષણ પણ વેડફીશું નહીં, જે કેવળ ઉપલકિયું અને છાયારૂપ છે.
૧૪. આપણને હંમેશાં અંદરની દુનિયામાં જ કારણ મળશે. કારણ બદલીને આપણે પરિણામ પણ પલટી શકીશું.
૧૫. તમારા શરીરનો પ્રત્યેક કોશ બુદ્ધિશાળી છે અને એ તમારી દોરવણીને અનુસરશે. એ તમામ કોશો સર્જકો છે અને તમે અમને જેવો નમૂનો આપશો, આબેહૂબ તેવો જ નમૂનો તેઓ રજૂ કરશે.
૧૬. એટલે અંતઃચેતના સમક્ષ જ્યારે પરિપૂર્ણ ચિત્ર રજૂ કરવામાં આવશે ત્યારે ક્રિયાત્મક શક્તિઓ એક પૂર્ણ આરોગ્યવાન શરીર નિર્માણ કરી આપશે.
૧૭. આવું જ મગજના કોશોનું છે. તમારા માનસિક વલણ મુજબ મગજના કોશો કામ કરે છે. એટલે જો અંતઃચેતના સમક્ષ વલણો રજૂ થશે તો શરીરમાં પણ તેવાં જ વલણો પ્રગટ થશે. એટલે જો આપણે શરીરને સ્વસ્થ, આરોગ્યવાન, મજબૂત અને શક્તિશાળી બનાવવા ઈચ્છતાં હોઈએ તો નજર સમક્ષ સુયોગ્ય વિચાર હોવો જોઈએ.
૧૮. એટલે હવે આપણને સમજાય છે કે માનવશરીરનું પ્રત્યેક તત્ત્વ એ સ્પંદનના આંકનું પરિણામ છે.

- ૧૯ માનસિક વલણનો આધાર પણ આ સ્પંદન પર છે.
- ૨૦ સ્પંદનનો ઊંચો આંક નીચા આંકના સ્પંદનને કાબૂમાં રાખી, બદલી કે નષ્ટ પણ કરી શકે છે.
- ૨૧ આપણે જાણીએ છીએ કે સ્પંદનોનો આંક મગજના કોશો પર નિર્ભર છે અને છેવટે,
- ૨૨ એ પણ સમજાય છે કે આ મગજના કોશો કેવી રીતે નિર્માણ કરવા, એટલે
- ૨૩ આપણે ઈચ્છતાં હોઈએ તેવા શારીરિક ફેરફાર કરવાનું આપણે જાણીએ છીએ અને ચિત્તની આ શક્તિનું જ્ઞાન મેળવીને આપણે એ પણ સમજી શકીએ છીએ કે સર્વવ્યાપી કુદરતી નિયમોની સાથે સુમેળ સાધી આપણી શક્તિ વધારવા બાબત કોઈ જ પ્રકારની હવે મર્યાદા નથી, અંતરાય નથી.
- ૨૪ આંતરિક ચેતનાના શરીર પરના આ કાબૂ કે પ્રભાવ અંગેનું જ્ઞાન હવે વ્યાપકપણે લોકોને થવા લાગ્યું છે અને ઘણા દાક્તરો હવે આવસ્તુ પર એકાગ્ર થઈ રહ્યા છે. ડૉ. આલ્બર્ટ શોફિલ્ડ કહે છે: “સામાન્યપણે હજુ આજે પણ માનસિક ઈલાજોનો વિષય ઉપેક્ષિત છે. અમારા શરીરવિજ્ઞાનમાં કોઈ કેન્દ્રસ્થ શક્તિ આખા શરીરને અંકુશમાં રાખી સંચાલન કરે છે અને શરીર પર મન-બુદ્ધિનો કાબૂ છે એ વાત અંગે કશો જ ઉલ્લેખ નથી.”
- ૨૫ “ઘણા દાક્તરો માનસિક ચિકિત્સા કરી લેતા હોય છે, પરંતુ એમનું આ જ્ઞાન કોઈ અભ્યાસક્રમમાંથી મેળવેલું નથી હોતું. એ તો સ્વયંસૂત્ર અને અંતઃપ્રેરણાથી કરાતી પ્રક્રિયા છે.
- ૨૬ “આ કાંઈ યોગ્ય ન કહેવાય. મનોવૈજ્ઞાનિક ચિકિત્સાનો વિષય તો પ્રત્યેક આરોગ્ય વિદ્યાલયમાં કાળજીપૂર્વક

વૈજ્ઞાનિક ધોરણે શીખવવો જોઈએ. અમે લોકો તો કુપોષણ કે અપોષણની વાત કરીએ, બહુ બહુ તો ઉપેક્ષિત બાબતોનાં દુષ્પરિણામો તરફ ધ્યાન ખેંચીએ. પણ આ બધું વ્યક્તિગત સ્તર પર થાય તેટલું જ.

- ૨૭ “જો કે એમાં કોઈ શંકા નથી કે કેટલાક રોગીઓ જાણે છે કે તેઓ પોતે કેટલું કરી શકે તેમ છે. દર્દી પોતે પોતાની મેળે કેટલી શક્તિઓને સંચારિત કરી કામે લગાડી શકે છે એ વાત હજી અજાણી છે. આપણે એવું માનવા પ્રેરણાએ કે આ વાત વધુ લોકો જાણે છે અને હજુ વધુ ને વધુ લોકો જાણવા લાગશે. મનને ઉત્સાહિત કરીને, આનંદ-આશા-વિશ્વાસ અને પ્રેમની લાગણીઓ જગાડીને કે બીજા કોઈ માનસિક વલણ કે કૃતિ દ્વારા, વિચારોનું કેન્દ્રબિન્દુ બદલાવીને પલટાતાં પરિણામો તરફ રોગી પોતે મનોચિકિત્સકનું ધ્યાન ખેંચી શકે.
૨૮. આગળના અભ્યાસ માટે ટેનિસનની આ સુંદર પંક્તિઓ પર એકાગ્ર થાઓ : “પ્રભુ સાથે સીધી વાતો કરો, કારણ કે તે સાંભળે છે અને આત્મા આત્માને મળે છે. શ્વાસોશ્વાસ કરતાં ય તે તમારી વધુ નજીક છે. હાથ અને પગથી ય તે વધુ નિકટ છે. પછી જ્યારે તમે એની સાથે ગોઠડી માંડો છો ત્યારે તમે સર્વવ્યાપી પરમાત્માનો સંસ્પર્શ પામો છો, એની પ્રતીતિ પણ મેળવો.
- ૨૯ વિશ્વવ્યાપી પ્રભુની આ ઓળખ, આ પિંછાણ અને પરખ તમારા રોગના કણકણને કે દુઃખના અણુએ-અણુને ખતમ કરી નાંખી સંવાદ અને પૂર્ણતા સર્જશે. પછી કેટલાક લોકો એવા પણ છે, જે માને છે કે માંદગી તો ભગવાન મોકલે છે. આવું હોય તો પછી, પ્રત્યેક દાક્તર, વૈદ્ય કે પરિચારિકા

ઈશ્વરની ઈચ્છા વિરુદ્ધ કામ કરી રહ્યાં છે અને દવાખાનાં, આરોગ્યધામ એ કરુણાનાં મંદિર નહીં, પણ ઈશ્વરી દ્રોહનાં ધામ છે તેવો અર્થ થશે. અલબત્ત, આ દલીલનું પોકળપણું તરત જ પકડાઈ જાય છે, પણ હજુ ય એવા લોકો છે જે આવી માન્યતાઓમાં રાચે છે.

- ૩૦ તો પછી હવે આ હકીકતને સમજી લો કે ઠેઠ અત્યાર સુધી ગલત ધારણાઓ પ્રચલિત હતી. કોઈ એક એવો વિશ્વસ્રષ્ટા જે પાપો કરે તેવા માણસોને સર્જે અને પછી તેમનાં પાપ માટે અનંતકાળની સજાઓ ફરમાવે. આવી ભ્રામક માન્યતાઓ ફેલાવવા પાછળ પ્રેમને બદલે ભય ઊભો કરવાની ગણતરી હશે. અને બબ્બે હજાર વર્ષો સુધીના આવા પ્રચાર બાદ હવે અધ્યાત્મશાસ્ત્ર સુધારા કરી ક્ષમા નોંધાવી રહ્યું છે.
- ૩૧ એટલે હવે તમે તમારો આદર્શ મનુષ્યની ઝડપથી નક્કી કરી શકશો કે જે પ્રભુને મળતો આવતો હશે. અને તમારી ભીતર પડેલી અંતઃસ્ત્રેતનાનું મૂલ્ય પણ હવે તમને સમજાશે કે જે તમામે તમામ ચીજ, પરિસ્થિતિ કે સંજોગોનું નિર્માણ કરી શકે છે.

**આપણે સૌ એક અદ્ભુત અખંડિતતાના અંશ છીએ,
જેનો દેહ છે પ્રકૃતિ, અને આત્મા પ્રભુ."**

- પોપ

નિરીક્ષણને તક, પ્રેરણાને કૃતિ, જ્ઞાનને વિકાસ અને પ્રગતિને અનુસરે છે. પહેલાં આધ્યાત્મિક બનો, પછી સિદ્ધિઓની અનંત, અસીમ સંભાવનાઓ ઊભી થશે.

વિભાગ - ૨૩

આ પ્રકરણમાં નીચેની બાબતો વર્ણવાઈ છે : ધન મેળવવા અંગેની સભાનતા અને વેપારના ક્ષેત્રમાં સફળતા મેળવી આપે તેવાં બારણાં ખોલી આપનારી શક્તિ. વર્તમાન સાવ બદલાઈ ગયો છે અને આપણા તરફથી એણે એનું મ્હોં ફેરવી લીધું છે. આપણા જીવનમાં પૈસો તાણાવાણાની જેમ વણાઈ ગયો છે. તકને કેવી રીતે પારખી લઈ પૈસા બનાવવા, ભાવોનો અંદાજ કેવી રીતે મેળવવો અને કલ્પનાને કેવી રીતે આવકમાં પલોટવી, વિશ્વચેતના સાથે સંપર્ક સાધી વ્યવહારુ પરિણામો કેવી રીતે લાવવાં. વાસ્તવમાં, આ પ્રકરણમાં એકમાત્ર વહેવારુ અને નક્કર ચીજનું વર્ણન છે.

આ પ્રકરણમાં તમે જોશો કે આપણા વ્યક્તિત્વમાં નાણાં અને ધન તાણાવાણાની જેમ છવાઈ ગયાં છે. સફળતાનો નિયમ સેવા છે. આપણે આપીએ તેટલું પામીએ. એટલે આપણે આપી શકીએ તેવી શક્તિ હોવી એ આપણને મળેલું મહાન વરદાન સમજવું જોઈએ.

પ્રત્યેક સર્જનાત્મક સાહસ પાછળ વિચારની ક્રિયાત્મક પ્રવૃત્તિ છુપાયેલી છે. એટલે વિચાર કરતાં વધારે પ્રાધાન્ય બીજી કોઈ ચીજને આપી શકાય નહીં.

૧. લોકમાનસમાં ધન અંગેની લાલસા પડેલી છે. માણસ કાંઈક મેળવવા ઈચ્છે છે. ઈચ્છા એક એવી શક્તિ છે જે પ્રવાહને ગતિમાન કરે છે અને ભય એવું વિદન છે, જે ગતિમાન થયેલા પ્રવાહને અવરોધે છે, અથવા તો ક્યારેક પ્રવાહને આપણાથી સાવ ઊલટી દિશામાં વહેતો કરી મૂકે છે.
૨. ધનતૃષ્ણાથી આ ભયવૃત્તિ સાવ વિરોધી બાબત છે. એ છે દારિદ્ર્યચેતના. આપણો તો નિયમ છે કે જેવું ઈચ્છીએ તેવું પામીએ, આપીએ તેવું મેળવીએ. ડરતાં રહીએ તો ડર જ સામે આવીને ઊભો રહે. આપણા અસ્તિત્વના કણકણમાં ધનની ચેતના વહે છે, મોટા મોટા લોકોના વિચારોનું કેન્દ્ર પણ આ ધન હોઈ શકે છે.
૩. મિત્રો બનાવવાથી પૈસા બનાવી શકાય. મિત્રો માટે પૈસા બનાવીને મિત્રવર્તુળને મોટું બનાવતાં જવાય. મિત્રોની સેવામાં પૈસા ખરચવા. એટલે સફળતાનો પહેલો નિયમ-સેવા. ઐક્ય અને ન્યાયના તત્ત્વ પર સેવા ઊભી છે. કોઈનો આશય સાફ ન હોય તો તે માણસ નયો અજ્ઞાની જ કહેવાય. એ આપ-લેના સિદ્ધાંતના પાયાને જ ચૂકી ગયો. હવે એના માટે કશું શક્ય નહીં બને. એ નક્કી બધું ખોઈ બેસવાનો. એને એની ખબરે ય નહીં પડે. એ તો પોતે કશું મેળવી રહ્યો છે તેવા ભ્રમમાં રહેશે પરંતુ એક મોટી હારના ખાડામાં એ ફેંકાઈ ગયો છે. તે પરમાત્માને છેતરી નહીં શકે, વળતર ચૂકવવાના નિયમ મુજબ એની પાસેથી પાઈએ-પાઈનો બદલો લેવાશે.

૪. જીવનનાં વિવિધ પરિબળો અસ્થિર અને ચંચળ છે. આપણા જ વિચારો અને આદર્શો પર એના ઘાટ ઘડાયા હોય છે. હવે તો આપણે ખુલ્લું મન રાખી, હંમેશાં કશુંક નવું અને ઉદાત્ત પ્રાપ્ત કરવા મથવાનું છે, તકોને પારખવાની છે. મંજિલ કરતાં પંથમાં વધારે રસ દાખવવાનો છે, કારણ કે પ્રાપ્તિ કરતાં પુરુષાર્થમાં વધારે આનંદ છુપાયેલો છે.
૫. તમે તમારી જાતને ધનપ્રાપ્તિ ખેંચી લાવનારું લોહચુંબક બનાવી શકો. તમે પોતે જ ધનચુંબક પણ તે માટે સૌથી પહેલાં તો તમારે એ વિચારવું પડશે કે બીજા માટે તમે પૈસા કેવી રીતે બનાવી શકશો. જો તમારામાં નિરીક્ષણ-પરીક્ષણશક્તિ હશે, તકોને ઝડપી લેવાની આવડત હશે, તો આ બધાંનો લાભ ઉઠાવી બીજાને મદદરૂપ થવાની એક મહાન સિદ્ધિને તમે વરશો. અને એકને માટે જે લાભદાયક છે, તે બધા માટે લાભદાયક જ સિદ્ધ થશે.
૬. ઉદાર વિચારમાં શક્તિ અને સામર્થ્ય છુપાયેલાં છે, જ્યારે સ્વાર્થી વિચારમાં અલગાવ અને એકલપેટાપણાનાં જંતુ સમાયેલાં છે. એ બધું વેરવિખેર કરી નાશનોતરશે. મોર્ગન, રોથચાઈલ્ડ જેવા બીજા અનેક ધનિકો એ કેવળ ધન વહેવડાવવાની નહેરો માત્ર છે. લખલૂટ ધન આવે ને જાય, ધનને બહાર જતું અટકાવાશે તો ભયાનક પરિણામ આવશે. બેઉ પ્રક્રિયા ચાલુ રહેવી જોઈએ. મેળવવા માટે આપવું પડે છે, આટલી વાત સમજી લેવાથી એક મહાન સફળતા પ્રાપ્ત થાય છે.
૭. સર્વ સત્તાધીશ પરમાત્માને આપણે જો પુરવઠાનું મુખ્ય કેન્દ્ર સમજી શકીએ તો આપણે આ પુરવઠા સાથે આપણો સંબંધ એવી રીતે જોડી શકીએ, જેથી આપણે નિરંતર મેળવતા

રહી શકીએ. આપવાથી મળે છે. એ વાતનો આપણને ખ્યાલ આવશે. આપવું એટલે કે સેવા કરવી. ધનિક પૈસા આપે, વેપારી માલ આપે, સાહિત્યકાર વિચાર આપે, કારીગર એની કળાકુશળતા, પ્રત્યેક પાસે આપવા માટે કાંઈક ને કાંઈક છે જ. જેટલું વધારે આપીએ, તેટલું વધારે પામીશું. અને જેમ જેમ વધારે સમૃદ્ધ થવાય, તેમ તેમ આપવાની શક્તિ પણ વધતી જાય છે. પરંતુ થાય છે એવું કે મોટા ભાગના લોકો વિચારવાની બાબત થોડા લોકો પર છોડી દે છે, એટલે એ થોડા લોકો જ પોતાના પ્રદેશનાં તમામ સત્તા-સંપત્તિ પોતાના ભણી ખેંચી લઈ કરોડો લોકો પર પોતાનું વચસ્વ જમાવે છે. આવું ન ચાલે. સર્જનાત્મક વિચાર સાવધાની અને એકાગ્રતા માંગી લે છે.

૮. ધનિકો વધારે મેળવે છે, કારણ કે તે વધારે આપે છે. તે પોતે સતત વિચારતો રહે છે. તે વિચારવાનું કામ બીજા કોઈ પર છોડતો નથી. ફાયદો કેવી રીતે થશે એ અંગે એ સતત મથામણ કર્યા કરે છે. તમને એ પૂછે અને તમે કોઈ માર્ગ સૂચવો તો એના પર અમલ કરી એ હજારો-લાખો લોકો ફાયદો કરી શકે તેવાં સાધનો અપનાવે છે. લોકો જેટલું પામશે, તેના પ્રમાણમાં એ પણ મેળવશે. મોર્ગન, રોકફેલર, કાર્નેગી કે રોથચાઈલ્ડ જેવા ધનપતિઓ અઢળક નાણું એટલા માટે ન કમાઈ શક્યા કે બીજા માટે તેઓએ પૈસા ખર્ચ્યા. એથી ઊલટું, બીજા લોકો માટે તેઓએ પૈસા બનાવ્યા એટલે જ તેઓ દુનિયાના ટોચના ધનપતિ બની શક્યા.

૯. સાધારણ માણસ કદી ઊંડાણપૂર્વક વિચારતો નથી. એ બીજાના વિચારો સ્વીકારી લે છે અને એ જ દોહરાવતો રહે છે. પોપટની જેમ એ રટતો રહે છે. કોઈ પણ બાબતમાં

લોકમત ઘડવો હોય તો જે પદ્ધતિ અપનાવાય છે તેને સમજીએ તો આ વાત તરત સમજાઈ જશે. મોટા ભાગના લોકોનું વલણ એવું રહે છે કે કોઈ પણ વિચારવાની બાબત આવે તો તે થોડા લોકો પર છોડી દે છે. એટલે પછી એ થોડા લોકો જ પોતાના પ્રદેશની તમામ સત્તા પોતાના હાથમાં ખેંચી લઈ કરોડો લોકો પર પોતાનું વર્ચસ્વ જમાવે છે. આવું ન ચાલે. વિચારો પાસેથી કશુંક સર્જાય તેવું માંગતાં હોઈએ તો તે પ્રત્યે એકાગ્રતા દાખવવી જ જોઈએ.

૧૦. આ એકાગ્રતાની શક્તિને ધ્યાન કહેવાય છે. સંકલ્પ શક્તિના આધારે આ શક્તિ નિર્માય છે. આ કારણે આપણે ઈચ્છતા ન હોઈએ તેવી કોઈ પણ બાબત પર વિચારવા કે ધ્યાન કેન્દ્રિય કરવા આપણે ના પાડી દઈશું. ઘણા લોકો હંમેશાં નકારાત્મક, દુઃખ, નિરાશા અને પ્રતિકૂળતા અંગે જ વિમાસતાં રહે છે. વિચાર સૃજનશીલ હોવાને લીધે આવાં નકારાત્મક વલણો જીવનમાં વધારે નિરાશા અને દુઃખ ઊભાં કરે છે. એના સ્થાને, આપણે જ્યારે કોઈ સફળતા પ્રાપ્ત કરીએ છીએ ત્યારે સ્વાભાવિક રીતે આપણે એ પરિણામો પર વિચાર કેન્દ્રિત કરીએ છીએ અને એના ફળરૂપે વધુ સફળતા પ્રાપ્ત કરીએ છીએ.
૧૧. આ સિદ્ધાંતનો વેપારમાં કેવી રીતે અમલ થાય એ અંગે શ્રી એકિન્સન "એડવાન્સ થોટ"માં કહે છે :
૧૨. 'આત્માને બીજા કોઈ પણ નામે ઓળખો, પણ એ આપણી ચેતનાનો મન, બુદ્ધિનો સારગર્ભ છે. આ આત્મામાં જ અંતિમ સત્ય, સાચો યથાર્થ છુપાયેલો છે.'
૧૩. આ વાત જો સ્વીકારીએ તો, આત્મા અંગેની સાચી સમજ કેળવીને એના નિયમોને જાણી લેવા તે કોઈ પણ વહેવારુ

માણસ માટે સૌથી વહેવારુ બાબત ગણાશે . જગતના વહેવાર ડાહ્યા લોકો આ વાતને જો સમજી શકે તો કેટલો મોટો ફરક પડે જગતનાં વહેવાર ડાહ્યા લોકો પોતે જ્યારે કશીક ઊણપ અનુભવે ત્યારે આધ્યાત્મિક બાબતો મેળવવાના યોગ્ય સ્થાન તથા પ્રક્રિયાને સમજીને અમલમાં મૂકે તો ? આ લોકો કાંઈ મૂરખા નથી. તમામ સિદ્ધિઓનું જે મૂળ છે, તે તરફ માત્ર ધ્યાન દોરવાની જરૂર છે.

૧૪. મને એક સચોટ ઉદાહરણ જ આપવા દો. એક માણસને હું હમેશાં ભારે ભૌતિકવાદી માણસ તરીકે ઓળખતો હતો. જીવનમાં તેણે કેટલીક સિદ્ધિઓ અને કેટલીક નિષ્ફળતાઓ પ્રાપ્ત કરી હતી. છેલ્લે હું એને જ્યારે મળ્યો ત્યારે એના અગાઉના બનાવો કરતાં મેં એને થોડો વધારે નિરાશ અને હતાશ જોયો. જાણે સાવ કાંઠે આવીને ઊભો રહ્યો હોય તેવો એ ભાંગી પડેલો. એની ઉંમર પણ હવે ઢળતી વયે પહોંચવા આવી હતી. એટલે નવા વિચારો પણ પહેલાંની જેટલા આવે એ શક્ય નહોતું.

૧૫. તેણે મને સાર કહ્યો, “મને લાગે છે કે વેપારમાં જે કાંઈ નિષ્પન્ન થાય છે, તેનો છેવટનો આધાર તો વિચાર જ છે. કોઈપણ મૂર્ખ માણસ આટલું તો જાણે જ, પણ આજકાલ મને વિચારો અને સારા વિચારો ખૂબ ઓછા આવે છે. પરંતુ જો આ ‘વ્યાપક ચેતના’વાળી વાત સાચી હોય તો વિશ્વચેતના સાથે સંપર્ક સાધીને વ્યક્તિ એમાં રહેલા સારા વિચારોને પ્રાપ્ત કરી શકે. આવા સારા વિચારો મેળવીને મારા જેવો વેપારી દુનિયાનો માણસ તેનો વહેવારુ ઉપયોગ કરી મોટી સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી શકે. હું આ દિશામાં મહેનત કરવાનો છું.”

૧૬. આ બે વર્ષ પહેલાંની વાત. થોડા દિવસ અગાઉ મેં મારા એક મિત્રને એના વિષે પૂછ્યું કે પાછો એ યથાવત્ થઈ ગયો કે નહીં ? ત્યારે મારા મિત્રે કહ્યું : "કેમ, આવું પૂછો છો ? તમે એની સફળતા વિષે જાણતા નથી ? અરે, કેટલી મોટી કંપનીમાં મોટા પદ પર ગોઠવાઈ ગયો ! તેણે એ કંપનીને એક મોટો વિચાર આપ્યો. હવે તો એ કરોડપતિ થવા તરફ આગળ વધી રહ્યો છે અને આવડી મોટી સિદ્ધિ એણે અઢાર મહિનામાં પ્રાપ્ત કરી." મેં તપાસ કરી તો હકીકત સાચી હતી અને ઉપરોક્ત વાતમાં લગીરે અતિશયોક્તિ નહોતી.
૧૭. હવે તમને શું લાગે છે ? મને એવું લાગે છે કે એ માણસે પરમ ચેતના સાથે સીધો સંપર્કતંતુ સાધી શક્તિ પ્રાપ્ત કરી અને એનો ઉપયોગ તેણે પોતાના વેપારમાં કર્યો.
૧૮. શું તમને આ વાત અપવિત્ર અને ઈશ્વરની નિંદા કરનારી લાગે છે ? આશા રાખું કે, નહીં. હું એવું કહેવા નથી માંગતો. પરમતત્ત્વના સિદ્ધાંતમાં કોઈ વ્યક્તિકરણ કે 'ભગવાન' જેવું લાગતું હોય તો કેવળ 'સત્તા' કે આત્મા કહો, કારણ કે છેવટે આ માણસ પણ આત્માનો જ એક આવિર્ભાવ છે તેમ ગણાશે. પોતે આત્માનો આવિર્ભાવ હોવાને લીધે પોતાના મૂળ રૂપ સાથે કાંઈક તો મળતાપણું એનામાં હશે, કાંઈ નહીં તો સર્વસત્તાનો એક અંશ તો તેનામાં હોય ! એ મૂળકેન્દ્ર સાથે સંવાદ સાધીને તેણે આ શક્તિ મેળવી. આપણે બધા આવું જ કરતાં હોઈએ છીએ, પણ આ માણસે વધારે ઉત્કટતાપૂર્વક આખી પ્રક્રિયા ચલાવી અને વહેવારમાં એનો ઉપયોગ કર્યો.
૧૯. એની પ્રક્રિયા અંગે મને વધારે ખબર નથી. વહેલી તકે

હું એનો સંપર્ક સાધવા ઈચ્છું છું. પરંતુ એને જરૂરી વિચારો માટે તેણે અનંત પુરવઠાનો સંપર્ક જ સાધ્યો એટલું નથી. પરંતુ પોતે એક આદર્શમય ચિત્રની ધારણા કરી વિચારરૂપે આલેખી જોવાનો પ્રયત્ન કર્યો, ફરી ફરી પોતાના કલ્પનાચિત્રને એણે મઠાર્યા કર્યું. આ જ દિશામાં એણે કામ કર્યું હશે, તેવું મને લાગે છે, કારણ કે બે વર્ષ અગાઉની વાતચીતમાં આબધી પ્રક્રિયા આવતી હતી. પરંતુ સૃજનશીલ વિચારોને પ્રગટ કર્યા હોય તેવા બીજા કિસ્સાઓમાં આવી પ્રક્રિયા અપનાવ્યા હોવાની મને જાણ છે.

૨૦. જે લોકોને પરમ સત્તાને, પરમ શક્તિને આવી વહેવારુ અને લૌકિક બાબતોમાં વાપરવાના વિચાર અંગે વાંધો હોય તેવા લોકોએ સમજવું જોઈએ કે આવી પ્રક્રિયા માટે એ પરમ શક્તિની અનુમતિ ન હોત તો એ પોતે જ મદદરૂપ ન થાત. પરમ પ્રભુ પોતાની કાળજી લેવા સ્વયંસમર્થ છે.
૨૧. આધ્યાત્મિકતા એ તદ્દન વહેવારુ ચીજ છે, ખૂબ વહેવારુ છે. તે આપણને શીખવે છે કે આત્મા એ જ સાચી ચીજ છે, એ જ સર્વસ્વ છે, અને આત્મા પોતે ધારે એ રીતે કોઈ પણ પદાર્થને રૂપ, રંગ, આકાર આપી શકે. આધ્યાત્મિકતા એ જગતની સૌથી વધારે વાસ્તવિકતા - એક માત્ર વાસ્તવિક અને નરી વ્યવહાર્ય ચીજ છે !
૨૨. હવે આ હકીકત પર ધ્યાનસ્થ થાઓ કે માણસ એ આત્મવાન શરીર નથી, બલકે એ શરીરધારી આત્મા છે. અને આ જ કારણે જે આધ્યાત્મિક નથી, તેવી કોઈ પણ બાબતમાં તેની ઈચ્છાઓ અંતિમ સંતોષ પામી શકતી નથી. એટલા માટે પૈસાનું એટલું જ મહત્ત્વ છે કે તે આપણને જોઈતી પરિસ્થિતિ ઊભી કરી આપે. આ પરિસ્થિતિ અનુકૂળ હોવી

જોઈએ. આવી સુમેળભરી પરિસ્થિતિ માટે અખૂટ પુરવઠો જોઈએ. તેમાં કાંઈ અંતરાય આવે તો આપણને સમજાવું જોઈએ કે કશીક પાયાની ચીજની ખામી છે. ધનનો આત્મા છે સેવા. જો સેવા અધૂરી પડે તો પૈસો ઓછો થવાનો. એટલે જેવો સેવાનો વિચાર આવશે, પુરવઠાની બંધ નહેરો ખૂલી જશે, પ્રવાહ પાછો વહેતો થશે અને તમને જાણીને સંતોષ થશે કે આધ્યાત્મિક સાધના એ નિતાંત વ્યવહારની સાધના છે.

પ્રશ્નોત્તરી : વિભાગ -- ૨૩

૨૨૧. સફળતાનો પ્રથમ નિયમ શો છે ? -

સેવા.

૨૨૨. આપણે કેવી રીતે મોટામાં મોટી સેવા કરી શકીએ ?

ખુલ્લું મન રાખીને. મુકામ કરતાં યાત્રામાં, પ્રાપ્તિ કરતાં પુરુષાર્થમાં વધારે રસ દાખવીને.

૨૨૩. સ્વાર્થભર્યા વિચારનું શું પરિણામ આવે છે ?

તેમાં સર્વનાશનાં જંતું સમાયેલાં છે.

૨૨૪. આપણી મહાનતમ સફળતા કેવી રીતે પ્રાપ્ત થાય ?

આ હકીકતને આત્મસાત્ કરીને કે જેટલું મેળવવું જરૂરી છે, તેટલું જ આપવું જરૂરી છે.

૨૨૫. મહાન સંગઠકોને મહાન સફળતા કેમ મળે છે ?

કારણ કે તેઓ પોતે જ વિચાર કરે છે.

૨૨૬. શા માટે પ્રત્યેક દેશમાં બહુમતી લોકો થોડા લોકોને આધીન રહી તેમનાં હથિયાર બનીને રહે છે ?
કારણ કે બહુમતી થોડા લોકો પર પોતાનું બધું વિચારવાનું છોડી દે છે.
૨૨૭. દુઃખ અને ખોટ ઉપર જ વિચાર્યા કરવાથી શું પરિણામ આવે છે ?
વધારે દુઃખ અને વધારે હાનિ.
૨૨૮. ફાયદા પર વધારે વિચાર્યા કરીએ તો ?
વધારે ફાયદો.
૨૨૯. આ સિદ્ધાંતનો ઉપયોગ વેપારી ક્ષેત્રમાં થઈ શકે ?
આ જ એક એવો સિદ્ધાંત છે, જે અમલમાં મુકાયો છે અને મુકાશે. આના સિવાય બીજો કોઈ સિદ્ધાંત નથી. પરંતુ અભાનતાપૂર્વક એ અમલમાં મુકાય, તો પરિસ્થિતિમાં ફેર પડતો નથી.
૨૩૦. આ સિદ્ધાંતનું વહેવારુ પરિણામ શું આવે છે ?
સફળતા તો પરિણામ છે. એ કાંઈ કારણ નથી. આપણે કાંઈ પરિણામ મેળવવા માંગતા હોઈએ તો આપણે કારણ સિદ્ધ કરવું પડે અથવા તો વિચાર કે સંકલ્પ, એના દ્વારા સિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરી શકાય.

કોઈ પણ ઉદ્દેશ પર એકાગ્રતાપૂર્વકનો વ્યવસ્થિત વિચાર કરાયો હોય તો જ તે ઉદ્દેશ પ્રત્યક્ષપણે સાકાર થાય છે, આવાત આપણને સમજાઈ ગઈ છે, એને પરિણામે આપણા ગતિશીલ પ્રયોગના પરિણામ વિષે આપણે સંપૂર્ણપણે નિશ્ચિત હોઈએ છીએ.

-ફાંસીસ લેરીમેર વોર્નર

વિભાગ ૨૪

આ વિભાગમાં અધ્યાત્મવિદ્યા અથવા અતિભૌતિકશાસ્ત્રના સમગ્ર સિદ્ધાંતને, શાસ્ત્રને અને તેના અમલીકરણને સમજાવ્યું છે. સંવાદ કેવી રીતે સાધવો અને સમૃદ્ધિ કેવી રીતે મેળવવી, વળી વિવિધ સંજોગોને વર્ણવી તેને કેવી રીતે બદલવા કે દૂર કરવા તે પણ આમાં સમજાવ્યું છે. કોઈ પણ મુશ્કેલી કયા એક જ ઉપાયથી દૂર કરી શકાય છે, તે ગુરુચાવી સમજાવી જે લોકો સમજી શકે તેવા શાણા, ઘટનાને જીરવી શકે તેવા ખમતીઘર, પોતાના નિષ્કર્ષને અનુસરી શકે તેવા નિશ્ચલ અને સદૈવ સમર્પિત થઈ શકે તેવા દેઢ માણસો આ ચાવીને હાથ કરવા કટિબદ્ધ થઈ શકે, એ વાત કહી છે.

આ અંતિમ વિભાગ છે. જો તમે અત્યાર સુધી એકેએક કસરત સૂચવ્યા મુજબ દરરોજ થોડા સમય માટે પણ કરી હશે તો તમે અનુભવ્યું હશે કે તમે જેવું જીવન ઈચ્છો છો તેવું પ્રત્યક્ષ

આચરીને મનપસંદ જીવન પ્રાપ્ત કરી શક્યા હશો.

જાણે ઈશ્વરી વરદાન મળ્યું હોય તેવું છે આ જ્ઞાનનું ફળ એ 'સત્ય' છે, જે માણસને પ્રત્યેક મર્યાદા અને ઊણપમાંથી જ નહીં, ચિંતા, ઉદ્વેગ અને દુઃખમાંથી પણ બચાવે છે. આ વિશ્વપ્રવર્તક કાનૂનને કોઈ વિશિષ્ટ વ્યક્તિ સાથે લેવાદેવા નથી. કે તમારા ભૂતકાલીન વિચારો કે આદતો શી હતી તેમાં પણ ગયા સિવાય તમારા માટે તે એક રાજમાર્ગ કંડારી આપે છે.

જો તમે ધાર્મિકતા તરફ ઢળતા હો, તો જગતના અત્યંત મહાન ધર્મ પુરુષે ધર્મના માર્ગે જવાનો એવો સરળ પંથ દોરી આપ્યો છે કે સૌ કોઈ એ માર્ગે જઈ શકે. જો તમે ભૌતિક વિજ્ઞાન તરફ ઢળતા હો તો અહીં બધું કામ ગણિતશાસ્ત્રના ચોક્કસ ધારાધોરણથી જ ચાલે છે. જો તમે તત્ત્વજ્ઞાની હશો તો પ્લેટો કે ઈમર્સન તમારો ગુરુ થશે, પરંતુ આ બધા સંજોગોમાં તમે ગુરુચાવી દ્વારા એવી શક્તિ પામશો, જ્યાં વિકાસને કોઈ સીમા નથી.

જે રહસ્યને પામવા પુરાણ પુરુષોએ વ્યર્થ પ્રયાસ કર્યો, તે જ રહસ્ય આ ગુરુચાવીને સમજવાથી પ્રાપ્ત થાય છે, કારણ કે ખાણમાં પડેલા સુવર્ણને હૃદય અને હાથમાં કેવી રીતે લાવી શકાય તે વાત અહીં સમજાય છે.

૧. વૈજ્ઞાનિકોએ જ્યારે નક્ષત્રમાળાના કેન્દ્રમાં પડેલા સૂર્યને સ્થાપ્યો અને પૃથ્વી એની આસપાસ ફરી રહી છે તેમ કહ્યું, ત્યારે આ બાબત અંગે ભારે આશ્ચર્ય અને વિરોધનો વંટોળિયો જાગ્યો. દેખીતી રીતે જ આ તથ્ય ખોટું સિદ્ધ થતું હતું. આકાશમાં રોજેરોજ આ પારથી પેલે પાર જતો સૂરજ ! એનાથી વધારે સાબિતી બીજી કઈ જોઈએ ? કોઈ પણ માણસ એને ડુંગરને પેલે પાર નીચે ડૂબી જતો જોઈ શકે. આટલી નગ્ન હકીકત ! વિદ્વાનો ગુસ્સે ભરાયા, અને

વૈજ્ઞાનિકોએ પણ આ વાતને નકામી કહી કચરાની ટોપલીમાં ફગાવી દીધી, તેમ છતાં ય, છેવટે સૌ કોઈના દિમાગમાં છેવટે તો આ વાત સ્થિર થઈને જ રહી કે સૂર્ય સ્થિર છે અને પૃથ્વી એની ફરતાં ફરે છે.

૨. આપણા દરવાજે મૂકેલી ઘંટડીને અવાજ કરનારા સાધન તરીકે ઓળખીએ છીએ, પરંતુ આપણે સૌ જાણીએ છીએ કે ઘંટડી તો માત્ર હવામાં તરંગો પેદા કરવાનું કામ કરે છે, જ્યારે એક સેકન્ડના સોળના હિસાબે તરંગો પેદા થાય છે, ત્યારે આપણને અવાજ સંભળાય છે, સેકન્ડના ૩૮,૦૦૦ તરંગો પેદા થાય ત્યાં સુધી ધ્વનિ સાંભળી શકાય છે. જ્યારે તરંગ આ આંકડાને પાર કરી જાય, ત્યારે ફરી શાંતિ નિર્માણ થાય છે. આ ઉપરથી સમજાય છે કે ધ્વનિ ઘંટડીમાં નથી, બલકે આપણા ચિત્તમાં છે.

૩. આપણે કહીએ છીએ કે સૂર્ય પ્રકાશ આપે છે. પરંતુ આપણે જાણીએ છીએ કે એ એક એવી શક્તિ ફેંકે છે, જે ઈથરમાં સેકન્ડના ચારસોના હિસાબે તરંગો નિર્માણ કરે છે. આપણે જેને 'પ્રકાશ' કહીએ છીએ, તે તો ફક્ત આ ઉર્જાનો એક પ્રકાર છે અને આ મોજાંની ગતિને પરિણામે આપણા ચિત્તમાં જે સ્પંદન થાય છે, તે જ પ્રકાશ છે, જ્યારે તરંગોનું પ્રમાણ વધે છે, ત્યારે પ્રકાશના રંગ બદલાય છે. ગતિ મુજબ પ્રકાશ રંગ બદલે છે. આ જ રીતે આપણે ગુલાબને લાલ, ઘાસને લીલું અને આકાશને ભૂરું કહીએ છીએ, પરંતુ વાસ્તવમાં રંગો તો કેવળ આપણા ચિત્તમાં છે અને પ્રકાશનાં મોજાંની ગતિને પરિણામે અનુભવાતાં સ્પંદન છે. સેકન્ડના ૪૦૦ × (૧૦,૦૦,૦૦૦)^૩ ની ગતિમાં તરંગો પેદા થાય ત્યાર પછી પ્રકાશનો પ્રભાવ નથી રહેતો, પરંતુ ગરમીનો અનુભવ

થાય છે. એટલે આટલું સ્પષ્ટ થાય છે કે પદાર્થોની વાસ્તવિકતાઓ અંગે આપણી ઈન્દ્રિયો પર આધાર રાખી શકાય નહીં. જેવું દેખાય છે તેવું જ સાચું હોય તો તો પછી આપણે માનવું પડે કે સૂર્ય ફરે છે, પૃથ્વી ગોળ નહીં પરંતુ સપાટ છે, તારિકાઓ વિશાળ સૂર્યો નહીં પરંતુ પ્રકાશના ઝીણાં ઝીણાં કણ છે.

૪. કોઈ પણ વિજ્ઞાનના શાસ્ત્ર અને એના અમલીકરણને સમજવા માટે તમને તમારો પોતાનો અને જે જગતમાં તમે જીવો છો, તે બંનેનો સંદર્ભ જોઈએ, એટલે આરોગ્ય અંગે કાંઈ સમજવું હોય તો તમારે આરોગ્ય અંગે વિચારવું પડે, અને આવું કરતી વખતે તમારી ઈન્દ્રિયોના અનુભવને ઊલટાવવો પડે.

૫. પ્રત્યેક રોગ, માંદગી કે નબળાઈ ફક્ત ખોટા ચિંતનમાંથી પરિણમે છે, આ વાત જાણ્યા પછી તમને મુક્ત કરનારું સત્ય હાથ લાગ્યું હશે. ડુંગરાઓને પણ હટાવી શકાય, જો આ ડુંગરાઓ કેવળ સંદેહો, શંકા-કુશંકા, ભય કે અવિશ્વાસને પરિણામે સર્જાતી મનની ભૂતાવળ હોય તો તે કેવળ આભાસ માત્ર છે અને એને માત્ર હઠાવી જ નહીં, દરિયામાં પણ ફેંકી દઈ શકાય.

૬. આ બધાં કથનોમાં રહેલા સત્યને આત્મસાત્ કરવું એ જ છે તમારી સાચી સાધના. આ જો થઈ જશે પછી સત્ય જ પોતાનો રસ્તો કાપશે.

૭. જે લોકોએ માનસિક ચિકિત્સા દ્વારા પોતાના રોગો મટાડ્યાં છે, તેમણે આ સત્ય આત્મસાત્ કર્યું છે. તેઓએ પોતાના તેમજ અન્યનાં જીવનમાં આ સત્યને ચરિતાર્થ કર્યું છે.

તેઓ જાણે છે કે સૃષ્ટિમાં સર્વત્ર ચૈતન્ય, આરોગ્ય અને સમૃદ્ધિ પથરાયલા પડ્યાં છે અને જે લોકો રોગ કે બીજા કોઈ અભાવની વાત કરે છે તેઓ સૃષ્ટિના આ મહાન કાનૂનને જાણતા જ નથી.

૮. બધી જ પરિસ્થિતિઓનો મૂળાધાર આપણું ચિંતન, આપણા વિચારો છે, એટલે બધી જ બીમારીઓ અને અભાવ પણ માનસિક સંજોગો જ છે, જેમાં માણસ સત્યને પકડી શકતો નથી. આટલી ભૂલ સુધારી લેવાય તો સંજોગો પલટાવી શકાય.
૯. આ ભૂલ સુધારવા માટે ધ્યાન મૌનમાં બેસીને સત્યને પામવાનું છે. બધામાં એક જ પ્રકારનું ચિત્ત છે, એટલે કોઈ પણ વ્યક્તિ આ સાધના કરી શકે. તમારા ઈષ્ટ સંજોગોનું મનોમય ચિત્રણ ખડું કરતાં તમને આવડતું હશે તો બધું એકદમ સરળ અને ઝડપી થઈ જશે. નહીંતર પછી સત્યને પામવા માટે દલીલ દ્વારા બુદ્ધિને સમાધાન કરાવવું પડશે.
૧૦. યાદ રાખો કે આ સૌથી વધારે અગમ્ય દુર્બોધ અને ભવ્ય કથન છે. યાદ રાખો કે ગમે તેવી મુશ્કેલી ઊભી થાય, ગમે તે એની સાથે સંકળાયેલું હોય, તમારા માટે તમે પોતે જ દર્દી છો અને તમારે તો કેવળ તમારી જાતને જ સત્ય ગળે ઉતારવાનું છે.
૧૧. વિદ્યમાન પ્રત્યેક અધ્યાત્મ-શાસ્ત્રને અનુરૂપ એવું આ વૈજ્ઞાનિક કથન છે, આના સિવાય બીજી કોઈ પણ રીતે કાયમી પરિણામો લાવી શકાયાં નથી.
૧૨. એકાગ્રતા અને ધ્યાનના કોઈ પણ પ્રકાર દ્વારા તમે સત્યને પામી શકો.

૧૩. તમે કોઈને મદદરૂપ થવા ઈચ્છતા હો, અથવા તો કોઈ અભાવ, મર્યાદા કે ક્ષતિને દૂર કરવા ઈચ્છતા હો તો પેલી વ્યક્તિ અંગે વિચારવાની જરૂર નથી, એને મદદ કરવાનો આશય માત્ર જ પૂરતો છે. એ શુભાશય દ્વારા જ તમે એની સાથે માનસિક સંપર્કનો તંતુ જોડી શકશો. પછી તમારા ચિત્તમાં કોઈ પણ પ્રકારનો ભય, સંદેહ કે ક્ષતિ અનુભવાતી હોય તો તેમને દૂર કરો. બસ, તમે જોશો કે પરિણામ હાજરાહજૂર છે અને પેલી વ્યક્તિનું સંકટ ટળી ગયું છે.
૧૪. પરંતુ યાદ રાખવું ઘટે કે વિચાર પોતે સર્જક છે અને એટલે જ જ્યારે જ્યારે તમારા ચિંતનમાં વિસંવાદી પરિસ્થિતિ અંગેના વિચારો જાગે ત્યારે તમારે સમજવું જોઈએ કે આવી બેસૂરી પરિસ્થિતિ એ માત્ર ભ્રમણા છે, ઉપરઉપરની ભ્રામક છે તરામણી પરિસ્થિતિ છે, એ કાંઈ વાસ્તવિક નક્કર પરિસ્થિતિ નથી. વાસ્તવિક અને નક્કર હકીકત તો છે આત્મતત્ત્વ, અને એ કદીય ઓછું-અધૂરું હોઈ જ ના શકે.
૧૫. વિચાર એ ઊર્જાનો એક પ્રકાર છે, આંદોલનનો એક તરંગ. પરંતુ સત્યના વિચારના સર્વાધિક તરંગો ઊઠે છે અને જે રીતે પ્રકાશ અંધકારના કણોકણનો નાશ કરે છે, એ રીતે સત્ય વિચાર ક્ષતિમાત્રની પૂર્તિ કરે છે. સત્ય ઝળહળે, પછી ભૂલ ઊભી રહી શકે નહીં, જેથી તમે સત્યને પૂર્ણપણે પામી શકો. આને પરિણામે તમે દરેક પ્રકારની ઊણપો, ક્ષતિઓ, મર્યાદાઓ અને વ્યાધિઓને બાંધી શકશો.
૧૬. બાહ્ય જગતમાંથી આપણને સત્યની સમજણ લાધી ના શકે, કારણ કે બાહ્ય જગત સાપેક્ષ છે, જ્યારે સત્ય નિરપેક્ષ છે, શાશ્વત છે, એટલે આપણે તેને આંતરિક જગતમાં જ પામવું રહ્યું.

૧૭. સત્યને સમજવા માટે મનને એવી રીતે કેળવવું રહ્યું કે એ સાચી હકીકતો જ પ્રગટ કરે. આવું જો આપણે કરી શકીએ તો સમજવું કે આપણે પ્રગતિ કરી રહ્યા છીએ.
૧૮. શાશ્વત સત્ય આ છે કે 'હું' પરિપૂર્ણ છે, સંપૂર્ણ છે. સાચો 'હું' આધ્યાત્મિક છે અને એટલે જ એ પૂર્ણતાથી લગીરે ઓછો હોઈ ન શકે. એને કદી ય કોઈ મર્યાદા કે ઊણપ કે અનારોગ્ય હોઈ ના શકે. કોઈ પ્રતિભાશાળી વ્યક્તિનાં મૂળ એના મગજના કોશોની ગતિમાં નથી, બલકે એ તો પ્રેરિત વિભૂતિ છે, એને પરમતત્ત્વની સાથે સંબંધ છે. પરમચેતના સાથેની આ એકતાનું ભાન હોવું તે જ આપણું સામર્થ્ય છે. બધી જ પ્રેરણા, બધી પ્રતિભા આ પરમની સાથેના વ્યક્તિના ઐક્યમાંથી પરિણમે છે. આ તારણો દૂરંદેશી છે અને એનો પ્રભાવ આવનારી અનેક પેઢીઓ પર પડતો રહેશે. આ સત્ય તો દીવાદાંડીરૂપ છે, જે અગણિત લોકોને માર્ગ દેખાડતું રહેશે.
૧૯. પરમ સત્ય એ કાંઈ તાર્કિકતા, પ્રયોગો કે નિરીક્ષણોની પ્રક્રિયામાંથી નિર્માણ થયેલું સત્ય નથી. આ તો વિકસિત, ઊર્ધ્વગામી ચેતનાનો પરિપાક છે. આ સત્યને તમે પોતે કેટલું આત્મસાત્ કરી શક્યા છો, કેટલું જીરવી શક્યા છો તેના આધારે તમારું જીવન, તમારાં કાર્યો અને જગત પર તમારો પ્રભાવ નિર્ધારિત થશે, કારણ કે સત્ય સંપ્રદાય કે પંથમાં પ્રગટ નથી થતું, એ તો પ્રગટે છે પ્રત્યક્ષ આચરણમાં.
૨૦. સત્ય ચારિત્ર્યમાં ઝળહળે છે. માણસનું ચારિત્ર્ય જ એના ધર્મનું ભાષ્ય કરે. એ જે આચરે છે તે જ સત્ય. એના પોતાના વ્યક્તિત્વમાં સત્ય પ્રતિપાદિત થશે. જો કોઈ માણસ એના પોતાના નસીબને ભાંડે છે તો એ પોતે પોતાને જ અન્યાય

કરે છે, કારણ કે જે વાસ્તવિક સત્યો એના જીવનપથ પર ખુલ્લાં અને નિર્વિવાદ બનીને ઊભાં હતાં, તેમનો પણ તેણે અસ્વીકાર કર્યો.

૨૧. આપણા સુષુપ્ત મનમાં કેટલાય અકસ્માતો અને વિષમ સંજોગો પહેલેથી જ અમૂર્ત રૂપે ઘર ઘાલી ગયા હોય છે, જે એવી જ પરિસ્થિતિને પોતાના તરફ સતત ખેંચ્યા કરે છે. આ જ રીતે આપણું ભાવિ ઘડાય છે. આપણને આપણા જીવનમાં જે કોઈ ઊણપો સાલતી હોય, તેનાં મૂળ જો આપણે આપણી ભીતર શોધીશું તો આપણને સમજાશે કે બહાર જે કાંઈ ઘટનાઓ સર્જાઈ, તેનાં મૂળિયાં તો આપણી અંતઃસ્થિતનામાં જ પડ્યાં હતાં.
૨૨. આ જ એ સત્ય છે જે આપણને 'મુક્ત' કરે છે અને આ સત્યનું ભાન થવાથી જ આપણે પ્રત્યેક મુશ્કેલીને નિવારવા સમર્થ બનીએ છીએ.
૨૩. બાહ્ય જગતમાં જે કોઈ પરિસ્થિતિનો સામનો કરવો પડે છે, તે પરિસ્થિતિનું ઊગમસ્થાન આપણું અંતઃમન છે. એટલે એ મનમાં આદર્શ ચિત્ર રજૂ થતું રહે તો વાસ્તવમાં પણ એવી જ આદર્શ ઘટનાઓ સર્જાઈ શકે.
૨૪. જો તમે ઓછું, અધૂરું, સીમિત ચિત્ર આંકશો તો બાહ્ય જગતમાં તેવું જ પ્રગટ થશે. પરંતુ આપણા મૂળ સ્વરૂપની જેમ બધું પરિપૂર્ણ, સંવાદિત, સમગ્ર અને સ્વસ્થનું ચિંતન કરશો તો બાહ્ય જીવનમાં પણ તેવી જ પરિસ્થિતિ નિર્માશે.
૨૫. વિચાર સૃજનશીલ છે અને સત્ય એ સૌથી વધારે પરિપૂર્ણ વિચાર હોવાને લીધે તમે સત્યને વિચારી સત્યને જ સાકાર કરશો અને જ્યાં સત્ય ઝળહળશે, ત્યાં અસત્ય ટકશે કેવી રીતે ?

૨૬. વૈશ્વિક ચિત્ત, સામૂહિક ચિત્ત એ તમામ હયાત ચિત્તોનો સરવાળો છે. ચિત્તમાં ચૈતન્ય-તત્ત્વ પડેલું છે, કારણ કે ચૈતન્ય બુદ્ધિશાળી છે. એટલે ચિત્ત અને ચૈતન્ય બંને પર્યાય થઈ જાય છે.
૨૭. તમારે જે મુશ્કેલીનો સામનો કરવો પડે છે તે આ છે કે માણસની ચેતના એ વૈયક્તિક નથી. એ સર્વત્ર છે, સર્વવ્યાપી છે. કણકણમાં એ હયાત છે. એવું કોઈ સ્થળ નથી, જ્યાં આ ચેતના ન હોય. એટલે આ ચેતના વૈશ્વિક છે.
૨૮. એટલે જ માણસોએ આ વિશ્વવ્યાપી, સૃજનશીલ સિદ્ધાંતને ઓળખવા 'પરમેશ્વર' જેવો શબ્દ આપ્યો. પરંતુ 'પરમેશ્વર' શબ્દ સાચો અર્થ નથી સમજાવતો. ઘણા લોકો આ શબ્દથી એવું માનવા પ્રેરાય છે કે પરમેશ્વર એ કોઈ આપણી બહારી ચીજ છે. હકીકતમાં એથી ઊલટું જ છે. આપણું જીવન એ જ પરમેશ્વર છે. એના વગર તો આપણે લાશ છીએ. આપણા ધબકાર જ એના વગર અટકી જાય. શરીરમાંથી ચેતના ગઈ, તો પછી આપણું શું અસ્તિત્વ ? એટલે ચેતના જ આપણું સર્વસ્વ છે.
૨૯. આ ચેતનાની એક માત્ર પ્રવૃત્તિ છે ચિંતન. એટલે જ વિચારો સર્જક હોવા જોઈએ, કારણ કે ચેતના પોતે સર્જક છે. બધાને આ સર્જનશક્તિ મળેલી છે, એ અવૈયક્તિક છે, પરંતુ આપણું વૈશિષ્ટ્ય એમાં છે કે આપણે કઈ રીતે વિચારીએ છીએ. આપણી પોતાની તેમ જ સમસ્ત જગતની ભલાઈ માટે વિચારવાનું બળ પ્રાપ્ત કરવું તે આપણો પોતાનો પુરુષાર્થ છે.
૩૦. આ હકીકતનું જો ભાન થઈ જાય, એની પ્રતીતિ થઈ જાય તો ગુરુચાવી હાથમાં જ છે. પરંતુ આટલું ધ્યાનમાં રહે

કે જે લોકો સમજી શકે તેવા શાણા હોય, ઘટનાઓને જીરવી શકે તેવા ખમતીઘર હોય, પોતાનાં તારણોને અનુસરવા દૃઢનિશ્ચયી હોય અને જરૂરી ભોગ આપવા માટે પૂરતાં મજબૂત હોય તે જ લોકો આ ક્ષેત્રમાં દાખલ થઈ ભાગ લે.

૩૧. હવે અનુભવવા મથો કે આ એક સાચે જ, અદ્ભુત જગત છે, જેમાં આપણે રહીએ છીએ, અને તમે પોતે પણ એક અદ્ભુત વ્યક્તિ છો અને ઘણા લોકો આ સત્યને પામવા મથે છે. જેટલું વહેલાંમાં વહેલું જાગી, જો આ સત્યને પામશે કે તેમના માટે તો અગાઉથી પૂર્વતૈયારીઓ થઈ ગઈ છે. જે સ્વર્ગમાં જ અનુભવવા મળે તેવું કશુંક, જેને સગી આંખે કદી નિહાળ્યું નથી, કાને કદી સાંભળ્યું નથી, કે નથી તો કદી હૃદયમાં ઊગ્યું એવું કશુંક અભૂતપૂર્વ હાથવગું થઈ ગયાનો અનુભવ થશે. હવે તો તારણ કે નિષ્કર્ષ પર આવવાનો તબક્કો પસાર થઈ ગયો, હવે તો સત્ય અને અસત્ય વચ્ચેની પસંદગી કરવાનો ગાળો આવ્યો છે અને હવે સમજાયું છે કે અત્યાર સુધી જે કાંઈ ઈચ્છાઓ હૈયે જાગી અને જે કાંઈ સપનાં જોયાં તે તો ઝળહળતી વાસ્તવિકતાની માત્ર ઝાંખી જ હતી.

જમીન-જાગીર વારસામાં મેળવી શકાય પણ જ્ઞાન નહીં. પોતાનું કામ કરી આપવા બદલ ધનિક માણસ બીજાને કશુંક ચૂકવી શકે, પરંતુ બીજા પાસે કશું વિચારાવી શકાય નહીં. આત્મવિકાસ ખરીદી શકાતો નથી.

-એસ. સ્માઈલ્સ

૨૩૧. વિદ્યમાન અધ્યાત્મવિદ્યાનું પ્રત્યેક શાસ્ત્ર અને તેનો અમલ કયા સિદ્ધાંત પર આધાર રાખે છે ?
તમારી જાત તથા જે વિશ્વમાં તમે રહો છો તેના 'સત્ય'ના જ્ઞાન પર.
૨૩૨. તમારી જાત સાથે સંબંધ ધરાવતું સત્ય કયું છે ?
મારું સાચું સ્વરૂપ, કે 'અહં' એ આધ્યાત્મિક છે અને તેથી એ કદી ય પૂર્ણ કરતાં ઓછું હોઈ ન શકે.
૨૩૩. ભૂલને મટાડી દેવાનો કારગર ઉપાય શો છે ?
તમે ઈચ્છતા હો તેવી પરિસ્થિતિ નિર્માણ કરવા અંગેના 'સત્ય' અંગે તમારો સો ટચના સોના જેવો વિશ્વાસ અથવા ખાતરી.
૨૩૪. બીજા માટે આપણે આવું કરી શકીએ ?
આપણે જે જગતમાં રહીએ તે જગતનું વૈશ્વિક ચિત્ત અથવા ચેતના એક અને અવિભાજિત છે. એટલે જેવી રીતે પોતાની જાતને મદદ પહોંચાડી શકાય, એ જ રીતે બીજાને પણ મદદરૂપ થઈ જ શકાય.
૨૩૫. વૈશ્વિક ચેતના શું છે ?
હયાતીમાં હોય તેવી તમામ ચેતનાની સમગ્રતા.
૨૩૬. આ વિશ્વચેતના ક્યાં વસે છે ?
આ વિશ્વચેતના સર્વવ્યાપી છે. દરેક સ્થળે એ મોજૂદ છે. એ ના હોય તેવું કોઈ સ્થાન જ નથી. એટલે તે આપણી ભીતર પણ છે. એ છે આપણું અંતર્જગત. એ જ છે આપણો આત્મા, અને આપણો પ્રાણ.

૨૩૭. વિશ્વચેતનાનું સ્વરૂપ કેવું છે ?

એ આધ્યાત્મિક પણ છે અને સર્જનહાર પણ છે. પોતાને પ્રત્યક્ષ રૂપમાં, પ્રત્યક્ષ આકારમાં પ્રગટ થવાનું એ શોધે છે.

૨૩૮. આપણે એ વિશ્વચેતના પર કેવી રીતે કામ કરી શકીએ?

આપણી ચિંતનશક્તિ દ્વારા આપણે વિશ્વચેતના પર કામ કરી શકીએ અને આપણા તેમ જ અન્યના હિતાર્થે આપણે એ ચેતનાને પ્રગટ સ્વરૂપે પ્રત્યક્ષ કરી શકીએ.

૨૩૯. વિચારવું એટલે શું ?

નજર સમક્ષ કોઈ ચોક્કસ હેતુપૂર્વકનો સુસ્પષ્ટ નિર્ણાયક, સ્વસ્થ, ઈચ્છિત અને લાંબા ગાળા સુધી ટકેલો વિચાર.

૨૪૦. એના પરિણામે શું ફલિત થશે ?

તમે પણ પછી કહી શકશો કે, “આ બધું જે કાંઈ થાય છે. તે કરનારો હું નથી, પરંતુ મારી અંદર રહેનારો મારો ‘પરમપિતા’ છે, તે કાર્ય કરે છે. પછી તમે અનુભવશો કે બાઈબલમાં જે ભવ્ય વચનો અપાયાં છે તે કોઈ કાલ્પનિક કવિકથા નથી, બલકે હકીકત છે અને પુખ્ત સમજદારી દાખવીને કોઈ પણ વ્યક્તિ એ પ્રાપ્ત કરી શકે.

પ્રશ્નો અને ઉત્તરો

(કેટલાક પત્રકારોએ પૂછેલા પ્રશ્નોનો જવાબ લેખકે આપ્યો છે, તે નીચે મુજબ છે.)

૧. બાહ્ય અને અંતઃશ્ચેતનાના અનુસંધાનમાં કે સૂક્ષ્મ તથા સ્થૂળ ચિત્તના અનુસંધાનમાં આ બેમાંથી કયું વિધાન સાચું છે- “આપણને પરસ્પર જોડાયલાં હોવા છતાં વિભિન્ન એવાં બે ચિત્ત છે” કે “બે ભિન્ન કાર્યો કરતું એક ચિત્ત આપણને છે ?”

જવાબ : સાચું વિધાન આમ છે, “આપણને એક ચિત્ત છે, જે બે ભિન્ન કાર્યો કરે છે”

૨. ધર્મમાં શેતાન, વિજ્ઞાનમાં નકારાત્મક, તત્ત્વજ્ઞાનમાં અશુભ આ બધાં તત્ત્વો એ વિચારજગતનાં કાલ્પનિક આવિર્ભાવો છે કે અસદ્ હોવા છતાં આપણે તેમને વાસ્તવિક ગણવા પડશે ? આપણે સૌ જો એક શાશ્વત સ્ત્રોતમાંથી પ્રગટ થયા હોઈએ, તો આ કાલ્પનિક હસ્તિઓનું શું ?

જવાબ : આ કોઈ કાલ્પનિક હસ્તિઓ નથી. આ માત્ર વિકૃતિઓ છે. પ્રકાશ માટે વીજળી વાપરો તો એ સારું ગણાશે. ભૂલભૂલમાં વીજળીનો આંચકો લાગી જાય અને તમે મૃત્યુ પામો, તેથી કાંઈ એ શક્તિ સારી કે ખરાબ બનતી નથી. એથી તો વિદ્યુતના વિજ્ઞાનના નિયમો વિષેનું તમારું અજ્ઞાન સિદ્ધ થાય છે, એ જ રીતે સર્વશક્તિઓના મૂળરૂપ શક્તિનો તમે સદ્વ્યયોગ કે દુરુપયોગ કરો તે પર શુભાશુભ પરિણામનો આધાર રહેશે.

૩. તમારી આ ગુરુચાવી ‘પેન્થેઈઝમ’ - સર્વેશ્વરવાદની વિચારધારા નથી ?

જવાબ : આનો સંપૂર્ણ આધાર સર્વેશ્વરવાદના તમારા ભાષ્ય પર છે. સર્વેશ્વરવાદ એક વ્યાપક શબ્દ છે, જે અનેક રીતે વર્ણવાય છે. દાખલા તરીકે, સર્વેશ્વરવાદ વિશ્વને અનંત પરમાત્માની એક શાશ્વત ફરજિયાત ઉત્ક્રાંતિરૂપે જુએ છે, જ્યારે એનાથી ઊલટું નાસ્તિકવાદ કોઈ દિવ્ય અંતર્ભૂત ઈશ્વરી શક્તિનો જ સમૂળગો નિષેધ કરે છે. વળી અજ્ઞેયવાદ પણ ઈશ્વરના અસ્તિત્વને સાશંક નજરે જુએ છે.

૪. સત્ય તો નિરપેક્ષ અને શાશ્વત છે, પરંતુ વ્યક્તિગત ચેતના મુજબ સત્યના સિદ્ધાંતમાં ફેર પડતો રહે છે. એટલે અંતિમ સત્ય હાથ આવી ગયું છે એવું કોઈ કહી ન શકે, કારણ કે વ્યક્તિગત ચેતના એનો ઉચ્ચતમ ઊંચાઈઓને પાર કરી ગઈ છે અને હવે આગળ ક્યાંય જવાપણું જ નથી, એવું કોઈ કહી ન શકે. આ બરાબર છે ?

જવાબ : હા, સત્ય નિરપેક્ષ છે, સનાતન છે, પરંતુ માણસે માણસે સત્યની સમજ જુદી પડી શકે. બીજી બાજુ, સત્ય એ કોઈ માન્યતાનો વિષય નથી, એ તો સાક્ષાત્ પ્રત્યક્ષીકરણનો વિષય છે. એ કોઈ અધિકૃતતાનો પ્રશ્ન નથી, દર્શનનો પ્રશ્ન છે.

૫. સાચો અહં આધ્યાત્મિક છે અને તેથી પરિપૂર્ણ છે, અને એ જ મન-બુદ્ધિને દોરે છે, તો પછી અપૂર્ણ, અધૂરાં પરિણામો કેમ આવે છે ?

જવાબ : આપણને અધૂરાં પરિણામ નથી મળતાં. આપણને પૂર્ણ તા જ જોવા મળે છે. પૂર્ણતા એટલે નિયમનું અચૂકપણું. આધ્યાત્મિક નિયમ પણ અચૂકપણે કામ કરે છે. માણસ વિધાયક રીતે વિચારે, તો પરિણામો વિધાયક અને સુમેળભર્યાં સંવાદી આવે. પરંતુ જો નકારાત્મક રીતે વિચારે તો માણસ જેવું વાવે તેવું પામે. એટલે કાયદો પરિપૂર્ણ

જ છે. શું વિચારવું તે માટે આપણને મુક્તતા છે, પરંતુ આપણા વિચારોનાં પરિણામ તો અફર નિયમાનુસાર જ આવે.

૬. જીવન શું છે ?

જવાબ : જીવન એ વૈશ્વિક ઊર્જાનું એક એવું તત્ત્વ છે, જે સજીવ ચીજોમાં વિકાસ અને સ્વૈચ્છિક પ્રવૃત્તિરૂપે પ્રગટ થાય છે, અને વૈશ્વિક ઊર્જાના અંશરૂપે એ પ્રગટ થતી હોઈ એને મળતું આવે છે. સર્વત્ર એક જ મુખ્ય સિદ્ધાંત કામ કરે છે. એ પરમસત્તા છે અને શાશ્વત, સનાતન છે, નિરપેક્ષ છે, પરંતુ માણસ સાપેક્ષ રીતે જ વિચારવા ટેવાયેલો છે એટલે એ આ પરમસત્તાને ક્યારેક ચેતના, ક્યારેક ઈથર, ક્યારેક આત્મા, સત્ય, પ્રેમ જેવા શબ્દોથી ઓળખે છે, એની કોઈ પણ વિશિષ્ટ વ્યાખ્યા જે-તે વ્યક્તિના જીવનની કોઈ વિશિષ્ટ ઘટનાના અનુસંધાનમાં થતી હોય છે.

૭. સફળતા કે સમૃદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય તે માટે કાયદાનો અમલ કેવી રીતે કરાય ?

જવાબ : માનવમગજ એ સૌથી ચઢિયાતી, સર્વોત્તમ યંત્રસંરચના છે. પ્રત્યેક વિચાર કરતી વખતે તમે મૂળભૂત શક્તિપુંજ પાસે એક સંદેશો મોકલો છો, જે તમામ સર્જનોનો મૂળાધાર છે. આમાંથી પેલા વિચાર સાથે જોડાયેલાં કારણોની એક શૃંખલા નિર્માણ થાય છે. જો તમારો વિચાર પૂરતો સ્પષ્ટ અને સઘન હશે તો તમારા ચિંતનના વિષય સાથેના સંવાદમાં તમે ગોઠવાઈ જશો. એવું નહીં હોય તો થોડો સમય લાગશે. મોટા ભાગના લોકોનું ચિંતન પોતાની પાસે જે નથી તેવા અભાવો પર, મર્યાદાઓ અને પ્રતિકૂળતાઓ પર વધારે રોકાયલું હોય છે, એટલે એવા લોકો એવી જ પરિસ્થિતિમાં ધકેલાય છે. જે લોકો વિધાયક

રીતે સુખ, સમૃદ્ધિ અને સુમેળભર્યા સંજોગોનું ચિંતન કરે છે, તેઓ આપોઆપ એવી પરિસ્થિતિઓને પામે છે. પરિસ્થિતિ એ માત્ર વિચારોનું પ્રતિબિંબ છે.

૮. પ્રાર્થનાનો પ્રત્યુત્તર કેવી રીતે મળે છે ?

જવાબ : વિશ્વચેતના, પરમસત્તા, સર્વવ્યાપી પરમાત્મા આપણી વિનંતીઓને માન આપી કાંઈ વિશ્વના નિયમો બદલતો નથી, કે એ અપવાદ પણ નથી કરતો. પરંતુ એ પ્રસિદ્ધ નિયમોને અનુસરે છે. આ નિયમોને પણ જાણ્યે-અજાણ્યે પળાય, તો એનાં પરિણામ મળે છે. પરસ્પર આકર્ષણના આ અદ્ભુત કાનૂનનાં સુંદર પરિણામોએ જગતભરના લોકોને નિત્યનિરંતર એવું માનવા પ્રેરિત કર્યા છે કે તેમની પ્રાર્થનાઓને જવાબ આપનારો કોઈ પરમેશ્વર છે, જે તેમની માંગણીઓને સ્વીકારી અનુકૂળ પરિસ્થિતિ નિર્માણ કરે છે.

૯. તમે સાચી રીતે કહો છો કે 'આપો તેવું પામો.' સત્તા, સંપત્તિ કે બીજું કાંઈ પણ મેળવવાનો આ જ એક રાજમાર્ગ છે એ હકીકતને સર્વોત્તમ રીતે કેવી રીતે સમજાવી શકાય?

જવાબ : દાખલો આપીને. કોઈ માણસને પોતાનું બાહુબળ વધારવું છે. તો બાહુબળ વધારવા એ પોતાના હાથને બાંધી રાખે અને એનો કાંઈ જ ઉપયોગ નહીં કરે, તો એની જ શક્તિ હશે તે પણ ઘટી જશે. એથી ઊલટું, જો એ હાથને વાપરવા માંડે, એની પાસેથી કામ લે, કસરત કરે, તો જેટલું વધારે એ કામ કરશે, તેટલી વધુ શક્તિ એ મેળવશે. આ જ નિયમ માનસિક કે આધ્યાત્મિક બાબતોને પણ લાગુ પડે છે.

૧૦. "જો આપણે વિચારવા ન ઈચ્છતાં હોઈએ તો આપણે મહેનત કરવી પડશે. જેટલું ઓછું ચિંતન, તેટલી વેઠ વધારે. અને

વળતર પણ એટલું ઓછું જ." એવા જગતની કલ્પના કરી શકાય, જેમાં લાકડાં વહેરનારા ન હોય ?

જવાબ : વિચારના પરિણામે આજે શ્રમમાંથી ઘણું કષ્ટ ઓછું થયું છે, પરંતુ તેમ છતાં ય કહેવાતાં વૈજ્ઞાનિક સંગઠનો અને તોતિંગ ઔદ્યોગિક કારખાનાં તો લાખો કરોડો માનવોને કલાકના આટલા આંટા ફેરે તેવું એક યંત્ર જ માને છે. પરિશ્રમ એ સેવા છે અને પ્રત્યેક સેવા સન્માનનીય છે. પરંતુ લાકડાં વહેરવા જેવાં કામમાં તો બૌદ્ધિક પરિશ્રમને સ્થાને આંધળી વેઠ છે. પરિશ્રમ એ તો સર્જનાત્મક વૃત્તિનો આવિર્ભાવ છે. પરંતુ ઔદ્યોગિક જગતના મોટા ફેરફારોને પરિણામે હવે આ સૃજનશીલ વૃત્તિના પ્રગટીકરણને કોઈ સ્થાન નથી. માણસ પોતે પોતાનું મકાન પણ ન બાંધી શકે, અરે, પોતાનો બગીચો પણ બનાવી ન શકે, પોતાના શ્રમને કામે લગાડી ન શકે, એટલે માણસને જે મહાન આનંદ મળી શકે તેનાથી એ વંચિત થઈ રહ્યો છે. સર્જનનો આ આનંદ, સિદ્ધિ અને પ્રાપ્તિનો આ આનંદ ન મળવાને લીધે એની પ્રબળ શક્તિ વિકૃત બનીને વિનાશને પંથે વપરાય છે. એ પોતાના માટે કશું વિધાયક સર્જી શકતો નથી એટલે પછી એનાથી વધારે ભાગ્યવાન ભાંડરડાંનાં કાર્યોનો એ નાશ કરે છે. પરિશ્રમ દ્વારા આપણને સમજાય છે કે વિશ્વ એ આડેઘડ અંધાધૂંધ અસ્તવ્યસ્તતા નથી, અવ્યવસ્થા કે અરાજકતા નથી, બલકે એક સુવ્યવસ્થિત રચના છે, અફર નિયમોના આધારે એ ચાલે છે અને પ્રત્યેક કાર્ય, કોઈ કારણ સાથે સંકળાયેલું છે અને એ કારણ એવું જ પરિણામ લાવે. આ કારણો માનસિક છે અને કોઈ પણ કૃતિ અગાઉ વિચાર દ્વારા પૂર્વનિર્ધારિત થઈ જાય છે. જો વિચારો રચનાત્મક હોય તો પરિણામ પણ વિધાયક આવે છે અને

જો એ નકારાત્મક હોય તો પરિણામ પણ વિનાશક જ આવે છે.

૧૧. તમે કહો છો કે “જીવન એ આપોઆપ ખૂલતું ફૂલ છે તેમાં બહારથી કરાયેલો કોઈ વૃદ્ધિ નથી અને બાહ્ય જગતમાં આપણે જે કાંઈ પામીએ છીએ, તે આપણા અંતર્જગતમાં હોય છે.” પરંતુ માણસ પુસ્તકો, અનુભવો વગેરેમાંથી જ્ઞાન મેળવે છે, તેનું શું ?

જવાબ : જ્યાં સુધી તમે તમારા જ્ઞાનતંતુઓને વિચાર મેળવી શકે તેવા લાયક નથી બનાવ્યા, ત્યાં સુધી પુસ્તકો, અનુભવો કે વાતાવરણ વગેરેમાંથી તમે કોઈ ફાયદો પામી શકો નહીં. તમારું આંતર્જગત એ બાહ્યજગત જેવું જ છે. ઘડીભર માની લો કે તમને હિબ્રુ ભાષા આવડતી નથી. તમને એ ભાષાનું કોઈ પુસ્તક આપવામાં આવે, પરંતુ જ્યાં સુધી એ ભાષા મને શીખો નહીં, ત્યાં સુધી એ પુસ્તકને કશો ઉપયોગ કરી શકો નહિ. જ્યાં સુધી આપણા સુધી પહોંચી ન શકે, ત્યાં સુધી કોઈ પણ વિચાર કે અનુભવનું કશું જ મૂલ્ય નથી. આ જ કારણે એક જ વિચાર કોઈ વ્યક્તિ પર ભારે પ્રભાવ નાંખે છે, તો બીજા પર એ સાવ નિષ્ફળ જાય છે. બીજા માણસે એ મેળવવા માટે પોતાના જ્ઞાનતંતુઓને તૈયાર નથી કર્યા એ જ એનું કારણ છે. જ્યારે પહેલા માણસની ગ્રાહકતા છે, એને કારણે વિચારનું સૌન્દર્ય એ પકડી શકે છે.

૧૨. સાચો ધર્મ અને સાચું વિજ્ઞાન એ બે જોડકાં છે અને એકનું મોત તે બીજાનું મોત છે - આવું કહેવું બરાબર છે ? શા માટે ?

જવાબ : સાચું વિજ્ઞાન અને સાચો ધર્મ એ સાચે જ જોડકાં છે. પરંતુ બેમાંથી કોઈ મરી શકે નહીં, કારણ કે સત્ય છે તે અમર છે. સત્યનું આ જ એક મહત્ત્વનું લક્ષણ છે કે તે

નિયમ અને વ્યવસ્થાને પ્રામાણિકપણે વળગેલું રહે છે. ચેતના પ્રત્યેક ઘટના કે અનુભવને તપાસતી રહે છે કે એમાં કાંઈક ચૂક કે ક્ષતિ ઊભી થાય છે. વિજ્ઞાન માટે આ અપરિહાર્ય છે. ધર્મ માટે પણ એવું જ છે. બંનનાં સત્ય જુદાં ન હોઈ શકે, કારણ કે સમગ્ર સત્ય એક જ છે અને અખંડિત છે.

૧૩. ભૌતિકવાદ અને અધ્યાત્મ બંનેનો સુમેળ આ 'ગુરુચાવી પદ્ધતિ'માં કેવી રીતે બેસે છે ?

જવાબ : ગુરુચાવી-પદ્ધતિ શીખવે છે કે એક જ સિદ્ધાંત કામ કરે છે- એકમ શક્તિનો. જે કાંઈ છે તે આ એકમેવ એકમાત્ર શક્તિને લીધે જ છે. આ શક્તિ સ્વયમેવ આધ્યાત્મિક છે, પરંતુ આ શક્તિનો આવિર્ભાવ ભૌતિક છે. એક સૂક્ષ્મ છે, બીજું સ્થૂળ છે. એક જ ચીજનાં બે પાસાં. કુદરતમાં પણ આપણને સર્વત્ર આ જ જોવા મળે છે. માણસ પોતે આધ્યાત્મિક છે, પરંતુ એનું શરીર ભૌતિક છે. આત્માને પાર્થિવ કક્ષા પર ભૌતિક રીતે જ કામ કરવું પડે. જેને આધ્યાત્મિક ઘટનારૂપે આલેખાય છે, તેને આ પ્રક્રિયા સાથે કશો સંબંધ નથી.

૧૪. ફક્ત યુરોપ જ નહીં, અમેરિકાના મોટા ભાગના લોકો યુદ્ધથી ત્રાસી, થાકી ગયા છે અને સૌ કોઈ સામાન્ય સુખ-શાંતિનું જીવન ઝંખી રહ્યા છે, તો પણ સામાન્ય પરિસ્થિતિ ખૂબ ધીરે ધીરે આવતી જણાય છે. તેનું શું કારણ ?

જવાબ : તમે કહો છો તેમ આ વાત સાચી છે કે કોઈના ય મનમાં યુદ્ધની ચાહ નથી. જેવી રીતે ગરીબાઈ, અપરાધ કે કોઈ પણ વિધ્વંસક બાબતની કોઈ ઈચ્છા ન કરે તેવું યુદ્ધ અંગે છે. પરંતુ, બીજી બાજુ જાણ્યે-અજાણ્યે એવી ચીજોની ઈચ્છા તો પ્રવર્તે જ છે, જે યુદ્ધ, વિનાશ, ગરીબાઈ અને ગુનાને અને 'સામ્રાજ્યમાં સર્વોપરી સત્તા કોની,' - આ સત્તાલાલસાને પેદા કરે.

કાયદો કાંઈ વ્યક્તિને જોતો નથી, કે નથી જોતો એ રાષ્ટ્રોને. રાષ્ટ્રો અને વ્યક્તિઓ આપોઆપ આ ચીજ શીખશે કે ભલે ચઢિયાતું બળ ન રહે, તો પણ બળોનું સંતુલન તો જળવાશે જ, અને આ જ કારણે, કોઈ પણ પરિસ્થિતિનું નિર્ણાયક તત્ત્વ કદી સ્થૂળ બળ ન બની શકે.

બાહ્ય સંવાદ આંતરિક સંવાદ હોય તો જ પ્રગટી શકે અને આંતરિક સંવાદ ઊંડી જીવનદૃષ્ટિ, સમજણ અને નિરીક્ષણ દ્વારા જ સ્થપાઈ શકે.

૧૫. ગુરુચાવી સિદ્ધિના જે શિખરને તાકે છે તે બાબતમાં ઈશ્વર સંબંધી તત્ત્વજ્ઞાનને અવગણીએ તે કેમ ચાલે ?

જવાબ : થોડા સૈકાઓ અગાઉ એવું વિચારાતું કે આપણે બાઈબલ કે ગેલિલિયો, બેમાંથી એકને પસંદ કરવું પડશે. પચાસ વર્ષ પહેલાં, પસંદગી બાઈબલ અને ડાર્વિન વચ્ચે કરવાની હતી, પરંતુ કીન ઈન્ગે કહે છે તે મુજબ, “દરેક શિક્ષિત મનુષ્ય જાણે છે કે જીવોની ઉત્ક્રાંતિ અંગેનાં તથ્યો હવે સ્પષ્ટ થઈ ગયાં છે અને પુરાણા ખ્યાલોથી એ સાવ જુદાં છે. આધુનિક શોધો દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલી માહિતીઓને નકારી આપણી બુદ્ધિને ખતમ કરી નાંખવાની કશી જરૂર નથી. પરંપરાગત ખ્રિસ્તીધર્મનું અધ્યાત્મીકરણ અને સરળીકરણ થવું જોઈએ. અત્યારે એ ખોટાં વિજ્ઞાનથી લદાયલું છે અને ગલત અર્થનીતિ દ્વારા દોરાઈ રહ્યું છે. અને જેમ જેમ આપણને આ વાતની વધારે પ્રતીતિ થતી જશે, તેમતેમ આપણે વહેમો પર આધારિત એવા ધર્મોને છોડતાં જઈશું, જે અધાર્મિકોનો ધર્મ અને અવૈજ્ઞાનિકોનું વિજ્ઞાન છે.

૧૬. આ ઇથનનો શો અર્થ છે, “કોઈપણ ઘટના બને તે પહેલાં એને જોવાની કે અનુભવવાની શક્તિ ફક્ત પાંચ ટકા લોકોમાં છે ?”

જવાબ : પંચાણું ટકા લોકો પરિણામોને બદલાવવામાં લાગેલા છે. કશુંક એવું બને છે જે એમને નથી ગમતું, એટલે તેઓ તેને બદલવા માંગે છે. પરંતુ તરત જ તેઓને જાણવા મળે છે કે એ રીતે તો ઊલમાંથી ચૂલમાં જવા જેવું જ થાય છે. જ્યારે બાકીના પાંચ ટકા મૂળ કારણો સાથે કામ લે છે. તેમને સમજાઈ ગયું છે કે પરિસ્થિતિ બદલવી હશે તો કારણોને બદલવાં પડશે. અને કારણો તેમના નિયંત્રણ હેઠળ છે, આ વાત પણ તેમને તરત સમજાઈ જાય છે. પાંચ જ ટકા લોકો પોતે વિચારે છે. બાકીના લોકો બીજાના વિચારો અપનાવી લે છે. જે લોકો પોતે વિચારતા હોય એ જ લોકો ઘટના આકાર લે તે અગાઉ એને સર્જાતી જોઈ, અને અનુભવી શકે.

૧૭. 'ધ્રુવીકરણ' જે માનસિક પ્રક્રિયા સાથે જોડાયલું છે, તેને વિશદ રીતે સમજાવો.

જવાબ : વિચાર કે લાગણીના વલણને કોઈ ખાસ દિશામાં વાળવાને ધ્રુવીકરણ કહે છે. આપણે કોઈ એક બાબત પર વિશિષ્ટ રૂપે સતત વિચારતાં રહીએ તો એ વિચારનું ધ્રુવીકરણ થાય છે. ત્યારે બીજા વિચારો પર આપણે મુશ્કેલીથી ધ્યાન દઈ શકીએ છીએ.

૧૮. સત્ય શું છે ?

જવાબ : સત્ય એ તમામ સજ્જનો માટેની અપરિહાર્ય શરત છે. સત્ય જાણીને તેની ચોક્કસાઈ મેળવી તે પર સ્થિર થવા જેવો બીજો કોઈ સંતોષ નથી. કોઈ પણ સંબંધની પાર્શ્વભૂમિકામાં પૂર્વશરતરૂપે આ સત્ય હોય છે. સંઘર્ષ, સંદેહ અને ભયથી ભરેલા જગતમાં સત્ય જ એક એકમાત્ર નક્કર ભૂમિ છે.

સત્ય સાથે મેળ ન ખાતો હોય તેવું કોઈ પણ કૃત્ય, પછી તે જાણતાં થયું હોય કે અજાણ્યે, પણ જમીન પરથી આપણા

પગ કાપી નાંખે છે, પ્રતિકૂળતા, અનિવાર્ય ખોટ અને મૂઝવણ તરફ આપણને ખેંચી જાય છે. સત્ય સાથે જોડાયલી કંઈ અદના વ્યક્તિ પ્રત્યેક સાચા કૃત્યનું પરિણામ સુરેખપણે ભાખી શકશે, જ્યારે અત્યંત શક્તિશાળી અને પ્રતિભાવાન વ્યક્તિ પણ જો સત્યથી દૂર ખસીને કામ કરતી હોય તો પરિણામોનો કશો જ અંદાઝ મેળવી નહીં શકે.

૧૮. જંતુઓનું નિર્માણ કેવી રીતે થાય છે ?

જવાબ : એકબીજાને પર્યાપ્ત માત્રામાં અનુબંધ હોય તેવાં પરિબલોને જોડવાની કળામાં સર્જન છુપાયલું છે. ઓક્સિજન અને હાઈડ્રોજન એની યોગ્ય માત્રામાં પરસ્પર ભળે તો તેમાંથી પાણી બને છે. ઓક્સિજન અને હાઈડ્રોજન બંને અદેશ્ય વાયુ છે, પરંતુ પાણી તો આપણે જોઈ શકીએ છીએ.

જો કે, જંતુઓને જીવ હોય છે એટલે સજીવ ચીજમાંથી તેઓ બન્યા હશે, વિશ્વમાં આત્મા એ જ એક સર્જક તત્ત્વ છે અને આત્માની 'વિચાર' એ જ એકમાત્ર પ્રવૃત્તિ છે. એટલે, જંતુઓ એ માનસિક પ્રક્રિયાનું પરિણામ હોવું જોઈએ. વિચારક પાસેથી વિચાર બહાર નીકળી, પોતાને અનુરૂપ વિચારો સાથે એ ભળે છે, આ વિચારોનું ધ્રુવીકરણ વળી બીજા એવા જ વિચારોનું એક કેન્દ્ર નિર્માણ કરે છે, આ કેન્દ્ર નિરાકાર ઊર્જારૂપે કોશોને બહાર મોકલે છે, જેમાં બધા વિચારો અને બધી વસ્તુઓ રસાયણમાં એકરૂપ થઈ તરત જ વિચાર ચિંતકની કલ્પના મુજબનો ઘાટ પકડે છે.

યુદ્ધના મેદાનમાં કરોડો લોકો મૃત્યુ અને આતંકની પીડામાં ઘૂણા અને દુઃખના વિચારો વહેતા મૂકે છે. ઈન્ફલ્યુએન્ઝાનાં જંતુની અસર હેઠળ તરત જ કરોડો લોકો મરી જાય છે. ફક્ત પરાભૌતિકશાસ્ત્રી જ જાણે છે કે આ

ભયંકર ઘાતક જંતુ ક્યારે અને કેવી રીતે અસ્તિત્વમાં આવ્યું.

જે રીતે વિચારોના અનંત વિવિધ રૂપ છે, એ જ રીતે જંતુઓની પણ વિવિધ સૃષ્ટિ છે. વિનાશક અને રચનાત્મક બંને પ્રકારનાં જંતુ હોય છે. પરંતુ પોતાનાં મૂળ નાંખવા માટે અનુકૂળ ભૂમિ નહીં મળે ત્યાં સુધી બંનેમાંથી કોઈ જંતુ જન્મ ન લઈ શકે.

૨૦. પુનર્જન્મનો વિચાર ક્યાંથી ઉદ્ભવ્યો ?

જવાબ : દરેક પેઢીના જીવમાં એના સમગ્ર અતીતનો સરવાળો સમાયેલો હોય છે. દરેક કોશના કેન્દ્રમાં જે કોમોઝોમ્સ હોય છે તે એક નિશ્ચિત નિયમના આધારે નવા કોશ ફરીથી નિર્માણ કરે છે અને દરેક જીવાણુ અત્યંત સૂક્ષ્મ હોવા છતાં શરીરના કોશનાં તમામ તત્ત્વો, તદ્દુપરાંત જે-તે વંશના રૂપ, રંગ, આકાર, પ્રકૃતિ, માનસિક વલણો તથા વ્યક્તિવ ઘડનારાં તમામ પાસાંઓ પોતાનામાં સમાવે છે. એટલે પછી આપણે આપણા દાદા-વડદાદા જેવા વત્તા આપણા વર્તમાનકાળના વાતાવરણ તથા સંદર્ભાનુસાર હોઈએ છીએ. આમ વ્યક્તિગતની પેઢી-દર-પેઢી ચાલી આવતી સમાનતા દ્વારા પુનર્જન્મનો સિદ્ધાંત ઉદ્ભવે છે.

૨૧. કાળો જાદૂ શું છે ?

જવાબ : માનસિક જગતના નિયમોના અજ્ઞાનને લીધે જે વહેમો અને અંધશ્રદ્ધાઓ પેદા થાય છે, તેમાંથી આ કાળા જાદૂની તાંત્રિક વિદ્યાની ઘટનાનું ભૂત સર્જાયું છે. વિશ્વની વ્યાપક ચેતનામાં બધા જ પ્રકારના વિચારોના પ્રવાહો વહેતા હોય છે. વ્યક્તિ કોઈ પણ વિચારને પોતાના તરફ ખેંચી શકે છે. એ જો એમ વિચારે કે જગતમાં એવાં ભૂત, ડાકણો અને જાદૂગરો છે, જે એનું અનિષ્ટ ઈચ્છે છે, તો આના

વિચારોને પોતે જ નોતરી પોતે જ પોતાના નાશનું કારણ બને છે. એને બદલે જો એ શુભ તત્ત્વોનું ચિંતન કરે તો એ પોતાના માટે ચારે તરફથી મદદનાં બારણાં ખોલી શકશે અને એ જોશો કે ‘પોતે જેવી શ્રદ્ધા રાખી તે ફળી શકે છે.’ આ વાત બે હજાર વર્ષ અગાઉ જેટલી સાચી હતી તેટલી જ આજે પણ છે.

૨૨ : આંદોલનના નિયમને હું બરાબર સમજી શક્યો નથી. આપણે વિચારની ગતિને કેવી રીતે બદલી શકીએ? એમાંથી સારાં પરિણામ કેવી રીતે મેળવી શકીએ?

જવાબ : દરેક વિચાર સ્પંદનની, આંદોલનની માત્રા વધારતો જાય છે. તમે જેટલું વધારે ઊંડું, ગહન, ઊંચું અને શક્તિશાળી વિચારશો, તેટલા મગજના જ્ઞાનકોશ સ્ફુર્તિ મેળવશે, તેઓ વધારે શક્તિશાળી બનશે અને વધારે ગતિ મેળવવા સમર્થ બનશે.

આ તથ્ય માત્ર માનસિક કે આધ્યાત્મિક બાબતમાં જ લાગુ નથી પડતું. આ ભૌતિક જગત માટે પણ એટલું જ સાચું છે. કાનને સંગીત સાંભળવાની ટેવ પડે તો સાધારણ માણસ સંગીતના સૂક્ષ્મ સૂરોને ઝીલે એના કરતાં આ કેળવાયલા કાન જુદા રીતે સ્વરોને ઝીલી શકે છે.

૨૩. આજના વર્તમાન યુગની અંધાધૂંધી, અરાજકતા અને અવ્યવસ્થા જોતાં એવું નથી લાગતું કે જગતના તમામ મહાનુભાવોએ ભાષ્યા મુજબનું બીજું પુનરાગમન અથવા તો ઈશુના દુનિયા પર જાતે કરવાના રાજ્યના સહસ્રવર્ષી કાળનું શુભાગમન થઈ રહ્યું છે ?

જવાબ : પ્રવૃત્તિમારણ જાગૃતિનું પ્રમુખ લક્ષણ એ સંદેહ અને અશંકિતના ધુમ્મસ વચ્ચે એક આશાના કિરણ સમું છે. આ આશાવાદને પરિણામે એક જાગૃતિ વર્તાય છે. જેમ

જેમ આ જાગૃતિ વધતી જાય છે, તેમ તેમ ભય, ક્રોધ, શંકા, સ્વાર્થ અને લોભ વિલોપાતાં જાય છે, આપણે કોઈ ઈશુ-પુત્રની રાહ નથી જોવાની, આપણે તો ઈશુ-ચેતનાને ઝંખીએ છીએ. માણસને મુક્ત કરી શકે તેવા સત્યના સાક્ષાત્કારની આપણને અભીપ્સા છે. નવયુગમાં કોઈ એકાદ સ્ત્રી કે પુરુષને આ સત્યની પ્રથમ ઝંખી થાય એવું બની શકે, પરંતુ પૂર્વધારણા એવી થઈ શકે કે વધારે વ્યાપક પ્રમાણમાં જ્ઞાનના પ્રકાશ દ્વારા જનજાગૃતિ આવશે.

૨૪. તમે એક મૂળભૂત ચેતનાની વાત કરો છે, જેમાં જગતનું સર્વ કાંઈ, બધું જ સમાયલું છે. તો શું આ એ જ સ્રોત છે, જેમાંથી યુદ્ધ, ગુનાખોરી અને સ્વાર્થના વિચારો કરવા માણસ પ્રેરાય છે ?

જવાબ : હા, માણસના નકારાત્મક વિચારો પણ એ સમગ્રતામાં જ સમાયલા છે. જેવી રીતે માણસ વિધાયક વિચારો સેવી શકે છે, એ જ રીતે તે નિષેધક વિચારો પણ સેવી શકે છે. પરંતુ જે ક્ષણે એને સમજાય છે કે ચિંતનશક્તિ એ એક સક્રિય તાકાત છે અને આપણે પોતે સર્જન નથી, સર્જક છીએ, ત્યારે પોતાને માટે તથા પોતાના માનવબંધુઓ માટેનું નકારાત્મક ચિંતન કરવાનું એ છોડી દેશે.

૨૫. તમારા કહ્યા મુજબ કાર્લાઈલની અશુભ પ્રત્યેની ઘૃણાને પરિણામે એનું સર્વોત્તમ પ્રગટ થયું તેવું નથી, આ વાત સોએ સો ટકા સાચી છે, પરંતુ તો પછી, બીજી બાજુ આજના આ રાક્ષસી પ્રશ્નો, જેવા કે યુદ્ધ, ભ્રષ્ટાચાર, ખૂના-મરકી, અનીતિ, ચોરી વગેરે તરફ આપણું વલણ કેવું હોવું જોઈએ? શું આ વાત સાચી નથી કે જેટલું તમે ભૂંસતા જાઓ, મેદાન સાફ કરતાં જાઓ એટલું વિધાયક કામ માટે ઉપયોગી થઈ પડે છે ?

જવાબ : ના, આ વાત સાચી નથી. તોડી-ફોડી નાંખવાની કશી જરૂર નથી. ઓરડામાં અજવાળું કરતાં પહેલાં તેમાંથી અંધકારને ભગાડી મૂકવાની કોઈ થકવી દેનારી પ્રક્રિયા કરવાની કશી જરૂર નથી. બલ્કે, એનાથી ઊલટું, માત્ર ચાંપ દબાવવાની જરૂર છે અને અંધારું ભાગી જશે. આજે વિધ્વંસાત્મક કામોમાં વપરાતા ધન અને શક્તિના એક ટકાનો દશમો ભાગ પણ જો વિધાયક કામો પાછળ ખર્ચાય તો તમે આલેખેલાં મહાન અનિષ્ટો ચપટી વગાડતાં દૂર થઈ શકશો.

રાષ્ટ્રનું ઘટક એકમ એ વ્યક્તિ છે. સરકાર તો રાષ્ટ્રને બનાવતાં આવા ઘટકોની સરેરાશનું જ પ્રતિનિધિત્વ કરે છે. એટલે આપણું કામ એ ઘટક સાથેનું છે. વ્યક્તિનો વિચાર બદલાશે તો સામૂહિક વિચાર આપોઆપ પોતાનું સ્વરૂપ પકડી કામ કરવા લાગશે. પરંતુ આપણે આ પ્રક્રિયાને ઊલટાવી દઈએ છીએ. આપણે વ્યક્તિને બદલવાને સ્થાને સરકારોને બદલવા મથીએ છીએ, જે શક્ય નથી. એને બદલે જો થોડો પણ વ્યવસ્થિત અને સંગઠિત પ્રયાસ વ્યક્તિઓને બદલવાની દિશામાં થાય તો આ વિધ્વંસક વિચારને સ્થાને વિધાયક વિચારધારા વહેતી થઈ શકે.

મંદિરોમાં પવિત્ર મૂર્તિઓ હોય છે અને જનમાનસ પર તેમના અદ્ભુત પ્રભાવને આપણે જાણીએ છીએ. પરંતુ હકીકતે માણસમાં ચાલતા વિચારો જ એક અદેશ્ય શક્તિ છે, જે માણસનું શાસન કરે છે. માણસ પોતાના વિચારોને આધીન છે.

-જોનાથન એડવર્ડ્ઝ

સદા યુવાન રહો !

કદી પણ એમ ધારશો નહિ કે તમારી વય અધિક થઈ હોય એટલા માટે તમારે વિકાસ પામતા-પ્રગતિ કરતા ખંધ થઈ જવું જોઈએ. જો તમે આવો વિચાર કરતા રહેશો તો તમે શીઘ્ર વૃદ્ધાવસ્થાને પ્રાપ્ત કરશો. તમે તરુણ જ છો એ વિચારને કદી પણ તિલાંજલિ આપશો નહિ. કદી પણ એમ કહેશો નહિ કે અમુકતમુક કાચ' તમે એક સમયે કરી શકતા હતા, તેવી રીતે હાલ કરી શકતા નથી. તારુણ્યમય જીવન ગાળો. તમે ગમે તેટલું આયુષ્ય લોગળ્યું હોય, તોપણ પુનઃ મન દ્વારા એક છોકરા કે છોકરીના જેવું જીવન ગાળતાં ડરશો નહિ. તમારી રીતભાત એવી રાખજો કે એમાં વૃદ્ધાવસ્થાનું લેશમાત્ર ચિહ્ન આવે નહિ. સ્મરણમાં રાખજો કે સડી ગયેલું મન, ખવાઈ ગયેલું મગજ જ શરીરને વૃદ્ધ બનાવી દે છે. માટે વિકાસ પામતા રહો. તમારી આસપાસની પ્રત્યેક શુભ વસ્તુમાં રસ લેતા રહો.

—એરિસન સ્વેટ માર્ડન

